

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»

ОБЛАДНАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ
*Збірник нормативно-правових актів щодо
матеріально-технічного забезпечення галузі
освіти*

Видання друге

Київ 2019

УДК 37.091.64(094/9)37.014.5

За редакцією:

Наконечної Г. М. – начальника відділу засобів навчання та обладнання Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Укладачі:

Низковська О. В., науковий співробітник, Чуприна О. Б., завідувач сектору засобів навчання відділу засобів навчання та обладнання Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»

Обладнання закладів освіти. Збірник нормативно-правових актів щодо матеріально-технічного забезпечення галузі освіти / Укл.: Низковська О. В., Чуприна О. Б.– Видання друге. – К., 2019.– 237 с.

Наведено перелік нормативно-правових актів, якими регламентується процес створення розвивального предметного середовища у закладах освіти різних типів і форм власності, його облаштування і оснащення сучасними засобами навчання та обладнанням загального і навчального призначення.

Адресовано закладам дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної, вищої, позашкільної, післядипломної педагогічної освіти, науковим, науково-методичним, науково-дослідним установам.

Схвалено рішенням Вченої ради ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти» (протокол № 6 від 26.06.2019)

© ДНУ «ІМЗО», 2019

© Відділ засобів навчання та обладнання ДНУ «ІМЗО», 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	6
Розділ I. МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ, ДЕКЛАРАЦІЇ	
Загальна декларація прав людини	7
Конвенція ООН про права дитини	7
Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей	9
План дій з реалізації Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей	10
Розділ II. ЗАКони УКРАЇНИ	
Конституція України	11
Закон України «Про освіту»	12
Закон України «Про дошкільну освіту»	20
Закон України «Про загальну середню освіту»	24
Закон України «Про професійно-технічну освіту»	29
Закон України «Про вищу освіту»	35
Закон України «Про позашкільну освіту»	42
Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»	46
Закон України «Про державні цільові програми»	52
Закон України «Про стандартизацію»	56
Закон України «Про публічні закупівлі»	59
Розділ III. УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ	
Про Національну доктрину розвитку освіти	62
Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні	65
Про забезпечення дальшого розвитку вищої освіти в Україні	66
Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року	66
Розділ IV. ПОСТАНОВИ І РОЗПОРЯДЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ	
Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»)	73
Про затвердження Положення про професійно-технічний навчальний заклад	75
Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад	78
Про затвердження Положення про навчально-виховний комплекс «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад»	79
Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм	80
Про затвердження Положення про освітній округ	83
Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України	85
Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова	

українська школа»	87
Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»	90
Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».....	92
Про внесення змін до пункту 24 плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»	93

Розділ V. НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах	94
Про затвердження Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів	95
Про затвердження Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів	103
Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах	109
Про затвердження Правил безпеки під час проведення навчання з біології в загальноосвітніх навчальних закладах	110
Про затвердження Положення про навчальні кабінети з природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів	117
Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів	123
Про затвердження Типового переліку комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної, середньої та професійної освіти	126
Про затвердження Примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти	127
Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти	129
Про затвердження Примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи	140
Про внесення зміни до пункту 5 розділу «Мистецька освітня галузь» Примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи	149
Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи	150
Про затвердження Положення про міжшкільний ресурсний центр.....	152

Розділ VI. НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ ІНШИХ ВІДОМСТВ

Про затвердження Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти	155
---	-----

Про затвердження Правил безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики та хімії загальноосвітніх навчальних закладів	159
--	-----

Розділ VII. ДЕРЖАВНІ САНІТАРНІ ПРАВИЛА І НОРМИ, РЕГЛАМЕНТИ, АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ, БУДІВЕЛЬНІ НОРМИ

Державні санітарні правила та норми утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01)	172
Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів	188
Правила безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики загальноосвітніх навчальних закладів (ДНАОП 9.2.30-1.04-98)	199
Правила безпеки під час роботи з біології у загальноосвітніх навчальних закладах» (ДНАОП 9.2.30-1.05-98)	207
Правила безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) хімії загальноосвітніх навчальних закладів (ДНАОП 9.2.30-1.06-98)	210
Державні будівельні норми України «Будинки і споруди. Заклади освіти» (ДБН В.2.2-3:2018)	228

Розділ VIII. НАЦІОНАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ СТАНДАРТИ УКРАЇНИ, МІЖДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ

Національні стандарти (перелік)	228
Галузеві стандарти (перелік)	229
Міждержавні стандарти	229

ВСТУП

Створення освітнього простору, сприятливого для успішного навчання, повноцінного особистісного розвитку здобувачів освіти та інших учасників освітнього процесу, є нагальною потребою часу. Це одна з ключових умов реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Важливим компонентом освітнього простору є розвивальне предметне середовище. Грамотно організоване предметне середовище є платформою для практичної реалізації особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого та інших сучасних підходів до організації та здійснення освітнього процесу. Його раціональне проектування, моделювання та наповнення вимагає урахування таких чинників:

- вимог державних освітніх стандартів і навчальних програм,
- фактору швидкого морального старіння засобів навчання та обладнання,
- специфіки контингенту здобувачів освіти,
- кадрового потенціалу,
- вже наявної матеріально-технічної бази закладу освіти,
- доступних джерел фінансування й інших об'єктивних чинників.

Розвивальне предметне середовище, належним чином облаштоване відповідно до санітарно-гігієнічних і будівельних норм, технічних регламентів, наповнене сучасними засобами навчання та обладнанням згідно з чинними виробничими і освітніми стандартами, психолого-педагогічними, естетичними, техніко-ергономічними вимогами, за умови доцільного застосування комплексу інноваційних організаційно-методичних заходів забезпечить ефективність освітнього процесу, стане показником високої якості освіти.

З огляду на запит суспільства щодо реформування системи освіти, модернізації її змісту, впровадження інноваційних освітніх технологій, набуває актуальності нормативне врегулювання питань організації розвивального предметного середовища в сучасних закладах освіти. Укладання даного збірника виконане з метою моніторингу чинної нормативно-правової бази матеріально-технічного забезпечення облаштування сучасних навчальних закладів для організації та здійснення повноцінного освітнього процесу.

У збірнику подаються витяги основних положень із правових актів та інших нормативних документів стосовно питань створення розвивального та безпечного предметного середовища в закладах освіти, а також коментарі та роз'яснення до деяких нормативних актів. Систематизацію здійснено відповідно до визначених розділів та за роками створення і прийняття законодавчих і нормативних актів. Повний текст документів можна знайти за посиланням, що подається після назви.

Збірник підготовлено на допомогу у практичній діяльності закладів дошкільної, загальноосвітньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої, післядипломної педагогічної освіти, департаментів/управлінь/відділів освіти і науки, об'єднаних територіальних громад. Може бути застосований також у роботі наукових, науково-методичних, науково-дослідних установ.

РОЗДІЛ I. МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ, ДЕКЛАРАЦІЇ

Загальна декларація прав людини, проголошена ООН 10.12.1948 (*витяг*) // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

Стаття 22

Кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Стаття 26

1. Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безплатною, хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного.

2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами і повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

3. Батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей.

Стаття 28

1. Держави-учасниці визнають право дитини на освіту, і з метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних можливостей вони, зокрема:

- a) вводять безплатну й обов'язкову початкову освіту;
- b) сприяють розвиткові різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної, забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти та надання у випадку необхідності фінансової допомоги;
- c) забезпечують доступність вищої освіти для всіх на підставі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів;
- d) забезпечують доступність інформації і матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей;
- e) вживають заходів для сприяння регулярному відвіданню шкіл і зниженню кількості учнів, які залишили школу.

Конвенція ООН про права дитини, прийнята 20.11.1989, ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27.02.1991, редакція від 20.11.2014 (*витяг*) // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

Стаття 3

1. В усіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини.

2. Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її

батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів.

3. Держави-учасниці забезпечують, щоб установи, служби і органи, відповідальні за піклування про дітей або їх захист, відповідали нормам, встановленим компетентними органами, зокрема, в галузі безпеки й охорони здоров'я та з точки зору численності і придатності їх персоналу, а також компетентного нагляду.

Стаття 23

1. Держави-учасниці визнають, що неповноцінна в розумовому або фізичному відношенні дитина має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі і полегшують її активну участь у житті суспільства.

2. Держави-учасниці визнають право неповноцінної дитини на особливе піклування, заохочують і забезпечують надання, за умови наявності ресурсів, дитині, яка має на це право, та відповідальним за турботу про неї допомогу, щодо якої подано прохання і яка відповідає стану дитини та становищу її батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину.

3. На забезпечення особливих потреб неповноцінної дитини допомога згідно з пунктом 2 цієї статті надається при можливості безкоштовно з урахуванням фінансових ресурсів батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину, та має на меті забезпечення неповноцінній дитині ефективного доступу до послуг у галузі освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, підготовки до трудової діяльності та доступу до засобів відпочинку таким чином, який призводить до найбільш повного по можливості втягнення дитини в соціальне життя і досягнення розвитку її особи, включаючи культурний і духовний розвиток дитини.

4. Держави-учасниці сприяють у дусі міжнародного співробітництва обміну відповідною інформацією в галузі профілактичної охорони здоров'я, медичного, психологічного і функціонального лікування неповноцінних дітей, включаючи розповсюдження інформації про методи реабілітації, загальноосвітньої і професійної підготовки, а також доступу до цієї інформації, з тим щоб дозволити Державам-учасницям покращити свої можливості і знання, і розширити свій досвід в цій галузі. В зв'язку з цим особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 28

1. Держави-учасниці визнають право дитини на освіту, і з метою поступового досягнення здійснення цього права на підставі рівних можливостей вони, зокрема:

- a) вводять безплатну й обов'язкову початкову освіту;
- b) сприяють розвиткові різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної, забезпечують її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти та надання у випадку необхідності фінансової допомоги;
- c) забезпечують доступність вищої освіти для всіх на підставі здібностей кожного за допомогою всіх необхідних засобів;
- d) забезпечують доступність інформації і матеріалів у галузі освіти й професійної підготовки для всіх дітей;
- e) вживають заходів для сприяння регулярному відвіданню шкіл і зниженню кількості учнів, які залишили школу.

2. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, щоб шкільна дисципліна була забезпечена методами, що ґрунтуються на повазі до людської гідності дитини та відповідно до цієї Конвенції.

3. Держави-учасниці заохочують і розвивають міжнародне співробітництво з питань, що стосуються освіти, зокрема, з метою сприяння ліквідації невігластва і неписьменності в усьому світі та полегшення доступу до науково-технічних знань і сучасних методів навчання. В цьому зв'язку особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Стаття 29

1. Держави-учасниці погоджуються щодо того, що освіта дитини має бути спрямована на:

а) розвиток особи, талантів, розумових і фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі;

б) виховання поваги до прав людини та основних свобод, а також принципів, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй;

в) виховання поваги до батьків дитини, її культурної самобутності, мови і національних цінностей країни, в якій дитина проживає, країни її походження та до цивілізацій, відмінних від її власної;

г) підготовку дитини до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння, миру, терпимості, рівноправності чоловіків і жінок та дружби між усіма народами, етнічними, національними і релігійними групами, а також особами з корінного населення;

е) виховання поваги до навколишньої природи.

2. Жодна частина цієї статті або статті 28 не тлумачиться як така, що обмежує свободу окремих осіб і органів створювати учбові заклади та керувати ними за умови постійного додержання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, та виконання вимоги того, щоб освіта, яку одержують в таких учбових закладах, відповідала мінімальним нормам, що можуть бути встановлені державою.

Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей (Генеральна асамблея ООН, 30.09.1990) *(витяг)* // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_075 //

Возможности

8. Вместе наши страны располагают средствами и знаниями для защиты жизни и значительного облегчения страданий детей, для содействия всестороннему развитию их человеческого потенциала и для того, чтобы они сами осознали свои потребности, права и возможности. Конвенция о правах ребенка открывает новую возможность для истинного всеобщего уважения к правам и благополучию детей.

Задачи

15. Всем детям должна быть обеспечена возможность определить себя как личность и реализовать свои возможности в безопасных и благоприятных условиях, в среде семьи или попечителей, обеспечивающих их благополучие. Они должны быть подготовлены к ответственной жизни в свободном обществе. С ранних лет следует поощрять их участие в культурной жизни их стран.

Обязательства

20. Мы договорились, что будем действовать совместно в рамках международного сотрудничества, а также на уровне отдельных стран. Настоящим мы

выражаем приверженность следующей состоящей из 10 пунктов программе, целью которой является защита прав детей и улучшение их жизни:

б) Мы будем стремиться осуществить программы, которые снизят уровень неграмотности и предоставят всем детям возможность получения образования независимо от их происхождения и пола, которые подготовят детей к трудовой деятельности и предоставят возможности для получения образования в течение всей жизни, например, путем профессиональной подготовки, и которые дадут детям возможность достичь совершеннолетия, чувствуя поддержку, и в благоприятных культурных и социальных условиях.

Последующие шаги

24. Мы приняли решение утвердить и претворять в жизнь План действий, который является основой более конкретных мероприятий на национальном и международном уровнях. Мы призываем всех наших коллег одобрить этот план. Мы готовы предоставить средства для осуществления этих обязательств, которые являются частью приоритетов наших национальных планов.

План дій з реалізації Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей (Генеральна асамблея ООН, 18.10.1990) *(витяг)*
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_075 // текст взято з сайту Організації об'єднаних націй http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/decl_child90.shtml }

Базовое образование и грамотность

20. На Всемирной конференции “Образование для всех”, состоявшейся в Джомтьене, Таиланд, международное сообщество, включая практически все правительства мира, взяло на себя обязательство значительно расширить возможности получения образования для более чем 100 млн. детей и почти 1 млрд. взрослых, которые в настоящее время не имеют доступа к базовому образованию и получению грамотности, причем две трети из них — девочки и женщины. Для выполнения этого обязательства с целью улучшения качества жизни детей и семей необходимо принять конкретные меры для

- а) расширения деятельности в области развития детей;
- б) обеспечения для всех доступа к базовому образованию, включая завершение начального или равного ему по уровню образованию по крайней мере 80 процентами детей школьного возраста с упором на сокращение существующих различий между мальчиками и девочками;
- с) уменьшения наполовину уровня неграмотности среди взрослых с упором на грамотность женщин;
- д) проведения профессионального обучения и подготовки к производственной деятельности;
- е) приобретения знаний, умений, навыков по всем каналам образования, включая современные и традиционные средства массовой информации.

21. Кроме того, что прогресс в области образования и грамотности имеет реальную ценность для развития человека и улучшения качества жизни, он также может внести значительный вклад в улучшение охраны здоровья матери и ребенка, в охрану окружающей среды и в обеспечение устойчивого развития. В связи с этим необходимо в рамках действий на национальном уровне, а также международного

сотрудничества уделять первоочередное внимание инвестициям в базовое образование.

Деятельность на национальном уровне:

VII) путем дальнейших исследований и разработок можно добиваться дальнейшего ускорения прогресса в достижении целей, закрепленных в принятой на встрече на высшем уровне Декларации и в настоящем Плате действий, а также можно в значительной степени облегчить задачу по решению многих других важных проблем, стоящих перед детьми и семьями. Правительствам, промышленным и научным учреждениям предлагается расширять усилия как в области базовых, так и оперативных исследований, нацеленных на новые технические и технологические достижения, обеспечение более эффективной мобилизации общественности и на более совершенное предоставление существующих социальных услуг. Основные примеры областей, в которых неотложно необходимы исследования в области здравоохранения, включают: усовершенствованные методы вакцинации, малярию, СПИД, респираторные инфекции, диарейные заболевания, нехватку питательных веществ, туберкулез, планирование семьи и уход за новорожденными. Точно так же существуют важные потребности в исследованиях и в сфере развития детей в раннем возрасте, базового образования, гигиены и санитарии и в ограждении от психологических травм детей, оторванных от своих семей и пребывающих в других особенно трудных условиях. Такие исследования должны включать сотрудничество между учреждениями как развивающихся, так и промышленно развитых стран мира.

РОЗДІЛ II. ЗАКОНИ УКРАЇНИ

Конституція України (із змінами, внесеними згідно із Законом України № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, ст.532) *(витяг)* // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Стаття 52. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Закон України «Про освіту» (прийняття від 05.09.2017, № 2145-VIII; редакція від 19.01.2019, підстава – 2657-VIII, 2661-VIII) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 3. Право на освіту.

1. Кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України.

2. В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.

3. Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих.

4. Кожен має право на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів у порядку, визначеному законодавством.

5. Держава здійснює соціальний захист здобувачів освіти у випадках, визначених законодавством, а також забезпечує рівний доступ до освіти особам із соціально вразливих верств населення.

6. Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та

інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти.

7. Іноземці та особи без громадянства здобувають освіту в Україні відповідно до законодавства та/або міжнародних договорів України.

8. Особа, яку визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту згідно із Законом України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", має рівне з громадянами України право на освіту.

9. Право на освіту не може бути обмежене законом. Закон може встановлювати особливі умови доступу до певного рівня освіти, спеціальності (професії).

Стаття 4. Забезпечення права на безоплатну освіту.

1. Держава забезпечує:

безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти відповідно до стандартів освіти;

розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої і післядипломної освіти відповідно до законодавства.

2. Право на безоплатну освіту забезпечується:

для здобувачів дошкільної та повної загальної середньої освіти - за рахунок розвитку мережі закладів освіти всіх форм власності та їх фінансового забезпечення у порядку, встановленому законодавством, і в обсязі, достатньому для забезпечення права на освіту всіх громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають на території України;

для здобувачів позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та післядипломної освіти - у закладах освіти чи інших суб'єктів освітньої діяльності за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів у порядку, встановленому законодавством;

для здобувачів вищої освіти - у закладах освіти за рахунок фінансування з державного та/або місцевого бюджетів у порядку, встановленому законодавством.

3. Держава гарантує усім громадянам України та іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, право на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти.

Держава гарантує безоплатне забезпечення підручниками (у тому числі електронними), посібниками всіх здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 5. Державна політика у сфері освіти

1. Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави.

2. Державну політику у сфері освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, інші центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

3. Державна політика у сфері освіти формується і реалізується на основі наукових досліджень, міжнародних зобов'язань, вітчизняного та іноземного досвіду з урахуванням прогнозів, статистичних даних та індикаторів розвитку з метою задоволення потреб людини та суспільства.

4. Документами державного прогнозування і стратегічного планування розвитку освіти є прогноз розвитку освіти України, стратегія розвитку освіти

України, відповідні державні, регіональні та місцеві цільові програми, плани діяльності у сфері освіти органів влади. Органи влади забезпечують відкритий доступ до зазначених документів шляхом їх оприлюднення на своїх офіційних веб-сайтах.

Розділ III

ЗАКЛАДИ ОСВІТИ

Стаття 25. Права і обов'язки засновника закладу освіти.

2. Засновник закладу освіти або уповноважена ним особа:
забезпечує створення у закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування;

6. Засновник закладу освіти зобов'язаний:

забезпечити утримання та розвиток матеріально-технічної бази заснованого ним закладу освіти на рівні, достатньому для виконання вимог стандартів освіти та ліцензійних умов;

у разі реорганізації чи ліквідації закладу освіти забезпечити здобувачам освіти можливість продовжити навчання на відповідному рівні освіти;

забезпечити відповідно до законодавства створення в закладі освіти безперешкодного середовища для учасників освітнього процесу, зокрема для осіб з особливими освітніми потребами.

Стаття 26. Керівник закладу освіти

1. Керівник закладу освіти здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти.

3. Керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень:

організовує діяльність закладу освіти;

вирішує питання фінансово-господарської діяльності закладу освіти;

забезпечує організацію освітнього процесу та здійснення контролю за виконанням освітніх програм;

забезпечує функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти...

Стаття 28. Громадське самоврядування в закладі освіти

1. Громадське самоврядування в закладі освіти - це право учасників освітнього процесу як безпосередньо, так і через органи громадського самоврядування колективно вирішувати питання організації та забезпечення освітнього процесу в закладі освіти...

Стаття 29. Наглядова (підкувальна) рада закладу освіти

2. Наглядова (підкувальна) рада закладу освіти сприяє вирішенню перспективних завдань його розвитку, залученню фінансових ресурсів для забезпечення його діяльності з основних напрямів розвитку і здійсненню контролю за їх використанням, ефективній взаємодії закладу освіти з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, науковою громадськістю, громадськими організаціями, юридичними та фізичними особами.

5. Наглядова (підкувальна) рада має право:

брати участь у визначенні стратегії розвитку закладу освіти та контролювати її виконання;

сприяти залученню додаткових джерел фінансування;

аналізувати та оцінювати діяльність закладу освіти та його керівника;

контролювати виконання кошторису та/або бюджету закладу освіти і вносити відповідні рекомендації та пропозиції, що є обов'язковими для розгляду керівником закладу освіти;

Стаття 30. Прозорість та інформаційна відкритість закладу освіти

2. Заклади освіти, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності, зобов'язані забезпечувати на своїх веб-сайтах (у разі їх відсутності - на веб-сайтах своїх засновників) відкритий доступ до такої інформації та документів:

матеріально-технічне забезпечення закладу освіти (згідно з ліцензійними умовами);

умови доступності закладу освіти для навчання осіб з особливими освітніми потребами...

3. Заклади освіти, що отримують публічні кошти, та їх засновники зобов'язані оприлюднювати на своїх веб-сайтах кошторис і фінансовий звіт про надходження та використання всіх отриманих коштів, інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, із зазначенням їх вартості, а також про кошти, отримані з інших джерел, не заборонених законодавством.

Розділ V

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Стаття 41. Система забезпечення якості освіти

2. Складовими системи забезпечення якості освіти є:

система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти);

система зовнішнього забезпечення якості освіти;

система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

3. Система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти) може включати:

забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти...

4. Система зовнішнього забезпечення якості освіти може включати:

1) інструменти, процедури та заходи забезпечення і підвищення якості освіти...

5. Система забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти, включає:

політику та процедури забезпечення якості власної діяльності;

необхідні ресурси для організації процесів і процедур...

Розділ VI

УЧАСНИКИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Стаття 53. Права та обов'язки здобувачів освіти

1. Здобувачі освіти мають право на:

навчання впродовж життя та академічну мобільність;

індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання;

якісні освітні послуги;

безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці;

користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів;

інші необхідні умови для здобуття освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та із соціально незахищених верств населення.

Стаття 54. Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу

1. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники мають право на: академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі;

педагогічну ініціативу;

розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання;

користування бібліотекою, навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою інфраструктурою закладу освіти та послугами його структурних підрозділів у порядку, встановленому закладом освіти відповідно до спеціальних законів...

2. Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники зобов'язані:

постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність;

виконувати освітню програму для досягнення здобувачами освіти передбачених нею результатів навчання;

сприяти розвитку здібностей здобувачів освіти, формуванню навичок здорового способу життя, дбати про їхнє фізичне і психічне здоров'я...

Розділ VIII

УПРАВЛІННЯ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ОСВІТИ

Стаття 63. Повноваження Кабінету Міністрів України

1. Кабінет Міністрів України:

вживає заходів щодо забезпечення конституційного права кожної особи на освіту;

забезпечує проведення державної політики у сфері освіти;

затверджує стратегію розвитку освіти України;

розробляє, затверджує та виконує державні цільові програми у сфері освіти;

здійснює повноваження засновника державних закладів освіти або доручає їх здійснення уповноваженому ним органу;

забезпечує рівні умови розвитку закладів освіти всіх форм власності;

визначає порядок формування і розподілу освітніх субвенцій між бюджетами відповідно до цього Закону та з урахуванням статті 94 Бюджетного кодексу України;

визначає порядок розподілу державного фінансування професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти...

Стаття 64. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки

1. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки:

забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки;

розробляє стратегію розвитку освіти України, інші стратегічні документи, державні цільові програми у сфері освіти і науки та бере участь у їх реалізації;

здійснює нормативно-правове забезпечення функціонування системи освіти в межах повноважень, визначених законом;

організовує збір та обробку освітньої статистики, здійснює її аналіз та прогнозує розвиток системи освіти...;

формує пропозиції про обсяг освітніх субвенцій, державного фінансування середньої, професійної, вищої освіти та стипендійного фонду;

розподіляє освітні субвенції та державне фінансування середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та стипендійний фонд закладів освіти, що перебувають у сфері його управління;

надає методичні рекомендації щодо освітньої діяльності та управління закладами освіти...

2. Акти центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, прийняті в межах його повноважень, є обов'язковими до виконання державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади освіти, а також закладами освіти незалежно від форми власності.

Стаття 66. Повноваження органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради:

відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності повної загальної середньої освіти та професійної (професійно-технічної) освіти...

Стаття 66. Повноваження органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради:

відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності повної загальної середньої освіти та професійної (професійно-технічної) освіти...;

оприлюднюють офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із заснованих ними закладів освіти, та інші видатки у сфері освіти;

забезпечують рівні умови розвитку закладів освіти всіх форм власності...

3. Сільські, селищні ради:

відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території, забезпечення доступності дошкільної та початкової освіти...;

оприлюднюють офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із заснованих ними закладів освіти, та інші видатки у сфері освіти...

Стаття 71. Громадський нагляд (контроль) у сфері освіти

2. Суб'єкти громадського нагляду (контролю) мають право:

1) ініціювати і брати участь у дослідженнях з питань освіти та оприлюднювати результати таких досліджень;

2) проводити моніторинг та оприлюднювати результати, зокрема, щодо: якості результатів навчання...;

якості підручників та інших навчальних матеріалів;

розподілу витрат на освіту та цільового використання коштів з державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством;

3) брати участь у громадському обговоренні, громадських консультаціях та проводити громадську експертизу...

Розділ X

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ОСВІТИ

Стаття 78. Фінансування системи освіти

1. Держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 відсотків валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

2. Фінансування закладів, установ і організацій системи освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, а також інших джерел, не заборонених законодавством...

4. Держава створює умови для забезпечення фінансування здобуття особами освіти в обсязі, необхідному для досягнення результатів навчання, передбачених стандартами освіти, та виконання закладами освіти державної та комунальної форм власності ліцензійних умов.

5. Фінансування дошкільної та позашкільної освіти здійснюється за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством. Держава може сприяти розвитку дошкільної та позашкільної освіти шляхом надання відповідних освітніх субвенцій.

6. Фінансування здобуття повної загальної середньої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, у тому числі шляхом надання освітніх субвенцій місцевим бюджетам, коштів місцевого бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством.

Порядок розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами визначається згідно з формулою, в основі якої лежить кількість здобувачів освіти, які навчаються на відповідній території, з урахуванням таких факторів:

- рівень освіти;
- категорія території, на якій розташований заклад освіти;
- наявність здобувачів освіти з особливими освітніми потребами;
- особливості навчання здобувачів освіти з національних меншин;
- необхідність підвезення здобувачів освіти до закладу освіти та у зворотньому напрямку;
- інших факторів.

7. Фінансування професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, в тому числі шляхом надання відповідних освітніх субвенцій, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством. Витрати, що покриваються за рахунок відповідних освітніх субвенцій, визначаються спеціальним законом.

8. Фінансування вищої і післядипломної освіти здійснюється за рахунок коштів державного, місцевого бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством...

9. Держава здійснює фінансування освіти осіб з особливими освітніми потребами за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом передачі визначеного для таких осіб обсягу коштів закладу освіти, який обрала особа з особливими освітніми потребами та її батьки.

10. Держава здійснює фінансування здобуття особою загальної середньої освіти у приватному або корпоративному закладі освіти, що має ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом передачі такому закладу освіти цільового обсягу коштів у розмірі фінансового нормативу (з урахуванням відповідних коригуючих коефіцієнтів) бюджетної забезпеченості одного учня, який здобуває повну загальну середню освіту, та в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

11. Особливості фінансування освіти різних рівнів визначаються спеціальними законами.

12. Заклади освіти мають право отримувати фінансування різних видів та з різних джерел, не заборонених законодавством. Державні і комунальні заклади освіти мають право розміщувати власні надходження на поточних рахунках, тимчасово вільні кошти - на депозитах у банках державного сектору, а також самостійно розпоряджатися надходженнями від зазначених коштів з метою провадження діяльності, передбаченої установчими документами.

Стаття 79. Фінансово-господарська діяльність закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти

2. Фінансування освітньої діяльності з державного бюджету може здійснюватися шляхом надання освітніх субвенцій, які відповідно до Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України на відповідний рік можуть спрямовуватися на:

- здобуття повної загальної середньої освіти;
- здобуття професійної (професійно-технічної) освіти;
- здобуття освіти на інших рівнях освіти;
- здобуття спеціалізованої освіти;
- здобуття позашкільної освіти;
- здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами;
- підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- інші цілі.

3. Фінансування у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг, а також придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, визначених індивідуальною програмою розвитку особи з особливими освітніми потребами, здійснюється за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, коштів місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

6. Бюджетні асигнування на освіту, включаючи кошти освітніх субвенцій, позабюджетні кошти та кошти, отримані закладом освіти як плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів, за надання додаткових освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід держави або місцевих бюджетів. Зазначені кошти спрямовуються на діяльність, визначену установчими документами закладу освіти.

7. Кошти, матеріальні та нематеріальні активи, що надходять закладам і установам освіти та науки у вигляді безповоротної фінансової допомоги, інших надходжень, добровільних пожертвувань юридичних і фізичних осіб, у тому числі нерезидентів, для провадження освітньої, наукової, оздоровчої, спортивної, культурної діяльності, не вважаються прибутком.

8. У разі одержання коштів з інших джерел бюджетні та галузеві асигнування закладів освіти, підприємств, установ, організацій системи освіти не зменшуються.

9. Заклади освіти самостійно розпоряджаються надходженнями від провадження господарської та іншої діяльності, передбаченої їхніми установчими документами.

Стаття 80. Майно закладів освіти та установ, організацій, підприємств системи освіти

5. Кошти, отримані від використання вивільнених приміщень ліквідованих державних та комунальних закладів освіти, використовуються виключно на освітні потреби...

Усі кошти, отримані від оренди нерухомого майна державного чи комунального закладу освіти, використовуються виключно на потреби цього закладу освіти...

Стаття 81. Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки

3. Державно-приватне партнерство у сфері освіти і науки може передбачати: спільне фінансування закладів освіти, а також юридичних і фізичних осіб, які провадять освітню діяльність;

утворення та/або спільне фінансування і розвиток баз практичної підготовки;

утворення та/або спільне фінансування і експлуатацію інноваційних підприємств (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) на базі існуючих закладів освіти;

розроблення і розвиток сучасних технологій освіти, навчання...

Розділ XII

ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

4. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

4) у Законі України "Про дошкільну освіту" (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 49, ст. 259 із наступними змінами):

у статті 19:

у частині першій:

абзац одинадцятий викласти в такій редакції:

"розробляє та затверджує примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання";

у статті 38:

частину другу викласти в такій редакції:

"2. Вимоги до матеріально-технічної бази закладу дошкільної освіти визначаються відповідними будівельними та санітарно-гігієнічними нормами і правилами. Примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання закладу дошкільної освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки".

Закон України «Про дошкільну освіту» (від 11.07.2001 № 2628-III, ВВР, 2001, № 49, ст.259, із змінами, внесеними згідно із Законом № 2145-VIII від 05.09.2017, ВВР, 2017, № 38-39, ст.380, редакція від 04.11.2018, підстава - Закон № 2581-VIII від 02.10.2018, ВВР, 2018, № 46, ст.371) **(витяг)** // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 2. Основні завдання законодавства України про дошкільну освіту

Основними завданнями законодавства України про дошкільну освіту є:

забезпечення права дитини, у тому числі дитини з особливими освітніми потребами, на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти;

забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку системи дошкільної освіти;

визначення змісту дошкільної освіти;

визначення органів управління дошкільною освітою та їх повноважень;

визначення прав та обов'язків учасників освітнього процесу, встановлення відповідальності за порушення законодавства про дошкільну освіту;

створення умов для благодійної діяльності у сфері дошкільної освіти.

Стаття 3. Державна політика у сфері дошкільної освіти

1. Держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти та створює належні умови для її здобуття.

Державна політика у сфері дошкільної освіти визначається Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами і втілюється центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування.

2. Держава:

надає всебічну допомогу сім'ї у розвитку, вихованні та навчанні дитини;

забезпечує доступність і безоплатність дошкільної освіти в державних і комунальних закладах дошкільної освіти у межах державних вимог до змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти (Базового компонента дошкільної освіти) та обов'язкову дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку;

забезпечує доступну і безоплатну дошкільну освіту в державних і комунальних закладах дошкільної освіти дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням особливостей їх інтелектуального, соціального і фізичного розвитку у тій формі, яка для них є найбільш зручною та ефективною...

Стаття 7. Завдання дошкільної освіти

Завданнями дошкільної освіти є:

збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дитини;

виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля;

формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду;

виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту;

здійснення соціально-педагогічного патронату сім'ї.

Стаття 9. Здобуття дошкільної освіти

1. Громадяни України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, стану здоров'я, особливих освітніх потреб, складних життєвих умов, місця проживання, мовних або інших ознак мають рівні права на здобуття дошкільної освіти у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності, а також у сім'ї.

2. Здобуття дошкільної освіти в закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності має забезпечити виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти.

Виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти стосовно дітей з особливими освітніми потребами забезпечується з урахуванням їхніх задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей та у тій формі, яка для кожної дитини є найбільш оптимальною.

3. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, здобувають дошкільну освіту в порядку, встановленому для громадян України.

4. Відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти покладається на їхніх батьків, а дітьми, позбавленими батьківського піклування, - на осіб, які їх замінюють, та на навчальні заклади, де вони утримуються.

5. Діти, у тому числі діти з особливими освітніми потребами, можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють:

у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності;

у структурних підрозділах юридичних осіб приватного і публічного права, у тому числі закладів освіти;

у сім'ї - за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти;

за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, у тому числі які провадять незалежну професійну діяльність;

за допомогою фізичних осіб - підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність.

Розділ II

НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ

Стаття 11. Заклад дошкільної освіти та його повноваження

1. Заклад дошкільної освіти - навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

2. Заклад дошкільної освіти:

задовольняє потреби громадян відповідної території в здобутті дошкільної освіти;

забезпечує відповідність рівня дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти;

створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання...;

додержується фінансової дисципліни, зберігає матеріально-технічну базу...

Стаття 16. Утворення, реорганізація, ліквідація та перепрофілювання закладу дошкільної освіти.

3. Вивільнені приміщення ліквідованих державних та комунальних закладів дошкільної освіти використовуються виключно для роботи з дітьми.

Майно, яке є державною або комунальною власністю (земельні ділянки, будівлі, споруди, обладнання тощо), придбання чи відокремлення якого призначене для здобуття дітьми дошкільної освіти, використовується виключно для роботи з дітьми.

Розділ III

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 18. Основні завдання органів управління системою дошкільної освіти

Основними завданнями органів управління системою дошкільної освіти є:

створення умов для здобуття дітьми, у тому числі з особливими освітніми потребами, дошкільної освіти;

прогнозування, забезпечення розвитку дошкільної освіти та мережі закладів дошкільної освіти незалежно від типів і форми власності відповідно до освітніх запитів населення...;

організація науково-методичного забезпечення дошкільної освіти, впровадження в практику досягнень науки, передового досвіду, новітніх педагогічних технологій...

Стаття 19. Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в системі дошкільної освіти

1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти:

розробляє та затверджує державні нормативи фінансового, матеріального забезпечення дітей та матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти; визначає перспективи і пріоритетні напрями розвитку системи дошкільної освіти;

розробляє та затверджує Базовий компонент дошкільної освіти...;

приймає рішення щодо організації інноваційної діяльності у системі дошкільної освіти, координує та контролює її проведення;

розробляє та затверджує примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання...

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, районні державні адміністрації, органи місцевого самоврядування в системі дошкільної освіти в межах їх компетенції:

забезпечують реалізацію державної політики у сфері дошкільної освіти на відповідній території, у тому числі розвиток мережі закладів дошкільної освіти всіх форм власності відповідно до потреб населення, враховуючи інтереси дітей з особливими освітніми потребами, поліпшення матеріально-технічної бази та господарське обслуговування комунальних закладів дошкільної освіти;

виконують функції засновника закладів дошкільної освіти на відповідній території;

беруть участь у розробленні та реалізації змісту дошкільної освіти;

створюють умови для одержання дітьми, у тому числі з особливими освітніми потребами, дошкільної освіти;

організують наукове, програмно-методичне, кадрове, матеріальне забезпечення діяльності педагогічних працівників у сфері дошкільної освіти, їх підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації та атестацію...;

забезпечують доступність будівель, споруд і приміщень закладів дошкільної освіти згідно з державними будівельними нормами і стандартами...

Стаття 20. Управління та громадське самоврядування закладу дошкільної освіти

2. Колегіальним постійно діючим органом управління закладом дошкільної освіти є педагогічна рада, повноваження якої визначаються установчими документами цього закладу. Педагогічна рада створюється в усіх закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності за наявності не менше трьох педагогічних працівників...

Педагогічна рада закладу дошкільної освіти:

схвалює освітню програму закладу, оцінює результативність її виконання та виконання Базового компонента дошкільної освіти, хід якісного виконання програм розвитку, виховання і навчання дітей у кожній віковій групі;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, зокрема систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

розглядає питання вдосконалення організації освітнього процесу у закладі...

Розділ VII

ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 37. Фінансово-господарська діяльність закладів дошкільної освіти

1. Фінансово-господарська діяльність закладів дошкільної освіти здійснюється відповідно до Закону України "Про освіту", законів про бюджет, власність, місцеве самоврядування та інших нормативно-правових актів.

2. Утримання та розвиток матеріально-технічної бази закладів дошкільної освіти фінансуються за рахунок коштів засновника (засновників) цих закладів.

3. Джерелами фінансування закладу дошкільної освіти незалежно від форми власності можуть бути кошти:

засновника (засновників);

державного та місцевих бюджетів;

батьків або осіб, які їх замінюють;

добровільні пожертвування та цільові внески фізичних і юридичних осіб;

інші кошти, не заборонені законодавством.

4. Джерелами фінансування закладів дошкільної освіти (відділень, груп), заснованих на умовах державно-приватного партнерства, є кошти засновників.

Обсяги співфінансування визначаються засновниками на умовах договору.

Стаття 38. Матеріально-технічна база закладу дошкільної освіти

1. Матеріально-технічна база закладу дошкільної освіти включає будівлі, споруди, земельні ділянки, комунікації, інвентар, обладнання, транспортні засоби, службове житло та інше. Майно закладу дошкільної освіти належить йому на правах, визначених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

2. Вимоги до матеріально-технічної бази закладу дошкільної освіти визначаються відповідними будівельними та санітарно-гігієнічними нормами і правилами. Примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання закладу дошкільної освіти затверджуються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Закон України «Про загальну середню освіту» (від 13.05.1999 № 651-XIV, ВВР, 1999, № 28, ст.230, із змінами, внесеними згідно із Законом № 2541-VIII, редакція від 13.10.2018) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.

Розділ I.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 2. Основні завдання законодавства України про загальну середню освіту.

Основними завданнями законодавства України про загальну середню освіту є:
забезпечення права громадян на доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти;

забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку загальної середньої освіти;

забезпечення нормативно-правової бази щодо обов'язковості повної загальної середньої освіти;

визначення структури та змісту загальної середньої освіти;

визначення органів управління системою загальної середньої освіти та їх повноважень;

визначення прав та обов'язків учасників освітнього процесу, встановлення відповідальності за порушення законодавства про загальну середню освіту; створення належних умов для здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх індивідуальних потреб в умовах інклюзивного навчання.

Стаття 5. Завдання загальної середньої освіти.

Завданнями загальної середньої освіти є:

- виховання громадянина України;
- формування особистості учня (вихованця), розвиток його здібностей і обдарувань, наукового світогляду;
- виконання вимог Державного стандарту загальної середньої освіти, підготовка учнів (вихованців) до подальшої освіти і трудової діяльності;
- виховання в учнів (вихованців) поваги до Конституції України, державних символів України, прав і свобод людини і громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідомого ставлення до обов'язків людини і громадянина;
- реалізація права учнів (вихованців) на вільне формування політичних і світоглядних переконань;
- виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу та інших народів і націй;
- виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів (вихованців).

Стаття 6. Здобуття повної загальної середньої освіти

3. Здобуття повної загальної середньої освіти у навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форм власності має відповідати вимогам державних стандартів загальної середньої освіти.

Стаття 21. Соціальний захист учнів (вихованців)

1. Учням (вихованцям) закладів загальної середньої освіти може подаватися додатково соціальна і матеріальна допомога за рахунок коштів центральних органів виконавчої влади та місцевих бюджетів, коштів юридичних і фізичних осіб України та громадян, які проживають за її межами, а також коштів фонду загальнообов'язкового навчання та за рахунок інших надходжень.

Органи місцевого самоврядування можуть забезпечувати пільговий проїзд учнів, вихованців до місця навчання і додому у порядку та розмірах, визначених органами місцевого самоврядування, та передбачати на це відповідні видатки з місцевих бюджетів.

2. Діти з особливими освітніми потребами забезпечуються допоміжними засобами для навчання в закладах освіти в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 22. Охорона та зміцнення здоров'я учнів (вихованців)

1. Заклад загальної середньої освіти забезпечує безпечні та нешкідливі умови навчання, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формує гігієнічні навички та засади здорового способу життя учнів (вихованців).

Розділ V

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДньої ОСВІТИ

Стаття 30. Поняття Державного стандарту загальної середньої освіти

1. Державний стандарт загальної середньої освіти - зведення норм і положень, що визначають державні вимоги до освіченості учнів і випускників шкіл на відповідному рівні загальної середньої освіти та гарантії держави у її досягненні.

2. Виконання Державних стандартів початкової, базової і профільної загальної середньої освіти є обов'язковим для закладів освіти, що забезпечують здобуття відповідної освіти.

Стаття 31. Розроблення та затвердження Державних стандартів загальної середньої освіти

1. Державні стандарти загальної середньої освіти розробляються центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, затверджуються Кабінетом Міністрів України і переглядаються не менше одного разу на 10 років.

Зміна змісту і обсягу Державних стандартів загальної середньої освіти іншими органами виконавчої влади не допускається.

2. Навчально-методичне забезпечення реалізації Державних стандартів загальної середньої освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Навчально-методичне забезпечення реалізації стандартів спеціалізованої освіти здійснюється центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідних сферах.

Стаття 33. Додержання Державних стандартів загальної середньої освіти

1. Обов'язком закладу освіти, що забезпечує здобуття загальної середньої освіти, є створення умов для досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти.

2. Процедура досягнення здобувачами освіти результатів навчання, передбачених у відповідному Державному стандарті загальної середньої освіти, визначається освітньою програмою закладу освіти.

3. Держава зобов'язана забезпечити здобуття повної загальної середньої освіти на рівні Державних стандартів загальної середньої освіти.

Розділ VI

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 36. Основні завдання органів управління системою загальної середньої освіти.

Основними завданнями органів управління системою загальної середньої освіти є:

створення умов для здобуття громадянами повної загальної середньої освіти...

Стаття 37. Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в системі загальної середньої освіти

1. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти:

здійснює в межах своїх повноважень нормативно-правове регулювання відносин у системі загальної середньої освіти;

розробляє та подає на затвердження Кабінету Міністрів України нормативи матеріально-технічного та фінансового забезпечення закладів загальної середньої освіти згідно з Державним стандартом загальної середньої освіти...;

затверджує типові переліки обов'язкового навчального та іншого обладнання (в тому числі корекційного), навчально-методичних та навчально-наочних посібників, підручників, художньої та іншої літератури...

2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти:

контролює додержання Державного стандарту загальної середньої освіти;
контролює діяльність органів управління освітою та навчальних закладів системи загальної середньої освіти;

організовує нормативне, програмне, науково-методичне та інформаційне забезпечення системи загальної середньої освіти...

3. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у галузі загальної середньої освіти в межах їх компетенції:

забезпечують реалізацію державної політики у сфері загальної середньої освіти на відповідній території;

виконують функції засновника закладів загальної середньої освіти на відповідній території;

створюють умови для здобуття громадянами повної загальної середньої освіти;
забезпечують доступність будівель, споруд і приміщень закладів освіти згідно з державними будівельними нормами і стандартами;

здійснюють контроль щодо проектування, будівництва та реконструкції будівель, споруд, приміщень закладів освіти з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування;

створюють умови для розвитку закладів освіти усіх форм власності...;

організують нормативне, програмне, матеріальне, науково-методичне забезпечення...;

забезпечують створення та функціонування інклюзивно-ресурсних центрів...

Стаття 38. Повноваження закладу загальної середньої освіти

Заклад загальної середньої освіти:

реалізує положення Конституції України, Закону України "Про освіту", цього Закону, інших нормативно-правових актів у галузі освіти;

задовольняє потреби громадян відповідної території в здобутті повної загальної середньої освіти;

забезпечує єдність навчання і виховання;

формує освітню (освітні) програму (програми) закладу освіти;

створює науково-методичну і матеріально-технічну бази для організації та здійснення освітнього процесу;

забезпечує відповідність рівня загальної середньої освіти Державним стандартам загальної середньої освіти...

Стаття 39. Управління та громадське самоврядування закладу загальної середньої освіти.

Педагогічна рада закладу загальної середньої освіти:

планує роботу закладу;

схвалює освітню (освітні) програму (програми) закладу та оцінює результативність її (їх) виконання;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, включаючи систему та механізми забезпечення академічної доброчесності;

розглядає питання щодо вдосконалення і методичного забезпечення освітнього процесу...;

розглядає питання впровадження в освітній процес найкращого педагогічного досвіду та інновацій, участі в дослідницькій, експериментальній, інноваційній діяльності, співпраці з іншими закладами освіти, науковими установами, фізичними та юридичними особами, які сприяють розвитку освіти...

Розділ VII

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 41. Завдання науково-методичного забезпечення системи загальної середньої освіти

Завданнями науково-методичного забезпечення системи загальної середньої освіти є:

координація діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти, методичних кабінетів та методичних об'єднань педагогічних працівників;

розроблення і видання навчальних програм, навчально-методичних та навчально-наочних посібників;

організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у тому числі керівних кадрів, системи загальної середньої освіти;

вивчення рівня знань, умінь і навичок учнів закладів загальної середньої освіти, вироблення відповідних рекомендацій;

організація співпраці з вищими навчальними закладами всіх рівнів акредитації для підвищення ефективності навчально-методичного забезпечення;

висвітлення в засобах масової інформації досягнень педагогічної науки та педагогічного досвіду.

Стаття 42. Здійснення науково-методичного забезпечення системи загальної середньої освіти

Науково-методичне забезпечення системи загальної середньої освіти здійснюють центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, підпорядковані йому науково-методичні установи та вищі навчальні заклади, а також Державний вищий навчальний заклад "Університет менеджменту освіти" Національної академії педагогічних наук України, Кримський республіканський, обласні, Київський і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної освіти, районні (міські) методичні кабінети, науково-дослідні установи Академії педагогічних наук України та Національної академії наук України, інші суб'єкти, що здійснюють наукове і методичне забезпечення відповідно до статті 75 Закону України «Про освіту».

Розділ VIII

ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття 43. Фінансово-господарська діяльність закладів загальної середньої освіти

1. Фінансово-господарська діяльність закладів загальної середньої освіти здійснюється відповідно до цього Закону, законів України «Про освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні», Бюджетного кодексу України та інших нормативно-правових актів.

2. Утримання та розвиток матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти фінансуються за рахунок коштів засновника (засновників) цих закладів.

3. Держава здійснює фінансування здобуття особою загальної середньої освіти у приватному чи корпоративному закладі освіти, що має ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом передачі такому закладу освіти цільового обсягу коштів у розмірі фінансового нормативу (з урахуванням відповідних коригуючих

коефіцієнтів) бюджетної забезпеченості одного учня, який здобуває повну загальну середню освіту, та в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України...

Стаття 44. Матеріально-технічна база закладів загальної середньої освіти

1. Матеріально-технічна база закладів загальної середньої освіти включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло та інші цінності. Майно закладів загальної середньої освіти належить їм на правах, визначених законодавством України.

2. Вимоги до матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти визначаються відповідними будівельними і санітарно-гігієнічними нормами і правилами, а також типовими переліками обов'язкового навчального та іншого обладнання (в тому числі корекційного), навчально-методичних та навчально-наочних посібників, підручників, художньої та іншої літератури.

Закон України «Про професійно-технічну освіту» (від 10.02.1998 № 103/98-ВР, ВВР, 1998, № 32, стор. 215, із змінами, внесеними згідно із Законом № 2541-VIII від 06.09.2018, редакція від 01.01.2019) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр>.

Розділ II

УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Стаття 7. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері професійної (професійно-технічної) освіти

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, належать:

визначення перспектив та напрямів розвитку професійної (професійно-технічної) освіти;

розробка проектів законів, державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, визначення державних стандартів професійної (професійно-технічної) освіти, типових навчальних планів і типових освітніх програм та інших нормативно-правових актів щодо функціонування та розвитку професійної (професійно-технічної) освіти...;

визначення нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення закладів професійної (професійно-технічної) освіти...

До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, належать:

створення, реорганізація, ліквідація державних закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

ліцензування та атестація закладів професійної (професійно-технічної) освіти на право здійснення освітньої діяльності, ліцензування підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності та підпорядкування на право здійснення професійного (професійно-технічного) навчання на виробництві...;

управління державним майном, що перебуває у користуванні підпорядкованих йому закладів професійної (професійно-технічної) освіти у порядку, встановленому законодавством...;

організація науково-методичного забезпечення професійної (професійно-технічної) освіти, впровадження у навчально-виробничий процес досягнень науки, техніки, нових технологій, передового досвіду та інноваційних педагогічних технологій...

Стаття 8. Повноваження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані заклади професійної (професійно-технічної) освіти

До повноважень міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані заклади професійної (професійно-технічної) освіти, належать:

організація здійснення державної політики в галузі професійної (професійно-технічної) освіти у підпорядкованих закладах професійної (професійно-технічної) освіти;

визначення перспектив та напрямів розвитку підпорядкованих закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

створення, реорганізація, ліквідація підпорядкованих закладів професійної (професійно-технічної) освіти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України...;

розпорядження державним майном, що перебуває у користуванні підпорядкованих закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

організація інформаційного забезпечення та статистичного обліку, науково-методичного забезпечення, впровадження у навчально-виробничий процес досягнень науки, техніки, нових технологій, передового досвіду та інноваційних педагогічних технологій у підпорядкованих закладах професійної (професійно-технічної) освіти;

здійснення матеріально-технічного, фінансового забезпечення підпорядкованих закладів професійної (професійно-технічної) освіти, організація роботи з професійної орієнтації, професійних консультацій, професійного добору...

Стаття 9. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у галузі управління професійною (професійно-технічною) освітою

До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у галузі управління професійною (професійно-технічною) освітою належать:

організація здійснення державної політики в галузі професійної (професійно-технічної) освіти, розроблення стратегії розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти, забезпечення виконання закладами освіти, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та підпорядкування законів та інших нормативно-правових актів щодо професійної (професійно-технічної) освіти на відповідній території;

здійснення контролю за дотриманням вимог державних стандартів професійної (професійно-технічної) освіти закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підприємствами, установами, організаціями та громадянами, що мають державну ліцензію на здійснення такої діяльності;

загальне управління навчально-виробничою, навчально-виховною, навчально-методичною, фінансово-економічною, господарською діяльністю державних закладів професійної (професійно-технічної) освіти, консультування, подання методичної допомоги закладам освіти інших форм власності та підпорядкування;...

організація навчально-методичного забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітників, інформаційного забезпечення та статистичного обліку в закладах професійної (професійно-технічної) освіти;

забезпечення навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами із застосуванням видів та форм здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості...

Розділ III

ЗАКЛАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Стаття 17. Визначення закладу професійної (професійно-технічної) освіти

Заклад професійної (професійно-технічної) освіти - це заклад освіти, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійній (професійно-технічній) освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я.

Будівлі, споруди і приміщення закладів професійної (професійно-технічної) освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами.

Стаття 22. Основні повноваження та напрями діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

До основних повноважень та напрямів діяльності закладу професійної (професійно-технічної) освіти належать:

організація навчально-виховного процесу, вибір форм та методів навчання; навчально-виробнича, навчально-виховна, навчально-методична, фінансово-господарська та виробничо-комерційна діяльність;

розробка робочих навчальних планів з професій та робочих освітніх програм з навчальних предметів на основі типових навчальних планів і типових освітніх програм, визначення регіонального компоненту змісту професійної (професійно-технічної) освіти, які затверджуються в установленому порядку;

розробка правил прийому учнів до закладу освіти на основі типових правил прийому;

формування разом з органами управління професійною (професійно-технічною) освітою планів прийому здобувачів освіти з урахуванням державного та/або регіонального замовлення, потреб ринку праці та потреб громадян у професійній (професійно-технічній) освіті і замовлень підприємств, установ, організацій;

організація харчування здобувачів освіти з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, осіб з інвалідністю, осіб з особливими освітніми потребами та дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям";

атестація педагогічних працівників;

організація стажування педагогічних працівників на підприємствах, в установах, організаціях;

здійснення професійного навчання незайнятого населення;

організація виробничого навчання здобувачів освіти на підприємствах, в установах та організаціях;

забезпечення заходів з охорони праці здобувачів освіти, працівників;

матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу;

визначення структури і штатного розпису з урахуванням встановленого фонду заробітної плати;

забезпечення якості професійного навчання та виховання учнів.

Розділ IV

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Стаття 25. Форми організації навчального процесу

Професійна (професійно-технічна) освіта може включати природничо-математичну, гуманітарну, фізичну, загальнотехнічну, професійно-теоретичну і професійно-практичну підготовку.

Природничо-математична, гуманітарна, загальнотехнічна, професійно-теоретична підготовка здійснюється в спеціалізованих навчальних кабінетах, аудиторіях, лабораторіях...

Фізична підготовка проводиться у спеціальних приміщеннях, спортивних залах, на спортивних майданчиках, стадіонах у формі уроку фізичного виховання та в позаурочний час у спортивних секціях.

Професійно-практична підготовка проводиться у навчальних майстернях, на полігонах, на тренажерах, автодромах, трактородромах, у навчально-виробничих підрозділах, навчальних господарствах, а також на робочих місцях на виробництві чи в сфері послуг...

Стаття 29. Участь підприємств, установ, організацій у здійсненні професійної (професійно-технічної) освіти

1. Підприємства, установи, організації незалежно від форм власності надають здобувачам освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти робочі місця або навчально-виробничі ділянки для проходження виробничого навчання чи виробничої практики відповідно до укладених із закладами професійної (професійно-технічної) освіти договорів про навчально-виробничу практику. Типовий договір про навчально-виробничу практику та порядок надання робочих місць визначаються Кабінетом Міністрів України.

2. Керівники підприємств, установ, організацій несуть відповідальність за забезпечення належних умов праці та оплати праці здобувачів освіти на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки та виробничої санітарії відповідно до укладених із закладами професійної (професійно-технічної) освіти договорів про навчально-виробничу практику...

Підприємства, установи, організації - замовники підготовки кваліфікованих робітників зобов'язані відповідно до укладених угод перераховувати кошти на зміцнення навчально-виробничої бази, безоплатно передавати для навчальних цілей закладам професійної (професійно-технічної) освіти приміщення, споруди, обладнання, техніку, інструменти, матеріали, енергоносії, науково-технічну інформацію, нові технології виробництва тощо, подавати консультаційну технічну і технологічну допомогу та можливість стажування на виробництві викладачам, майстрам виробничого навчання, інструкторам виробничого навчання, проводити роботу з професійної орієнтації молоді.

Стаття 29¹. Науково-методичне забезпечення закладів професійної (професійно-технічної) освіти

Науково-методичне забезпечення закладів професійної (професійно-технічної) освіти здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти і науки, іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, Національною академією наук України, національними галузевими академіями наук, науково-методичними та навчально-методичними установами, закладами вищої освіти та закладами післядипломної освіти.

Розділ IX

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ У ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Стаття 49. Відносини власності в галузі професійної (професійно-технічної) освіти

Засновник закріплює за закладами професійної (професійно-технічної) освіти державної або комунальної форми власності та установами професійної (професійно-технічної) освіти об'єкти права власності, які належать засновнику на праві власності або орендовані ним у інших власників.

Об'єкти права власності закріплюються засновником за закладом професійної (професійно-технічної) освіти державної або комунальної форми власності або установою професійної (професійно-технічної) освіти на праві оперативного управління.

Заклади освіти та установи професійної (професійно-технічної) освіти несуть відповідальність перед засновником за збереження та використання за призначенням закріпленого за ними майна. Контроль за використанням цього майна здійснюється засновником.

Майно (об'єкти, споруди, основні фонди) закладів освіти і установ професійної (професійно-технічної) освіти, що перебувають у державній або комунальній власності, може вилучатися засновником лише за умови подальшого використання цього майна і коштів, одержаних від його реалізації, на розвиток професійної (професійно-технічної) освіти.

У разі ліквідації закладів професійної (професійно-технічної) освіти державної або комунальної форми власності та установ професійної (професійно-технічної) освіти їх майно (об'єкти, споруди, основні фонди) та кошти, одержані від його реалізації, використовуються на розвиток професійної (професійно-технічної) освіти.

У разі ліквідації закладів професійної (професійно-технічної) освіти, заснованих на приватній формі власності, грошові кошти та інше майно, що належать їм на праві власності, використовуються у порядку, визначеному статутом закладу освіти.

Стаття 50. Фінансування закладів професійної (професійно-технічної) освіти та установ професійної (професійно-технічної) освіти.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти та установи професійної (професійно-технічної) освіти здійснюють фінансову діяльність відповідно до Закону України «Про освіту», цього Закону, а також інших нормативно-правових актів.

Фінансування професійної підготовки кваліфікованих робітників (первинної професійної підготовки), соціальний захист здобувачів освіти та педагогічних працівників у державних або комунальних закладах професійної (професійно-технічної) освіти, у межах обсягів державного та/або регіонального замовлення, здійснюються на нормативній основі за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів.

Встановлені нормативи фінансування є гарантованою межею, нижче якої не може здійснюватися фінансування підготовки робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Розділ IX

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ У ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Стаття 49. Відносини власності в галузі професійної (професійно-технічної) освіти

Засновник закріплює за закладами професійної (професійно-технічної) освіти державної або комунальної форми власності та установами професійної (професійно-технічної) освіти об'єкти права власності, які належать засновнику на праві власності або орендовані ним у інших власників.

Об'єкти права власності закріплюються засновником за закладом професійної (професійно-технічної) освіти державної або комунальної форми власності або установою професійної (професійно-технічної) освіти на праві оперативного управління.

Заклади освіти та установи професійної (професійно-технічної) освіти несуть відповідальність перед засновником за збереження та використання за призначенням закріпленого за ними майна. Контроль за використанням цього майна здійснюється засновником.

Майно (об'єкти, споруди, основні фонди) закладів освіти і установ професійної (професійно-технічної) освіти, що перебувають у державній або комунальній власності, може вилучатися засновником лише за умови подальшого використання цього майна і коштів, одержаних від його реалізації, на розвиток професійної (професійно-технічної) освіти.

У разі ліквідації закладів професійної (професійно-технічної) освіти державної або комунальної форми власності та установ професійної (професійно-технічної) освіти їх майно (об'єкти, споруди, основні фонди) та кошти, одержані від його реалізації, використовуються на розвиток професійної (професійно-технічної) освіти.

У разі ліквідації закладів професійної (професійно-технічної) освіти, заснованих на приватній формі власності, грошові кошти та інше майно, що належать їм на праві власності, використовуються у порядку, визначеному статутом закладу освіти.

Стаття 50. Фінансування закладів професійної (професійно-технічної) освіти та установ професійної (професійно-технічної) освіти

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти та установи професійної (професійно-технічної) освіти здійснюють фінансову діяльність відповідно до Закону України «Про освіту», цього Закону, а також інших нормативно-правових актів.

Фінансування професійної підготовки кваліфікованих робітників (первинної професійної підготовки), соціальний захист здобувачів освіти та педагогічних працівників у державних або комунальних закладах професійної (професійно-технічної) освіти, у межах обсягів державного та/або регіонального замовлення, здійснюються на нормативній основі за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів.

Встановлені нормативи фінансування є гарантованою межею, нижче якої не може здійснюватися фінансування підготовки робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Закон України «Про вищу освіту» (від 17.01.2002 № 2984-III, ВВР, 2014, № 37-38, стор. 2004, із змінами, внесеними згідно із Законами № 2300-VIII від 7.02.2018, ВВР, 2018, № 14, стор. 79, № 2443-VIII від 22.05.2018, ВВР, 2018, № 33, стор. 250, редакція від 01.01.2019) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 2. Законодавство України про вищу освіту

1. Законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України і складається із Законів України «Про освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», цього Закону та інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку.

2. Якщо міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені національним законодавством, застосовуються правила міжнародних договорів.

3. Права закладу вищої освіти, що визначають його автономію, встановлені цим Законом, не можуть бути обмежені іншими законами чи нормативно-правовими актами.

Стаття 3. Державна політика у сфері вищої освіти.

1. Державну політику у сфері вищої освіти визначає Верховна Рада України, а реалізують Кабінет Міністрів України та центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки.

2. Державна політика у сфері вищої освіти ґрунтується на принципах:

1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

2) доступності вищої освіти;

3) незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти);

4) міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

5) наступності процесу здобуття вищої освіти;

6) державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької та педагогічної діяльності;

7) державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів закладам вищої освіти, що провадять таку діяльність;

8) сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

9) відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

3. Формування і реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом:

1) гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, мистецтва, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави;

2) збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти;

3) розширення можливостей для здобуття вищої освіти та освіти протягом життя;

4) створення та забезпечення рівних умов доступу до вищої освіти, у тому числі забезпечення осіб з особливими освітніми потребами спеціальним навчально-реабілітаційним супроводом та створення для них вільного доступу до інфраструктури закладу вищої освіти з урахуванням обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я;

5) розвитку автономії закладів вищої освіти та академічної свободи учасників освітнього процесу. Автономія закладу вищої освіти зумовлює необхідність таких самоорганізації та саморегулювання, які є відкритими до критики, служать громадському інтересові, встановленню істини стосовно викликів, що постають перед державою і суспільством, здійснюються прозоро та публічно;

6) визначення збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців з вищою освітою з урахуванням потреб особи, інтересів держави, територіальних громад і роботодавців;

7) забезпечення розвитку наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності закладів вищої освіти та їх інтеграції з виробництвом;

8) надання особам, які навчаються у закладах вищої освіти, пільг та соціальних гарантій у порядку, встановленому законодавством;

9) належної державної підтримки підготовки фахівців з числа осіб з особливими освітніми потребами на основі створення для них вільного доступу до освітнього процесу та забезпечення спеціального навчально-реабілітаційного супроводу;

10) створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, забезпечення гарантії рівних можливостей щодо вибору місця роботи, виду трудової діяльності на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності з урахуванням здобутої вищої освіти та відповідно до суспільних потреб;

11) запровадження механізмів стимулювання підприємств, установ, організацій усіх форм власності до надання першого робочого місця випускникам закладів вищої освіти.

4. Держава сприяє розвитку закладів вищої освіти як центрів незалежної думки

Стаття 4. Право на вищу освіту

1. Кожен має право на вищу освіту.

Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних закладах вищої освіти на конкурсній основі відповідно до стандартів вищої освіти, якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває вперше за кошти державного або місцевого бюджету.

Громадяни України вільні у виборі закладу вищої освіти, форми здобуття вищої освіти і спеціальності.

Громадяни України, які не завершили навчання за кошти державного або місцевого бюджету за певним ступенем освіти, мають право повторно безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних закладах вищої освіти за тим самим ступенем освіти, за умови відшкодування до державного або місцевого бюджету коштів, витрачених на оплату послуг з підготовки фахівців, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Право на вищу освіту гарантується незалежно від віку, громадянства, місця проживання, статі, кольору шкіри, соціального і майнового стану, національності, мови, походження, стану здоров'я, ставлення до релігії, наявності судимості, а також від інших обставин. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття вищої освіти, крім випадків, встановлених Конституцією та законами України.

Не вважається дискримінацією права на здобуття вищої освіти встановлення обмежень і привілеїв, що визначаються специфічними умовами здобуття вищої освіти, зумовленими особливостями отримання кваліфікації.

Для реалізації права на вищу освіту особами з особливими освітніми потребами заклади вищої освіти створюють їм необхідні умови для здобуття якісної вищої освіти.

Для реалізації права на вищу освіту особами, які потребують соціальної підтримки відповідно до законодавства, здійснюється повне або часткове фінансове забезпечення їх утримання у період здобуття ними вищої освіти за кожним освітнім рівнем.

Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту за другою спеціальністю у державних та комунальних закладах вищої освіти, якщо за станом здоров'я вони втратили можливість виконувати службові чи посадові обов'язки за отриманою раніше кваліфікацією, що підтверджується висновками медико-соціальної експертної комісії, та в інших випадках, передбачених законом.

Усі особи, які здобувають вищу освіту у закладах вищої освіти, мають рівні права та обов'язки.

Розділ IV **УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Стаття 12. Управління у сфері вищої освіти

2. Кабінет Міністрів України через систему органів виконавчої влади:

- 1) забезпечує реалізацію державної політики у сфері вищої освіти;
- 2) організовує розроблення, затверджує та забезпечує виконання загальнодержавних програм розвитку сфери вищої освіти;
- 3) забезпечує розроблення і здійснення заходів щодо створення матеріально-технічної бази та інших умов, необхідних для розвитку вищої освіти;
- 4) видає у межах своїх повноважень нормативно-правові акти з питань вищої освіти...;
- 8) встановлює особливі умови підготовки фахівців за пріоритетними високотехнологічними напрямками відповідно до державних цільових програм...

Стаття 13. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших органів, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти

1. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки:

- 1) розробляє стратегію та програми розвитку вищої освіти і подає їх на затвердження Кабінету Міністрів України;
- 2) бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері вищої освіти, науки, підготовки фахівців з вищою освітою;
- 3) систематично відстежує та аналізує потреби вітчизняного ринку праці, вносить пропозиції щодо обсягів і напрямів державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою;
- 4) провадить аналітично-прогностичну діяльність у сфері вищої освіти, визначає тенденції її розвитку, вплив демографічної, етнічної, соціально-економічної ситуації, інфраструктури виробничої та невиробничої сфери, формує стратегічні напрями розвитку вищої освіти з урахуванням науково-технічного прогресу та інших факторів, узагальнює світовий і вітчизняний досвід розвитку вищої освіти...;
- 20) видає нормативно-правові акти з питань вищої освіти у випадках, передбачених цим Законом...;
- 24) визначає нормативи матеріально-технічного і фінансового забезпечення закладів вищої освіти у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України...

2. Державні органи, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти:

- 1) беруть участь у реалізації державної політики у сфері вищої освіти, науки, професійної підготовки фахівців, у ліцензуванні освітньої діяльності, що провадиться закладами вищої освіти;

2) формують пропозиції і розміщують державне замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою у порядку, встановленому законодавством;

3) беруть участь у визначенні нормативів матеріально-технічного і фінансового забезпечення закладів вищої освіти...

Стаття 15. Повноваження засновника (засновників) закладу вищої освіти

1. Повноваження засновника (засновників) щодо управління закладом вищої освіти визначаються цим та іншими законами України, а також статутом закладу вищої освіти.

2. Засновник (засновники) закладу вищої освіти або уповноважений ним (ними) орган:

4) здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю закладу вищої освіти...

Розділ V

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття 16. Система забезпечення якості вищої освіти

1. Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із:

1) системи забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості);

2) системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти;

3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

2. Система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) передбачає здійснення таких процедур і заходів:

5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою...

3. Система зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів:

1) забезпечення ефективності процесів і процедур внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти;

2) забезпечення наявності системи проведення процедур зовнішнього забезпечення якості...

4. Система забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів:

1) забезпечення наявності та ефективності процесів і процедур зовнішнього забезпечення якості вищої освіти;

2) забезпечення наявності достатніх і збалансованих ресурсів для здійснення процесів зовнішнього забезпечення якості вищої освіти...

Розділ VI

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття 26. Основні завдання закладу вищої освіти

1. Основними завданнями закладу вищої освіти є:

1) провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями;

5) забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності;

6) створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів...

Стаття 27. Правовий статус закладу вищої освіти

1. Заклад вищої освіти як суб'єкт господарювання може діяти в одному із таких статусів:

бюджетна установа;

неприбутковий заклад вищої освіти;

прибутковий заклад вищої освіти.

6. Заклади вищої освіти можуть утворювати навчальні, навчально-наукові та навчально-науково-виробничі комплекси, наукові парки та входити до складу консорціуму. Всі учасники комплексу, консорціуму зберігають статус юридичної особи і фінансову самостійність.

Стаття 29. Національний заклад вищої освіти

3. Національний заклад вищої освіти має право:

1) отримувати відповідно до законодавства на пріоритетних засадах передбачені державним бюджетом кошти для провадження наукової і науково-технічної діяльності, проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, виконання наукових програм, проектів державного значення в обсязі не менш як 10 відсотків коштів державного бюджету, що виділяються на його утримання;

5) отримувати на пріоритетних засадах фінансування для придбання наукового і навчального обладнання, комп'ютерних програм тощо за рахунок державного бюджету;

7) формувати на своїй базі інноваційні структури різних типів (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори, малі підприємства тощо) на засадах поєднання інтересів високотехнологічних компаній, науки, освіти, бізнесу та держави з метою виконання і впровадження інноваційних проектів.

Стаття 30. Дослідницький університет

1. Національному закладу вищої освіти, що забезпечує проривний розвиток держави в певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій, сприяє її інтеграції у світовий освітньо-науковий простір, має визнані наукові здобутки, може надаватися статус дослідницького університету.

4. Критерії, за якими надається статус дослідницького університету, базуються на таких засадах:

1) розгалужена інфраструктура та матеріально-технічна база, що забезпечують провадження науково-освітньої діяльності на світовому рівні, зокрема визнані наукові школи, центри, лабораторії тощо...

5. Дослідницький університет має право:

2) отримувати базове фінансування за окремою бюджетною програмою Державного бюджету України на провадження наукової діяльності в обсязі не менш як 25 відсотків коштів, що передбачаються на його утримання, для проведення наукових досліджень, підтримки та розвитку їх матеріально-технічної бази;

4) формувати на своїй базі інноваційні структури різних типів (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори, малі підприємства тощо) на засадах поєднання інтересів високотехнологічних компаній, науки, освіти, бізнесу та держави з метою виконання і впровадження інноваційних проектів;

8) самостійно визначати статті та обсяги витрат власних надходжень...

Стаття 32. Принципи діяльності, основні права та обов'язки закладу вищої освіти

2. Заклади вищої освіти мають рівні права, що становлять зміст їх автономії та самоврядування, у тому числі мають право:

22) провадити фінансово-господарську та іншу діяльність відповідно до законодавства та статуту закладу вищої освіти;

23) розпоряджатися власними надходженнями (для закладів вищої освіти державної і комунальної форми власності), зокрема від надання платних послуг;

3. Заклади вищої освіти зобов'язані:

2) мати внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти;

3) створювати необхідні умови для здобуття вищої освіти особами з особливими освітніми потребами...

Розділ XI

НАУКОВА, НАУКОВО-ТЕХНІЧНА, МИСТЕЦЬКА ТА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття 66. Інтеграція наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності закладів вищої освіти і наукових установ Національної академії наук України, національних галузевих академій наук

1. Інтеграція наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності закладів вищої освіти і наукових установ Національної академії наук України, національних галузевих академій наук здійснюється з метою розроблення та виконання пріоритетних наукових програм, проведення наукових досліджень, експериментальних розробок тощо на засадах поєднання кадрових, фінансових, технічних та організаційних ресурсів відповідно до законодавства.

Стаття 67. Організація наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності

2. Центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки:

1) розробляє відповідно до законодавства пропозиції щодо обсягу бюджетного фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності закладів вищої освіти, інших підприємств, установ та організацій, що діють у системі вищої освіти, а також щодо обсягу капітального будівництва зазначених підприємств, установ та організацій з урахуванням їхніх запитів;

2) погоджує рішення про утворення науково-навчальних і науково-дослідних об'єднань, що провадять наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність спільно з науковими установами і організаціями Національної академії наук України, національних галузевих академій, наукових і науково-технологічних парків, бізнес-інкубаторів, мистецьких творчих майстерень тощо;

3) розробляє державні цільові програми, спрямовані на обладнання закладів вищої освіти сучасними приладами, науковим обладнанням, навчальними лабораторіями, інформаційно-телекомунікаційними мережами тощо, з урахуванням їхніх запитів.

3. Наукові дослідження, що проводяться за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, фінансуються державними органами та органами місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти, незалежно від фінансування освітньої діяльності. У першочерговому порядку фінансуються фундаментальні дослідження, а також прикладні науково-дослідні роботи, що виконуються в межах основних напрямів розвитку науки і техніки. Державні органи та органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти, за результатами наукової діяльності закладів вищої освіти визначають

для них обсяг фінансування наукової діяльності за окремими бюджетними програмами. Заклади вищої освіти на конкурсних засадах формують тематику науково-дослідних робіт і самостійно затверджують тематичні плани наукової діяльності.

Розділ XII

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття 70. Матеріально-технічна база і правовий режим майна закладів вищої освіти

1. Матеріально-технічна база закладів вищої освіти включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло та інші матеріальні цінності.

Відповідно до законодавства та з урахуванням організаційно-правової форми закладу вищої освіти з метою забезпечення його статутної діяльності засновником (засновниками) закріплюються на основі права господарського відання або передаються у власність будівлі, споруди, майнові комплекси, комунікації, обладнання, транспортні засоби та інше майно.

2. Майно закріплюється за державним або комунальним закладом вищої освіти на праві господарського відання і не може бути предметом застави, а також не підлягає вилученню або передачі у власність юридичним і фізичним особам без згоди засновників закладу вищої освіти та вищого колегіального органу самоврядування закладу вищої освіти, крім випадків, передбачених законодавством.

Власні надходження державних і комунальних закладів вищої освіти, наукових установ, отримані від плати за послуги, що надаються згідно з освітньою, науковою та навчально-виробничою діяльністю, благодійні внески та гранти відповідно до рішення, прийнятого вченою радою закладу вищої освіти, наукової установи, зараховуються на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в територіальному органі центрального органу виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, або на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки установ державних банків. Зазначені доходи, а також відсотки, отримані від розміщення коштів закладу вищої освіти, наукової установи на вкладних (депозитних) рахунках в установах державних банків, включаються до фінансового плану (кошторису) закладу вищої освіти, наукової установи і можуть використовуватися на придбання майна і його використання, капітальне будівництво та ремонт приміщень, поліпшення матеріально-технічного, навчально-лабораторного, навчально-методичного забезпечення освітнього процесу тощо в межах статутної діяльності закладу вищої освіти, наукової установи.

Будівлі, споруди і приміщення закладів вищої освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами. Якщо відповідні об'єкти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з особливими освітніми потребами, здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну.

Проектування, будівництво та реконструкція будівель, споруд і приміщень закладів вищої освіти здійснюються з урахуванням потреб осіб з особливими освітніми потребами.

Стаття 71. Фінансування закладів вищої освіти

1. Фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших

джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування можуть здійснювати фінансування державних закладів вищої освіти у встановленому законодавством порядку.

3. Розміри бюджетних призначень на підготовку фахівців з вищою освітою, а також на підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів встановлюються у Державному бюджеті України на відповідний рік.

4. Фінансування комунальних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України та інших джерел, не заборонених законодавством.

5. Фінансування приватних закладів вищої освіти здійснюється їх засновниками та з інших джерел, не заборонених законодавством.

6. Залучені кошти спрямовуються на провадження статутної діяльності закладу вищої освіти в порядку і на умовах, визначених законодавством та статутом закладу вищої освіти.

7. До фінансового плану (кошторису) закладу вищої освіти обов'язково включаються витрати, пов'язані з розвитком матеріально-технічної і лабораторної бази, із забезпеченням ліцензованими програмними продуктами для провадження освітньої і наукової діяльності, а також з проходженням виробничих і переддипломних практик здобувачами вищої освіти.

8. Кошти, отримані закладом вищої освіти як плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів або за надання освітніх послуг, не можуть бути вилучені в дохід державного або місцевих бюджетів.

Закон України «Про позашкільну освіту» (від 22.06.2000 № 1841-III, ВВР, 2000, № 46, ст.393, із змінами, внесеними згідно з Законом № 2581-VIII від 02.10.2018, редакція від 04.11.2018) (*витяг*) // [https:// zakon.rada.gov.ua/go1841-14](https://zakon.rada.gov.ua/go1841-14).

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 4. Позашкільна освіта

Позашкільна освіта є складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, Законом України «Про освіту», цим Законом, і спрямована на розвиток здібностей та обдарувань вихованців, учнів і слухачів, задоволення їх інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні.

Стаття 6. Здобуття позашкільної освіти

1. Вихованці, учні і слухачі мають право на здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів.

4. Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері позашкільної освіти.

Стаття 8. Основні завдання позашкільної освіти

Основними завданнями позашкільної освіти є:

виховання громадянина України;

вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду...;

створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів;

розвиток інклюзивного освітнього середовища у закладах позашкільної освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання дітей, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами...;

ошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів...

Стаття 9. Основні засади державної політики у сфері позашкільної освіти

2. Державна політика у сфері позашкільної освіти спрямована на:

створення умов для здобуття вихованцями, учнями і слухачами позашкільної освіти;

збереження та розвиток мережі державних та комунальних закладів позашкільної освіти без права їх репрофілювання, перепідпорядкування, злиття, передачі приміщень, обладнання, техніки в оренду, концесію, відчуження (продажу) землі, майна;

створення належних умов для здобуття позашкільної освіти особами з особливими освітніми потребами;

координацію зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та сім'ї на подальше становлення і розвиток позашкільної освіти.

Розділ II

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 10. Органи управління позашкільною освітою. Державний нагляд (контроль) у сфері позашкільної освіти

1. Центральні та місцеві органи виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти та які проводять діяльність у сфері позашкільної освіти, здійснюють управління діяльністю зазначених закладів освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності.

3. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти:

формує програми розвитку позашкільної освіти;

розробляє Положення про заклади позашкільної освіти, готує пропозиції щодо нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення позашкільної освіти ...

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, за участю інших центральних органів виконавчої влади, у сфері управління яких перебувають заклади позашкільної освіти:

бере участь у визначенні та реалізації державної політики у сфері позашкільної освіти;

здійснює навчально-методичне керівництво, контроль та державне інспектування закладів позашкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності ...

6. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах їх компетенції:

затверджують обсяги фінансування комунальних закладів позашкільної освіти не нижче мінімальних нормативів, визначених в установленому порядку центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, та забезпечують фінансування витрат на їх утримання;

забезпечують збереження і зміцнення матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти, розвиток їх мережі, ефективне використання закріплених за ними земельних ділянок;

створюють належні умови для вибору вихованцями, учнями і слухачами видів творчої діяльності відповідно до їх інтересів та запитів батьків або осіб, які їх замінюють...;

забезпечують створення належних умов для здобуття позашкільної освіти дітьми з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх індивідуальних потреб в умовах інклюзивного навчання;

забезпечують доступність будівель, споруд, приміщень закладів позашкільної освіти згідно з державними нормами і стандартами;

здійснюють контроль щодо проектування, будівництва та реконструкції будівель, споруд, приміщень закладів позашкільної освіти з урахуванням універсального дизайну та розумного пристосування...

Стаття 11. Управління та громадське самоврядування закладу позашкільної освіти

1. Керівництво закладом позашкільної освіти здійснює його директор.

Колегіальним органом управління закладу позашкільної освіти є педагогічна рада, повноваження якої визначаються статутом цього закладу.

Педагогічна рада створюється в усіх закладах освіти, що забезпечують позашкільну освіту, незалежно від підпорядкування, типів і форми власності.

Педагогічна рада закладу позашкільної освіти:

планує роботу закладу;

схвалює освітню (освітні) програму (програми) закладу та оцінює результативність її (їх) виконання;

формує систему та затверджує процедури внутрішнього забезпечення якості освіти, включаючи систему та механізми забезпечення академічної доброчесності...;

розглядає актуальні питання організації, забезпечення та розвитку освітнього процесу в закладі, його структурних підрозділах...

Розділ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 15. Основні напрями позашкільної освіти

Позашкільна освіта у закладах позашкільної освіти може здійснюватися за такими напрямками:

художньо-естетичний, який забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань та здобуття вихованцями, учнями і слухачами практичних навичок, оволодіння знаннями в сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва;

мистецький, який забезпечує набуття здобувачами спеціальних мистецьких виконавських компетентностей у процесі активної мистецької діяльності;

туристсько-краєзнавчий, який спрямовується на залучення вихованців, учнів і слухачів до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, світової цивілізації, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, оволодіння практичними вміннями та навичками з туризму та краєзнавства;

еколого-натуралістичний, який передбачає оволодіння вихованцями, учнями і слухачами знаннями про навколишнє середовище, формування екологічної культури особистості, набуття знань і досвіду розв'язання екологічних проблем, залучення до практичної природоохоронної роботи та інших біологічних напрямів, формування

знань, навичок в галузях сільського господарства: квітництво, лісництво, садівництво, грибівництво, бджільництво;

науково-технічний, який забезпечує набуття вихованцями, учнями і слухачами техніко-технологічних умінь та навичок, розширення наукового світогляду, підготовку до активної науково-дослідної роботи, оволодіння сучасною технікою та технологіями;

дослідницько-експериментальний, який сприяє залученню вихованців, учнів і слухачів до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва, а також створенню умов для творчого самовдосконалення та виявлення, розвитку і підтримки юних талантів та обдарувань;

фізкультурно-спортивний або спортивний, який забезпечує розвиток фізичних здібностей вихованців, учнів і слухачів, необхідні умови для повноцінного оздоровлення, загартування, змістовного відпочинку і дозвілля, занять фізичною культурою і спортом, підготовку спортивного резерву для збірних команд України, набуття навичок здорового способу життя;

військово-патріотичний, який забезпечує належний рівень підготовки вихованців, учнів і слухачів до військової служби, виховання патріотичних почуттів та громадянської відповідальності;

бібліотечно-бібліографічний, який спрямований на поглиблення пізнавальних інтересів вихованців, учнів і слухачів, підвищення їх інформаційної культури, набуття навичок і умінь орієнтуватися у зростаючому потоці інформації;

соціально-реабілітаційний, який забезпечує соціальне становлення та розвиток інтересів, здібностей, нахилів, потреб у самореалізації вихованців, учнів і слухачів, підготовку їх до активної професійної та громадської діяльності, організацію їх змістовного дозвілля та відпочинку;

оздоровчий, який забезпечує необхідні умови для змістовного відпочинку та передбачає оволодіння вихованцями, учнями і слухачами знаннями про здоровий спосіб життя, організацію їх оздоровлення, набуття і закріплення навичок, зміцнення особистого здоров'я і формування гігієнічної культури особистості;

гуманітарний, який забезпечує розвиток здібностей, обдарувань, практичних навичок вихованців, учнів і слухачів, оволодіння знаннями з основ наук соціально-гуманітарного циклу.

Розділ V

ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНА БАЗА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття 26. Фінансово-господарська діяльність закладу позашкільної освіти

1. Фінансово-господарська діяльність закладу позашкільної освіти здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України, Цивільного кодексу України, законів України «Про освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні», цього Закону та інших нормативно-правових актів.

2. Фінансування державних і комунальних закладів позашкільної освіти здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, приватних закладів позашкільної освіти - за рахунок коштів засновників (власників).

Фінансування державних, комунальних і приватних закладів позашкільної освіти може здійснюватися також за рахунок додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством України.

Діти із багатодітних сімей, діти із малозабезпечених сімей, діти з інвалідністю, діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, здобувають позашкільну

освіту безоплатно. Порядок компенсації коштів з державного та/або місцевих бюджетів за здобуття позашкільної освіти дітьми зазначених категорій затверджується Кабінетом Міністрів України...

3. Додатковими джерелами фінансування закладу позашкільної освіти є:

кошти, одержані за надання додаткових освітніх послуг, роботи, виконані закладом позашкільної освіти на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян, доходи від реалізації власної продукції, від надання в оренду приміщень, обладнання, що не оподатковуються і спрямовуються на соціальні потреби та розвиток закладу освіти;

гуманітарна допомога;

дотації з місцевих бюджетів;

добровільні грошові внески, матеріальні цінності, одержані від підприємств, установ, організацій та окремих громадян.

Кошти, отримані за рахунок додаткових джерел фінансування, використовуються закладом позашкільної освіти на діяльність, передбачену його статутом.

4. Бюджетне фінансування державних і комунальних закладів позашкільної освіти не може зменшуватися або припинятися у разі наявності у зазначених закладів додаткових джерел фінансування.

Не використані в поточному році позабюджетні кошти закладу позашкільної освіти не можуть бути вилучені, крім випадків, передбачених законодавством України.

5. Фінансування здобуття позашкільної освіти, у тому числі особами з особливими освітніми потребами, здійснюється за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та/або місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (від 11.09.2003 № 1160-IV, ВВР, 2004, № 9, стор. 79, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 1540-VIII від 22.09.2016, ВВР, 2016, № 51, стор. 833, редакція від 26.11.2016) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 3. Сфера дії Закону

Дія цього Закону поширюється на відносини у сфері здійснення державної регуляторної політики та регуляторної діяльності.

Дія цього Закону не поширюється на здійснення регуляторної діяльності, пов'язаної з прийняттям:

постанов Верховної Ради України;

актів Національного банку України, за винятком нормативно-правових актів Національного банку України, які спрямовані на виконання ним функцій, визначених пунктами 4, 6, 7, 9, 11 та 17 статті 7 Закону України "Про Національний банк України", і мають ознаки регуляторного акта;

актів Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, за винятком тих, що спрямовані на виконання нею повноважень, визначених пунктами 6, 7, 9, 11-

13, 14, 16, 17, 21, 22, 24-26, 30, 30-1, 34 та 37-8 частини другої статті 7 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», та мають ознаки регуляторного акта;

{Частину другу статті 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 5212-VI від 06.09.2012}

актів національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, що спрямовані на виконання нею повноважень, визначених пунктами 4, 6, 8, 16, 18, 19, 21 та 22 частини першої статті 28 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», та мають ознаки регуляторного акта;

{Частину другу статті 3 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 5212-VI від 06.09.2012}

актів Рахункової палати, Центральної виборчої комісії та Національної служби посередництва і примирення;

стандартів, кодексів ustalеної практики, технічних умов, за винятком випадків, коли положення стандартів, кодексів ustalеної практики, технічних умов, прийнятих органами державної влади та органами місцевого самоврядування, маючи у передбачених законом випадках обов'язковий характер, встановлюють вимоги до суб'єктів господарювання щодо проведення обов'язкових погоджень, аналізів, експертиз, обстежень, випробувань тощо за допомогою третіх осіб;

санітарних норм, державних норм і правил у сфері містобудування, у тому числі державних будівельних норм, державних норм і правил пожежної безпеки, у тому числі загальнодержавних, міжгалузевих, галузевих нормативних актів з питань пожежної безпеки, державних міжгалузевих та галузевих нормативних актів про охорону праці, норм, правил і стандартів з ядерної та радіаційної безпеки, нормативних документів з метрології, затверджених центральними органами виконавчої влади, фармакопейних статей, Державної Фармакопеї України, технологічних регламентів виготовлення лікарського засобу, за винятком випадків, коли у положеннях зазначених документів містяться вимоги до суб'єктів господарювання щодо проведення обов'язкових погоджень, аналізів, експертиз, обстежень, випробувань тощо за допомогою третіх осіб;

актів, прийнятих з питань запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного, надзвичайного стану, оголошення зони надзвичайної екологічної ситуації, а також з питань мобілізації та демобілізації;

актів, що містять державну таємницю України;

актів, що містять індивідуально-конкретні приписи, за винятком актів, у яких одночасно містяться нормативні та індивідуально-конкретні приписи;

актів, якими доводяться до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань рішення органів, які є вищестоящими по відношенню до органів, які приймають ці акти;

актів, якими встановлюються ціни/тарифи на житлово-комунальні послуги;

{Частину другу статті 3 доповнено абзацом згідно із Законом № 4231-VI від 22.12.2011}

актів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з питань виведення неплатоспроможних банків з ринку, прогнозування потенційних витрат на реалізацію такого процесу, а також фінансування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

{Частину другу статті 3 доповнено абзацом згідно із Законом № 1586-VII від 04.07.2014}

актів національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

{Частина другу статті 3 доповнено абзацом п'ятнадцятим згідно із Законом № 1540-VIII від 22.09.2016}

Дія цього Закону також не поширюється на порядок укладання, виконання, опублікування, реєстрації та денонсації міжнародних договорів України.

Стаття 4. Принципи державної регуляторної політики

Принципами державної регуляторної політики є:

доцільність - обґрунтована необхідність державного регулювання господарських відносин з метою вирішення існуючої проблеми;

адекватність - відповідність форм та рівня державного регулювання господарських відносин потребі у вирішенні існуючої проблеми та ринковим вимогам з урахуванням усіх прийнятних альтернатив;

ефективність - забезпечення досягнення внаслідок дії регуляторного акта максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат ресурсів суб'єктів господарювання, громадян та держави;

збалансованість - забезпечення у регуляторній діяльності балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави;

передбачуваність - послідовність регуляторної діяльності, відповідність її цілям державної політики, а також планам з підготовки проектів регуляторних актів, що дозволяє суб'єктам господарювання здійснювати планування їхньої діяльності;

прозорість та врахування громадської думки - відкритість для фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань дій регуляторних органів на всіх етапах їх регуляторної діяльності, обов'язковий розгляд регуляторними органами ініціатив, зауважень та пропозицій, наданих у встановленому законом порядку фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, обов'язковість і своєчасність доведення прийнятих регуляторних актів до відома фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, інформування громадськості про здійснення регуляторної діяльності.

Стаття 5. Забезпечення здійснення державної регуляторної політики

Забезпечення здійснення державної регуляторної політики включає:

встановлення єдиного підходу до підготовки аналізу регуляторного впливу та до здійснення відстежень результативності регуляторних актів;

підготовку аналізу регуляторного впливу;

планування діяльності з підготовки проектів регуляторних актів;

оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань, а також відкриті обговорення за участю представників громадськості питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;

відстеження результативності регуляторних актів;

перегляд регуляторних актів;

систематизацію регуляторних актів;

недопущення прийняття регуляторних актів, які є непослідовними або не узгоджуються чи дублюють діючі регуляторні акти;

викладення положень регуляторного акта у спосіб, який є доступним та однозначним для розуміння особами, які повинні впроваджувати або виконувати вимоги цього регуляторного акта;

оприлюднення інформації про здійснення регуляторної діяльності.

Стаття 6. Права громадян, суб'єктів господарювання, їх об'єднань, наукових установ та консультативно-дорадчих органів у здійсненні державної регуляторної політики

Громадяни, суб'єкти господарювання, їх об'єднання та наукові установи, а також консультативно-дорадчі органи, що створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування і представляють інтереси громадян та суб'єктів господарювання, мають право:

подавати до регуляторних органів пропозиції про необхідність підготовки проектів регуляторних актів, а також про необхідність їх перегляду;

у випадках, передбачених законодавством, брати участь у розробці проектів регуляторних актів;

подавати зауваження та пропозиції щодо оприлюднених проектів регуляторних актів, брати участь у відкритих обговореннях питань, пов'язаних з регуляторною діяльністю;

бути залученими регуляторними органами до підготовки аналізів регуляторного впливу, експертних висновків щодо регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів;

самостійно готувати аналіз регуляторного впливу проектів регуляторних актів, розроблених регуляторними органами, відстежувати результативність регуляторних актів, подавати за наслідками цієї діяльності зауваження та пропозиції регуляторним органам або органам, які відповідно до цього Закону на підставі аналізу звітів про відстеження результативності регуляторних актів приймають рішення про необхідність їх перегляду;

одержувати від регуляторних органів у відповідь на звернення, подані у встановленому законом порядку, інформацію щодо їх регуляторної діяльності.

Стаття 9. Оприлюднення проектів регуляторних актів з метою одержання зауважень і пропозицій

Кожен проект регуляторного акта оприлюднюється з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань.

Про оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень і пропозицій розробник цього проекту повідомляє у спосіб, передбачений статтею 13 цього Закону.

У випадках, встановлених цим Законом, може здійснюватися повторне оприлюднення проекту регуляторного акта.

Проект регуляторного акта разом із відповідним аналізом регуляторного впливу оприлюднюється у спосіб, передбачений статтею 13 цього Закону, не пізніше п'яти робочих днів з дня оприлюднення повідомлення про оприлюднення цього проекту регуляторного акта.

Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта повинно містити: стислий виклад змісту проекту;

поштову та електронну, за її наявності, адресу розробника проекту та інших органів, до яких відповідно до цього Закону або за ініціативою розробника надсилаються зауваження та пропозиції;

інформацію про спосіб оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу (назва друкованого засобу масової інформації та/або адреса сторінки в мережі Інтернет, де опубліковано чи розміщено проект регуляторного акта та аналіз регуляторного впливу, або інформація про інший спосіб оприлюднення, передбачений частиною п'ятою статті 13 цього Закону);

інформацію про строк, протягом якого приймаються зауваження та пропозиції від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань;

інформацію про спосіб надання фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями зауважень та пропозицій.

Строк, протягом якого від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань приймаються зауваження та пропозиції, встановлюється розробником проекту регуляторного акта і не може бути меншим ніж один місяць та більшим ніж три місяці з дня оприлюднення проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу.

Усі зауваження і пропозиції щодо проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду розробником цього проекту. За результатами цього розгляду розробник проекту регуляторного акта повністю чи частково враховує одержані зауваження і пропозиції або мотивовано їх відхиляє.

Оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень і пропозицій не може бути перешкодою для проведення громадських слухань та будь-яких інших форм відкритих обговорень цього проекту регуляторного акта.

Стаття 13. Способи оприлюднення документів, підготовлених у процесі здійснення регуляторної діяльності

План діяльності регуляторного органу з підготовки проектів регуляторних актів та зміни до нього оприлюднюються шляхом опублікування в друкованих засобах масової інформації цього регуляторного органу, а у разі їх відсутності - у друкованих засобах масової інформації, визначених цим регуляторним органом, та/або шляхом розміщення плану та змін до нього на офіційній сторінці відповідного регуляторного органу в мережі Інтернет.

Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта з метою одержання зауважень і пропозицій, проект регуляторного акта та відповідний аналіз регуляторного впливу оприлюднюються шляхом опублікування в друкованих засобах масової інформації розробника цього проекту, а у разі їх відсутності - у друкованих засобах масової інформації, визначених розробником цього проекту, та/або шляхом розміщення на офіційній сторінці розробника проекту регуляторного акта в мережі Інтернет...

Витрати, пов'язані з оприлюдненням документів, зазначених у частинах першій - третій цієї статті, фінансуються за рахунок розробників проектів регуляторних актів або регуляторних органів, які оприлюднюють ці документи.

Розділ IV

ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ КАБІНЕТОМ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ЦЕНТРАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА ЇХ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ОРГАНАМИ, РАДОЮ МІНІСТРІВ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Стаття 18. Організаційні засади здійснення державної регуляторної політики центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади

Центральні органи виконавчої влади та їх територіальні органи, за винятком центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну регуляторну політику (далі - уповноважений орган), та місцеві органи виконавчої влади з метою реалізації покладених на них цим Законом повноважень у здійсненні державної регуляторної політики створюють у своєму складі в межах граничної чисельності структурні

підрозділи з питань реалізації державної регуляторної політики або покладають реалізацію цих повноважень на один з існуючих структурних підрозділів чи окремих посадових осіб відповідних органів.

{Частина перша статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5463-VI від 16.10.2012}

Стаття 19. Особливості планування діяльності Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади з підготовки проектів регуляторних актів

Планування діяльності з підготовки Кабінетом Міністрів України проектів регуляторних актів здійснюється в порядку, встановленому Регламентом Кабінету Міністрів України, з урахуванням вимог частин третьої та четвертої статті 7 цього Закону.

Плани діяльності центральних органів виконавчої влади з підготовки проектів регуляторних актів формуються на основі затвердженого плану діяльності Кабінету Міністрів України з підготовки проектів регуляторних актів.

Стаття 20. Особливості оприлюднення проектів регуляторних актів, які розробляються органами виконавчої влади, з метою одержання зауважень і пропозицій

Зауваження і пропозиції щодо оприлюдненого проекту регуляторного акта та відповідного аналізу регуляторного впливу, розробленого центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади, надаються фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, крім розробника цього проекту, уповноваженому органу.

Розділ VI

ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНАМИ ТА ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 31. Організаційні засади здійснення державної регуляторної політики органами та посадовими особами місцевого самоврядування

Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні та обласні ради з метою реалізації покладених на них цим Законом повноважень у здійсненні державної регуляторної політики можуть створювати у своєму складі постійні комісії з питань реалізації державної регуляторної політики або можуть покласти ці повноваження на одну з існуючих постійних комісій відповідної ради (далі - відповідальна постійна комісія).

Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад з метою реалізації покладених на них цим Законом повноважень у здійсненні державної регуляторної політики створюють у своєму складі в межах граничної чисельності структурні підрозділи з питань реалізації державної регуляторної політики або покладають реалізацію цих повноважень на один з існуючих структурних підрозділів чи окремих посадових осіб відповідного виконавчого органу ради (далі - відповідальний структурний підрозділ).

Організаційне забезпечення здійснення державної регуляторної політики сільським, селищним та міським головою здійснює відповідальний структурний підрозділ виконавчого органу сільської, селищної, міської ради.

Організаційні засади здійснення державної регуляторної політики у системі місцевого самоврядування у місті Києві визначаються цим Законом та Законом України «Про столицю України - місто-герой Київ».

Розділ VII

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ РЕГУЛЯТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 39. Особливості здійснення регуляторної діяльності щодо положень нормативних документів

Обов'язкові для виконання у передбачених законом випадках положення стандартів, кодексів усталеної практики, технічних умов, прийнятих органами державної влади та органами місцевого самоврядування, санітарних норм, державних норм і правил у сфері містобудування, у тому числі державних будівельних норм, державних норм і правил пожежної безпеки, у тому числі загальнодержавних, міжгалузевих, галузевих нормативних актів з питань пожежної безпеки, державних міжгалузевих та галузевих нормативних актів про охорону праці, норм, правил і стандартів з ядерної та радіаційної безпеки, нормативних документів з метрології, затверджених центральними органами виконавчої влади, фармакопейних статей, Державної Фармакопеї України, технологічних регламентів виготовлення лікарського засобу, які встановлюють вимоги до суб'єктів господарювання щодо проведення обов'язкових погоджень, аналізів, експертиз, обстежень, випробувань тощо за допомогою третіх осіб, розробляються, приймаються та переглядаються у порядку, встановленому цим Законом, за винятком вимог статті 12 цього Закону.

Нормативні документи, які містять зазначені у частині першій цієї статті положення, розробляються, приймаються та переглядаються у порядку, встановленому Законом України «Про стандартизацію» та іншими законами України, що регулюють відносини у відповідних сферах.

Закон України «Про державні цільові програми» (від 18.03.2004 № 1621-IV, ВВР, 2004, № 25, стор. 352, зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2354-VIII (2354-19) від 20.03.2018, редакція від 12.10.2018) (*визтяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення та види державних цільових програм.

Державна цільова програма - це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Державні цільові програми поділяються на:

загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля (далі - загальнодержавні програми) - це програми, які охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання і здійснюються центральними та місцевими органами виконавчої влади;

інші програми, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, а також проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки.

Стаття 2. Мета і основні умови розроблення державних цільових програм

Метою розроблення державних цільових програм є сприяння реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації

фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв'язання найважливіших проблем.

Стаття 3. Класифікація державних цільових програм.

За своєю спрямованістю державні цільові програми поділяються на: економічні, що спрямовані на розв'язання комплексних галузевих і міжгалузевих проблем виробництва, підвищення його ефективності та якісних характеристик, забезпечення ресурсозбереження, створення нових виробництв, розвиток виробничої кооперації;

наукові, метою яких є забезпечення виконання фундаментальних досліджень у галузі природничих, суспільних і технічних наук;

науково-технічні, що розробляються для розв'язання найважливіших науково-технічних проблем, створення принципово нових технологій, засобів виробництва, матеріалів, іншої наукоємної та конкурентоспроможної продукції; соціальні, що передбачають розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя, проблем безробіття, посилення соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти;

національно-культурні, спрямовані на розв'язання проблем національно-культурного розвитку, збереження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних та духовних потреб людини;

екологічні, метою яких є здійснення загальнодержавних природоохоронних заходів, запобігання катастрофам екологічного характеру та ліквідація їх наслідків;

оборонні, що розробляються з метою посилення обороноздатності держави;

правоохоронні, спрямовані на забезпечення правоохоронної діяльності, боротьби із злочинністю та державної безпеки.

Державні цільові програми можуть бути спрямовані на розв'язання інших проблем, у тому числі регіонального розвитку, що мають державне значення.

Стаття 5. Основні стадії розроблення та виконання державної цільової програми.

Основними стадіями розроблення та виконання державної цільової програми є: ініціювання розроблення державної цільової програми, розроблення та громадське обговорення концепції програми;

схвалення концепції програми та прийняття рішення щодо розроблення проекту програми, визначення державного замовника та строків її розроблення;

розроблення проекту програми - визначення заходів і завдань, що пропонуються для включення до неї, а також обсягів і джерел фінансування;

стратегічна екологічна оцінка у випадках, визначених Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку»;

державна експертиза проекту програми;

погодження та затвердження програми;

проведення конкурсного відбору виконавців заходів і завдань програми;

організація виконання заходів і завдань програми, здійснення контролю за їх виконанням;

підготовка та оцінка щорічних звітів про результати виконання програми, а в разі потреби - проміжних звітів;

підготовка та опублікування в офіційних друкованих виданнях заключного звіту про результати виконання програми.

Порядок розроблення та виконання державних цільових програм затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 6. Ініціювання розроблення державної цільової програми та громадське обговорення концепції програми.

Концепція державної цільової програми розробляється з метою обґрунтування необхідності розроблення державної цільової програми та визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми.

Проект концепції державної цільової програми повинен містити:

визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована програма; аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання шляхом розроблення і виконання програми;

визначення мети програми;

визначення, порівняльний аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми та обґрунтування оптимального варіанта;

визначення на основі оптимального варіанта шляхів і засобів розв'язання проблеми, строків виконання програми;

оцінку очікуваних результатів виконання програми, зокрема економічних, соціальних, екологічних, та визначення її ефективності;

оцінку фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми.

Проект концепції державної цільової програми публікується в офіційних засобах масової інформації для громадського обговорення.

Ініціатор розроблення державної цільової програми подає Кабінету Міністрів України погоджений із центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері економічного розвитку, державної фінансової політики, державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, а в разі необхідності також з іншими міністерствами, центральними та місцевими органами виконавчої влади проект концепції програми.

Стаття 8. Державний замовник державної цільової програми.

Державним замовником державної цільової програми можуть бути центральні органи виконавчої влади, Національна академія наук України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Державний замовник здійснює загальне керівництво і контроль за розробленням державної цільової програми та виконанням її заходів і завдань.

Стаття 9. Розроблення проекту державної цільової програми.

Проект державної цільової програми розробляється на основі прогнозів економічного і соціального розвитку України, прогнозів розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період схваленої концепції державним замовником або визначеним ним відповідно до законодавства розробником.

Стаття 10. Затвердження державної цільової програми.

Загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля за поданням Кабінету Міністрів України затверджуються законом.

Інші державні цільові програми за поданням державних замовників затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Виконання державної цільової програми.

Державна цільова програма виконується шляхом здійснення її заходів і завдань органами державної влади, а також виконавцями, передбаченими цією програмою.

Виконавцями державної цільової програми можуть бути підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що визначаються державним замовником для виконання заходів і завдань програми на конкурсних засадах.

Стаття 13. Контроль за виконанням державної цільової програми.

Контроль за виконанням державної цільової програми здійснює Кабінет Міністрів України шляхом розгляду проміжних, щорічних, заключного звітів про результати виконання державної цільової програми та узагальненого висновку про кінцеві результати виконання програми.

Безпосередній контроль за виконанням заходів і завдань програми, ефективним та цільовим використанням коштів її виконавцями здійснюють державні замовники.

Контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів здійснюють спеціально уповноважені органи державної влади відповідно до закону.

Стаття 14. Припинення виконання державної цільової програми.

Виконання державної цільової програми припиняється після закінчення встановленого строку...

Виконання державної цільової програми припиняється достроково в разі: оголошення надзвичайної ситуації загальнодержавного значення, що унеможливує виконання програми;

припинення фінансування заходів і завдань програми - за спільним поданням державного замовника, центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері економічного розвитку, державної фінансової політики;

втрати актуальності головної мети програми - за спільним поданням державного замовника, центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері економічного розвитку, державної фінансової політики, державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, освіти і науки (щодо наукових та науково-технічних програм).

Рішення про дострокове припинення виконання загальнодержавних програм приймається Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України.

Рішення про дострокове припинення виконання інших державних цільових програм приймається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 15. Джерела фінансування державної цільової програми.

Розроблення та виконання державної цільової програми здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, передбачених законом.

Розділ III

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

У СФЕРІ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ВИКОНАННЯ

ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ

Стаття 21. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки, у сфері розроблення та виконання державних цільових програм.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері освіти і науки:

здійснює методичне забезпечення робіт з розроблення та виконання державних цільових програм з питань своєї компетенції;

забезпечує проведення державної наукової та науково-технічної експертизи проектів наукових та науково-технічних програм з метою встановлення їх

відповідності пріоритетним напрямам розвитку науки і техніки;
бере участь у щорічному проведенні аналізу стану виконання наукових та науково-технічних програм та у підготовці пропозицій Кабінету Міністрів України щодо подальшого виконання програм або його припинення;
бере участь у підготовці узагальненого висновку про кінцеві результати виконання наукових і науково-технічних програм.

Закон України «Про стандартизацію» (від 05.06.2014, № 1315-VII, ВВР, 2014, № 31, стор. 1058, зі змінами, внесеними згідно Закону № 2581-VIII від 02.10.2018, редакція від 04.11.2018) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 4. Мета стандартизації та основні принципи державної політики у сфері стандартизації

1. Метою стандартизації в Україні є:
 - 1) забезпечення відповідності об'єктів стандартизації своєму призначенню;
 - 2) керування різноманітністю, застосовність, сумісність, взаємозамінність об'єктів стандартизації;
 - 3) забезпечення раціонального виробництва шляхом застосування визнаних правил, настанов і процедур;
 - 4) забезпечення охорони життя та здоров'я;
 - 5) забезпечення прав та інтересів споживачів;
 - 6) забезпечення безпечності праці;
 - 7) збереження навколишнього природного середовища і економія всіх видів ресурсів;
 - 8) усунення технічних бар'єрів у торгівлі та запобігання їх виникненню, підтримка розвитку і міжнародної конкурентоспроможності продукції.
2. Державна політика у сфері стандартизації базується на збалансованому застосуванні таких принципів:
 - 1) забезпечення участі фізичних і юридичних осіб у розробленні національних стандартів та кодексів усталеної практики;
 - 2) відкритості та прозорості процедур розроблення і прийняття національних стандартів та кодексів усталеної практики з урахуванням інтересів усіх заінтересованих сторін;
 - 3) неупередженого прийняття національних стандартів та кодексів усталеної практики на засадах консенсусу;
 - 4) добровільного застосування національних стандартів та кодексів усталеної практики, якщо інше не передбачено нормативно-правовими актами;
 - 5) відповідності національних стандартів та кодексів усталеної практики законодавству;
 - 6) адаптації до сучасних досягнень науки і техніки, сприяння впровадженню інновацій та підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників;
 - 7) доступності національних стандартів та кодексів усталеної практики, а також інформації про них для користувачів;
 - 8) пріоритетності прийняття в Україні міжнародних і регіональних стандартів та кодексів усталеної практики як національних;
 - 9) дотриманні міжнародних та регіональних правил і процедур стандартизації;

10) участі в міжнародній та регіональній стандартизації;

11) прийняття і дотримання суб'єктами стандартизації Кодексу добросовісної практики з розробки, прийняття та застосування стандартів відповідно до Угоди Світової організації торгівлі про технічні бар'єри у торгівлі, що є додатком до Марракеської Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 року.

Стаття 5. Об'єкти стандартизації

1. Об'єктами стандартизації є:

- 1) матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність;
- 2) правила, процедури, функції, методи, діяльність чи її результати, включаючи продукцію, персонал, системи управління;
- 3) вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування тощо.

Розділ II

ОРГАНІЗАЦІЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Стаття 8. Суб'єкти стандартизації

1. Суб'єктами стандартизації є:

- 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері стандартизації;
- 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації;
- 3) національний орган стандартизації;
- 4) технічні комітети стандартизації;
- 5) підприємства, установи та організації, що здійснюють стандартизацію.

Стаття 15. Технічні комітети стандартизації

1. Технічним комітетом стандартизації є форма співробітництва заінтересованих юридичних та фізичних осіб з метою організації і виконання робіт з міжнародної, регіональної, національної стандартизації у визначених сферах діяльності та за закріпленими об'єктами стандартизації.

Технічні комітети стандартизації не мають статусу юридичної особи.

2. До роботи в технічних комітетах стандартизації залучаються уповноважені представники органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та їх громадських об'єднань, організацій роботодавців та їх об'єднань, наукових установ та навчальних закладів, науково-технічних та інженерних товариств (спілок), громадських організацій споживачів (об'єднань споживачів), інших громадських об'єднань, професійних спілок, провідних науковців і фахівців.

Технічні комітети стандартизації формуються з урахуванням принципу представництва всіх заінтересованих сторін.

Членство в технічних комітетах стандартизації є добровільним.

3. До повноважень технічних комітетів стандартизації належить:

- 1) участь у роботі відповідних технічних комітетів стандартизації міжнародних і регіональних організацій стандартизації;
- 2) розроблення і погодження національних стандартів, кодексів ustalеної практики та змін до них;
- 3) участь у формуванні програми робіт з національної стандартизації;
- 4) перевірка і перегляд національних стандартів та кодексів ustalеної практики, розробниками яких вони є;

5) погодження і надання пропозицій щодо скасування та відновлення дії національних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них.

4. У разі відсутності технічного комітету стандартизації, сфера діяльності якого поширюється на певні об'єкти стандартизації:

1) робочі групи, утворені національним органом стандартизації, до складу яких входять представники заінтересованих сторін, розробляють міжнародні, регіональні, національні стандарти та кодекси усталеної практики на відповідні об'єкти стандартизації;

2) національний орган стандартизації погоджує, проводить перевірку, переглядає, розробляє зміни до національних стандартів та кодексів усталеної практики і приймає рішення щодо їх скасування та відновлення дії.

Стаття 16. Підприємства, установи та організації, що здійснюють стандартизацію

1. Підприємства, установи та організації мають право у відповідних сферах діяльності та з урахуванням своїх господарських і професійних потреб організувати та виконувати роботи із стандартизації, зокрема:

1) розробляти, приймати, перевіряти, переглядати та скасовувати стандарти, кодекси усталеної практики, технічні умови і зміни до них, установлювати процедури їх розроблення, прийняття, перевірки, перегляду, скасування та застосування;

2) застосовувати прийняті ними стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови;

3) брати участь у роботі спеціалізованих міжнародних та регіональних організацій стандартизації відповідно до положень про такі організації;

4) створювати та вести фонди нормативних документів і видавати каталоги нормативних документів для забезпечення своєї діяльності та інформаційного обміну;

5) видавати і розповсюджувати прийняті ними стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови, документи відповідних спеціалізованих міжнародних організацій стандартизації, членами яких вони є чи з якими співпрацюють на підставі положень про такі організації або відповідних договорів.

Розділ III

ОСНОВНІ ЗАСАДИ, ПРОЦЕДУРИ РОЗРОБЛЕННЯ І ПРИЙНЯТТЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ, КОДЕКСІВ УСТАЛЕНОЇ ПРАКТИКИ ТА ЗМІН ДО НИХ

Стаття 17. Основні засади розроблення національних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них

1. Національні стандарти, кодекси усталеної практики та зміни до них розробляються у спосіб, що не створює технічних бар'єрів у торгівлі та запобігає їх виникненню.

2. Національні стандарти, кодекси усталеної практики та зміни до них розробляються на основі:

1) міжнародних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них, якщо вони вже прийняті або перебувають на завершальній стадії розроблення, або відповідних їх частин, крім випадків, якщо такі стандарти, кодекси та зміни є неефективними або невідповідними, зокрема з огляду на недостатній рівень захисту, суттєві кліматичні чи географічні фактори або технологічні проблеми;

2) регіональних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них або відповідних їх частин у разі, якщо міжнародні стандарти, кодекси усталеної практики та зміни до них не можуть бути використані з причин, зазначених у пункті першому цієї частини;

3) стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них або відповідних їх частин держав, що є членами відповідних міжнародних чи регіональних організацій стандартизації та з якими укладено відповідні міжнародні договори України про співробітництво і проведення робіт у сфері стандартизації;

4) наукових досягнень, знань і практики.

6. Національні стандарти та кодекси усталеної практики викладаються в такий спосіб, щоб їх неможливо було використовувати з метою введення в оману споживачів продукції, якої стосується національний стандарт та кодекс усталеної практики, або надавати перевагу виробнику продукції чи продукції залежно від місця її виготовлення.

7. З метою реалізації особами з інвалідністю прав та свобод людини і громадянина під час розроблення національних стандартів та кодексів усталеної практики враховуються потреби осіб з інвалідністю та/або застосовуються принципи розумного пристосування та універсального дизайну.

Закон України «Про публічні закупівлі» (від 25.12.2015 № 922-VIII, ВВР, 2016, № 9, стор. 89, із змінами, внесеними згідно з Законом № 2629-VIII від 23.11.2018, ВВР, 2018, № 50, стор. 400, редакція від 01.01.2019) *(витяг)* // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.

Цей Закон установлює правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади.

Метою цього Закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 2. Сфера застосування Закону

1. Цей Закон застосовується:

до замовників, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 200 тисяч гривень, а робіт - 1,5 мільйона гривень;

до замовників, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, за умови, що вартість предмета закупівлі товару (товарів), послуги (послуг) дорівнює або перевищує 1 мільйон гривень, а робіт - 5 мільйонів гривень.

Під час здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг, вартість яких є меншою за вартість, що встановлена в абзацах другому і третьому цієї частини, замовники повинні дотримуватися принципів здійснення публічних закупівель, установлених цим Законом, та можуть використовувати електронну систему закупівель з метою відбору постачальника товару (товарів), надавача послуги (послуг) та виконавця робіт для укладення договору.

У разі здійснення закупівель товарів, робіт і послуг без використання електронної системи закупівель, за умови, що вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує 50 тисяч гривень та є меншою за вартість, що встановлена в абзацах другому і третьому цієї частини, замовники обов'язково оприлюднюють звіт про укладені договори в системі електронних закупівель відповідно до статті 10 цього Закону...

Стаття 3. Принципи здійснення закупівель

1. Закупівлі здійснюються за такими принципами:
добросовісна конкуренція серед учасників;
максимальна економія та ефективність;
відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель;
недискримінація учасників;
об'єктивна та неупереджена оцінка тендерних пропозицій;
запобігання корупційним діям і зловживанням.

Стаття 4. Планування закупівель та інші передумови здійснення процедур закупівель

1. Закупівля здійснюється відповідно до річного плану. Річний план, додаток до річного плану та зміни до них безоплатно оприлюднюються на веб-порталі Уповноваженого органу з питань закупівель протягом п'яти днів з дня їх затвердження.

Стаття 5. Недискримінація учасників

1. Вітчизняні та іноземні учасники всіх форм власності та організаційно-правових форм беруть участь у процедурах закупівель на рівних умовах.
2. Замовники забезпечують вільний доступ усіх учасників до інформації про закупівлю, передбаченої цим Законом.
3. Замовник не може встановлювати дискримінаційні вимоги до учасників процедур - відповідно до цього Закону.

Розділ II

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЗАКУПІВЕЛЬ

Стаття 7. Державне регулювання та контроль у сфері закупівель

1. Уповноважений орган здійснює регулювання та реалізує державну політику у сфері закупівель у межах повноважень, визначених цим Законом.
2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів:

до здійснення оплати за договором про закупівлю перевіряє наявність договору про закупівлю, річного плану закупівель та звіту про результати проведення процедури закупівлі, які підтверджують проведення процедури закупівлі, за результатами якої укладено договір про закупівлю...

Перевірка наявності документів, визначених в абзаці другому цієї частини, проводиться підрозділом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, який здійснює обслуговування замовника, шляхом перегляду документів, розміщених в електронній системі закупівель.

Банки під час оплати за договорами про закупівлю перевіряють наявність звіту про результати проведення процедури закупівель та інших документів відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» шляхом їх перегляду в електронній системі закупівель. У разі їх невідповідності вимогам цього Закону платіжне доручення вважається оформленим неналежним чином.

3. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, здійснює контроль у сфері публічних закупівель у межах своїх повноважень, визначених Конституцією, цим Законом та іншими законами України.

Антимонопольний комітет України та Рахункова палата здійснюють контроль у сфері публічних закупівель у межах своїх повноважень, визначених Конституцією та законами України.

Органи, уповноважені на здійснення контролю у сфері закупівель, не мають права втручатися у проведення процедур закупівель.

{Частина третя статті 7 в редакції Закону № 2265-VIII від 21.12.2017}

4. Нормативно-правове забезпечення державного регулювання у сфері закупівель здійснює Уповноважений орган.

Стаття 9. Громадський контроль у сфері публічних закупівель

1. Громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо публічних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до цього Закону, до аналізу та моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або письмово органів, уповноважених на здійснення контролю, про виявлені порушення законодавства у сфері публічних закупівель та недоліки роботи електронної системи закупівель.

2. Замовники і учасники процедур закупівель та Уповноважений орган повинні сприяти залученню громадськості до здійснення контролю у сфері закупівель відповідно до законів України «Про звернення громадян» і «Про інформацію».

3. Громадяни і громадські організації та їх спілки не мають права втручатися у процедуру закупівлі.

Розділ IV

ПРОЦЕДУРА ВІДКРИТИХ ТОРГІВ

Стаття 20. Умови застосування процедури відкритих торгів

1. Відкриті торги є основною процедурою закупівлі.

2. Під час проведення процедури відкритих торгів тендерні пропозиції мають право подавати всі зацікавлені особи. Для проведення процедури закупівлі має бути подано не менше двох пропозицій.

Розділ VII

ДОГОВІР ПРО ЗАКУПІВЛЮ

Стаття 36. Основні вимоги до договору про закупівлю

1. Договір про закупівлю укладається відповідно до норм Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

2. Учасник - переможець процедури закупівлі під час укладення договору повинен надати дозвіл або ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, якщо отримання такого дозволу або ліцензії на провадження такого виду діяльності передбачено законодавством.

3. Забороняється укладання договорів, що передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель, крім випадків, передбачених цим Законом.

4. Умови договору про закупівлю не повинні відрізнятися від змісту тендерної пропозиції за результатами аукціону (у тому числі ціни за одиницю товару) переможця процедури закупівлі або ціни пропозиції учасника у разі застосування переговорної процедури. Істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі, крім випадків:

1) зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника;

2) зміни ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків у разі коливання ціни такого товару на ринку, за умови, що зазначена зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі;

3) покращення якості предмета закупівлі за умови, що таке покращення не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі;

4) продовження строку дії договору та виконання зобов'язань щодо передання товару, виконання робіт, надання послуг у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, у тому числі непереборної сили, затримки фінансування витрат замовника, за умови, що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної в договорі;

5) узгодженої зміни ціни в бік зменшення (без зміни кількості (обсягу) та якості товарів, робіт і послуг);

6) зміни ціни у зв'язку із зміною ставок податків і зборів пропорційно до змін таких ставок;

7) зміни встановленого згідно із законодавством органами державної статистики індексу споживчих цін, зміни курсу іноземної валюти, зміни біржових котирувань або показників Platts, регульованих цін (тарифів) і нормативів, які застосовуються в договорі про закупівлю, у разі встановлення в договорі про закупівлю порядку зміни ціни;

8) зміни умов у зв'язку із застосуванням положень частини п'ятої цієї статті.

{Пункт 8 частини четвертої статті 36 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1356-VIII від 12.05.2016}

5. Дія договору про закупівлю може продовжуватися на строк, достатній для проведення процедури закупівлі на початку наступного року, в обсязі, що не перевищує 20 відсотків суми, визначеної в договорі, укладеному в попередньому році, якщо видатки на цю мету затверджено в установленому порядку.

Розділ VIII

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Стаття 38. Відповідальність за порушення вимог цього Закону

1. За порушення вимог, установлених цим Законом та нормативно-правовими актами, розробленими відповідно до цього Закону, члени тендерного комітету замовника, уповноважена особа (особи), члени органу оскарження, службові (посадові) особи Уповноваженого органу, службові (посадові) особи органів, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів (обслуговуючого банку), несуть відповідальність згідно із законами України.

2. За порушення вимог, установлених цим Законом в частині прийнятих рішень, вибору і застосування процедур закупівлі, відповідальність несуть члени тендерного комітету або уповноважена особа (особи) персонально.

РОЗДІЛ III. УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

«Про Національну доктрину розвитку освіти» (від 17.04.2002 № 347/2002) // <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

З метою визначення стратегії та основних напрямів дальшого розвитку освіти в Україні

постановляю:

1. Затвердити Національну доктрину розвитку освіти (додається).
2. Кабінету Міністрів України розробити та затвердити у тримісячний строк заходи з реалізації Національної доктрини розвитку освіти на 2002-2004 роки.
3. Центральним і місцевим органам виконавчої влади забезпечити реалізацію

Національної доктрини розвитку освіти та передбачати кошти на фінансування відповідних заходів.

НАЦІОНАЛЬНА ДОКТРИНА РОЗВИТКУ ОСВІТИ (ВИТЯГИ)

I. Загальні положення

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.

Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

За роки незалежності на основі Конституції України визначено пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, здійснюється практичне реформування галузі згідно з Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»).

Водночас стан справ у галузі освіти, темпи та глибина перетворень не повною мірою задовольняють потреби особистості, суспільства і держави. Глобалізація, зміна технологій, перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, утвердження пріоритетів сталого розвитку, інші властиві сучасній цивілізації риси зумовлюють розвиток людини як головну мету, ключовий показник і основний важіль сучасного прогресу, потребу в радикальній модернізації галузі, ставлять перед державою, суспільством завдання забезпечити пріоритетність розвитку освіти і науки, першочерговість розв'язання їх нагальних проблем.

Національна доктрина розвитку освіти (далі – Національна доктрина) визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрями розвитку освіти у першій чверті XXI століття.

II. Мета і пріоритетні напрями розвитку освіти

2. Пріоритетними напрямами державної політики щодо розвитку освіти є:
створення для громадян рівних можливостей у здобутті освіти;
постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;
запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій;
створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів.

VII. Рівний доступ до здобуття якісної освіти

14. Для всіх громадян України незалежно від національності, статі, соціального походження та майнового стану, віросповідання, місця проживання та стану здоров'я забезпечується рівний доступ до якісної освіти. Реалізація зазначеного права передбачає прозорість, наступність системи освіти всіх рівнів, гнучке врахування демографічних, соціальних, економічних змін.

Мережа навчальних закладів повинна задовольняти освітні потреби кожної людини відповідно до її інтересів, здібностей та потреб суспільства.

15. Модернізація системи освіти спрямована на забезпечення її якості відповідно до новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики.

На забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави. Висока якість освіти передбачає взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики.

Якість освіти визначається на основі державних стандартів освіти та оцінки громадськістю освітніх послуг.

16. Рівний доступ до здобуття освіти забезпечується шляхом:

а) у дошкільній освіті:

створення умов для здобуття безоплатної дошкільної освіти у державних та комунальних навчальних закладах;

розвитку матеріально-технічної бази дошкільних навчальних закладів;

б) у загальній середній освіті:

обов'язкового здобуття повної загальної середньої освіти в обсягах, визначених Державним стандартом загальної середньої освіти;

збереження та розвитку єдиного освітнього простору;

в) в освіті дітей з особливостями психічного і фізичного розвитку:

створення для всіх дітей зазначеної категорії умов для здобуття безоплатної освіти в державних і комунальних навчальних закладах;

в) в освіті дітей з особливостями психічного і фізичного розвитку:

створення для всіх дітей зазначеної категорії умов для здобуття безоплатної освіти в державних і комунальних навчальних закладах;

д) у професійно-технічній освіті:

надання можливості безоплатної первинної професійної підготовки у державних та комунальних професійно-технічних навчальних закладах;

оновлення матеріально-технічної бази та впровадження інформаційних технологій...

IX. Інформаційні технології в освіті

19. Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують даліше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Це досягається шляхом:

створення індустрії сучасних засобів навчання, що відповідають світовому науково-технічному рівню і є важливою передумовою реалізації ефективних стратегій досягнення цілей освіти.

XI. Економіка освіти

24. Сучасна економіка освіти повинна створити сталі передумови для розвитку всіх напрямів галузі з метою формування високого освітнього рівня Українського народу.

Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань:

визначення фінансування освіти як пріоритетного напрямку видатків бюджетів усіх рівнів;

формування багатоканальної системи фінансового забезпечення освіти;

визначення пріоритетних напрямів фінансування освіти і концентрація фінансових ресурсів для їх реалізації;

забезпечення ефективного використання коштів на функціонування а розвиток освіти.

25. Обсяги фінансування освіти і науки мають задовольняти потреби особистості й суспільства в якісній освіті. Держава поступово збільшуватиме видатки

на освіту та доводитиме їх до середніх показників європейських держав.

26. Основними джерелами фінансового забезпечення освіти є:

- кошти державного та місцевих бюджетів;
- кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів, у тому числі благодійні внески і пожертвування;
- кошти від надання навчальними закладами додаткових освітніх та інших послуг;
- гранти;
- кредити на розвиток навчальних закладів усіх рівнів та здобуття освіти;
- кошти від здійснення навчальними закладами економічної діяльності, регламентованої державою.

«Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» (від 4.07 2005 № 1013/2005) // Урядовий кур'єр від 07.07.2005 – № 123 (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013/2005>.

З метою дальшого розвитку освіти в Україні, її інтеграції в європейський освітній простір, а також створення умов для забезпечення доступу громадян до якісної освіти, утвердження високого статусу педагогічних працівників у суспільстві

постановляю:

1. Кабінету Міністрів України:

8) вирішити до 1 січня 2006 року питання щодо налагодження виробництва та постачання загальноосвітнім, професійно-технічним і вищим навчальним закладам сучасних технічних засобів навчання з природничо-математичних та технологічних дисциплін;

17) передбачати щорічно під час розроблення проектів законів про Державний бюджет України бюджетні призначення на:

видання достатньої кількості навчально-методичної літератури, модернізацію матеріально-технічної бази загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;

18) переглянути у тримісячний строк порядок визначення нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації;

19) удосконалити порядок фінансування позашкільних навчальних закладів, внести в установленому порядку відповідні пропозиції.

3. Міністерству освіти і науки України, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям:

- вжити заходів щодо розвитку мережі позашкільних навчальних закладів, у тому числі еколого-природничого, науково-технічного, фізкультурно-оздоровчого напрямів, територіальних відділень Малої академії наук України, їх матеріально-технічного забезпечення та фінансування;
- забезпечити ефективне використання інформаційних, зокрема мультимедійних та електронних засобів навчання, створення мережі інформаційного забезпечення сфери освіти, запровадження інтерактивних методів навчання;
- вжити заходів щодо модернізації матеріально-технічної та навчально-методичної бази інститутів післядипломної педагогічної освіти з метою підвищення ефективності їх діяльності.

«Про забезпечення дальшого розвитку вищої освіти в Україні» (від 25.09.2008 № 857/2008) *(витяг)* // Урядовий кур'єр від 02.10.2008 – № 183 *(витяг)* // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/857/2008>.

З метою дальшого вдосконалення структури і змісту системи вищої освіти в Україні на принципах її доступності та підвищення якості, інтеграції в європейський освітній простір

постановляю:

1. Кабінету Міністрів України:

3) вжити дієвих заходів щодо вдосконалення системи підготовки фахівців з вищою освітою, зокрема, шляхом створення у вищих навчальних закладах сучасної інноваційної навчально-лабораторної бази, розвитку навчально-виробничих комплексів, навчально-дослідних господарств, державного стимулювання участі роботодавців в освітніх і наукових процесах;

10) забезпечити бюджетне фінансування видання українською мовою навчальної та наукової літератури для вищих навчальних закладів, насамперед з природничо-математичних та інженерно-технічних спеціальностей;

13) забезпечити надання фінансової підтримки державним і комунальним вищим навчальним закладам для оновлення їх матеріально-технічної, науково-методичної та інформаційної бази.

2. Міністерству освіти і науки України:

1) розробити разом із Національною академією наук України та Академією педагогічних наук України та затвердити у тримісячний строк програму підвищення якості природничо-математичної освіти у вищих навчальних закладах;

5) забезпечити створення в установленому порядку структурних підрозділів Українського центру оцінювання якості освіти в усіх обласних центрах, вирішити питання їх належного фінансового та матеріально-технічного забезпечення.

«Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (від 25.06.2013 № 344/2013) // <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/44/2013>.

З метою вдосконалення правових та організаційних засад розвитку освіти в Україні

постановляю:

1. Схвалити Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (додається).

2. Кабінету Міністрів України розробити та затвердити у місячний строк план заходів з реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року.

3. Цей Указ набирає чинності з дня його опублікування.

**Національна стратегія
розвитку освіти в Україні на період до 2021 року
(витяги)**

I. Загальні положення

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (далі - Національна стратегія) на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає

мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти.

Розроблення Національної стратегії зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір.

Національна стратегія конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти.

II. Сучасний стан розвитку освіти

Аналіз сучасного стану національної системи освіти

В Україні забезпечено правове регулювання питань функціонування системи освіти, всіх її рівнів і підсистем, діяльності навчальних закладів різних типів і форм власності, організації різних форм навчання.

Останніми роками вдосконалено законодавство України стосовно дошкільної і загальної середньої освіти...

За останні роки здійснено низку заходів щодо реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти, щодо реформування освіти, підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності. Модернізовано зміст та вдосконалено організацію всіх ланок освіти, створено нові навчальні підручники, започатковано організацію інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами, запроваджується профільне навчання в старшій школі, вдосконалюється зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, триває забезпечення загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів сучасними навчальними комп'ютерними комплексами, підключення їх до мережі Інтернет, у вищій освіті впроваджуються принципи Болонського процесу, кредитно-модульна система навчання.

У непростих демографічних і соціально-економічних умовах здійснюється модернізація мережі навчальних закладів з метою більш ефективного використання їх матеріально-технічних, кадрових, фінансових, управлінських ресурсів для забезпечення доступності та якості освіти.

Водночас нинішній рівень освіти в Україні не дає їй змоги повною мірою виконувати функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави і підвищення добробуту громадян. Залишається низькою престижність освіти і науки в суспільстві.

Не повністю задовольняє потреби населення мережа дошкільних і позашкільних навчальних закладів, стан їх навчально-матеріальної бази тощо.

Залишається незадовільним стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи освіти, низьким - рівень оплати праці працівників освіти і науки.

Основні проблеми, виклики та ризики

Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів ХХІ століття вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі.

Серед зазначених проблем актуальними є:

недостатня відповідність освітніх послуг вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці;

обмеженість доступу до якісної освіти окремих категорій населення (діти, які проживають у сільській місцевості, діти з особливими освітніми потребами, обдарована молодь);

повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти, впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій;

низький рівень фінансово-економічного, матеріально-технічного, навчально-методичного та інформаційного забезпечення навчальних закладів; слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування освіти;

наявність у системі освіти фактів неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, нецільового використання приміщень навчальних закладів...

Труднощі періоду реформування, процеси певної соціально-економічної нестабільності, екологічні проблеми спричиняють низку ризиків, які можуть ускладнити реалізацію цілей і завдань Національної стратегії. Серед них:

нестабільність економіки, обмежений обсяг ресурсів для забезпечення системного виконання всіх завдань і заходів, передбачених Національною стратегією;

розшарування суспільства за матеріальним становищем сімей;

негативний вплив складної демографічної ситуації;

несприйняття частиною суспільства нових реформ;

неготовність певної частини працівників освіти до інноваційної діяльності;

недостатня підготовленість органів управління освітою до комплексного розв'язання нових завдань, до забезпечення скоординованості діяльності всіх служб та інституцій.

III. Мета, стратегічні напрями та основні завдання Національної стратегії

Мета Національної стратегії

Метою Національної стратегії є:

підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки;

забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя.

Стратегічні напрями розвитку освіти

Стратегія розвитку національної системи освіти повинна формуватися адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить стійкий рух та розвиток України в першій чверті ХХІ століття, інтегрування національної системи освіти в європейський і світовий освітній простір.

Стратегічними напрямами державної політики у сфері освіти повинні стати:

реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься принцип пріоритетності людини;

оновлення згідно з вимогами часу нормативної бази системи освіти;

модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу;

формування безпечного освітнього середовища, екологізації освіти;

розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі;

інформатизація освіти, вдосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки;

створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти.

Основні завдання Національної стратегії

Зусилля органів управління освітою, науково-методичних служб за підтримки всього суспільства та держави повинні бути зосереджені на реалізації стратегічних напрямів розвитку освіти, подоланні наявних проблем, виконанні перспективних завдань, серед яких:

оновлення цілей і змісту освіти на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, урахування світового досвіду та принципів сталого розвитку;

перебудова навчально-виховного процесу на засадах розвивальної педагогіки, спрямованої на раннє виявлення та найбільш повне розкриття потенціалу (здібностей) у дітей, з урахуванням їх вікових та психологічних особливостей;

забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводження навчально-виховного процесу;

створення безпечного освітнього середовища;

створення сучасної матеріально-технічної бази для функціонування системи освіти;

забезпечення створення умов для розвитку індустрії сучасних засобів навчання (навчально-методичних, електронних, технічних, інформаційно-комунікаційних тощо);

розроблення ефективного механізму фінансово-економічного забезпечення освіти, належної оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Для здійснення стабільного розвитку і нового якісного прориву в національній системі освіти необхідно забезпечити:

у дошкільній освіті:

створення оптимальних організаційно-педагогічних, санітарно-гігієнічних, навчально-методичних і матеріально-технічних умов для функціонування дошкільних навчальних закладів;

оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти та програм розвитку дитини;

у загальній середній освіті:

обов'язкове здобуття всіма дітьми і молоддю повної загальної середньої освіти в обсягах, визначених державними стандартами загальної середньої освіти;

оновлення змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу на засадах особистісної орієнтації, компетентнісного підходу;

підвищення ефективності навчально-виховного процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки, педагогічних інновацій, інформаційно-комунікаційних технологій;

створення умов для диференціації навчання, посилення професійної орієнтації та допрофільної підготовки, забезпечення профільного навчання, індивідуальної освітньої траєкторії розвитку учнів відповідно до їх особистісних потреб, інтересів і здібностей;

в освіті дітей з особливими освітніми потребами:

пріоритетне фінансування, навчально-методичне та матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів, що надають освітні послуги дітям і молоді з особливими освітніми потребами, забезпечення архітектурної, транспортної та інформаційної доступності таких закладів для цієї категорії осіб;

у позашкільній освіті:

збереження та розвиток мережі позашкільних навчальних закладів для забезпечення рівного доступу дітей та молоді з урахуванням їх особистісних потреб до навчання, виховання, розвитку та соціалізації засобами позашкільної освіти (створення умов для охоплення різними формами позашкільної освіти не менше 70 відсотків дітей відповідного віку);

належне навчально-методичне, матеріально-технічне забезпечення позашкільних навчальних закладів;

урізноманітнення напрямів позашкільної освіти, вдосконалення її організаційних форм, методів і засобів навчально-виховного процесу;

у професійно-технічній освіті:

оптимізацію мережі професійно-технічних навчальних закладів різних типів, професійних спрямувань та форм власності з урахуванням демографічних прогнозів, регіональної специфіки та потреб ринку праці; розширення їх автономії, створення навчально-виробничих комплексів;

у вищій освіті:

приведення мережі вищих навчальних закладів і системи управління вищою освітою у відповідність із потребами розвитку національної економіки та запитів ринку праці;

переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів;

у післядипломній освіті:

реалізацію сучасних технологій професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних і керівних кадрів системи освіти відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти;

IV. Основні напрями реалізації Національної стратегії

Оновлення законодавства України у сфері освіти

Формування нормативно-правової бази у сфері освіти має спрямовуватися на визначення правових, організаційних, фінансових засад інноваційного розвитку системи національної освіти в контексті глобалізаційних тенденцій і викликів часу.

Оновлення нормативно-правової бази вимагає розроблення та прийняття в установленому порядку актів стосовно:

... вирішення основних питань забезпечення життєдіяльності навчальних закладів, зокрема щодо їх матеріально-технічного та інформаційно-комунікаційного забезпечення, правового захисту освітніх інновацій як об'єктів інтелектуальної власності, забезпечення педагогічних працівників у сільській місцевості безоплатним житлом з опаленням і освітленням, підвезення їх до місця роботи.

Необхідним є також розроблення:

нових державних санітарних норм і правил утримання навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу;

нових нормативних вимог щодо проектування та будівництва приміщень дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів...

Інформатизація освіти

Заходи, спрямовані на забезпечення інформатизації освіти, задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу, передбачають:

формування та впровадження інформаційного освітнього середовища в системі загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної

освіти, застосування в навчально-виховному процесі та бібліотечній справі поряд із традиційними засобами інформаційно-комунікаційних технологій;

повне забезпечення дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів навчальними комп'ютерними комплексами, а також опорних навчальних закладів освітніх округів мультимедійним обладнанням;

оновлення застарілого парку комп'ютерної техніки...

Розроблення та виконання державних, галузевих, регіональних програм, комплексних планів дій за підтримки органів виконавчої влади, суспільства та громадськості має стати дієвим інструментом реалізації мети та пріоритетних завдань Національної стратегії.

Для реалізації цієї мети передбачено:

визначення вимог щодо обґрунтування необхідності фінансування та ресурсного забезпечення державних, галузевих, регіональних програм у сфері освіти, контроль за їх реалізацією.

V. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи освіти

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи освіти повинно створити передумови для надання громадянам якісної освіти відповідно до сучасних запитів кожної особистості і потреб інноваційного розвитку держави.

Досягнення цієї мети передбачає:

перехід у фінансуванні навчальних закладів від принципу утримання навчальних закладів до принципу формування їх бюджетів, виходячи з чисельності контингенту;

оптимальне та цільове використання переваг ринкової економіки і сучасних технологій для досягнення інноваційного розвитку освіти та виконання її основних функцій; багатоканальне фінансування освіти через запровадження системи субсидій, грантів, кредитів, їх поєднання та диференціації в розрізі категорій отримувачів цих коштів (їх соціальне становище, стан здоров'я, згода на відпрацювання після закінчення навчання тощо);

розроблення, виготовлення та постачання навчальним закладам сучасного обладнання, засобів навчання, підручників та навчальних посібників, програмно-методичних матеріалів для здійснення навчально-виховного процесу в обсягах, передбачених державними стандартами освіти;

спрощення процедури проведення тендерів на закупівлю освітніх і наукових послуг;

створення мережі наукових, проектних, навчально-методичних та освітньо-експериментальних установ, навчальних закладів і виробничих підприємств, діяльність яких спрямована на проведення наукових досліджень, проектно-конструкторських і методичних розробок, виготовлення, модернізацію та експериментальну перевірку нових, оновлених і модернізованих навчальних засобів та обладнання, їх доставку, впровадження, технічне обслуговування та надання методичної допомоги щодо їх використання у навчально-виховному процесі;

забезпечення будівництва та реконструкції приміщень навчальних закладів, проведення своєчасного їх ремонту, забезпечення матеріально-технічних і санітарно-гігієнічних умов для організації навчально-виховного процесу.

VI. Міжнародне партнерство

Міжнародне співробітництво у сфері освіти покликано забезпечити інтеграцію національної системи освіти в міжнародний освітній простір, що передбачає:

укладення з іншими державами і реалізацію міжурядових та міжвідомчих угод про співробітництво в галузі освіти і науки.

VII. Національний моніторинг та оцінка системи освіти

Перспективними напрямками забезпечення моніторингу та оцінювання якості освіти в Україні повинні стати:

проведення моніторингу якості ресурсного забезпечення, освітніх процесів і результатів;

забезпечення населення, органів управління, навчальних закладів достовірною інформацією стосовно умов і результативності функціонування системи освіти на різних її рівнях.

VIII. Очікувані результати реалізації Національної стратегії

Реалізація Національної стратегії надасть змогу забезпечити:

створення позитивних зразків та поширення досвіду успішного реформування освіти, забезпечення необхідних науково-методичних, організаційних і матеріально-технічних умов;

створення дієвої системи ресурсного забезпечення освіти;

підвищення якості вітчизняної освіти, її інноваційний розвиток відповідно до світових стандартів, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства та особистості.

РОЗДІЛ IV. ПОСТАНОВИ ТА РОЗПОРЯДЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»)
(від 03.11.1993 № 896, поточна редакція — від 29.05.1996, підстава - 576-96-п)
(витягу) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-n>.

На виконання Постанови Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону України «Про освіту» (1144-12) та з метою забезпечення розвитку освіти як пріоритетного засобу розбудови Української держави Кабінет Міністрів України

п о с т а н о в л я є :

1. Затвердити схвалену I з'їздом педагогічних працівників України Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») та заходи щодо її реалізації.

2. Центральним і місцевим органам державної виконавчої влади забезпечити реалізацію Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»).

3. Покласти на Міністерство освіти організаційно-координаційне забезпечення реалізації Програми, підготовку разом із заінтересованими міністерствами і відомствами нормативних документів функціонування системи освіти.

4. Міністерству економіки, Міністерству фінансів передбачати виділення у 1993-2005 роках фінансових ресурсів на реалізацію вказаної Програми в міру підготовки конкретних заходів щодо її виконання та з урахуванням соціально-економічних і фінансових умов країни.

5. Міністерствам і відомствам, у підпорядкуванні яких є навчальні заклади, місцевим державним адміністраціям розробити протягом 1994 року галузеві та регіональні програми практичної реалізації Державної національної програми

«Освіта» («Україна ХХІ століття»), створити необхідні умови та постійно здійснювати організаційну роботу щодо їх виконання.

6. Взяти до відома, що Академія педагогічних наук спільно з Академією наук, галузевими академіями, творчими спілками і об'єднаннями педагогічних працівників до січня 1994 року розроблять план наукових досліджень відповідно до заходів, передбачених Програмою, та організують його виконання.

7. Укртелерадіокомпанії, засобам масової інформації широко висвітлювати зміст і хід реалізації Програми, її загальнонаціональне значення.

8. Державному комітетові у справах видавництва, поліграфії та книгорозповсюдження забезпечити своєчасне видання навчальної, науково-методичної продукції, передбаченої Програмою.

9. Контроль за виконанням Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття») покласти на Віце-прем'єр-міністра України з гуманітарної політики Жулинського М. Г.

Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»)

Головна мета Програми – визначення стратегії розвитку освіти в Україні на найближчі роки та перспективу ХХІ століття, створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Стратегічні завдання реформування освіти в Українській державі:

відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави, формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров'я, забезпечення пріоритетності розвитку людини, відтворення й трансляції культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків;

виведення освіти в Україні на рівень освіти розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад;

подолання монопольного становища держави в освітній сфері через створення на рівноправній основі недержавних навчально-виховних закладів;

глибокої демократизації традиційних навчально-виховних закладів;

формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти.

Пріоритетні напрями реформування освіти:

розбудова національної системи освіти з урахуванням кардинальних змін в усіх сферах суспільного життя України;

забезпечення моральної, інтелектуальної та психологічної готовності всіх громадян до здобуття освіти;

досягнення якісно нового рівня у вивченні базових навчальних предметів: української та іноземних мов, історії, літератури, математики та природничих наук;

створення умов для задоволення освітніх та професійних потреб і надання можливостей кожному громадянину України постійно вдосконалювати свою освіту, підвищувати професійний рівень, оволодівати новими спеціальностями;

забезпечення у кожному навчально-виховному закладі відповідних умов для навчання і виховання фізично та психічно здорової особи;

запобігання пияцтву, наркоманії, насильству, що негативно впливають на здоров'я людей.

Основні шляхи реформування освіти:

створення у суспільстві атмосфери загальнодержавного, всенародного сприяння розвитку освіти, неухильної турботи про примноження інтелектуального та духовного потенціалу нації, активізація зусиль усього суспільства для виведення освіти на рівень досягнень сучасної цивілізації, залучення до розвитку освіти всіх державних, громадських, приватних інституцій, сім'ї, кожного громадянина;

подолання девальвації загальнолюдських гуманістичних цінностей та національного нігілізму, відірваності освіти від національних джерел;

забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес сучасних педагогічних технологій та науково-методичних досягнень;

відхід від засад авторитарної педагогіки, що утвердилися у тоталітарній державі і спричинили нівелювання природних задатків і можливостей, інтересів усіх учасників освітнього процесу;

підготовка нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професіонального та загальнокультурного рівня;

формування нових економічних основ системи освіти, створення належної матеріально-технічної бази;

реорганізація існуючих та створення навчально-виховних закладів нового покоління, регіональних центрів та експериментальних майданчиків для відпрацювання та відбору ефективних педагогічних інновацій та освітніх модулів;

радикальна перебудова управління сферою освіти шляхом її демократизації, децентралізації, створення регіональних систем управління навчально-виховними закладами;

органічна інтеграція освіти і науки, активне використання наукового потенціалу вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ, новітніх теоретичних розроблень та здобутків педагогів-новаторів, громадських творчих об'єднань у навчально-виховному процесі;

створення нової правової та нормативної бази освіти.

ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення освітньої галузі повинне ґрунтуватися на пріоритетності витрат на розвиток освіти з державного та місцевих бюджетів, використанні залучених коштів державних і приватних підприємств, громадських організацій та батьків, громадян, міжнародних освітніх фондів, програм і благодійних організацій, коштів, одержаних за надання додаткових освітніх послуг, виконання науково-дослідних робіт, доходів від виробничої та комерційної діяльності, кредитів і банківських позичок тощо.

Стратегічні завдання і напрями реформування фінансового та матеріально-технічного забезпечення освіти:

перехід до ефективної моделі фінансування освіти, адекватної ринковій економіці, розвиток нової соціально-економічної структури освітньої сфери;

стимулювання переходу на нові педагогічні технології та ефективну систему управління освітою, скорочення непродуктивних витрат, істотне збільшення видатків на розвиток наукових досліджень, зокрема з проблем освіти та педагогіки; підготовку і випуск підручників, посібників та іншої навчально-методичної літератури;

забезпечення навчально-виховних закладів необхідними приміщеннями для проведення навчально-виховного та навчально-виробничого процесів, спортивно-

оздоровчої роботи, реабілітації дітей з вадами розвитку, а також необхідним навчальним обладнанням відповідно до науково обґрунтованих нормативів;

поступове збільшення у загальних витратах на освіту коштів державних і приватних підприємств, громадських організацій, різних фондів, благодійних організацій тощо.

Основні шляхи реформування фінансового та матеріально-технічного забезпечення освіти:

збереження за державою пріоритету у фінансуванні системи освіти та підвищення ролі регіонів у фінансуванні освітніх потреб;

розширення прав місцевих органів державної влади та органів громадського самоврядування навчально-виховних закладів у визначенні шляхів зміцнення навчально-матеріальної бази, вдосконаленні механізмів їх фінансово-господарської діяльності;

запровадження додаткового фінансування навчально-виховних закладів для обдарованих дітей, що мають відповідну ліцензію, з спеціального фонду Міністерства освіти;

розроблення державних нормативів на проектування, будівництво та реконструкцію всіх типів навчально-виховних закладів та наукових установ з урахуванням перспективних норм загальної площі;

забезпечення будівництва нових комплексів навчально-виховних закладів з необхідними приміщеннями для проведення навчально-виховного процесу, спортивно-оздоровчої роботи і побуту, реабілітації дітей з вадами розвитку;

проведення капітального ремонту, реконструкції будівель діючих навчально-виховних закладів, приведення їх площі, технічного стану, оснащення у відповідність з нормативними вимогами;

доукомплектування меблями і обладнанням навчально-виховних закладів, повне оснащення їх новими навчально-наочними посібниками відповідно до потреб;

зміцнення баз матеріально-технічного постачання та магазинів навчально-наочного приладдя...

Про затвердження Положення про професійно-технічний навчальний заклад (від 12.03.2003 № 305, поточна редакція — від від 26.06.2015, підстава - 414-2015-п) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-98-n>.

Кабінет Міністрів України

п о с т а н о в л я є:

1. Затвердити Положення про професійно-технічний навчальний заклад (додається).

2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1993 р. № 715 (715-93-п) «Про затвердження Положення про професійний навчально-виховний заклад».

ПОЛОЖЕННЯ

про професійно-технічний навчальний заклад

I. Загальна частина

1. Професійно-технічний навчальний заклад – це заклад освіти, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійно-технічній освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я.

2. Головним завданням професійно-технічного навчального закладу є забезпечення права громадян України на професійне навчання відповідно до їхніх покликань, інтересів і здібностей з метою задоволення потреб економіки країни у кваліфікованих і конкурентоспроможних на ринку праці робітниках.

4. Засновниками професійно-технічного навчального закладу можуть бути центральні і місцеві органи виконавчої влади, підприємства, установи, організації та їх об'єднання незалежно від форм власності та підпорядкування, а також громадяни України.

Професійно-технічні навчальні заклади можуть бути засновані спільно з іноземними фірмами, установами, організаціями та іноземцями, якщо це не суперечить законодавству.

5. Професійно-технічний навчальний заклад розпочинає діяльність за умови наявності матеріально-технічної, навчально-методичної бази, педагогічних кадрів і після одержання в установленому законодавством порядку ліцензії для провадження діяльності з надання освітніх послуг.

7. Професійно-технічний навчальний заклад діє на підставі статуту, може мати філії, відділення, навчально-виробничі, навчально-комерційні, видавничо-поліграфічні, соціально-культурні, спортивно-оздоровчі та інші підрозділи.

10. До основних повноважень і напрямів діяльності професійно-технічного навчального закладу належать:

а) організація навчально-виховного процесу, обрання форм та методів навчання;

б) навчально-виробнича, навчально-виховна, навчально-методична, фінансово-господарська та виробничо-комерційна діяльність;

ї) матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу...

II. Права, обов'язки, відповідальність та соціальний захист учнів, слухачів професійно-технічного навчального закладу

19. Учні, слухачі мають право на:

а) належні умови навчання за обраною професією;

г) безоплатне користування навчально-виробничою, культурно-спортивною, побутовою, оздоровчою базами навчального закладу;

м) безпечні і нешкідливі умови навчання та праці...

21. Учні, слухачі професійно-технічного навчального закладу зобов'язані:

є) дотримувати правил охорони праці та техніки безпеки під час практичного навчання і виробничої практики;

ж) бережно ставитись до обладнання, засобів навчання та інвентарю, що використовуються в навчально-виробничому і навчально-виховному процесі.

22. Збитки, навмисно заподіяні учнями, слухачами навчальному закладу, підприємству, установі, організації, відшкодовуються ними особисто або за рахунок їхніх батьків (опікунів) відповідно до законодавства.

IV. Управління професійно-технічними навчальними закладами

31. Вищим колегіальним органом громадського самоврядування професійно-технічного навчального закладу є загальні збори (конференція) колективу навчального закладу, які вирішують у межах своїх повноважень питання навчально-виробничої, навчально-виховної, навчально-методичної, економічної і фінансово-господарської діяльності навчального закладу, визначають та рекомендують кандидатури на посаду директора професійно-технічного навчального закладу. Рішення загальних зборів (конференції) колективу навчального закладу мають дорадчий характер.

33. Директор державного професійно-технічного навчального закладу: організовує навчально-виробничий, навчально-виховний процес, забезпечує створення необхідних умов для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітників;

д) створює необхідні умови для творчості педагогічних працівників, учнів і слухачів, для використання і впровадження ними прогресивних форм і методів навчання, розвитку інноваційної діяльності, проведення педагогічних експериментів;

з) забезпечує безпечні і нешкідливі умови навчання, праці і виховання.

V. Фінансування та матеріально-технічна база професійно-технічного навчального закладу

36. Фінансування професійно-технічної підготовки робітників, соціальний захист учнів, слухачів та педагогічних працівників у державних або комунальних професійно-технічних навчальних закладах у межах обсягів державного замовлення здійснюються на нормативній основі за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів.

37. Обсяги бюджетного фінансування державних професійно-технічних навчальних закладів не можуть зменшуватися або припинятися за наявності інших джерел фінансування.

38. Додаткові джерела фінансування визначаються Законом України «Про освіту», Законом України «Про професійно-технічну освіту», іншими законодавчими та нормативно-правовими актами.

Професійно-технічні навчальні заклади, засновані на інших (крім державної) формах власності, утримуються за рахунок коштів засновника.

39. Відповідно до статті 50 Закону України «Про професійно-технічну освіту» атестовані професійно-технічні навчальні заклади інших форм власності можуть фінансуватися з Державного бюджету України за умови отримання ними державного замовлення на первинну професійну підготовку молоді.

40. Для забезпечення підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації робітничих кадрів професійно-технічний навчальний заклад, як правило, повинен мати:

навчальні кабінети і лабораторії, обладнані відповідними засобами навчання;

навчально-виробничі майстерні, дільниці, навчальні господарства, полігони (для кожної професії чи групи професій), обладнані необхідною навчальною технікою, верстатами, машинами, механізмами, матеріалами, інструментом, іншими засобами навчання;

приміщення, споруди, інвентар, інше приладдя, необхідні для фізичного виховання, гурткової, секційної та іншої позаурочної роботи;

бібліотеку, читальний та актовий зали, приміщення для медичного обслуговування, їдальню і гуртожиток, обладнані відповідно до діючих нормативів та санітарних норм.

Приміщення і споруди професійно-технічного навчального закладу обладнуються та експлуатуються відповідно до вимог охорони праці, правил пожежної безпеки і санітарно-гігієнічних норм.

Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад (від 12.03.2003 № 305, поточна редакція — від 14.08.2015, підстава - 530-2015-п) (*витяг*)
// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-n>.

Відповідно до статті 13 Закону України «Про дошкільну освіту» (2628-14) Кабінет Міністрів України

п о с т а н о в л я є:

1. Затвердити Положення про дошкільний навчальний заклад (додається).
2. Визнати такою, що втратила чинність, постанову Кабінету Міністрів України від 1 вересня 1993 р. № 688 (688-93-п) «Про затвердження Положення про дошкільний виховний заклад України».

ПОЛОЖЕННЯ

про дошкільний навчальний заклад

Загальні питання

1. Це Положення поширюється на всі дошкільні навчальні заклади, крім будинків дитини, дитячих будинків сімейного типу, дитячих будинків інтернатного типу, центрів розвитку дитини, діяльність яких регулюється відповідними положеннями про ці заклади.

Організаційно-правові засади діяльності дошкільного навчального закладу

4. Дошкільний навчальний заклад є юридичною особою і діє на підставі статуту, який затверджується засновником (власником) за погодженням з відповідним органом управління освітою і реєструється місцевим органом виконавчої влади.

Організація навчально-виховного процесу

20. Зміст дошкільної освіти визначається Базовим компонентом дошкільної освіти та реалізується згідно з програмою (програмами) розвитку дітей та навчально-методичними посібниками, затвердженими в установленому порядку МОН.

Учасники навчально-виховного процесу

36. Педагогічні працівники дошкільного навчального закладу мають право: на вільний вибір педагогічно доцільних форм, методів і засобів роботи з дітьми...

Управління дошкільним навчальним закладом

44. Керівник дошкільного навчального закладу: здійснює керівництво і контроль за діяльністю дошкільного навчального закладу;

розпоряджається в установленому порядку майном, коштами дошкільного навчального закладу і відповідає за дотримання фінансової дисципліни та збереження матеріально-технічної бази закладу...

відповідає за реалізацію завдань дошкільної освіти, визначених законом України «Про дошкільну освіту» (2628-14), та забезпечення рівня дошкільної освіти у межах державних вимог до її змісту і обсягу;

контролює відповідність застосовуваних форм, методів і засобів розвитку, виховання і навчання дітей їх віковим, психофізіологічним особливостям, здібностям і потребам;

підтримує ініціативу щодо вдосконалення навчально-виховної роботи, заохочує творчі пошуки, дослідно-експериментальну роботу педагогів...

**Фінансово-господарська діяльність та матеріально-технічна база
дошкільного навчального закладу**

49. Фінансово-господарська діяльність дошкільного навчального закладу провадиться відповідно до законодавства та його статуту.

50. Фінансово-господарська діяльність дошкільного навчального закладу провадиться на основі кошторису, який складається і затверджується відповідно до законодавства.

Джерелами фінансування дошкільного навчального закладу є кошти:

засновника (власника);

відповідних бюджетів (для державних і комунальних дошкільних навчальних закладів) у розмірі, передбаченому нормативами фінансування;

батьків або осіб, які їх замінюють;

добровільні пожертвування і цільові внески фізичних і юридичних осіб та інші надходження, не заборонені законодавством.

52. Матеріально-технічна база дошкільного навчального закладу включає будівлі, споруди, земельні ділянки, комунікації, інвентар, обладнання, транспортні засоби, службове житло, інші матеріальні цінності, вартість яких відображено у балансі дошкільного навчального закладу або централізованої бухгалтерії, яка обслуговує цей заклад.

53. Дошкільний навчальний заклад за погодженням із засновником (власником) може придбавати і орендувати необхідне обладнання та інше майно; отримувати допомогу від підприємств, установ, організацій або фізичних осіб; здавати в оренду приміщення, споруди, обладнання юридичним та фізичним особам для провадження освітньої діяльності згідно із законодавством.

**Про затвердження Положення про навчально-виховний комплекс
«дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад»,
«загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад» (від
12.03.2003 № 306, поточна редакція — від 04.09.2010, підстава - 768-2010-п) (витяг)//
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2003-n>.**

Кабінет Міністрів України

п о с т а н о в л я є:

Затвердити Положення про навчально-виховний комплекс «дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад» (додається).

ПОЛОЖЕННЯ

**про навчально-виховний комплекс «дошкільний
навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній
навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад»**

Загальна частина

1. Навчально-виховний комплекс «дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад» (далі - навчально-виховний комплекс) - це навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права громадян на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти.

3. Основними завданнями навчально-виховного комплексу є:

створення умов для різнобічного розвитку дитини дошкільного віку, учня, формування гармонійної особистості, збереження та зміцнення її фізичного і психічного здоров'я;

формування основних норм загальнолюдської моралі;

створення умов для здобуття дітьми дошкільного віку, учнями безперервної дошкільної та загальної середньої освіти в обсязі державних стандартів дошкільної та загальної середньої освіти, розвитку їх творчих здібностей і нахилів.

4. Навчально-виховний комплекс є юридичною особою, має самостійний баланс, печатку, штамп, рахунки в установах банків.

Створення, комплектування та організація діяльності навчально-виховного комплексу

5. Навчально-виховний комплекс створюється за рішенням місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

6. Навчально-виховний комплекс складається з двох підрозділів - дошкільного та шкільного.

Дошкільний підрозділ забезпечує належний рівень дошкільної освіти дітей віком від двох місяців до шести (семи) років відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти.

Шкільний підрозділ забезпечує відповідний рівень загальноосвітньої підготовки учнів згідно з вимогами Державного стандарту загальної середньої освіти. У складі шкільного підрозділу можуть бути класи з поглибленим вивченням окремих предметів, групи продовженого дня, пришкільний інтернат для учнів, які проживають у віддалених районах, тощо.

Для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування та реабілітації, можуть створюватися навчально-виховні комплекси спеціального та санаторного типу.

7. Навчально-виховний комплекс може входити до складу об'єднання (комплексу) з іншими навчальними закладами.

Матеріально-технічна база та фінансово-господарська діяльність

19. Фінансово-господарська діяльність навчально-виховного комплексу провадиться відповідно до законодавчих та інших нормативно-правових актів. Утримання та розвиток матеріально-технічної бази навчально-виховного комплексу фінансуються за рахунок коштів його засновника (власника).

20. Підрозділи навчально-виховного комплексу розміщуються в окремих будівлях (початкові класи можуть бути в одній будівлі з дошкільними групами), які повинні відповідати будівельним та санітарно-гігієнічним нормам і правилам, забезпечувати належні умови для різних видів діяльності дітей дошкільного віку та учнів, а також відповідати вимогам Типових переліків обов'язкового обладнання дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів.

Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм (від 31.01.2007 № 106, поточна редакція — від 28.02.2019, підстава - 128-2019-п) // Офіційний вісник України від 12.02.2007 - 2007, № 8 (*витягу*)// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-n>.

Відповідно до статті 5 Закону України "Про державні цільові програми" (1621-15) Кабінет Міністрів України

п о с т а н о в л я є:

Затвердити Порядок розроблення та виконання державних цільових програм, що додається.

ПОРЯДОК
розроблення та виконання державних цільових програм
Загальні питання

2. Програми поділяються на загальнодержавні програми, які спрямовуються на розв'язання проблем розвитку держави або значної кількості її регіонів, мають довгостроковий період виконання та виконуються центральними і місцевими органами виконавчої влади, та інші програми, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства, проблем розвитку окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки.

*Ініціювання розроблення програми,
розроблення та громадське обговорення концепції програми*

3. Ініціаторами розроблення програми (далі - ініціатор) можуть бути Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, Національний банк, Національна академія наук, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації.

5. Назва програми повинна бути лаконічна, відобразити мету програми і містити слова «загальнодержавна» чи «державна», «цільова», а також «економічна», «наукова», «науково-технічна», «соціальна», «національно-культурна», «екологічна», «оборонна», «правоохоронна» або «регіональна» тощо відповідно до спрямування програми.

6. Ініціатор розроблення програми готує проект концепції програми, який містить такі розділи:

- визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована програма;
- аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності її розв'язання програмним методом;
- мета програми;
- визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів;
- шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання програми;
- очікувані результати виконання програми, визначення її ефективності;
- оцінка фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми.

14. Проект концепції програми опубліковується ініціатором в офіційних засобах масової інформації та розміщується на його веб-сайті.

Ініціатор проводить громадське обговорення проекту концепції програми (на засіданнях колегії, конференціях, нарадах), за результатами якого готує пропозиції, що враховуються під час доопрацювання проекту.

15. Ініціатор погоджує в установленому порядку проект концепції програми з Мінфіном, Мінсоцполітики, МОН (з наукових, науково-технічних та інноваційних питань, питань трансферу технологій), Мінприроди (з екологічних питань та питань, що стосуються видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (2059-19)), Держенергоефективності (з питань енергозбереження), Держінвестпроектом та іншими заінтересованими органами виконавчої влади.

16. Під час погодження проекту концепції програми враховуються:
пріоритетність проблеми;
інноваційна спрямованість;
обґрунтованість, комплексність, екологічна безпека, наслідки для довкілля та для здоров'я населення програмних заходів, строк їх здійснення;
наявність реальних можливостей фінансування програми за рахунок коштів державного бюджету;
співвідношення фінансування програми за коштів державного бюджету та інших джерел;
соціально-економічна ефективність програми (рівень наближення до відповідних стандартів ЄС, підвищення конкурентоспроможності, питання енергозбереження тощо), очікувані кінцеві результати виконання програми та її вплив на соціально-економічний та культурний розвиток України.

Прийняття рішення про розроблення проекту програми, визначення державного замовника та строку її розроблення

19. Погоджений проект концепції разом з узагальненим висновком Мінекономрозвитку, інформацією про результати громадського обговорення подається ініціатором на розгляд Кабінету Міністрів України.

20. У разі схвалення концепції програми Кабінет Міністрів України приймає рішення про розроблення проекту програми, визначає одного або кількох державних замовників, строк розроблення проекту програми та його подання на розгляд Кабінету Міністрів України.

21. Державними замовниками програми можуть бути центральні органи виконавчої влади, Національна академія наук, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації.

Розроблення проекту програми

23. Проект програми розробляється державним замовником (або визначеним ним розробником) на основі схваленої концепції. Розроблення проекту програми з наукових та науково-технічних питань здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» (1977-12).

Державна експертиза та стратегічна екологічна оцінка проекту програми

32. Державний замовник програми організовує проведення державної експертизи (наукової, науково-технічної, інвестиційної, санітарно-епідеміологічної, експертизи земельпорядної документації тощо) проекту програми на його відповідність критеріям, визначеним законодавчими актами, що регламентують проведення такої експертизи, та подає відповідні документи.

Погодження та затвердження Програми

33. Державний замовник доопрацьовує і погоджує проект програми згідно з пунктами 15-18 цього Порядку.

34. Проект державної цільової програми разом з висновками державної експертизи і Мінекономрозвитку, звітом про стратегічну екологічну оцінку, довідками про консультації та про громадське обговорення, підготовленими відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (2354-19) (у випадках, визначених цим Законом) та проектом постанови Кабінету Міністрів України державний замовник подає до Кабінету Міністрів України для затвердження.

35. Проект Загальнодержавної цільової програми після схвалення Кабінетом Міністрів України разом з проектом закону про її затвердження подається в установленому порядку до Верховної Ради України.

Організація виконання завдань і заходів програми

36. Відповідальність за виконання програми, цільове та ефективне використання виділених для її виконання коштів несе керівник програми.

37. Виконавцями заходів програми можуть бути підприємства, установи та організації незалежно від форми власності.

***Контроль за виконанням програми,
підготовка проміжних, щорічних та заключного звітів***

43. Мінекономрозвитку веде облік затверджених державних цільових програм та подає відповідну інформацію Мінфіну і державним замовникам. Порядок обліку програм затверджується Мінекономрозвитку за погодженням з Мінфіном.

44. Державний замовник програми проводить аналіз і комплексну оцінку результатів виконання завдань і заходів програми, цільового використання коштів і готує щорічні та в разі потреби проміжні звіти про хід виконання програми.

45. Державний замовник програми подає Кабінетові Міністрів України і Мінекономрозвитку щорічні звіти про результати виконання програми до 1 березня року, що настає за звітним періодом (якщо не визначено інший строк), і проміжні - у строк, установлений актом про її затвердження.

48. Після закінчення встановленого строку виконання програми державний замовник не пізніше ніж у тримісячний строк складає заключний звіт про результати виконання програми та подає його Кабінетові Міністрів України разом з узагальненим висновком про результати виконання програми, підготовленим Мінекономрозвитку разом з Мінфіном, Мінсоцполітики, МОН, Держінформнауки, Мінприроди, Держенергоефективності, Держінвестпроектом.

49. Контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів здійснюється відповідно до законодавства.

Про затвердження Положення про освітній округ (від 27.08.2010 № 777, поточна редакція — від 06.05.2017, підстава - 289-2017-п) **(витяг)** // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-n>.

Відповідно до статті 9 Закону України "Про загальну середню освіту" Кабінет Міністрів України

постановляє:

Затвердити Положення про освітній округ, що додається.

**ПОЛОЖЕННЯ
про освітній округ**

1. Це Положення визначає правовий статус, порядок утворення та основні засади діяльності освітнього округу (далі - округ).

Округ - об'єднання навчальних закладів, закладів культури, фізичної культури і спорту (далі - суб'єкти округу). До складу округу можуть входити навчальні заклади незалежно від типу та форми власності, у тому числі загальноосвітні навчальні заклади, що є опорними (далі - опорні заклади), та міжшкільні навчально-виробничі комбінати. До діяльності округу можуть залучатися також інші юридичні особи, їх відокремлені підрозділи.

Округ не є юридичною особою і діє на підставі рішення про його утворення.

2. Засновниками (співзасновниками) освітнього округу, опорного закладу та його філій можуть бути представницькі органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад, районні ради (далі - засновники).

Опорний заклад є юридичною особою, має рахунки в органах Казначейства, самостійний баланс, штамп, печатку і у своєму складі філії та (або) здійснює з урахуванням потреб осіб з інвалідністю (у тому числі тих, що пересуваються на кріслах колісних) організоване підвезення учнів (вихованців) (не менше ніж з трьох селищ, сіл, в яких ліквідовано загальноосвітні навчальні заклади або припинено (зупинено) їх діяльність) і педагогічних працівників (у разі потреби) до опорного закладу і до місця проживання. Кількість учнів (вихованців) опорного закладу (без врахування учнів (вихованців) філій), як правило, становить не менше 200 осіб.

4. Округ, опорний заклад та його філія утворюється з метою:

створення єдиного освітнього простору;

забезпечення рівного доступу осіб, у тому числі з особливими освітніми потребами, до якісної освіти;

створення умов для здобуття особами загальної середньої освіти, впровадження до профільної підготовки і профільного навчання, поглибленого вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особи, а також допрофесійного навчання незалежно від місця їх проживання;

раціонального і ефективного використання наявних ресурсів суб'єктів округу, їх модернізації.

Головними завданнями округу, опорного закладу та його філій є концентрація та ефективне використання наявних ресурсів, їх спрямування на задоволення освітніх потреб учнів (вихованців), створення єдиної системи виховної роботи.

6. Засновник визначає опорні заклади серед підпорядкованих йому загальноосвітніх навчальних закладів на конкурсній основі відповідно до затверджених ним умов.

Під час проведення конкурсу обов'язково враховуються:

освітні потреби учнів (вихованців) у забезпеченні певних напрямів спеціалізації;

здатність забезпечити на належному рівні організацію допрофільної підготовки і профільного навчання;

рівень забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами;

наявність належної матеріально-технічної бази (належним чином обладнаних спортивних об'єктів, кабінетів фізики, хімії, біології, географії та інших, лабораторій, навчальних майстерень, комп'ютерного і мультимедійного обладнання, швидкісного доступу до Інтернету);

укомплектування бібліотечного фонду підручниками, науково-методичною, художньою та довідковою літературою;

зручність та наявність автомобільних доріг з твердим покриттям для забезпечення безпечного підвезення учнів (вихованців) і педагогічних працівників до місця навчання, роботи та місця проживання.

11. Опорний заклад та його філії обирають форми, засоби і методи навчання та виховання відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», інших актів законодавства та своїх установчих документів з урахуванням специфіки власної освітньої діяльності, профілю (спеціалізації) та інших особливостей організації навчально-виховного процесу. Дистанційне, вечірне

(заочне), індивідуальне навчання та навчання екстерном організуються у порядку, визначеному МОН.

Філії, розташовані у селах і селищах, з дотриманням педагогічних та санітарно-гігієнічних вимог та за погодженням з директором опорного закладу можуть створювати у своєму складі з'єднані класи (класи-комплекти) початкової школи. Положення про з'єднаний клас (клас-комплект) початкової школи у філії опорного закладу затверджує МОН.

15. Матеріально-технічна база опорного закладу, його філій включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, інші матеріальні цінності, вартість яких відображено у балансі опорного закладу. Опорний заклад, його філія можуть мати у своєму складі інтернат з частковим або повним утриманням учнів (вихованців) за рахунок засновника.

Опорний заклад повинен бути забезпечений належним чином обладнаними спортивними об'єктами, кабінетами фізики, хімії, біології, географії та іншими, лабораторіями, навчальними майстернями, комп'ютерним і мультимедійним обладнанням, швидкісним доступом до Інтернету.

16. ...Фінансування опорного закладу, його філії здійснюється його засновником або уповноваженим ним органом відповідно до законодавства. Порядок ведення бухгалтерського обліку та діловодства визначається законодавством.

17. Державний нагляд (контроль) за діяльністю суб'єктів округу, опорного закладу, його філії здійснюється у порядку, визначеному законодавством.

Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України
(від 16.10.2014 № 630, поточна редакція — від 28.08.2018, підстава - 642-2018-п)
(витяз) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-n>.

Кабінет Міністрів України

постановляє:

Затвердити Положення про Міністерство освіти і науки України, що додається.

ПОЛОЖЕННЯ

про Міністерство освіти і науки України

1. Міністерство освіти і науки України (МОН) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

МОН є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

3. Основними завданнями МОН є:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій...

4. МОН відповідно до покладених на нього завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України;

2) розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів з питань, що належать до його компетенції;

5) здійснює нормативно-правове регулювання у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій, а також у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності...

11) створює умови для здобуття громадянами дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної і вищої освіти, інклюзивного навчання та освіти протягом життя...

20) здійснює нормативно-правове та навчально-методичне забезпечення функціонування закладів освіти;

23) забезпечує розвиток наукового і науково-технічного потенціалу;

24) здійснює заходи щодо проведення єдиної науково-технічної та інноваційної політики;

29) здійснює керівництво системою наукової і науково-технічної експертизи;

65) бере участь у визначенні мінімальних нормативів матеріально-технічного, фінансового забезпечення закладів освіти;

69) розробляє та затверджує порядок підтвердження відповідності навчальних видань, засобів навчання і обладнання державним освітнім стандартам, психолого-педагогічним вимогам та визначає доцільність їх впровадження у освітній процес закладів освіти України;

69¹) розробляє та затверджує примірні переліки матеріально-технічного оснащення закладів дошкільної освіти, ігрового, навчально-дидактичного обладнання;

77) розробляє пропозиції щодо обсягів матеріально-технічного і фінансового забезпечення закладів освіти...

5. МОН з метою організації своєї діяльності:

3) контролює діяльність підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

5) забезпечує ефективне і цільове використання бюджетних коштів...

6. МОН для виконання покладених на нього завдань має право:

1) залучати в установленому порядку спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), вчених, представників інститутів громадянського суспільства (за згодою) до розгляду питань, що належать до його компетенції;

2) отримувати безоплатно від міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування необхідні для виконання покладених на нього завдань інформацію, документи і матеріали, зокрема від органів статистики - статистичні дані;

3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до його компетенції;

4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами.

7. МОН у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, громадськими спілками, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також з підприємствами, установами та організаціями.

8. МОН в межах повноважень, передбачених законом, на основі і на виконання Конституції та законів України, постанов Верховної Ради України та актів Президента України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України видає накази, організовує та контролює їх виконання...

Накази МОН, видані в межах повноважень, передбачених законом, є обов'язковими для виконання центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, місцевими держадміністраціями, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності та громадянами...

Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» (від 04.04.2018 № 237, поточна редакція — від 28.02.2019, підстава – 130-2019-п) **(витяг)** // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2018-n>.

Кабінет Міністрів України

постановляє:

1. Затвердити Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа», що додається.

2. Відповідно до частини шостої статті 108 Бюджетного кодексу України здійснити розподіл обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» у 2018 році згідно з додатком.

3. Обласним державним адміністраціям здійснити розподіл субвенції між обласним бюджетом, бюджетами районів, міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад.

4. Установити, що закупівля дидактичних матеріалів, музичних інструментів, сучасних меблів, комп'ютерного обладнання, мультимедійного контенту для закладів загальної середньої освіти та їх доставка здійснюється на засадах співфінансування:

для закладів, розташованих у містах обласного значення, не більш як 70 відсотків - за рахунок субвенції та не менш як 30 відсотків - за рахунок коштів місцевих бюджетів;

для закладів, розташованих у районах та в об'єднаних територіальних громадах, не більш як 90 відсотків - за рахунок субвенції та не менш як 10 відсотків - за рахунок коштів місцевих бюджетів;

для закладів, розташованих у селах (селищах), що мають статус гірських населених пунктів, та в населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення, не більш як 95 відсотків - за рахунок субвенції та не менш як 5 відсотків - за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Для закладів загальної середньої освіти, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету, закупівля дидактичних матеріалів, музичних інструментів, сучасних меблів, комп'ютерного обладнання, мультимедійного контенту та їх доставка здійснюється за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа».

5. Установити, що в разі необхідності закупівлі малоцінних необоротних матеріальних активів під час придбання дидактичних матеріалів, музичних інструментів, сучасних меблів, комп'ютерного обладнання, мультимедійного контенту для учнів початкових класів, що навчаються за новими методиками відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988 (Офіційний вісник України, 2017 р., № 1, ст. 22), кошти, визначені розподілом субвенції як видатки розвитку, можуть спрямовуватися на видатки споживання.

6. Забезпечити:

Міністерству освіти і науки - погодження розподілу обсягу субвенції, передбаченого пунктом 2 цієї постанови, з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету;

Міністерству фінансів - внесення після зазначеного погодження відповідних змін до розпису державного бюджету.

7. Ця постанова набирає чинності з дня її опублікування та застосовується з 1 січня 2018 року.

ПОРЯДОК ТА УМОВИ

надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»

1. Ці Порядок та умови визначають механізм надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» (далі - субвенція).

3. Головним розпорядником субвенції є МОН.

Розпорядники субвенції за місцевими бюджетами визначаються рішеннями про такі бюджети відповідно до законодавства.

4. Субвенція спрямовується на:

1) закупівлю дидактичних матеріалів, музичних інструментів, сучасних меблів, комп'ютерного обладнання, відповідного мультимедійного контенту для початкових класів згідно з переліком, затвердженим МОН...

5. За рахунок субвенції за напрямом, визначеним підпунктами 2 і 3 пункту 4 цих Порядку та умов, здійснюються такі видатки:

б) придбання предметів та матеріалів, тиражування матеріалів для забезпечення здійснення закладами післядипломної педагогічної освіти заходів з підвищення кваліфікації для впровадження нових методик відповідно до Концепції «Нова українська школа»;

7) придбання предметів та матеріалів, тиражування матеріалів для забезпечення здійснення закладами післядипломної педагогічної освіти заходів з підвищення кваліфікації вчителів класів (груп), в яких діти навчаються мовами національних меншин;

8) підготовка, видання та тиражування, придбання навчальних матеріалів для початкових класів закладів загальної середньої освіти згідно з Державним стандартом

початкової освіти та нових методик відповідно до Концепції «Нова українська школа»;

9) підготовка, видання та тиражування навчальних матеріалів для класів (груп), в яких діти навчаються мовами національних меншин, відповідно до програм та методик, погоджених з МОН;

11. Не допускається спрямування субвенції на:

закупівлю товарів, робіт і послуг, які безпосередньо не пов'язані із здійсненням видатків, зазначених у пунктах 4 і 5 цих Порядку та умов;

оплату посередницьких послуг;

здійснення заходів, метою яких є отримання прибутку.

12. Відповідні місцеві ради мають право передавати субвенцію як міжбюджетний трансферт іншим місцевим бюджетам.

13. Казначейство перераховує щомісяця до 10 числа субвенцію на рахунки обласних бюджетів та бюджету м. Києва, відкриті в органах Казначейства, згідно з розписом державного бюджету відповідно до Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2010 р. № 1132 (Офіційний вісник України, 2010 р., № 96, ст. 3399; 2015 р., № 7, ст. 161).

Облдержадміністрації здійснюють розподіл субвенції між обласним бюджетом, бюджетами районів, міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад з урахуванням таких критеріїв:

за напрямом, визначеним підпунктом 1 пункту 4 цих Порядку та умов:

- 25 відсотків - на закупівлю дидактичних матеріалів для учнів початкових класів, що навчаються за новими методиками відповідно до Концепції «Нова українська школа». Розподіл субвенції між відповідними місцевими бюджетами здійснюється з урахуванням кількості класів у початкових школах (1-4 класів у структурних підрозділах інших закладів освіти, що забезпечують початкову освіту) в адміністративно-територіальній одиниці;

- 40 відсотків - на закупівлю сучасних меблів для початкових класів нової української школи. Розподіл субвенції між відповідними місцевими бюджетами здійснюється з урахуванням кількості учнів 1-4 класів у початкових школах (або структурних підрозділах інших закладів освіти, що забезпечують початкову освіту) в адміністративно-територіальній одиниці;

- 35 відсотків - на закупівлю музичних інструментів, комп'ютерного обладнання, відповідного мультимедійного контенту для початкових класів нової української школи. Розподіл субвенції між відповідними місцевими бюджетами здійснюється з урахуванням кількості початкових шкіл (структурних підрозділів інших закладів освіти, що забезпечують початкову освіту) в адміністративно-територіальній одиниці...

14. Органи Казначейства перераховують щомісяця до 25 числа на підставі платіжних документів, підготовлених обласними та Київською міською держадміністраціями, субвенцію на рахунки районних бюджетів, бюджетів міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад, відкриті в таких органах.

15. Закупівля товарів, робіт і послуг за рахунок субвенції здійснюється в установленому законом порядку.

Попередня оплата товарів, робіт і послуг, що закуповуються за рахунок субвенції, здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2014 р. № 117 «Про здійснення попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що

закуповуються за бюджетні кошти» (Офіційний вісник України, 2014 р., № 34, ст. 916).

16. Казначейство інформує щомісяця до 15 числа Мінфін та МОН про обсяги перерахування субвенції за попередній місяць у розрізі місцевих бюджетів.

18. Обласні та Київська міська держадміністрації подають щокварталу до 10 числа наступного місяця МОН інформацію про використання субвенції.

РОЗПОРЯДЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (від 14.12.2016 № 988-р) (витяг) // <https://www.kmu.gov.ua/npasm/249613034>, <https://законодавство.com/kabineta-ministriv-rozporyadjennya/rozporyadjennya-vid-grudnya-2016-988-pro313012.html>.

1. Схвалити Концепцію реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, що додається.

2. Міністерству освіти і науки разом із заінтересованими центральними органами виконавчої влади розробити та подати у місячний строк Кабінетові Міністрів України план заходів з реалізації Концепції, схваленої цим розпорядженням.

КОНЦЕПЦІЯ реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року

Проблема, яка потребує розв'язання

Проблемою, яка потребує розв'язання, є суттєве погіршення якості загальної середньої освіти протягом 1992-2016 років, що є наслідком ряду таких факторів:

- зменшення обсягів фінансування;
- зниження рівня оплати праці вчителя;
- незадовільне матеріально-технічне забезпечення шкіл;
- бюрократизація системи управління освітою;
- застарілі зміст освіти та методики викладання.

Проявами проблеми є:

- збільшення частки молоді, яка здобуває освіту за кордоном;
- тенденція до зниження показників України у міжнародних дослідженнях конкурентоспроможності та інноваційної привабливості, які впливають на економічний розвиток України.

Загальна середня освіта в Україні має такі основні ознаки:

наявність суттєвого сегмента високоякісної освіти, насамперед математичної та природничої (елітарна освіта);
домінування в системі освіти шкіл з невисокою якістю освітніх послуг;
суттєві територіальні відмінності в якості загальної середньої освіти (між сільськими та міськими школами, між окремими регіонами);
тенденція до погіршення якості освіти в цілому у державі;
недостатня мотивація до освіти значної частини молоді.

Мета Концепції

Метою Концепції є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти за такими напрямами:

ухвалення нових державних стандартів загальної середньої освіти, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;

запровадження нового принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, вчителя і батьків;

підвищення мотивації вчителя шляхом підвищення рівня його оплати праці, надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання;

запровадження принципу дитиноцентризму (орієнтація на потреби учня);

удосконалення процесу виховання;

створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти новий зміст освіти і набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;

децентралізація та ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи;

справедливий розподіл публічних коштів, що сприятиме рівному доступу усіх дітей до якісної освіти;

створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, вчителів і батьків;

створення необхідних умов для навчання учнів безпосередньо за місцем їх проживання, зокрема у сільській місцевості, або забезпечення регулярного підвезення до шкіл.

Шляхи і способи розв'язання проблеми

Розв'язання проблеми передбачається здійснити шляхом проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн світу, зокрема змісту загальної середньої освіти, педагогіки загальної середньої освіти, системи управління загальною середньою освітою, структури загальної середньої освіти, системи державного фінансування загальної середньої освіти, нормативно-правового забезпечення загальної середньої освіти.

У рамках реформування системи державного фінансування загальної середньої освіти передбачається:

створення системи прозорого розподілу публічних коштів у новій українській школі (школи будуть зобов'язані оприлюднювати дані про всі кошти, які надходять з бюджету та інших джерел);

покриття видатків на забезпечення педагогічної складової частини навчального процесу за рахунок освітньої субвенції;

удосконалення формули розрахунку освітньої субвенції з метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти в різних регіонах і населених пунктах;

створення необхідних умов для навчання і виховання дітей молодшого шкільного віку безпосередньо за місцем їх проживання, зокрема у сільській місцевості;

створення умов для розширення державно-громадського партнерства на засадах співфінансування і спільного управління школами;

запровадження принципу «гроші ходять за дитиною», зокрема для підтримки дітей з особливими освітніми потребами, які можуть разом з іншими дітьми здобувати освіту у пристосованих для цього школах;

запровадження рівного доступу до бюджетного фінансування шкіл незалежно від форми власності.

Обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів

Реалізація Концепції здійснюється за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Обсяг фінансових, матеріально-технічних і трудових ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначається щороку з урахуванням можливостей державного і місцевого бюджетів, розміру міжнародної технічної допомоги.

Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (від 13.12.2017 № 903-р, редакція – від 22.08.2018, підстава - 592-2018-р) (витяг) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2017-p>.

1. Затвердити план заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», що додається.

2. Міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, обласним, Київській міській держадміністраціям:

забезпечити виконання затвердженого цим розпорядженням плану заходів;

подавати щокварталу до 10 числа наступного місяця Міністерству освіти і науки інформацію про стан виконання зазначеного плану заходів для її узагальнення та подання до 25 числа наступного місяця Кабінетові Міністрів України.

ПЛАН
заходів на 2017-2029 роки із запровадження
Концепції реалізації державної політики
у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»

4. Підготувати нові підручники та інші навчальні матеріали, а також забезпечити:

1) друк та апробування навчальних матеріалів у початкових класах експериментальних шкіл.

2) навчання укладачів програм, авторів підручників і посібників, підготовку експертів з урахуванням питань доступності для дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

21. Забезпечити прозорий розподіл публічних коштів шляхом:

1) удосконалення формули розрахунку освітньої субвенції для рівного доступу до якісної освіти в різних регіонах і населених пунктах.

2) переходу до механізму обов'язкового оприлюднення закладами загальної середньої освіти даних про всі кошти, які надходять з бюджету та інших джерел.

Про внесення змін до пункту 24 плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (від 17.04.2019 № 251-р, редакція – від 22.08.2018, підстава - 592-2018-р) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-2019-p/conv>.

Внести зміни до пункту 24 плану заходів на 2017 - 2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 903, - із змінами, внесеними розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 592-р (Офіційний вісник України 2018 р., № 70, ст. 2384), замінивши в абзацах другому та третьому підпункту 2 цифри і слова «III квартал 2018 р.», «III квартал 2019 р.» відповідно словами і цифрами «Протягом 2018 - 2019 років», «Протягом 2019 - 2020 років».

РОЗДІЛ V. НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗИ

Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах (від 20.02.2002 № 128, поточна редакція — від 01.09.2016, підстава - z0645-16) (витяз) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0229-02,mon.gov.ua>.

На виконання статті 14 Закону України «Про дошкільну освіту» (2628-14) та статті 14 Закону України «Про загальну середню освіту» (651-14)
Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Нормативи наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядок поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах згідно з додатками 1 та 2.

2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти України від 10.09.97 № 341 (z0453-97) «Про нормативи граничної наповнюваності класів, груп, гуртків і нормативи поділу класів при вивченні окремих предметів у середніх закладах освіти», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 06.10.97 за № 453/2257.

Коментар:

Наповнюваність дошкільних груп спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) відповідає наповнюваності груп спеціальних дошкільних закладів для дітей з відповідними вадами розвитку.

Мінімальна наповнюваність груп при проведенні факультативних занять та курсів за вибором у загальноосвітніх навчальних закладах міської місцевості становить 8 чоловік, сільської місцевості – 4 чоловіки.

Поділ здійснюється за рішенням педагогічної ради закладу за умови, що граничнодопустиме навчальне навантаження на учня не перевищуватиме загальну кількість годин, передбачених навчальним планом для даного класу з урахуванням поділу.

Заняття з лікувальної фізкультури в загальноосвітніх санаторних школах (школах-інтернатах) проводяться за групами з кількістю учнів не менше 7 чоловік.

Заняття з лікувальної фізкультури в спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) проводяться за групами та індивідуально. Наповнюваність груп 4 - 6 чоловік згідно з медичними показаннями учнів.

Наповнюваність груп та поділ їх на підгрупи при організації трудової підготовки учнів у міжшкільному навчально-виробничому комбінаті встановлюється в межах коштів, передбачених комбінату загальноосвітніми навчальними закладами на таку підготовку учнів.

Порядок поділу класів на групи при вивченні окремих предметів розповсюджується і на вечірні (змінні) школи.

Основні нормативи наповнюваності груп і класів визначено Законами України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту».

Про затвердження Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів (від 09.08.2002 № 456, набрання чинності – 29.08.2002) // (витяги) // <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0715-02>.

На виконання Закону України «Про позашкільну освіту» (1841-14) та з метою підвищення якості проведення навчальних і практичних занять з предметів природничого циклу, здобуття поглиблених знань, формування практичних умінь і навичок учнів (вихованців) загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів

Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, що додається.

2. Міністру освіти Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів до відома керівників навчальних закладів.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України

09.08.2002 № 456

Зареєстровано

в Міністерстві юстиції України

29.08.2002 за № 715/7003

ПОЛОЖЕННЯ
про куточок живої природи
загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів

1. Загальна частина

1.1. Куточок живої природи є складовою частиною кабінету (відділу, лабораторії, класу) біології загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів (далі - навчальні заклади).

1.2. Куточок живої природи створюється для проведення навчальних, практичних занять, передбачених навчальними програмами з предметів природничого циклу, з метою здобуття поглиблених знань про живі організми, формування практичних умінь та навичок, вивчення, спостереження та догляду за рослинами і тваринами, організації позакласної дослідницької та природоохоронної роботи учнів (вихованців).

2. Вимоги до функціонування куточка живої природи

2.1. Площа куточка живої природи, місце розташування, кількісний і видовий склад рослин і тварин визначаються відповідно до кількості (вихованців) у навчальному закладі та з урахуванням місцевих умов.

2.2. У куточку живої природи утримуються найбільш характерні представники рослинного світу (водорості, вищі рослини) і тваринного світу (риби, земноводні, плавуни, ссавці) відповідно до навчальних програм з предметів природничого циклу.

Для утримання рослин може створюватись теплиця, парничок, флораріум (вологий, сухий), для тварин - тераріум, акватераріум, акваріум.

Куточок живої природи забезпечується необхідним обладнанням та інвентарем.

2.3. Куточок живої природи може мати:

експозиційну частину (відділки);

навчально-дослідну частину (відділки);

відділок лабораторно-селекційної роботи;

підсобні приміщення.

2.4. В експозиційній частині куточка живої природи можуть розміщуватися декоративні акваріуми, акватераріуми, віваріуми та флораріуми (експозиції можуть бути комплексними чи тематичними).

Кількісний та видовий склад в експозиційній частині визначається керівником куточка живої природи з урахуванням місцевих умов і наявності експозиційних майданчиків.

2.5. Навчально-дослідна частина куточка живої природи включає об'єкти, кількісний і видовий склад яких передбачено навчальними програмами з природознавства, біології та екології, окремих факультативних курсів.

2.6. Відділок лабораторно-селекційної роботи створюється з метою вивчення, спостереження, догляду та розмноження представників рослинного і тваринного світу куточка живої природи за наявності умов для утримання, розмноження та вирощування, збереження рослин і тварин, а також наявності необхідної кількості місць для роботи учнів (вихованців).

2.7. У підсобному приміщенні куточка живої природи зберігається обладнання, інвентар і прилади для догляду за рослинами і тваринами, комплекти робочого одягу та аптечка першої допомоги. У підсобному приміщенні встановлюється протипожежний інвентар.

2.8. У куточку живої природи забороняється утримувати отруйні рослини і тварин, рослини і тварин, продукти життєдіяльності яких є алергенами, хворих тварин і тварин місцевої фауни (особливо ссавців), які можуть бути носіями небезпечних для людини хвороб.

3. Організація і зміст роботи

3.1. Куточок живої природи створюється за рішенням керівника навчального закладу з урахуванням його матеріально-технічного забезпечення.

3.3. План роботи куточка живої природи включає:

планування і розміщення експозиційних площ, формування видового і кількісного складу представників рослинного і тваринного світу;

графік і план роботи класів, гуртків, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу в куточку живої природи;

календарні строки і порядок виконання учнями (вихованцями) досліджень і спостережень за визначеною тематикою.

3.4. Основними напрямками діяльності учнів (вихованців) у куточку живої природи є проведення систематичних спостережень за ростом і розвитком рослин і тварин і різноманітних дослідів.

Діяльність учнів (вихованців) здійснюється під керівництвом учителя, керівника гуртка, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу.

Для роботи в куточку живої природи залучаються учні (вихованці) 2 - 11 класів навчального закладу шляхом формування ланок. Кількість учнів (вихованців) у ланці становить від 2 до 5 осіб.

Догляд за тваринами і рослинами здійснюється учнями (вихованцями) за графіком відповідно до вимог утримання рослин і тварин.

3.5. Керівником куточка живої природи є завідувач, який призначається директором навчального закладу із числа вчителів біології, педагогічних працівників, керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань.

3.7. Завідувач куточка живої природи:

відповідає за стан та умови утримання, зберігання рослин і тварин, організацію навчально-виховної роботи з учнями в куточку живої природи;

підбиває разом з класними керівниками, керівниками гуртків, груп та інших творчих об'єднань підсумки навчально-виховної роботи з учнями (вихованцями) на базі куточка живої природи;

організує виставки та тематичні, комплексні експозиції для демонстрації результатів роботи класів або гуртків, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу;

координує роботу вчителів початкової школи, вчителів біології, екології та керівників гуртків, груп та інших творчих об'єднань еколого-натуралістичного профілю з організації та проведення спостережень і дослідницької роботи учнів (вихованців) у куточку живої природи;

визначає кращі експонати;

спільно з вчителями початкової школи, вчителями біології, екології та керівниками гуртків, груп та інших творчих об'єднань еколого-натуралістичного профілю підводить підсумки дослідницької роботи учнів (вихованців);

надає допомогу вчителям початкової школи, вчителям біології, екології та керівникам гуртків, груп та інших творчих об'єднань еколого-натуралістичного профілю при виготовленні наочних посібників та іншого матеріалу;

проводить інструктаж учителів, керівників гуртків та інших творчих об'єднань навчального закладу щодо організації навчально-виховної роботи учнів (вихованців);

відповідає виконання правил техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог;

складає план навчально-дослідницької роботи учнів на початку поточного навчального року;

звітується перед педагогічною радою навчального закладу про здійснену навчально-виховну і дослідницьку роботу в куточку живої природи;

спільно з учителями, керівниками гуртків, груп та інших творчих об'єднань навчального закладу визначає кращі роботи, експонати чи об'єкти за результатами навчально-дослідницької роботи учнів;

подає пропозиції керівнику навчального закладу, педагогічній раді щодо удосконалення діяльності куточка живої природи, використання коштів, матеріально-технічного забезпечення та реалізації отриманої продукції.

3.8. Учителі та керівники гуртків навчального закладу, що проводять заняття на базі куточка живої природи, під час навчально-дослідницької роботи чи догляду за рослинами, тваринами куточка живої природи:

забезпечують дотримання учнями (вихованцями) правил техніки безпеки і санітарно-гігієнічних вимог;

відповідають за збереження обладнання, інвентарю та об'єктів рослинного і тваринного світу, що утримуються в куточку живої природи;

організують раціональний режим праці і відпочинку учнів.

4. Охорона праці учнів

4.1. Згідно з правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу з учнями (вихованцями), які залучаються до проведення дослідницької роботи та догляду за рослинами і тваринами куточка живої природи, проводяться заняття, які організує спеціаліст (вчитель біології, керівник гуртка, групи та іншого творчого об'єднання еколого-натуралістичного напрямку).

4.2. Навчально-дослідницьку роботу та догляд за рослинами і тваринами учні здійснюють лише в денний час, при цьому забороняється робота учнів з отрутохімікатами та хворими тваринами.

4.3. Керівники гуртків та вчителі, які здійснюють керівництво роботою в куточку живої природи, несуть повну відповідальність за дотримання трудового законодавства, правил, норм, інструкцій з техніки безпеки, виробничої санітарії та пожежної безпеки.

Додаток 1

Матеріально-технічне забезпечення куточка живої природи

	Назва приладдя та обладнання	Кількість	
		Початкова школа	Основна і старша школа
1.	Флораріуми		2
2.	Тераріуми: - для плазунів - для земноводних	1	1 1
3.	Акваріуми: - декоративний (100 - 200 л) - видовий (цихліди, соми, живородні 100 – 200 л) - для розмноження (15 - 30 л) - для підростання молоді (15 - 100 л)	1 1 1 2 2	1 - 3 1 – 3 1 – 3 3 8 - 10
4.	Віварії: - клітки для утримання ссавців - клітки для утримання птахів	2 2	5 – 6 5 - 10
5.	Обладнання: - мікрокомпресори - фільтрувальні пристрої - терморегулятори - термокабелі для підігріву тераріумів - рефлектори для денного підігріву тераріумів - обладнання для догляду за акваріумами і тераріумами - освітлювальні прилади	2 2 7 4 1 1 – 2 у залежності від місцевих умов 10	5 – 10 5 – 6 20 15 – 20 3 – 9 3 – 9 у залежності від місцевих умов 30

СПИСОК

рослин, рекомендованих для вирощування в куточку живої природи

1.	<i>Родина Акантові</i> Белопероне	Acanthaceae	Beloperone
2.	<i>Родина Амарилісові</i> Амариліс Гемантус Гіпераструм Клівія	Amaryllidaceae	Amaryllis Haemanthus Hippeastrum Clivia
3.	<i>Родина Ароїдні</i> Аглаонема Алоказія Антуриум Діфенбахія Монстера Спатіфіллум Філодендрон	Araceae	Aglaonema Alocasia Anthurium Diffenbachia Monstera Spathiphyllum Philodendron
4.	<i>Родина Аспарагусові</i> Аспарагус	Asparagaceae	Asparagus
5.	<i>Родина Балзамінові</i> Бальзамін	Balsaminaceae	Impatiens
6.	<i>Родина Бегонієві</i> Бегонія	Begoniaceae	Begonia
7.	<i>Родина Бромелієві</i> Ананас Більбергія Ехмея	Bromeliaceae	Ananas Billbergia Aechmea
8.	<i>Родина Вересові</i> Азалія індійська Рододендрон індійський	Ericaceae	Azalea indica Rhododendron indicum
9.	<i>Родина Геснерієві</i> Аіменес Сенполія, або узамбарська фіалка Синінгія, або глоксинія	Gesneriaceae	Achimenes Saintpaulia Sinningia
10.	<i>Родина Губоцвіті</i> Плектрантус	Lamiaceae	Plectranthus
11.	<i>Родина Діоскорейні</i> Діоскорея	Dioscoreaceae	Dioscorea
12.	<i>Родина Кротові</i> Пеліонія	Urticaceae	Pellionia
13.	<i>Родина Лаврові</i> Лавр благородний	Lauraceae	Laurus obilis
14.	<i>Родина Лілійні</i> Аспідістра Глоріоза Хлорофітум	Liliaceae	Aspidistra Gloriosa Chlorophytum

15.	<i>Родина Марантові</i> Калатея Маранта	Marantaceae	Calathea Maranta
16.	<i>Родина Миртові</i> Акка, або фейхоа Евкалипт Мирт	Myrtaceae	Acca Eucalyptus Myrtus
17.	<i>Родина Молочайні</i> Молочай блискучий	Euphorbiaceae	Euphorbia milii
18.	<i>Родина Пальмові</i> Фінік канарський, або фінікова пальма	Palmae	Phoenix canariensis
19.	<i>Родина Адіантові</i> Адiantум	Adiantaceae	Adiantum
20.	<i>Родина Аспленієві</i> Аспленіум бульбоносний	Aspleniaceae	Asplenium bulbiferum
21.	<i>Родина Давалієві</i> Нефролепіс	Davalliaceae	Nephrolepis
22.	<i>Родина Первоцвіті</i> Цикламен	Primulaceae	Cyclamen
23.	<i>Родина Перцеві</i> Пеперомія	Piperaceae	Peperomia
24.	<i>Родина Ранникові</i> Кальцеоларія	Scrophulariaceae	Calceolaria
25.	<i>Родина Рутові</i> Цитрус	Rutaceae	Citrus
26.	<i>Родина Шовковицеві</i> Фікус пружний Інжир	Moraceae	Ficus elastica Ficus carica
27.	<i>Родина Агавові</i> Агава	Agavaceae	Agave
28.	<i>Родина Айстрові</i> Хрестовник	Asteraceae	Senecio
29.	<i>Родина Асфodelові</i> Алое Гавортія Гастерія	Asphodelaceae	Aloe Haworthia Gasteria
30.	<i>Родина Драценові</i> Сансев'єра	Dracaenaceae	Sansevieria
31.	<i>Родина Кактусові</i> Епіфіллум (філокактус) Ехінопсис Мамілярія Опунція Зігокактус	Cactaceae	Epiphyllum Echinopsis Mamillaria Opuntia Zygocactus
32.	<i>Родина Ластівневі</i> Стапелія Хойя	Asclepiadaceae	Stapelia Hoya

33.	<i>Родина Товстянкові</i> Каланхое Ехеверія Очиток Товстянка Бріофіллум	Crassulaceae	Kalanchoe Echeveria Sedum Crassula Bryophyllum
34.	<i>Родина Мальвові</i> Гібіскус (троянда китайська)	Malvaceae	Hibiscus rosa-sinensis
35.	<i>Родина Геранієві</i> Пеларгонія зональна	Geraniaceae	Pelargonium
36.	<i>Родина Аралієві</i> Плющ звичайний	Araliaceae	Hedera helix
37.	<i>Родина Осокові</i> Циперус	Cyperaceae	Cyperus

Додаток 3

СПИСОК

тварин, рекомендованих для утримання в куточку живої природи

Комахи	
Палочник індійський	Carausius morosus
Палочник в'єтнамський	Extradentatum
Цвіркун хатній	Gryllus domesticus
Цвіркун польовий	Gryllus campestris
Шовкопряд туговий	Bombyx mori
Шовкопряд	Antherala pernyi
Богомол звичайний	Mantis religiosa
Земноводні	
Квакша	Hyla arborea
Квакша японська	Hyla japonica
Квакша блакитна (австралійська)	Litoria caerulea
Квакша гігантська (австралійська)	Litoria infrafrenata
Жаба	Xenopus laevis
Тритон гребінчастий	Triturus cristatus
Тритон звичайний	Triturus vulgaris
Тритон гольчастий	Pleurodeles waltli
Аксолотль	Ambystoma tigrinum
Плазуни	
Ящірка прудка	Lacerta agilis
Ящірка зелена	Lacerta viridis
Еублефар плямистий	Eublepharis macularius
Вуж звичайний	Natrix natrix
Вуж водяний	Natrix tessellata
Черепаша болотяна	Emys orbicularis
Черепаша червоновуха	Pseudoemys scripta
Черепаша степова	Testudo horsfieldi
Птахи	
Нерозлучник рожевощокий	Agapornis roseicollis

Нерозлучник масковий	Agapornis personata
Папуга хвилястий	Melopsittacus undulatus
Папуга німфований (карелла)	Nymphicus hollandicus
Канарка	Serinus canaria
Рисовка	Munia oryzivora
Амадина зеброва	Taeniopygia guttata
Амадина японська	Lonchura striata var domestica
Ссавці	
Свинка морська	Cavia parcellus
Хом'ячок сирійський або золотистий	Mesocricetus auratus
Хом'ячок джунгарський	Phodopus sungarus
Піщанка монгольська	Meriones unguiculatus
Піщанка велика	Rhombomys opimus
Дегу	Octodon degu

Додаток 4

СПИСОК

рослин і тварин, рекомендованих для утримання в шкільному акваріумі

Холодноводний акваріум	
1.	<i>Риби</i>
	- карась Carassius carassius
	- пічкур Gobio gobio
	- колючка дев'ятиголка Pungitius pungitius
	- в'юн Misgurnus fossilis
	- верховодка Leucaspius delineatus
2.	<i>Молюски</i>
	- катушка Planorbis sp
	- фіза Physa fontinalis
3.	<i>Рослини</i>
	- ряска мала Lemna minor
	- вольфія Wolfia arrhiza
	- елодея канадська Elodea canadensis
	- роголижник темно-зелений Ceratophyllum demersum
	- латаття біле Nymphaea alba
	- глечики жовті Nuphar luteum
	- водяний мох Fontinalis antipyretica
Тепловодний акваріум	
1.	<i>Риби</i>
	- гупі Poecilia reticulata
	- пецилія Xiphophorus maculatus
	- меченосець Xiphophorus helleri
	- скалярія Pterophyllum scalare
	- риба-папуга Pelvicachromis pulcher
	- півник Betta splendens
	- макропод Macropodus opercularis
	- гурами блакитний Trichogaster trichopterus sumatranus

	- сомик крапчастий	Corydoras paleatus
	- вуалехвіст	Carassius auratus auratus
	- кардинал	Tanichthys albonubes
2.	Молюски	
	- ампулярія	Ampullaria sp
	- меланія	Melanoides tuberculata
	- катушка червона	Planorbis corneus var rubra
3.	Рослини	
	- мох яванський	Vesicularia dubyana
	- річчія плавуча	Riccia fluitans
	- папороть крилоподібний	Microsorium pteropus
	- валіснерія спіральна	Vallisneria spiralis
	- кабомба водяна	Cobomba aquatica
	- людвігія повзуча	Ludwigia repens
	- номафіла пряма	Nomaphila stricta
	- гігрофіла багатонасінна	Hygrophila polysperma
	- перистолисник різнолистий	Myriophyllum heterophyllum
	- ротала індійська	Rotala indica
	- ехінодорус амазонський	Echinodorus amazonicus

Про затвердження Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів (від 20.07.2004 № 601, набрання чинності – 20.09.2004) // *(витягу)* // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1121-04>.

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» (651-14), з метою підвищення рівня організації навчально-виховного процесу і оснащення навчального середовища загальноосвітніх навчальних закладів **Н А К А З У Ю:**

1. Затвердити Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів (додається).

2. Міністру освіти і науки Автономної Республіки Крим, начальникам управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій довести наказ до відома керівників місцевих органів управління освітою та керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

3. Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів опублікувати в «Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України» та розмістити на сайті Міністерства.

ПОЛОЖЕННЯ
про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів

1. Загальні положення

Положення про навчальні кабінети (далі - кабінети) розроблено відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» та інших законодавчих актів України.

Дія цього Положення поширюється на навчальні кабінети, що існують і створюються у загальноосвітніх навчальних закладах.

Це Положення визначає загальні та спеціальні вимоги до матеріально-технічного оснащення кабінетів згідно із санітарно-гігієнічними правилами та нормами і є обов'язковим для їх організації в загальноосвітніх навчальних закладах (далі - заклади) незалежно від типу та форми власності.

Кабінетом вважається класна кімната закладу зі створеним навчальним середовищем, оснащеним сучасними засобами навчання та шкільним обладнанням.

2. Мета, завдання та основні форми організації навчальних кабінетів

2.1. Основна мета створення кабінетів полягає у забезпеченні оптимальних умов для організації навчально-виховного процесу та реалізації завдань відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти.

3. Типи навчальних кабінетів.

3.1. Організація навчальних кабінетів передбачає:
визначення предметної специфіки;
розміщення кабінетів;
оснащення засобами навчання та шкільним обладнанням за єдиними вимогами до упорядкування та удосконалення організаційно-педагогічних умов функціонування цих кабінетів.

3.2. У закладах можуть створюватись такі типи навчальних кабінетів:
кабінети з окремих предметів;
комбіновані кабінети з декількох споріднених предметів - класна кімната з набором навчально-методичної інформації та матеріально-технічного забезпечення для декількох предметів.

3.3. У закладах створюються кабінети: фізики, інформатики, біології, хімії, майстерень трудового навчання, обслуговуючої праці з лабораторними приміщеннями, що прилягають до цих кабінетів, спортивні, актові зали та інші кабінети відповідно до умов і потреб закладу.

Лабораторні приміщення повинні мати вихід до кабінету та окремий вихід у коридор чи на подвір'я школи.

3.5. Майстерні для проведення занять з технічних та обслуговуючих видів праці і комбіновані кабінети розміщують на першому поверсі, як правило, ізольовано від інших основних приміщень, і вони повинні мати окремий вихід на шкільне подвір'я.

3.6. У загальноосвітніх навчальних закладах з допрофесійним або професійним навчанням обладнується кабінет з відповідних навчальних дисциплін (за

умови, що школа не обслуговується міжшкільним навчально-виробничим комбінатом).

3.7. Фізкультурно-спортивні зали належить розміщувати не вище другого поверху, актові - не вище третього.

4. Матеріально-технічне забезпечення навчальних кабінетів.

4.1. Комплектація кабінетів обладнанням здійснюється відповідно до типових переліків навчально-наочних посібників, технічних засобів навчання та обладнання загального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів.

4.2. Шкільні меблі та їх розміщення у кабінетах (класних кімнатах) та майстернях мають відповідати санітарно-гігієнічним правилам та нормам... і здійснюватися відповідно до вимог ДБН...

У класних кімнатах та кабінетах початкової, основної і старшої школи встановлюються шкільні меблі: парти, (одно-) двомісні учнівські столи та стільці учнівські, в кабінетах хімії, фізики та біології - спеціальні двомісні лабораторні столи, прикріплені до підлоги (трьох розмірів за 4, 5, 6 ростовими групами).

Шкільні меблі мають шість розмірів за ростовими групами та маркуванням їх у вигляді ліній відповідного кольору. Зріст учнів до 115 см (1-а група) - лінія оранжевого кольору, 115-130 см (2-а група) - фіолетового, 130-145 см (3-а група) - жовтого, 146-160 см (4-а група) - червоного, 161- 175 см (5-а група) - зеленого і більше 175 см (6-а група) - блакитного.

Парти (столи учнівські) повинні бути тільки стандартні, при цьому стіл і стілець мають бути однієї групи.

У кожному кабінеті (класній кімнаті) слід передбачити наявність меблів двох-трьох розмірів з перевагою одного з них або трансформативних столів зі зміною висоти згідно з антропометричними даними школярів. У класних кімнатах повинна бути нанесена кольорова мірна вертикальна лінійка для визначення учням необхідного розміру меблів...

4.3. Робочі місця вчителів фізики, хімії, біології та трудового навчання монтуються на підвищенні, обладнуються демонстраційним столом (у кабінетах хімії та біології з препаратурською частиною - висотою 75 см). Тумби стола оснащують спеціальними пристроями (ящиками) для зберігання інструментів, хімічного посуду, мікропрепаратів і приладів, що використовуються для проведення дослідів. До демонстраційної частини стола (висотою 90 см) підводять електричний струм, воду і каналізацію. Робочі площі столів повинні бути покриті спеціальними матеріалами, стійкими до механічних та термічних пошкоджень, хімічних реактивів. У кабінеті хімії та біології робоче місце вчителя доцільно обладнати витяжною шафою з вільним доступом до неї.

У кабінеті хімії необхідно обладнати демонстраційний стіл витяжною шафою (розміром 64x85x250 см) під кутом 45 град., додатковим місцевим освітленням, підведенням гарячої та холодної проточної води...

4.4. Кабінет фізики забезпечується системою електрообладнання із загальних стаціонарних та спеціалізованих взаємозв'язаних електричних пристроїв і джерел, які вмикаються до мережі змінного трифазного струму (з фазною напругою 127В або 220В) та однофазного (від 5В до 250В), постійного струму з напругою від 0 до 100В. У лаборантській встановлюється центральний щиток, від якого подається однофазний і трифазний струм на розподільний щиток, з випрямлячем і регулятором напруги (розміщеним поряд з класною дошкою).

До учнівських столів у кабінеті фізики підводиться постійний електричний струм (до 42В).

4.5. У кожному кабінеті (класній кімнаті) розміщується класна (аудиторна) дошка різних видів: на одну, три або п'ять робочих площ у розгорнутому або складеному вигляді.

Середній щит класної (аудиторної) дошки на три або п'ять робочих площ може бути використаний для демонстрації екранно-звукових засобів навчання на навісному екрані.

На окремих робочих площах залежно від специфіки предмета може бути:

розташовано набірне полотно для демонстрації розрізних карток зі словами, літерами, складами, реченнями, цифрами та лічильним матеріалом тощо - для початкових класів;

нанесено контурну карту України або півкуль - для кабінету географії;

нанесено графічну сітку для проведення уроків каліграфічного письма - для початкової школи;

накреслено графічну сітку для побудови графіків - у кабінетах математики і фізики.

Одна з робочих площ може мати магнітну основу з кріпленнями для демонстрації навчально-наочних посібників (таблиць, карт, моделей-аплікацій тощо).

Робочі площі на звороті дошки можуть бути покриті білим кольором для нанесення написів за допомогою спеціальних фломастерів.

Поряд з класною (аудиторною) дошкою в кабінетах галузі технологій і математики розміщують демонстраційні креслярські інструменти.

4.6. Лабораторні приміщення відповідно до специфіки обладнуються: витяжною шафою, секційними шафами для збереження приладів та лабораторного посуду, металевими шафами або сейфами для збереження хімічних реактивів, рукомийником, столом для підготовки дослідів, приладів і навчально-наочних посібників для занять, однотумбовим столом для роботи вчителя та лаборанта, столом з пристроями для зберігання матеріалів та інструментів для ремонту приладів, пристроями для миття і сушіння посуду та дистильатором, які монтуються на стіні.

4.7. Хімічний посуд зберігається у лабораторних приміщеннях, розташовується окремо у залежності від розміру, виду і матеріалу (пластмаса, скло, метал), з якого він виготовлений.

Посуд для збереження реактивів повинен мати етикетки з чітким і яскравим написом їх назви. Усі шафи для зберігання хімічних реактивів повинні замикатися.

Хімічні реактиви зберігаються та розміщуються залежно від їх властивостей (гігроскопічні реактиви, легкі, горючі і органічні речовини, кислоти).

На посуді з отруйними речовинами має бути етикетка з написом «Отрута», з горючими - етикетка з написом червоного кольору та знаком оклику – «Вогненебезпечно!».

4.8. Місця зберігання засобів навчання нумеруються і позначаються назвами на етикетках, що заносяться до інвентарної книги.

4.9. Усі матеріальні цінності кабінету обліковуються в інвентарній книзі встановленого зразка, яка повинна бути прошнурована, пронумерована та скріплена печаткою...

4.10. Матеріальні об'єкти (предмети) і матеріали, що витрачаються в процесі роботи (хімреактиви, посуд, міндобрива тощо), заносяться до матеріальної книги...

4.11. Облік та списання морально та фізично застарілого обладнання, навчально-наочних посібників проводиться відповідно до інструкцій, затверджених Міністерством фінансів України.

4.12. Кабінети і майстерні мають бути забезпечені:
аптечкою з набором медикаментів для надання першої медичної допомоги;
первинними засобами пожежогасіння відповідно до Правил пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України...

5. Навчально-методичне забезпечення навчальних кабінетів

5.1. Навчально-методичне забезпечення кабінетів складається з навчальних програм, підручників, навчальних та методичних посібників (не менше одного примірника кожної назви) з предмета, типовими переліками навчально-наочних посібників та обладнання загального призначення, зразків навчально-наочних посібників, навчального обладнання у кількості відповідно до вимог зазначених переліків.

5.2. Розподіл та збереження засобів навчання і навчального обладнання здійснюються згідно з вимогами навчальних програм за розділами, темами і класами відповідно до класифікаційних груп у кабінеті (класній кімнаті), лабораторних приміщеннях по секціях меблів спеціального призначення.

5.5. Додатково кабінети можуть бути оснащені:

підручниками та навчальними посібниками для кожного учня;
фаховими журналами;
інформаційними збірниками Міністерства освіти і науки України;
бібліотечкою суспільно-політичної, науково-популярної, довідково-інформаційної і методичної літератури;
матеріалами перспективного педагогічного досвіду, розробками відкритих уроків та виховних заходів;
інструкціями для виконання лабораторних і практичних робіт, дослідів, спостережень, фізичного практикуму тощо;
краєзнавчими матеріалами;
інструментами і матеріалами для відновлення і виготовлення саморобних засобів навчання.

6. Оформлення навчальних кабінетів

6.2. Для оформлення кабінетів передбачено створення навчально-методичних експозицій змінного та постійного характеру.

6.3. До постійних експозицій відповідно до спеціалізації кабінету належать:
державна символіка;
інструкція з безпеки праці та пожежної безпеки, правила роботи в кабінеті;
портрети видатних учених, письменників, композиторів;
таблиці сталих величин, основних формул;
еволюція органічного світу та його класифікація;
таблиця періодичної системи елементів Д. І. Менделєєва, електрохімічний ряд напруг металів, розчинність солей, основ і кислот;
системи вимірювання фізичних одиниць;
політична карта світу, політико-адміністративна карта України, фізична карта України тощо.

6.4. У класних кімнатах початкової школи необхідно розмістити:
правила пожежної безпеки та дорожнього руху;
класний куточок, де записано права і обов'язки школярів, правила поведінки учнів, органи самоврядування, відображено життя колективу класу.

6.5. У секційних шафах кабінетів демонструються прилади, колекції, муляжі тощо.

6.6. До експозицій змінного характеру належать:
виставка кращих робіт учнів;
матеріали до теми наступних уроків, орієнтовні завдання тематичного оцінювання, державної атестації;
додаткова інформація відповідно до навчальної програми, зокрема, про життєвий і творчий шлях письменників, учених, висвітлення поточних подій у нашій країні та за її межами;
матеріали краєзнавчого характеру;
результати експериментальної та дослідницької роботи учнів;
результати учнівських олімпіад, конкурсів, турнірів тощо.
Матеріали експозицій оновлюються при переході до вивчення нової теми.

7. Керівництво навчальним кабінетом

7.1. Роботою кабінету керує завідувач, якого призначає директор з числа досвідчених учителів наказом по загальноосвітньому навчальному закладу.

7.2. Завідувач кабінету несе відповідальність за упорядкування, зберігання й використання навчально-наочних посібників, обладнання та інших матеріальних цінностей.

7.3. До обов'язків завідувача кабінетом належать:
складання перспективного плану оснащення кабінету;
забезпечення умов для проведення уроків;
сприяння оновленню та удосконаленню матеріальної бази кабінету;
систематизація та каталогізація матеріальних об'єктів;
забезпечення дотримання в кабінеті правил електричної та пожежної безпеки, чистоти, порядку тощо;
систематичне ведення інвентарної книги із занесенням до неї відповідних змін про нові надходження, витрати та списання матеріальних цінностей;
керування і контроль за роботою лаборанта, надання йому практичної допомоги та сприяння підвищенню рівня його кваліфікації.

7.5. Перспективний план оснащення кабінету засобами навчання та шкільним обладнанням складає завідувач кабінету за погодженням з директором закладу, у разі необхідності (закупівля і встановлення нового складного обладнання) - з місцевим органом управління освітою, органами державної санітарно-епідеміологічної служби та пожежної охорони.

У відповідності до Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу... і в межах, що належать до компетенції піклувальної ради, робота і матеріально-технічне оснащення навчальних кабінетів контролюються і спрямовуються піклувальною радою загальноосвітнього навчального закладу.

7.8. До обов'язків лаборанта належать:
систематичне вдосконалення своїх знань, практичних умінь і навичок із забезпечення викладання навчального предмета;
забезпечення в приміщенні навчального кабінету чистоти повітря і порядку розміщення засобів навчання і шкільного обладнання;
сприяння справності навчального обладнання;
збереження в належному порядку протипожежних засобів і засобів першої медичної допомоги;
утримання навчального обладнання в робочому стані і забезпечення безпеки під час виконання учнями лабораторних і практичних робіт, фізичного практикуму;

дотримання вимог правил пожежної безпеки;
допомога вчителю в організації проведення демонстраційних дослідів, лабораторних і практичних робіт, позаурочної роботи з навчального предмета;
щоденне наведення загального порядку в лабораторії, дотримання вимог з техніки безпеки під час закриття кранів для води, вимикання струму на розподільному щиті, освітлення, нагрівальних приладів, миття лабораторного посуду тощо.

Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах (від 30.05.2006 № 419, поточна редакція — від 08.09.2015, підстава - z0913-15, набрання чинності – 15.06.2006) // *(витягу)* // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06>.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про професійно-технічну освіту»
НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах (додається).
2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти України від 18 травня 1998 року № 181 «Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу в професійно-технічних навчальних закладах», зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 16 липня 1998 року за № 460/2900.
3. Довести це Положення до органів управління професійно-технічною освітою, професійно-технічних навчальних закладів та забезпечити введення його в дію з 1 вересня 2006 року.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки України
30.05.2006 № 419

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
15.06.2006 за № 711/12585

ПОЛОЖЕННЯ
про організацію навчально-виробничого процесу
у професійно-технічних навчальних закладах

1. Загальні положення

1.1. Навчально-виробничий процес у професійно-технічному навчальному закладі (далі - ПТНЗ) - це система організаційно-педагогічних, методичних і технічних заходів, спрямованих на реалізацію змісту і завдань ступеневої професійно-технічної освіти відповідно до державних стандартів.

Це Положення визначає єдину систему планування, організації та обліку навчально-виробничого процесу, порядку проведення поточного, тематичного, проміжного і вихідного контролю рівня знань, умінь та навичок учнів, слухачів, їх кваліфікаційної атестації.

2. Планування навчально-виробничого процесу

2.1. Організація діяльності педагогічного колективу щодо забезпечення навчально-виробничого процесу здійснюється відповідно до плану роботи ПТНЗ на навчальний рік.

План роботи на навчальний рік є первинним документом, що визначає основні напрями діяльності ПТНЗ і проблеми, над якими працюватиме колектив у поточному навчальному році, та може включати такі розділи:

«Удосконалення навчально-матеріальної бази» - плануються заходи щодо оснащення навчальних майстерень, кабінетів, лабораторій, полігонів, автодромів, трактородромів, спортивних і побутових приміщень обладнанням та устаткуванням, забезпечення сировиною і паливно-мастильними та іншими матеріалами, інструментами та дидактичними засобами навчання...

«Фінансово-господарська та навчально-виробнича діяльність» - плануються заходи, спрямовані на забезпечення необхідних умов функціонування і розвитку ПТНЗ.

3. Організація навчально-виробничого процесу

3.1. Навчально-виробничий процес у ПТНЗ незалежно від форм власності та підпорядкування здійснюється відповідно до робочих навчальних планів та програм, нормативно-правових актів, навчально-методичних документів з професійно-технічної та загальної середньої освіти. Зміст і обсяг навчально-виробничого процесу, терміни навчання визначаються робочими навчальними планами та робочими навчальними програмами ПТНЗ.

ПТНЗ обирає форми, засоби і методи навчання та виховання учнів, слухачів у межах, визначених законодавством України, цим Положенням і власним статутом.

3.2. Професійно-технічна освіта може включати природничо-математичну, гуманітарну, фізичну, загальнотехнічну, професійно-теоретичну і професійно-практичну підготовку.

Природничо-математична, гуманітарна, загальнотехнічна, професійно-теоретична підготовка здійснюється в спеціалізованих навчальних кабінетах, аудиторіях, лабораторіях.

3.5. Професійно-практична підготовка складається з виробничого навчання, виробничої, переддипломної (передвипускної) практики і проводиться у навчально-виробничих майстернях, на полігонах, тренажерах, автодромах, трактородромах, у навчально-виробничих підрозділах, навчальних господарствах, а також на робочих місцях на виробництві чи у сфері послуг...

3.7. Під час навчання учнів, слухачів практичному водінню транспортних засобів заняття проводяться на навчальних полігонах, автодромах, трактородромах на маршрутах, погоджених з місцевими підрозділами Державної автомобільної інспекції...

Про затвердження Правил безпеки під час проведення навчання з біології в загальноосвітніх навчальних закладах (від 15.11.2010 № 1085, набрання чинності – 17.12.2010) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1215-10>.

Відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», з метою збереження здоров'я учнівської молоді та профілактики травматизму під час проведення навчання з біології в загальноосвітніх навчальних закладах
Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Правила безпеки під час проведення навчання з біології в загальноосвітніх навчальних закладах, що додаються.

2. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних

адміністрацій запровадити Правила безпеки під час проведення навчання з біології в загальноосвітніх навчальних закладах та забезпечити систематичний контроль за дотриманням їх вимог.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки України
15.11.2010 № 1085

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
03.12.2010 за № 1215/18510

ПРАВИЛА
безпеки під час проведення навчання з біології
в загальноосвітніх навчальних закладах

I. Загальні положення

1.1. Ці Правила поширюються на всі загальноосвітні навчальні заклади (далі - навчальні заклади) незалежно від форм власності.

1.2. Ці Правила встановлюють вимоги безпеки під час навчання в кабінеті (лабораторії) біології, практичних робіт на навчально-дослідній ділянці, в теплиці (оранжереї), у куточку живої природи та екскурсій у природу (далі - навчання з біології) і є обов'язковими для виконання учнями, вихованцями навчальних закладів (далі - учні).

Навчання з біології в навчальних закладах проводиться під керівництвом учителів біології (природознавства), керівників гуртків природничого спрямування (далі - учитель біології), які відповідають за безпеку проведення навчання з біології у межах покладених на них функціональних обов'язків.

1.4. Під час навчання з біології використовують технічні засоби навчання та обладнання відповідно до чинного базового переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів навчальних закладів (з природничо-математичних і технологічних дисциплін), що визначається Міністерством освіти і науки.

1.5. Під час проведення навчання з біології учні повинні дотримуватися правил безпеки та особистої гігієни, тримати в чистоті робоче місце в кабінеті (лабораторії) біології (далі - кабінет біології).

1.6. Відповідно до Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 № 563 (з0969-01), зареєстрованого в Міністерстві юстиції 20.11.2001 за 969/6160 (зі змінами) (далі - Положення про організацію роботи з охорони праці):

- під час проведення усіх видів практичних робіт з біології (на навчально-дослідній ділянці, в оранжереї (теплиці), у куточку живої природи) учитель біології проводить з учнями інструктаж з охорони праці;
- під час проведення навчання з біології в кабінеті біології та перед початком екскурсій у природу учитель біології проводить з учнями інструктаж з безпеки життєдіяльності.

1.7. Під час проведення навчання з біології на навчально-дослідній ділянці, в теплиці (оранжереї), в куточку живої природи застосування пестицидів заборонено...

1.8. Розслідування нещасних випадків з учнями, що сталися під час проведення навчання з біології, здійснюється відповідно до Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу

в навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 31.08.2001 № 616 (з1093-01), зареєстрованого в Міністерстві юстиції 28.12.2001 за № 1093/6284.

1.9. Кабінет біології забезпечується аптечкою (навчально-дослідна ділянка, теплиця (оранжерей) - переносною аптечкою) з набором медикаментів, засобів і приладь відповідно до додатка та інформацією про місцезнаходження і номер телефону найближчого лікувально-профілактичного закладу, де можуть отримати кваліфіковану медичну допомогу.

II. Вимоги до приміщення кабінету біології та лаборантської

2.1. Приміщення кабінету біології та лаборантської повинні відповідати вимогам Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу...

2.2. У кабінеті біології не допускається утримувати рослини, що містять отруйні речовини (олеандр, молочаї тощо).

2.3. Улаштування електромережі в кабінеті біології повинно відповідати вимогам ... нормативно-правових актів з охорони праці.

2.4. Приміщення кабінету біології та лаборантської повинні відповідати вимогам норм та правил пожежної безпеки.

2.5. Приміщення кабінету біології повинно забезпечуватися первинними засобами пожежогашіння згідно з нормами належності. Їх технічне обслуговування необхідно здійснювати відповідно до паспортів заводів-виготовлювачів, а також затверджених у встановленому порядку регламентів технічного обслуговування.

2.6. Приміщення кабінету біології необхідно забезпечити планом-схемою евакуації на випадок пожежі та інструкцією щодо заходів пожежної безпеки.

III. Вимоги безпеки під час проведення навчання з біології

3.1. Вимоги безпеки під час проведення лабораторних і практичних робіт, демонстраційних дослідів у приміщенні кабінету біології:

3.1.1. З метою попередження травматизму учнів під час проведення навчання в кабінеті біології:

- під час роботи із скляними приладами необхідно користуватися скляними трубками, що мають оплавлені краї;
- при нагріванні речовин в пробірці або колбі слід їх закріплювати в тримачі для пробірок або в лапці штатива;
- під час миття скляного посуду необхідно пам'ятати, що скло крихке, легко ламається і тріскається від ударів, різкої зміни температури; для миття посуду щітками («йоржиками») допускається направляти дно посудини тільки від себе або вниз;
- при використанні спиртівки для нагрівання рідин слід берегти руки від опіків: нагрівання рідин виконувати тільки в тонкостінному посуді (пробірки, колби тощо);
- отвір пробірки або шийку колби при нагріванні направляють від себе та вбік від оточуючих;
- при нагріванні рідин не допускається нахилитися над посудиною і заглядати в неї;
- при нагріванні предметного скла спочатку рівномірно прогрівають усю пластину, а потім ведуть повільне нагрівання;
- не допускається кип'ятити легкозаймисті рідини на відкритому полум'ї;
- під час роботи з мікро- та макропрепаратами учні не повинні доторкатися або нюхати отруйні рослини, гриби і колючі рослини;

- при роботі з хімреактивами слід наливати рідкі хімреактиви за допомогою піпеток з різними пастками або гумової груші, тверді реактиви із склянок набирати спеціальними ложечками, шпателлями;
- слід обережно користуватися гострими і ріжучими інструментами (скальпелі, ножиці, леза тощо) для виготовлення препаратів;
- під час роботи з мікроскопом необхідно обережно користуватися предметними скельцями з біопрепаратами.

3.1.2. Для демонстраційних дослідів використовують електронагрівальні прилади закритого типу.

3.1.3. Нагрівання спирту проводиться вчителем у витяжній шафі на піщаній (або водяній) бані за відсутності учнів. Не допускається опускати колбу з легкозаймистою рідиною в гарячу воду без попереднього поступового підігріву.

3.2. Вимоги безпеки під час роботи в куточку живої природи:

3.2.1. Куточок живої природи створюється в навчальному закладі відповідно до Положення про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 09.08.2002 № 456 (з0715-02), зареєстрованого в Міністерстві юстиції 29.08.2002 за № 715/7003.

Для забезпечення протиепідемічного та протиепізоотичного режимів куточок живої природи містить ізольовані приміщення для утримання тварин і приміщення для зберігання, приготування кормів, для очищення та дезінфекції кліток (дезінфекційно-мийне приміщення).

3.2.2. У куточку живої природи забороняється утримання отруйних рослин і тварин, а також рослин і тварин, продукти життєдіяльності яких є алергенами, хворих тварин і тварин місцевої фауни (особливо ссавців), які можуть бути носіями небезпечних для людини хвороб.

3.2.3. Вхід до куточка живої природи особам, робота яких не пов'язана з доглядом та спостереженням за рослинами та тваринами, не допускається.

3.2.5. У приміщенні куточка живої природи учні доглядають за рослинами (підживлення органічними добривами, пікірування, пересаджування) та тваринами, користуючись спецодягом (халати, фартухи бавовняні), що зберігається в спеціальній шафі в приміщенні куточка живої природи, і рукавицями комбінованими.

3.2.6. З учнями, які доглядають тварин у куточку живої природи (крільчатник, клітки з птахами тощо), учитель проводить інструктаж з безпеки життєдіяльності.

Для уникнення поранення рук під час роботи з тваринами необхідно:

- при перенесенні тварин захищати руки гумовими рукавицями;
- кроликів брати правою рукою, притискуючи їх вуха до шиї і захоплюючи разом зі шкірою холки;
- морську свинку брати, накриваючи спинну частину долонею, стискуючи пальці навколо тулуба;
- щурів та мишей брати за хвіст довгим пінцетом.

Особливу увагу треба звернути на догляд за самицями-породіллями, які стають агресивними, оберігаючи новонароджених малят.

3.2.7. Для запобігання виникненню інфекцій, що можуть передаватися від тварин людям, учні встановлюють нагляд за станом здоров'я тварин в куточку живої природи, стежать за поведінкою тварин, їх апетитом, станом шкіряного та хутряного покриву тощо.

3.2.8. Тварини, які вперше доставлені до куточка живої природи навчального закладу, утримуються в умовах ізоляції 3 дні для адаптації. Наступні строки ізоляції або карантину для цих тварин учитель установлює відповідно до інкубаційного періоду найбільш поширених хвороб для цих видів тварин. Вони повинні становити:

- для мишей та щурів - 14 діб;
- для морських свинок та кролів - 21 добу;
- для інших тварин (птахів) - 21 добу.

3.2.9. При перших ознаках захворювання тварини (порушення сну, апетиту, агресивна поведінка тощо) учні повідомляють учителя, який викликає ветеринарного лікаря. Хвору тварину треба негайно відокремити, а решту тварин тримати на карантині за вказівкою ветеринарного лікаря.

3.2.10. Чищення і миття кліток та інвентарю куточка живої природи навчального закладу проводить технічний персонал навчального закладу щоденно після попереднього знезараження. При цьому забруднену підстилку та інші відходи з кліток збирають у спеціальні металеві бачки з кришками. Відходи підлягають знезараженню або спалюванню. Методи дезінфекції, дезінсекції учитель установлює в кожному окремому випадку залежно від стану тварин (здорові чи заражені), а також від виду інфекції.

3.3. Правила безпеки під час роботи на навчально-дослідній ділянці:

3.3.1. Учні проводять роботи на навчально-дослідній ділянці відповідно до сезону та погодних умов у спецодязі (халати, фартухи бавовняні) і рукавицях комбінованих.

3.3.2. Під час роботи на навчально-дослідній ділянці учні повинні:

- дотримуватися режимів праці і відпочинку;
- обережно поводитися з сільськогосподарським інвентарем, правильно його застосовувати;
- у разі несправності інвентарю припинити роботу і повідомити про це керівника робіт;
- дотримуватися порядку виконання робіт;
- при прополюванні ділянки користуватися рукавицями;
- в спекотну пору року мати головний убір для попередження сонячного (теплого) удару;
- відповідно до Граничних норм підіймання і переміщення важких речей неповнолітніми, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22.03.96 № 59 (з0183-96), зареєстрованих у Міністерстві юстиції 16.04.96 за № 183/1208, можна переносити вантажі масою:
 - під час короткочасної роботи:
 - для дівчат 14 років - 2,5 кг, 15 років - 6 кг, 16 років - 7 кг, 17 років - 8 кг;
 - для юнаків 14 років - 5 кг, 15 років - 12 кг, 16 років - 14кг, 17 років - 16 кг;
 - під час тривалої роботи:
 - для дівчат 15 років - 4,2 кг, 16 років - 5,6 кг, 17 років - 6,3 кг;
 - для юнаків 15 років - 8,4 кг, 16 років - 11,2 кг, 17 років - 12,6 кг.

До роботи, що потребує підіймання та переміщення важких речей, допускаються підлітки, які не мають медичних протипоказань, що засвідчено лікарським свідоцтвом.

До тривалої роботи з підіймання та переміщення важких речей підлітки до 15 років не допускаються.

3.3.3. Під час проведення практичних робіт на навчально-дослідній ділянці у спекотну пору року учнів забезпечують питною водою відповідно до вимог ДСанПіН 5.2.2.008-01 (v0063588-01).

3.3.4. Не допускається приносити учням на ділянку колючі, ріжучі, легкозаймисті предмети; бігати, штовхати один одного, кидати різні предмети один на одного.

3.3.5. Тривалість практичної роботи учнів під час проведення навчання з біології на навчально-дослідній ділянці встановлюється відповідно до їх віку. Учні 4-5 класів працюють на ділянці не більше 2 годин, через кожні 20 хвилин роблять 10-хвилинні перерви. Робота на ділянці учнів 6-10 класів може тривати 3-4 години з 10-хвилинними перервами через кожні 30 хвилин. Під час кожного заняття треба урізноманітнювати види діяльності учнів, переключаючи ланки з одних видів робіт на інші.

У вільний від навчання час за бажанням учнів протягом навчального року проводяться практичні роботи на навчально-дослідній ділянці (спостереження в природі, дослідження макропрепаратів тощо), при цьому тривалість щоденної роботи учнів зменшується у 2 рази.

3.3.6. Під час роботи з використанням інвентарю учні переносять його тільки у вертикальному положенні загостреною частиною вниз, не допускається передавати його один одному кидком і направляти загостреною частиною на себе і на інших учнів.

3.3.7. З учнями, які порушили виконання вимог цих Правил, що призвело до нещасного випадку, проводиться позаплановий інструктаж з охорони праці.

3.3.8. Про кожний нещасний випадок учень, потерпілий від нещасного випадку, або свідок нещасного випадку зобов'язаний негайно повідомити керівника робіт, який повідомляє керівництво навчального закладу.

3.4. Правила безпеки під час проведення практичних занять з біології в теплицях (оранжереях):

3.4.1. Навчання з біології в теплицях (оранжереях), метою якого є ознайомлення учнів з основами і практичними навичками з біології, що проводиться в приміщенні теплиці або оранжереї навчального закладу, пов'язані з комплексом несприятливих умов - підвищеною вологістю і температурою, впливом хімічних речовин (органічні добрива, стимулятори росту рослин тощо).

3.4.2. Учні проводять у теплиці роботи з вирощування розсади сільськогосподарських культур, в оранжереї вирощують квітково-декоративні рослини.

3.4.3. На учнів поширюються вимоги безпеки під час проведення робіт у теплиці (оранжереї) навчального закладу, які визначаються

Правилами охорони праці під час виконання робіт у захищеному ґрунті, затвердженими наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 20.04.2001 № 184.

3.4.4. Під час роботи у теплиці (оранжереї) учням не дозволяється працювати незахищеними руками. Для прополювання, розпушування ґрунту необхідно використовувати сапи, розпушувачі, совки тощо.

3.4.5. Підживлення рослин агрохімікатами у теплиці (оранжереї) проводять працівники навчального закладу, яким виповнилося 18 років і які мають допуск (посвідчення) на право роботи із зазначеним препаратом, отриманим у встановленому законодавством порядку, пройшли медогляд у закладах охорони

здоров'я, мають висновок медичної комісії про відсутність протипоказань за станом здоров'я.

Учні допускаються для догляду за рослинами не раніше закінчення строку, визначеного регламентом застосування для кожного агрохімікату.

3.4.6. Агрохімікати зберігаються в окремому ізольованому від учнів та сторонніх осіб приміщенні на відведеному для кожного виду місці, у яке немає вільного доступу. Кожний хімікат зберігається в закритій тарі з етикеткою.

3.4.7. Санітарну обробку теплиці (оранжереї), знезараження ґрунту проводять один раз на рік не пізніше як за 30 днів до початку навчального року.

3.5. Правила безпеки під час проведення екскурсій з біології:

3.5.2. Перед проведенням екскурсії її керівник повинен ретельно обстежити ту ділянку природного оточення, куди будуть приведені учні, обрати безпечні місця, де відсутні небезпека нападу хижих тварин, отруйні тварини (змії, павукоподібні, багатоніжки тощо), болота, трясовини тощо.

3.5.3. Перевезення учнів до місця екскурсії за допомогою різного типу транспорту здійснюється відповідно до Основних вимог щодо забезпечення безпечного перевезення пасажирів під час здійснення нерегулярних пасажирських перевезень, затверджених наказом Міністерства транспорту та зв'язку України, Міністерства внутрішніх справ України від 25.05.2007 № 450/167 (з0614-07), зареєстрованих в Міністерстві юстиції 12.06.2007 за № 614/13881.

3.5.4. Перед проведенням екскурсії учнів ознайомлюють з питаннями захисту навколишнього середовища, місцевими отруйними рослинами і грибами, отруйними тваринами (змії, павукоподібні тощо), переносниками інфекційних захворювань (гризуни, кліщі, комахи тощо).

У приміщенні кабінету біології створюється стенд з малюнками та фотографіями і відповідними текстами, що пояснюють небезпеку контакту з цими рослинами та тваринами і заходи щодо забезпечення безпеки такого контакту.

3.5.5. З метою попередження травматизму під час екскурсій учні користуються спортивним одягом та взуттям, що захищає ноги від пошкоджень.

3.5.6. Вирушаючи на екскурсію з учнями, керівнику необхідно мати при собі похідну аптечку першої допомоги.

V. Вимоги до зберігання матеріалів та інструментів у кабінеті біології

4.1. Усі хімічні речовини, які використовуються для демонстраційних дослідів, практичних та лабораторних робіт у кабінеті біології, треба зберігати в лаборантській у закритій шафі із суцільними дверцями без стекол відповідно до чинних правил безпеки для кабінетів (лабораторій) хімії загальноосвітніх навчальних закладів України.

4.2. У кабінеті біології забороняється зберігати:

- вибухо- і вогнебезпечні речовини;
- речовини, які в безпосередній близькості одна від однієї можуть впливати одна на одну і викликати внаслідок хімічної взаємодії пожежу або вибух (наприклад, азотна кислота і будь-яка органічна речовина);
- хімічні речовини в тарі, що не має напису з назвою речовини.

Якщо такі речовини будуть виявлені, вони підлягають вилученню.

Етиловий спирт зберігається в лаборантській і повинен мати на етикетці напис «вогнебезпечно», зроблений червоним кольором.

4.3. Рідкі хімічні речовини і розчини треба зберігати в товстостінних склянках з притертими пробками, тверді - в товстостінних банках також з притертими пробками. Кожна склянка або банка з чітко написаною етикеткою має стояти в

певному, установленому місці. Речовини, що не мають етикеток, підлягають обов'язковому знищенню.

4.4. У лаборантській зберігаються концентровані кислоти і луги в сухому вигляді, із яких готують розчини тих концентрацій (не вище 10%), які потрібні для проведення лабораторних занять, практичних робіт та демонстраційних дослідів.

4.5. Скляний посуд, колючі та різучі інструменти слід зберігати в лаборантській у закритих шафах з глухими дверними стулками без скла.

ОРИЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК

медикаментів, перев'язувальних засобів і приладь для аптечки кабінету біології загальноосвітнього навчального закладу

1. Аміаку розчин 10% 40 мл - 1 фл.
2. Бинт марлевий медичний нестерильний 10 м x 5 см - 2 уп.
3. Бинт марлевий медичний стерильний 10 м x 5 см - 2 уп.
4. Болезаспокійливі засоби (анальгін, цитрамон тощо) - 1 уп.
5. Борної кислоти розчин спиртовий 2% (3%) 10 (20) мл - 1 фл.
6. Брильянтового зеленого розчин спиртовий 1% 15 (20) мл - 1 фл.
7. Вазелін мазь 20 (25) г - 1 уп.
8. Валідол 0,06 N 10, таблетки - 1 уп.
9. Вата медична гігроскопічна стерильна 100 г - 1 уп.
10. Джгут кровоспинний гумовий - 1 шт.
11. Йоду розчин спиртовий 5% 20 мл - 1 фл.
12. Лейкопластир 0,05 x 5 м - 1 шт.
13. Ножиці медичні - 1 шт.
14. Перекису водню розчин 3% 25 (40) мл - 1 фл.
15. Пінцет - 1 шт.
16. Пластир бактерицидний 2,3 x 7,2 см - 5 шт.
17. Серветки марлеві медичні стерильні - 2 уп.

Про затвердження Положення про навчальні кабінети з природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів (від 14.12.2012 № 1423, набрання чинності – 03.01.2013) // *(витяги)*// <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-13>.

... З метою дотримання загальних та спеціальних вимог до матеріально-технічного та науково-методичного оснащення кабінетів природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про навчальні кабінети з природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів, що додається.

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти ... забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому законодавством порядку.

ПОЛОЖЕННЯ
про навчальні кабінети з природничо-математичних предметів
загальноосвітніх навчальних закладів

I. Загальні положення

1.2. Це Положення визначає загальні та спеціальні вимоги до розташування, матеріально-технічного обладнання та науково-методичного оснащення кабінетів з природничо-математичних предметів (далі - кабінети з ПМП) і є обов'язковим для використання в загальноосвітніх навчальних закладах незалежно від типу та форми власності.

1.3. У цьому Положенні терміни вживаються у таких значеннях:

засоби навчання та обладнання - навчально-наочні посібники, технічні засоби навчання, обладнання навчального, загального та спеціального призначення для загальноосвітніх навчальних закладів;

кабінет з ПМП - приміщення загальноосвітнього навчального закладу, оснащене сучасними засобами навчання та шкільним обладнанням, у якому проводиться навчально-виховна робота з учнями відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти, навчальних планів та програм, а також науково-методична робота з природничо-математичних предметів: кабінет (лабораторія) біології, кабінет географії, кабінет математики, кабінет (лабораторія) фізики, кабінет (лабораторія) хімії.

II. Мета, завдання та основні принципи організації роботи кабінетів з ПМП

2.1. Кабінети з ПМП створюються у загальноосвітніх навчальних закладах відповідно до Державного стандарту базової і повної освіти. Площа приміщень на одного учня у кабінетах з ПМП без використання персональних комп'ютерів повинна відповідати вимогам Державних санітарних правил і норм влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу ДСанПіН 5.5.2.008-01, затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14 серпня 2001 року № 63 (далі - ДСанПіН 5.5.2.008-01).

2.3. Завданням функціонування кабінетів з ПМП є створення передумов для: організації навчально-виховної роботи з біології, географії, математики, фізики, хімії;

реалізації практично-дійової і творчої складових змісту навчання; забезпечення в основній та старшій школі поглибленого і профільного навчання;

організації роботи предметних гуртків та факультативів;

проведення засідань предметних методичних об'єднань;

індивідуальної підготовки вчителів до занять та підвищення їх кваліфікації.

III. Типи та розташування кабінетів з ПМП

3.1. Створення кабінетів з ПМП визначається предметною специфікою, розміщенням приміщення та оснащенням засобами навчання та шкільним обладнанням.

3.2. У загальноосвітніх навчальних закладах із малою наповнюваністю класів допускається використання навчальних кабінетів комбінованого типу (з двох предметів) за вимогами до упорядкування та удосконалення організаційно-педагогічних умов функціонування цих кабінетів.

3.3. У загальноосвітніх навчальних закладах можуть створюватись такі типи навчальних кабінетів з природничо-математичних предметів:

кабінети з окремих предметів (кабінет біології, кабінет географії, кабінет математики, кабінет фізики, кабінет хімії);

комбіновані кабінети з набором навчально-методичної інформації та матеріально-технічного забезпечення для декількох предметів (хімія - біологія, математика - креслення, фізика - астрономія тощо).

3.4. Кабінети з ПМП створюються з лаборантськими, що прилягають до цих кабінетів. Лаборантські повинні мати вихід до кабінету, а ті, що створюються при кабінетах фізики, хімії, біології, - додатково окремий вихід у коридор.

3.5. Для дотримання безпеки учнів під час перерв розміщення кабінетів (якщо у загальноосвітньому навчальному закладі існує кабінетна система) на поверхах здійснюється шляхом поєднання на одному поверсі (в одному блоці або секції закладу) кабінетів для 5-9-х класів, на іншому (в іншому блоці або секції) - для 10-11-х класів.

3.6. Розташування кабінетів може змінюватись відповідно до зміни спеціалізації загальноосвітнього навчального закладу, співвідношення класів та кількості учнів у них чи з інших причин.

3.7. Перебувати учням у приміщеннях кабінетів фізики, хімії, біології дозволяється тільки у присутності вчителя або лаборанта.

IV. Матеріально-технічне забезпечення кабінетів з ПМП

4.1. Комплектація кабінетів з ПМП

4.1.1. Комплектація кабінетів з ПМП обладнанням здійснюється відповідно до вимог цього Положення.

4.1.2. До матеріально-технічного забезпечення навчальних кабінетів з ПМП належать шкільні меблі, обладнання та устаткування, а також засоби, що забезпечують безпеку життєдіяльності.

4.2. Шкільні меблі

Таблиця 2

Зріст учнів	Маркування (колір лінії)	Група меблів
1	2	3
до 115 см	Оранжевий	1
115-130 см	Фіолетовий	2
130-145 см	Жовтий	3
145-160 см	Червоний	4
160-175 см	Зелений	5
понад 175 см	Блакитний	6

4.2.3. У кабінетах хімії, фізики та біології встановлюються спеціальні двомісні лабораторні столи трьох розмірів за 4-, 5-, 6-ростовими групами, прикріплені до підлоги, у кабінетах математики та географії - шкільні меблі: парти, одно- або двомісні учнівські столи та учнівські стільці.

4.2.4. Парти (учнівські столи) повинні бути тільки стандартні, при цьому стіл і стілець мають бути однієї групи. Необхідно передбачити наявність меблів двох-трьох розмірів з перевагою одного з них або трансформативних столів зі зміною висоти згідно з антропометричними даними школярів. Для визначення учням необхідного розміру меблів у кабінеті повинна бути нанесена кольорова мірна вертикальна лінійка.

4.2.5. Робочі місця вчителів фізики, хімії, біології монтуються на підвищенні, обладнуються демонстраційним столом (у кабінетах хімії та біології з препарататорською частиною висотою 75 см). Тумби стола оснащують спеціальними пристроями (шухлядами) для зберігання інструментів, хімічного посуду, мікропрепаратів і приладів, що використовуються для проведення дослідів. До демонстраційної частини стола (висота 90 см) підводять електричний струм, воду і каналізацію. Робочі площі столів повинні бути покриті спеціальними матеріалами, стійкими до механічних та термічних пошкоджень, хімічних реактивів. У кабінеті хімії та біології робоче місце вчителя доцільно обладнати витяжною шафою з вільним доступом до неї.

4.2.6. Кабінет хімії обладнується демонстраційним столом з витяжною шафою, додатковим місцевим освітленням, підведенням гарячої та холодної проточної води...

4.3. Обладнання та устаткування

4.3.1. У кожному кабінеті розміщується класна (аудиторна) дошка одного з видів: на одну, три або п'ять робочих поверхонь у розгорнутому або складеному вигляді. Середній щит класної (аудиторної) дошки на три або п'ять робочих поверхонь може бути використаний для демонстрації екранно-звукових засобів навчання на навісному екрані.

4.3.2. На окремих робочих поверхнях класної (аудиторної) дошки залежно від специфіки предмета може бути накреслено графічну сітку для побудови графіків.

4.3.3. Одна з робочих поверхонь може мати магнітну основу з кріпленнями для демонстрації навчально-наочних посібників (таблиць, карт, моделей-аплікацій тощо).

4.3.4. Робочі поверхні на звороті дошки можуть бути покриті білим кольором для нанесення написів за допомогою спеціальних фломастерів.

4.3.5. Поряд з класною (аудиторною) дошкою в кабінеті математики розміщують демонстраційні креслярські інструменти.

4.3.6. Лаборантські відповідно до специфіки кабінету обладнуються:
витяжною шафою;
секційними шафами для зберігання приладів та лабораторного посуду;
металевими шафами або сейфами для зберігання хімічних реактивів;
рукомийником;
столом для підготовки дослідів, приладів і навчально-наочних посібників для занять;
однотумбовим столом для роботи вчителя та лаборанта;
столом з пристроями для зберігання матеріалів та інструментів для ремонту приладів;
пристроями для миття і сушіння посуду та дистиллятором, які монтуються на стіні.

4.3.7. Хімічний посуд зберігається у лабораторних приміщеннях, розташовується окремо відповідно до розміру, виду і матеріалу (пластмаса, скло, метал), з якого він виготовлений.

4.3.8. Склянки для зберігання реактивів повинні мати етикетки з чіткими і яскравими написами їхніх назв. Усі шафи для зберігання хімічних реактивів повинні

замикатися, ключі від них зберігаються у вчителя. На посуді з отруйними, вогне- та вибухонебезпечними речовинами мають бути етикетки з написами різного кольору:

«Вогненебезпечно!» - червоного;

«Отрута!» - жовтого;

«Оберігати від води!» зеленого.

4.3.9. Хімічні реактиви зберігаються та розміщуються системно залежно від їх властивостей (гігроскопічні реактиви, леткі, горючі і органічні речовини, кислоти тощо).

4.3.10. Усі матеріальні цінності обліковуються в інвентарній книзі, за формою, наведеною в додатку 1 до Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2004 року № 601, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 вересня 2004 року за № 1121/9720, яка повинна бути прошнурована, пронумерована та скріплена печаткою.

4.3.11. Місця зберігання засобів навчання нумеруються і позначаються назвами на етикетках, що заносяться до інвентарної книги, яка зберігається у кабінеті.

4.3.12. Матеріальні об'єкти (предмети) і матеріали, що витрачаються в процесі роботи (хімреактиви, посуд тощо), заносяться до матеріальної книги за формою, наведеною в додатку 2 до Положення про навчальні кабінети загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20 липня 2004 року № 601, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 вересня 2004 року за № 1121/9720.

4.3.13. Облік та списання морально та фізично застарілого обладнання, навчально-наочних посібників проводяться відповідно до законодавства.

4.4. Забезпечення безпеки життєдіяльності

4.4.1. Кабінети з ПМП повинні бути забезпечені:

аптечкою з набором медикаментів, перев'язувальних засобів і приладдя для надання першої долікарської допомоги, перелік яких наведено у додатку 2 до цього Положення;

первинними засобами пожежогасіння відповідно до додатка 2 до Правил пожежної безпеки.

4.4.2. Кабінет фізики забезпечується системою електрообладнання із загальних стаціонарних та спеціалізованих взаємозв'язаних електричних пристроїв і джерел, які вмикаються до мережі змінного трифазного струму (з фазною напругою 127 В або 220 В) та однофазного (від 5 В до 250 В), постійного струму з напругою від 0 до 110 В. У лаборантській встановлюється центральний щиток, від якого подається однофазний і трифазний струм на розподільний щиток з випрямлячем і регулятором напруги (розміщеним поряд з класною дошкою). До учнівських столів у кабінеті фізики підводиться змінний електричний струм до 42 В...

4.4.3. Проведення занять у кабінеті біології здійснюється відповідно до Правил безпеки під час проведення навчання з біології.

4.4.4. Проведення занять у кабінетах хімії та фізики здійснюється відповідно до Правил безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики та хімії.

V. Навчально-методичне забезпечення кабінетів з ПМП

5.1. Навчально-методичне забезпечення кабінетів з ПМП складається з навчальних програм, підручників, навчальних, методичних та навчально-наочних посібників, обладнання навчального, загального та спеціального призначення з відповідного предмета.

5.2. Розподіл та зберігання засобів навчання і навчального обладнання здійснюються згідно з вимогами навчальних програм за розділами, темами і класами відповідно до класифікаційних груп у секціях меблів спеціального призначення у кабінетах чи (та) лабораторних приміщеннях.

5.3. У кабінетах біології, фізики та хімії повинні бути журнали реєстрації інструктажів з безпеки життєдіяльності (первинний, цільовий) та інструкції з безпеки під час роботи в кабінетах фізики, хімії, біології.

5.4. Додатково кабінети можуть бути оснащені:
підручниками та навчальними посібниками для кожного учня;
фаховими журналами;
інформаційними виданнями МОНмолодьспорту України;
бібліотечкою науково-популярної, довідково-інформаційної і методичної літератури;
інструктивно-методичними матеріалами педагогічного досвіду;
інструкціями для виконання лабораторних і практичних робіт, дослідів, спостережень, фізичного практикуму тощо;
краєзнавчими матеріалами.

VI. Оформлення навчальних кабінетів

6.1. На вхідних дверях кабінету повинен бути відповідний напис на табличці з назвою кабінету: «Кабінет фізики», «Кабінет хімії» тощо.

6.2. Для оформлення кабінетів передбачено створення навчально-методичних експозицій.

До експозицій відповідно до спеціалізації кабінету належать:
державна символіка;
правила роботи в кабінеті;
портрети видатних учених галузі;
таблиці сталих величин, основних формул;
еволюція органічного світу та його класифікація;
таблиці «Періодична система хімічних елементів Д. І. Менделєєва», «Електрохімічний ряд напруг металів», «Розчинність основ, кислот, амфотерних гідроксидів і солей»;
системи вимірювання фізичних одиниць;
політична карта світу, політико-адміністративна карта України, фізична карта України тощо.

6.3. Кабінети з ПМП загальноосвітнього навчального закладу повинні бути забезпечені настінними (настільними) приладами для вимірювання температури та вологості повітря.

VII. Керівництво кабінетом з ПМП

7.1. Роботою кабінету з ПМП керує завідувач, якого призначає директор навчального закладу своїм наказом з числа учителів вищої категорії або вчителів-методистів за профілем.

7.2. Завідувач кабінету з ПМП відповідає за належний стан обладнання, приладів, упорядкування, зберігання й використання навчально-наочних посібників та інших матеріальних цінностей кабінету.

7.3. До обов'язків завідувача кабінету з ПМП належать:
складання перспективного і щорічного планів оснащення кабінету;
контроль за дотриманням у кабінеті правил безпеки та гігієни навчання;
ведення інвентарної книги із занесенням до неї відповідних змін про нові надходження, витрати та списання матеріальних цінностей;

керівництво і контроль за роботою лаборанта, надання йому практичної допомоги.

7.4. Завідувач кабінету з ПМП щороку подає пропозиції щодо оснащення кабінету засобами навчання та шкільним обладнанням керівнику навчального закладу.

Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів (від 22.06.2016 № 704 , набрання чинності – 28.07.2016) (витяг) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1050-16>.

Відповідно до частини другої статті 44 Закону України «Про загальну середню освіту», пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630,
НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Типовий перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів, що додається.

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю.Г.) забезпечити подання на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України цього наказу в установленому законодавством порядку.

3. Управлінню зв'язків з громадськістю та забезпечення діяльності Міністра (патронатна служба) забезпечити опублікування Типового переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів в «Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки України» та розмістити на офіційному веб-сайті Міністерства після набрання чинності цим наказом.

4. Департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій під час оснащення загальноосвітніх навчальних закладів керуватися Типовим переліком засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України

22.06. 2016 № 704

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
15.01.2018 за № 55/31507

Коментар:

Цей Типовий перелік визначає вимоги до засобів навчання та обладнання, якими повинні бути обладнані кабінети біології, географії, математики, фізики та хімії закладів загальної середньої освіти, враховуючи вимоги новітніх технологій викладання предметів природничого циклу. Цей Типовий перелік забезпечує єдині підходи і вимоги до рівня надання освітніх послуг природничо-математичного напрямку та рівні умови здобуття освіти для всіх учнів, визначає загальні та спеціальні вимоги до матеріально-технічного обладнання кабінетів природничо-математичних предметів і є обов'язковим для засобів навчання та навчального обладнання, що будуть закуповуватися після набрання чинності цим наказом, для використання в

зкладах загальної середньої освіти державної та комунальної форми власності та рекомендаційним для навчальних закладів іншої форми власності.

2. У цьому Типовому переліку терміни вживаються у таких значеннях:

блок – сукупність взаємопов'язаних елементів, що виконують певну функцію;

гербарій – колекція (зібрання) спеціально зібраних і засушених рослин, призначена для навчальних цілей;

засоби навчання – частина обладнання закладів освіти як сукупність матеріальних об'єктів, які використовуються як джерело знань та сприяють організації пізнавальної діяльності і виховному впливу на учнів;

інструменти навчальні – ручні та механізовані знаряддя або пристрої (обробні, монтажні, контрольно-вимірювальні, художні, садово-городні), призначені для виконання учнями практичної роботи;

карта навчальна – картографічний твір встановленого формату, що побудований в картографічній проекції, узагальнений і виконаний у певній системі умовних позначень зображення поверхні Землі, іншого небесного тіла чи наземного простору з розміщеними на них об'єктами реальної дійсності, зміст якого визначається навчальними програмами;

колекція – зібрання однорідних предметів, підібраних за родовими та систематизованих за видовими ознаками, яке використовується як навчально-наочний посібник;

комплекс – системна комбінація будь-яких видів засобів навчання, обладнання, навчальних видань, функціонально пов'язаних між собою та організованих як єдине ціле для забезпечення досягнення визначеної навчально-виховної мети;

комплект – набір будь-яких видів засобів навчання, обладнання, навчальних видань, змістовно пов'язаних між собою та призначених для забезпечення досягнення визначеної навчально-виховної мети;

макет – різновид моделі навчальної, яка є об'ємно-просторовою композицією комплексу структурно взаємопов'язаних окремих об'єктів, що вивчається або використовується в освітньому процесі;

меблі – рухоме майно або майно, яке на відміну від нерухомого можна переміщувати і яке використовується як обладнання загального призначення;

мікропрепарати – дрібні об'єкти, які важко розпізнати неозброєним оком (цілі організми, клітини та зрізи клітин і тканин рослин, тварин і людини) і які потребують використання електронної та оптичної апаратури;

модель навчальна – засіб навчання переважно демонстраційного типу, що спрощено відтворює об'єкт вивчення, якщо його неможливо або складно демонструвати в натуральному вигляді;

об'ємне або площинне відображення (копія) об'єкта, процесу чи явища, взаємозв'язків між їх частинами, з більшою або меншою умовністю у відтворенні принципів, властивостей будови та функціонування, що вивчаються чи використовуються в освітньому процесі;

муляж – різновид моделі навчальної, який максимально наближено відтворює зовнішні властивості об'єкта, що вивчається, ігноруючи його внутрішню будову;

набір – сукупність однорідних предметів, які разом становлять щось ціле;

обладнання навчальне – частина засобів навчання як сукупність матеріальних об'єктів, які застосовуються для передачі навчальної інформації і в окремих випадках використовуються як джерело знань;

посуд – порожнисті вироби зі скла, глини, пластмаси, металу та інших твердих матеріалів, призначені для зберігання речовин, лікарських препаратів тощо;

таблиця навчальна – друкований аркушевий наочний посібник, що містить цифровий чи текстовий матеріал, малюнки, графічні зображення для ілюстрації теми чи розділу навчальної програми з розташуванням їх за певною системою і призначений для демонстрації в умовах навчальної аудиторії;

технічне завдання – документ, що встановлює основні призначення, показники якості, техніко-економічні та спеціальні вимоги до виробу, обсягу, стадії розроблення та складу конструкторської документації.

3. Оснащення закладу загальної середньої освіти повинно відповідати вимогам: державних освітніх стандартів; необхідності і достатності оснащення освітнього процесу для повної реалізації основних освітніх програм; комплектності і модульності, що дозволяють реалізовувати різні освітні програми, з урахуванням реальних особливостей загальноосвітніх навчальних закладів та основних освітніх програм, різних робочих програм та навчально-методичних комплексів, напрямів позаурочної діяльності, а також інших потреб учасників освітнього процесу; відповідності санітарно-гігієнічним вимогам, пожежній та електробезпеці, вимогам охорони здоров'я учнів і охорони праці працівників освітніх установ; універсальності – можливості застосування навчального обладнання для вирішення комплексу завдань у навчальній і позаурочній діяльності, в різних предметних галузях, з використанням різних методик навчання тощо; забезпеченості ергономічного режиму роботи учасників освітнього процесу; узгодженості спільного використання (змістового, функціонального, технологічного, програмного тощо).

Комплектація кабінетів природничо-математичних предметів шкільними меблями та навчально-методичними матеріалами здійснюється відповідно до Положення про навчальні кабінети з природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 14 грудня 2012 року № 1423, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 03 січня 2013 року за № 44/22576.

Засоби навчання та навчальне обладнання, що поставляються та застосовуються в освітньому процесі, повинні мати на момент поставки висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи та/або технічний паспорт на виріб, та/або декларацію про відповідність вимогам технічних регламентів; бути укомплектованими інструкціями про застосування та зберігання українською мовою, обов'язковим методичним забезпеченням для демонстраційних, практичних та лабораторних робіт відповідно до навчальної програми.

Комп'ютерне та мультимедійне обладнання для кабінетів біології, географії, математики, фізики та хімії повинно відповідати вимогам, наведеним у таблиці 1.

Цифрове вимірювальне обладнання, демонстраційне обладнання, обладнання для лабораторних робіт, мікропрепарати, прилади, набори, приладдя, цифрове обладнання, додаткове приладдя, реактиви та хімічне приладдя для кабінету біології повинні відповідати вимогам, наведеним у таблиці 2.

Комп'ютерне обладнання, об'єкти натуральні, демонстраційне обладнання, обладнання для проведення практичних робіт, друковані навчальні наочні посібники, засоби навчання екранні та екранно-звукові, цифрове обладнання для кабінету географії повинні відповідати вимогам, наведеним у таблиці 3.

Прилади загального призначення, прилади та пристосування для практичних робіт, цифрове обладнання для кабінету математики повинні відповідати вимогам, наведеним у таблиці 4.

Цифрове вимірювальне обладнання, прилади демонстраційні, прилади механічні, набір посуду, набір інструменту, осцилограф, демонстраційне обладнання,

прилади та приладдя, обладнання для лабораторних робіт, набори, обладнання загального призначення для кабінету фізики та астрономії повинні відповідати вимогам, наведеним у таблиці 5.

Цифрове вимірювальне обладнання, прилади загального призначення, посуд загального призначення, обладнання та посуд загального та спеціального призначення, колекції, моделі, набори, графічні та друковані засоби, реактиви, витратні матеріали для кабінету хімії повинні відповідати вимогам, наведеним у таблиці 6.

Кількість одиниць засобів навчання та обладнання, що входять до комплектів, комплексів, наборів, визначається відповідно до середньої наповнюваності класу загальноосвітнього навчального закладу.

Про затвердження Типового переліку комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної, середньої та професійної освіти (від 02.11.2017 № 1440, поточна редакція — від 15.09.2017, набрання чинності – 27.02.2018) *(витяг)* // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-18>.

Відповідно до частини другої статті 44 Закону України «Про загальну середню освіту», пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630,
НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Типовий перелік комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної, середньої та професійної освіти, що додається.

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю. Г.) забезпечити подання на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України цього наказу в установленому законодавством порядку.

3. Департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій під час оснащення закладів освіти керуватися Типовим переліком комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної, середньої та професійної освіти, що затверджується цим наказом.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки України
02.11.2017 № 1440

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
15.01.2018 за № 55/31507

ТИПОВИЙ ПЕРЕЛІК
комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної,
середньої та професійної освіти

1. Цей Типовий перелік визначає вимоги до комп'ютерного обладнання, яким комплектуються навчальні приміщення (класи, групи, майстерні, аудиторії) закладів дошкільної, загальної та професійної освіти, крім кабінетів інформатики та бібліотек, враховуючи вимоги новітніх технологій викладання навчальних предметів у цих закладах.

Вимоги цього Типового переліку не поширюються на кабінети природничо-математичних предметів, вимоги до яких визначено наказом Міністерства освіти і

науки України від 22 червня 2016 року № 704 «Про затвердження Типового переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів природничо-математичних предметів загальноосвітніх навчальних закладів», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 липня 2016 року за № 1050/29180.

Цей Типовий перелік забезпечує єдині підходи і вимоги до рівня надання освітніх послуг та однакові умови для всіх здобувачів освіти, визначає загальні та спеціальні вимоги до комп'ютерного обладнання для закладів дошкільної, загальної та професійної освіти, що буде використовуватись в цих закладах.

Комп'ютерне обладнання, що поставляється та використовується в освітньому процесі у закладах освіти, повинне мати на момент поставки висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи, сертифікат походження продукції та/або технічний паспорт на виріб, декларацію про відповідність вимогам технічних регламентів, свідоцтво Міністерства освіти і науки України про визнання відповідності педагогічним вимогам, бути укомплектоване україномовними інструкціями про використання та зберігання.

3. Технічна специфікація персонального комп'ютера форм-фактора планшетний ПК має відповідати вимогам, зазначеним у таблиці 1 ...

4. Технічна специфікація персонального комп'ютера форм-фактора десктоп має відповідати вимогам, зазначеним у таблиці 2 ...

5. Технічна специфікація персонального комп'ютера вчителя форм-фактора ноутбук має відповідати вимогам, зазначеним у таблиці 3 ...

6. Пристрої та обладнання для побудови дротової мережі в кабінетах мають відповідати вимогам, зазначеним у таблиці 4 ...

7. Пристрої та обладнання для побудови бездротової мережі в кабінетах мають відповідати вимогам, зазначеним у таблиці 5 ...

8. Додаткове обладнання для планшетних ПК та ПК форм-фактора ноутбук повинно відповідати вимогам, зазначеним у таблиці 6 ...

Про затвердження Примірною переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти (від 19.12.2017 № 1633) *(витяг)* // <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-igrovogo-ta-navchalno-didaktichnogo-obladnannya-dlya-zakladiv-doshkilnoyi-osviti>.

Відповідно до абзацу одинадцятого частини першої статті 19 Закону України «Про дошкільну освіту», пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, та з метою унормування процесу створення розвивального освітнього середовища у закладах дошкільної освіти НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти, що додається.

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю. Г.) забезпечити доведення цього наказу до департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій.

3. Рекомендовано департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій з метою оснащення закладів дошкільної освіти використовувати Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти.

4. Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 вересня 2002 року № 509 «Про затвердження Типового переліку обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок в дошкільних навчальних закладах (друге видання, доповнене)» вважати таким, що втратив чинність.

Коментар:

Цей Примірний перелік підготовлений відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту», вимог Базового компонента дошкільної освіти і чинних комплексних програм розвитку, навчання і виховання дітей раннього і передшкільного віку, рекомендованих Міністерством освіти і науки України. Він пропонує примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання (далі – Перелік), що необхідні для оптимального оснащення освітнього процесу в усіх вікових групах закладів дошкільної освіти, де виховуються діти від народження до 6 (7) років. У Переліку враховано зміни в соціальному замовленні до якості дошкільної освіти та інноваційні розробки у сфері навчального забезпечення і створення розвивального предметного середовища для повноцінної організації життєдіяльності дітей з метою їх вчасного цілісного і всебічного розвитку.

Для зручності користувачів Перелік структурований за віковими категоріями вихованців:

- віку немовляти та раннього (від народження до 3 років);
- передшкільного віку (від 3 до 6 (7) років);

та основними видами дитячої діяльності:

- ігрова;
- рухова;
- художня (образотворча, музична, театральна і літературна);
- мовленнєво-пізнавальна (ознайомлення із природним, соціальним і предметним довкіллям, формування звукової культури мовлення і пропедевтика навчання грамоти, елементарних математичних уявлень);
- трудова (художня праця, праця в природі та господарсько-побутова).

Такий розподіл засобів у Переліку є умовним з огляду на можливість застосування багатьох його позицій в інших видах діяльності дітей та у різних формах організації дитячої життєдіяльності. Перелік пропонує орієнтовну кількість іграшок, посібників та обладнання, необхідну для успішної реалізації завдань формування ключових життєвих компетенцій упродовж дошкільного дитинства в умовах усіх вікових груп закладу дошкільної освіти. Рекомендована у ньому кількість різних видів ігрового та навчально-дидактичного обладнання визначена згідно зі встановленими Законом України «Про дошкільну освіту» нормативами наповнюваності груп закладів дошкільної освіти із розрахунку 20 дітей для груп передшкільного віку (від 3 до 6-7 років) і 10/15 дітей для груп дітей віку немовляти і раннього віку (від народження до 1 року і від 1 до 3 років відповідно). Вона може варіюватися з урахуванням педагогічних потреб, зокрема, розраховуватися на облаштування групових приміщень та основних осередків дитячої діяльності в них, а також на оснащення фізкультурної та музичної зал, басейну, методичного кабінету, фізкультурного майданчика тощо.

Перелік може бути адаптований до потреб кожного окремого закладу дошкільної освіти залежно від його типу, загальної кількості дітей, наявних приміщень і ділянок території, їхніх площ тощо. Наведений підбір іграшок, посібників та обладнання, співвідношення обов'язкових і додаткових, основних і допоміжних засобів є примірними і можуть змінюватись (доповнюватись,

замінюватися) з огляду на першочергові потреби, специфіку діяльності, можливості закладу, доступні джерела фінансування, динамічне оновлення сучасного ігрового асортименту тощо. Наприклад: при створенні розвивального середовища у закладах дошкільної освіти, що працюють на засадах Вальдорфської педагогіки, будуть враховані канони відповідної альтернативної освітньої програми щодо пріоритетного застосування для вільної гри іграшок із натуральних матеріалів, зокрема, простих, недеталізованих ляльок із деревини, тканини, вузликових, плетених із ниток, соломи, валяних із вовни та інших; оснащення інвентарем для рекомендованого освітніми програмами навчання ходьби на лижах, гри в хокей за даним Примірним переліком доцільне при сприятливих кліматичних умовах, наявності зручних і належним чином облаштованих місць на території закладу, кваліфікованих фахівців тощо. У Заклади дошкільної освіти можуть коригувати цей перелік за необхідністю. Ігрове, навчально-дидактичне обладнання, яке запропоноване додатково для застосування в освітній роботі за наявності потреби в них і можливостей придбання, розміщення та зберігання, виокремлене у Переліку позначкою*. Методичні коментарі, наведені у колонці «Примітки» та за текстом, допоможуть педагогам облаштувати сучасне розвивальне предметне освітнє середовище у закладі дошкільної освіти.

Добір іграшок, посібників та обладнання для формування й облаштування безпечного розвивального освітнього середовища у закладі дошкільної освіти на основі Переліку має забезпечуватися дотриманням вимог Технічного регламенту безпечності іграшок (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 515), Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів (затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 234, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.04.2016 за № 563/28693), ДСанПіН 5.5.6.012-98 «Державні санітарні правила і норми безпеки іграшок та ігор для здоров'я дітей» (затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України 30.12.1998 № 12), ДСанПіН 5.5.6-138-2007 «Державні санітарні норми і правила. Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей» (затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 18.01.2007 № 13, зареєстровані в Міністерстві юстиції України 30.01.2007 за № 77/13344), інших нормативних документів з питань стандартизації якості та безпечності товарів і послуг. Зокрема, при підготовці Переліку були враховані Зміни до Порядку впровадження торговельної діяльності та правил торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 136, щодо продажу товарів, які імітують продовольчі товари (мають їх форму, запах, колір, вигляд, оформлення, маркування, об'єм або розмір) і ставлять під загрозу безпеку або здоров'я споживачів, зокрема, дітей, які можуть сплутати їх з продовольчими товарами та використати не за призначенням.

Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти (від 26.12.2017 № 1669, набуття чинності – 13.03.2018) *(витяг)* // <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18>.

Відповідно до абзацу восьмої частини першої статті 53 Закону України «Про освіту», статей 13, 14, 30 Закону України «Про охорону праці», пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (із змінами), з метою приведення нормативно-правових актів у відповідність до законодавства України
НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти, що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти і науки України від 01 серпня 2001 року № 563 «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 листопада 2001 року за № 969/6160 (із змінами).

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти і науки України
26.12.2017 № 1669

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
23.01.2018 за № 100/31552

ПОЛОЖЕННЯ

про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти

I. Загальні положення

1. Це Положення розроблено відповідно до Кодексу цивільного захисту України, Закону України «Про охорону праці» і поширюється на заклади дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), позашкільної, спеціалізованої, фахової передвищої, вищої освіти та заклади післядипломної освіти, установи, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України (далі - заклади освіти).

2. Це Положення визначає єдину систему організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу (учнів, студентів, курсантів, слухачів, аспірантів та працівників закладів освіти), а також обов'язки керівників та посадових осіб щодо забезпечення безпечних та нешкідливих умов навчання, утримання і праці, запобігання травматизму.

3. Заклади освіти у своїй діяльності керуються нормативно-правовими актами з питань охорони праці, цим Положенням.

4. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах освіти покладається на їх керівників.

II. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в Міністерстві освіти і науки України

1. Державний секретар МОН здійснює загальне керівництво і є відповідальним за організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності в Міністерстві освіти і науки України.

2. Міністерство освіти і науки України:

1) забезпечує виконання покладених на нього завдань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності відповідно до Кодексу цивільного захисту України, Законів України «Про освіту», «Про охорону праці», нормативно-правових актів, координує і контролює загальний стан роботи з охорони праці в галузі, діяльність закладів освіти щодо забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання, утримання і праці;

2) проводить єдину науково-технічну політику з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності, впровадження системи стандартів безпеки праці, направлених на забезпечення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу;

3) створює службу охорони праці Міністерства освіти і науки України відповідно до Типового положення про службу охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15 листопада 2004 року № 255, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01 грудня 2004 року за № 1526/10125.

4) забезпечує опрацювання, прийняття нових, перегляд і скасування нормативно-правових актів з охорони праці відповідно до цього Положення, видає накази, інструкції з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності, здійснює контроль за їх виконанням;

5) забезпечує функціонування системи управління охороною праці в закладах освіти;

6) передбачає внесення до освітніх програм та підручників питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

7) здійснює контроль за станом охорони праці в закладах освіти;

9) забезпечує навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладах освіти;

10) один раз на три роки організовує в установленому порядку навчання і перевірку знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності керівників, спеціалістів, працівників галузі, які є членами комісії з перевірки знань у закладах освіти;

12) здійснює постійний зв'язок з іншими органами виконавчої влади та громадськими об'єднаннями щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

13) при настанні під час освітнього процесу нещасних випадків вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 31 серпня 2001 року № 616, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2001 року за № 1093/6284 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 07 жовтня 2013 року № 1365)...

III. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності в Міністерстві освіти і науки Автономної республіки Крим, департаментах (управліннях) освіти і науки обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, управліннях освітою органів місцевого самоврядування

1. Відповідальними за організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності в Міністерстві освіти і науки Автономної республіки Крим, департаментах (управліннях) освіти і науки обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, управліннях освітою органів місцевого самоврядування є їх керівники.

2. Міністерство освіти і науки Автономної республіки Крим, департаменти (управління) освіти і науки обласних, районних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, управління освітою органів місцевого самоврядування:

1) здійснюють керівництво і контроль за організацією роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладах освіти, безпосередньо їм підпорядкованих;

2) відповідно до Типового положення про службу охорони праці створюють службу охорони праці, одночасно можуть створювати службу безпеки життєдіяльності, яка поєднує роботу служб пожежної, радіаційної безпеки та виконує інші функціональні завдання з питань безпеки життєдіяльності;

3) забезпечують функціонування системи управління охороною праці в закладах освіти;

4) забезпечують виконання нормативно-правових актів з питань охорони праці в закладах освіти та відповідних приписів органів державного нагляду за охороною праці;

5) надають необхідну допомогу щодо створення безпечних умов проведення освітнього процесу в закладах освіти, систематично заслуховують їх керівників про стан роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

6) тимчасово призупиняють або забороняють освітній процес у закладах освіти, а також роботи в небезпечних для життя і здоров'я умовах, призначають повторну перевірку знань працівників з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

7) один раз на три роки здійснюють навчання та перевірку знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності керівників закладів освіти, їх заступників, фахівців відділів (управлінь) освіти, педагогічних працівників та інших працівників закладів освіти;

8) забезпечують заклади освіти нормативно-правовими актами з питань охорони праці;

10) здійснюють контроль за дотриманням норм і правил з охорони праці в трудових об'єднаннях здобувачів освіти, своєчасним навчанням, проведенням інструктажів і перевіркою знань з питань охорони праці керівників цих об'єднань;

11) забезпечують проведення дозиметричного контролю в закладах освіти шляхом укладання договорів з відповідними службами згідно із законодавством;

12) не дозволяють залучення здобувачів освіти до господарських робіт і виробничої практики без обстеження робочих місць, забороняють проведення робіт, які негативно впливають на здобувачів освіти та працівників закладів освіти і стан довкілля;

13) здійснюють постійний зв'язок з органами виконавчої влади та громадськими об'єднаннями щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

14) перед початком навчального року, а також періодично протягом навчального року оцінюють технічний стан обладнання та устаткування навчальних приміщень закладів освіти;

15) визначають базові (опорні) заклади освіти щодо створення безпечних і нешкідливих умов навчання, утримання і праці;

16) здійснюють контроль за проведенням інструктажів з охорони праці, безпеки життєдіяльності здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

17) здійснюють затвердження посадових інструкцій керівників закладів освіти з обов'язковим блоком питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

18) організують проведення атестації робочих місць за умовами праці відповідно до Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 серпня 1992 року № 442 (із змінами);

21) при настанні під час освітнього процесу нещасних випадків вживають заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

IV. Обов'язки посадових осіб та організація роботи з охорони праці і безпеки життєдіяльності в закладах освіти

1. Керівник закладу освіти (ректор, директор, завідувач):

1) є відповідальним за створення безпечних умов освітнього процесу згідно із законодавством про охорону праці, цим Положенням; не дозволяє проведення освітнього процесу за наявності шкідливих та небезпечних умов;

2) відповідно до Типового положення про службу охорони праці створює в закладі освіти службу охорони праці, безпеки життєдіяльності, яка безпосередньо підпорядковується йому; призначає відповідальних за організацію роботи з охорони праці, безпеки життєдіяльності в закладі освіти та визначає їх функціональні обов'язки, забезпечує функціонування системи управління охороною праці;

3) призначає наказом осіб, відповідальних за стан охорони праці в структурних підрозділах, навчальних кабінетах, лабораторіях, майстернях, спортзалах, тирах (стрільбищах) тощо;

4) затверджує посадові інструкції керівників структурних підрозділів, працівників з обов'язковим блоком питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

5) перед початком навчального року, а також періодично протягом навчального року оцінює технічний стан обладнання та устаткування навчальних приміщень закладів освіти;

6) уживає заходів щодо приведення інженерно-технічних комунікацій, устаткування, обладнання у відповідність до чинних стандартів, правил, норм з охорони праці;

7) укладає колективний договір (угоду), що містить розділ з охорони праці, безпеки життєдіяльності, та забезпечує його виконання;

8) забезпечує виконання вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці, заходів з охорони праці, безпеки життєдіяльності, передбачених колективним(ою) договором (угодою), приписів органів державного нагляду за охороною праці, пропозицій виборного органу первинної профспілкової організації (представника профспілки);

9) на засіданнях педагогічної ради закладу освіти, нарадах керівників структурних підрозділів, осіб, відповідальних за стан охорони праці, безпеку життєдіяльності, організовує звітування з питань профілактики травматизму, виконання заходів розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди), видає накази, розпорядження з цих питань;

10) організовує профілактичну роботу щодо попередження травматизму і зниження захворюваності серед здобувачів освіти та працівників закладів освіти;

14) контролює забезпечення здобувачів освіти та працівників закладів освіти спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту згідно з Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям;

15) здійснює контроль за підготовкою трудових студентських загонів, учнівських об'єднань щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці та відпочинку на місцях їх дислокації;

16) сприяє проведенню дозиметричного контролю відповідно до нормативно-правових актів з обов'язковою реєстрацією в спеціальному журналі;

17) забезпечує навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності здобувачів освіти та працівників закладів освіти відповідно до законодавства і цього Положення;

18) сприяє виконанню організаційно-технічних заходів упровадження системи стандартів безпеки праці, проведенню атестації робочих місць за умовами праці;

2. Заступник керівника (проректор, заступник директора, завідувач):

1) організовує і контролює виконання керівниками структурних підрозділів (факультетів, кафедр, кабінетів, лабораторій тощо) заходів щодо створення безпечних і нешкідливих умов освітнього процесу;

2) забезпечує впровадження відповідних вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в освітній процес;

3) контролює проведення улаштування і обладнання навчальних кабінетів, майстерень, лабораторій, спортзалів тощо;

4) здійснює контроль за безпечним використанням навчального обладнання, приладів, хімреактивів тощо, що використовуються під час освітнього процесу, відповідно до типових переліків, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України;

5) бере участь у підготовці студентських загонів, учнівських об'єднань щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці та відпочинку в місцях їх дислокації;

6) один раз на три роки організовує навчання і перевірку знань працівників закладу освіти з охорони праці, безпеки життєдіяльності, бере участь у складі комісії з перевірки знань;

7) контролює проведення інструктажів з охорони праці, безпеки життєдіяльності із здобувачами освіти, працівниками в структурних підрозділах;

8) забезпечує роботу щодо розроблення і періодичного перегляду (один раз на 5 років) інструкцій з охорони праці для працівників закладу освіти та інструкцій з безпеки під час проведення навчання для здобувачів освіти, при виконанні практичних, лабораторних робіт у навчальних кабінетах, лабораторіях, майстернях тощо;

9) забезпечує розроблення інструкцій з охорони праці для професій або видів робіт з підвищеною небезпекою, які переглядаються один раз на 3 роки відповідно до Положення про розробку інструкцій;

10) бере участь у розробленні розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди);

11) затверджує погоджені службою охорони праці, безпеки життєдіяльності добові норми зберігання і витрачання отруйних речовин, легкозаймистих рідин та інших пожежо- і вибухонебезпечних матеріалів;

12) контролює дотримання працівниками закладу освіти посадових інструкцій у частині забезпечення охорони праці, безпеки життєдіяльності;

13) сприяє здійсненню громадського контролю за додержанням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці.

5. Завідувач кабінету, лабораторії, майстерні, навчально-виробничої майстерні, старший майстер, майстер виробничого навчання:

1) є відповідальним за безпечний стан робочих місць, обладнання, приладів, інструментів, інвентарю тощо;

2) не допускає до проведення навчальних занять або робіт здобувачів освіти та працівників закладу освіти без передбаченого спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту;

3) вимагає у встановленому порядку забезпечення спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту здобувачів освіти та працівників закладу освіти згідно з Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям;

4) відповідно до цього Положення розробляє і переглядає (один раз на 5 років) інструкції з безпеки під час проведення навчання в кабінетах, лабораторіях, навчально-виробничих майстернях, навчальних господарствах, спортивних залах тощо;

5) дозволяє використання обладнання, встановленого в лабораторіях, кабінетах, навчальних господарствах, цехах, на дільницях, полігонах, що передбачено типовими переліками, затвердженими Міністерством освіти і науки України;

6) контролює дотримання безпечних і нешкідливих умов проведення виробничої практики здобувачів освіти на підприємствах, в установах і організаціях, не дозволяє виконання робіт, не передбачених умовами договору;

7) проводить інструктажі з охорони праці під час навчально-виробничого процесу;

8) проводить інструктажі з безпеки життєдіяльності або контролює їх проведення викладачем, учителем;

10) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

6. Викладач, учитель, класовод, куратор групи, класний керівник, вихователь:

1) є відповідальним за збереження життя і здоров'я здобувачів освіти під час освітнього процесу;

2) забезпечує проведення освітнього процесу, що регламентується законодавчими та нормативно-правовими актами з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;

3) організовує вивчення здобувачами освіти правил і норм з охорони праці, безпеки життєдіяльності;

4) проводить інструктажі із здобувачами освіти:

з охорони праці - під час проведення трудового навчання і виробничої практики відповідно до Типового положення;

з безпеки життєдіяльності - під час проведення навчальних занять, позакласних, позашкільних заходів:

вступний на початку навчального року - з реєстрацією вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності здобувачів освіти в журналі обліку навчальних занять (додаток 1) на сторінці класного керівника, куратора групи;

первинний, позаплановий, цільовий інструктажі - з реєстрацією в журналі реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів здобувачів освіти з безпеки життєдіяльності (додаток 2);

первинний інструктаж перед початком заняття (нової теми, лабораторної, практичної роботи тощо) - з реєстрацією в журналах обліку навчальних занять і виробничого навчання на сторінці предмета в рядку про зміст уроку, лекції, практичної роботи тощо;

5) здійснює контроль за виконанням здобувачами освіти правил (інструкцій) з безпеки;

6) проводить профілактичну роботу щодо запобігання травматизму серед здобувачів освіти під час освітнього процесу;

7) проводить профілактичну роботу серед здобувачів освіти щодо вимог особистої безпеки у побуті (дії у надзвичайних ситуаціях, дорожній рух, участь у масових заходах, перебування в громадських місцях тощо);

8) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

V. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час проведення науково-дослідної діяльності в закладах освіти

1. Заступник керівника (проректор) з наукової роботи:

1) організовує роботу та здійснює контроль за виконанням заходів щодо створення безпечних і нешкідливих умов під час проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських і експедиційних робіт, а також у студентських наукових товариствах, конструкторських бюро відповідно до законодавства про охорону праці, цього Положення;

2) організовує навчання і перевірку знань з охорони праці, безпеки життєдіяльності наукових, науково-педагогічних працівників структурних підрозділів;

3) організовує роботу щодо розроблення і періодичного перегляду інструкцій з охорони праці під час виконання наукових робіт;

затверджує в установленому порядку інструкції з охорони праці, що діють у науково-дослідних і дослідно-конструкторських (у тому числі студентських) підрозділах, контролює їх виконання;

4) організовує забезпечення навчальних експедицій, партій, загонів спорядженням, обладнанням, засобами індивідуального захисту, інструкціями з охорони праці, а також затверджує акти готовності виїзду навчальних експедицій, партій, загонів на науково-дослідні та експедиційні роботи;

7) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

2. Начальник науково-дослідного сектору (заступник начальника науково-дослідної частини):

1) здійснює безпосереднє керівництво і є відповідальним за організацію та дотримання безпечних і нешкідливих умов проведення науково-дослідних, дослідно-конструкторських і експедиційних робіт відповідно до законодавства з охорони праці, цього Положення;

2) організовує проведення науково-дослідних робіт лише за наявності приміщень, приладів, обладнання, устаткування, що відповідають вимогам системи стандартів безпеки праці, правилам і нормам з охорони праці та прийняті до експлуатації;

3) розглядає і подає на затвердження проректору з наукової роботи договори на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи після погодження їх службою охорони праці, безпеки життєдіяльності;

6) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

3. Керівник науково-дослідної роботи (теми):

1) здійснює безпосереднє керівництво і є відповідальним за організацію і забезпечення безпечних і нешкідливих умов проведення науково-дослідної і дослідно-конструкторської роботи відповідно до законодавства з охорони праці, цього Положення;

2) організовує проведення науково-дослідної роботи лише за наявності приміщень, приладів, установок, обладнання, устаткування, що відповідає вимогам стандартів безпеки праці, правилам і нормам з охорони праці;

3) відповідає за безпечну експлуатацію приладів, установок, обладнання, а також захисних, сигнальних і протипожежних пристроїв, контрольно-вимірювальних приладів, посудин, що працюють під тиском, безпечне використання, забезпечення і

транспортування вибухових, отруйних, радіоактивних, легкозаймистих та інших шкідливих для життя і здоров'я речовин;

4) проводить первинний (на робочому місці), повторний, позаплановий інструктаж з охорони праці із учасниками освітнього процесу відповідно до Типового положення, допускає до самостійної роботи;

5) розробляє інструкції щодо безпечного використання нових матеріалів, обладнання, проведення відповідних процесів;

8) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

VI. Організація роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності під час позакласної, позашкільної діяльності

1. Заступник керівника закладу освіти з навчально-виховної роботи:

1) уживає необхідних заходів щодо створення безпечних і нешкідливих умов, виконання санітарно-гігієнічних норм і вимог з охорони праці, безпеки життєдіяльності під час проведення позакласних і позашкільних заходів;

2) контролює і надає методичну допомогу керівникам клубів, гуртків, спортивних секцій, походів, екскурсій, трудових об'єднань, громадських робіт тощо з питань створення безпечних і нешкідливих умов праці і відпочинку здобувачів освіти, запобігання травматизму;

3) проводить інструктажі з охорони праці, безпеки життєдіяльності класоводів, класних керівників, учителів та інших осіб, які залучені до організації позакласної, позашкільної роботи;

4) організовує профілактичну роботу серед здобувачів освіти з охорони праці, безпеки життєдіяльності під час освітнього процесу;

5) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

2. Керівник клубу, гуртка, секції, тренер:

1) забезпечує безпечний стан робочих місць, безпечну експлуатацію обладнання, приладів, інструментів, спортивного спорядження (інвентарю) тощо;

2) проводить інструктажі з охорони праці з працівниками та інструктажі з безпеки життєдіяльності із здобувачами освіти;

3) не дозволяє працювати учням, студентам, курсантам без відповідного спецодегу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту згідно з Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям;

4) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків;

5) веде профілактичну роботу з охорони праці, безпеки життєдіяльності серед здобувачів освіти.

VII. Організація роботи з охорони праці

під час адміністративно-господарської діяльності в закладах освіти

1. Заступник керівника з адміністративно-господарської роботи, завідувач господарства, начальник господарського відділу:

1) здійснює експлуатацію та догляд будівель, споруд і територій відповідно до законодавства з охорони праці;

2) забезпечує дотримання вимог правил охорони праці під час експлуатації виробничого, енергетичного, вентиляційного обладнання, машин, механізмів, парових і водогрійних котлів, посудин, що працюють під тиском;

3) контролює дотримання норм переміщення вантажів, санітарно-гігієнічного стану побутових і допоміжних приміщень, територій відповідно до законодавства з охорони праці;

4) забезпечує навчальні приміщення, лабораторії, кабінети, господарські і культурно-побутові підрозділи закладу освіти обладнанням та інвентарем відповідно до законодавства з охорони праці;

5) забезпечує здобувачів освіти та працівників закладу освіти спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту згідно з Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям, організовує періодичні випробування діелектричних засобів захисту, а також облік, зберігання, видачу, прання, сушку, дезінфекцію та ремонт спецодягу;

6) організовує проведення замірів опору ізоляції електроустановок та електропроводки, заземлювальних пристроїв, періодичні випробування і огляди вантажопідйомних машин і механізмів, парових і водогрійних котлів, посудин, що працюють під тиском, аналізи повітря на вміст пилю, газів і парів шкідливих речовин, вимірювання освітленості, шуму і вібрації, радіаційний контроль у приміщеннях закладу освіти відповідно до нормативно-правових актів;

7) організовує зі спеціалізованими організаціями навчання персоналу, що обслуговує котли і водонагрівачі, балони із зрідженими газами, компресори і посудини, електричні установки та інші агрегати і механізми підвищеної небезпеки;

8) організовує зберігання на складах палива, отруйних матеріалів, легкозаймистих і горючих рідин, балонів зі зрідженими газами, обладнання, сировини, матеріалів тощо відповідно до правил і норм з охорони праці та Правил пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 15 серпня 2016 року № 974, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 08 вересня 2016 року за № 1229/29359;

9) відповідно до Положення про розробку інструкцій розробляє і періодично переглядає інструкції з охорони праці під час виконання конкретних господарських робіт, узгоджує їх із службою охорони праці;

10) проводить інструктажі з охорони праці, забезпечує навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності в адміністративно-господарських підрозділах;

13) організовує роботу щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці на автотранспортному підприємстві, автобазі, в гаражі закладу освіти тощо відповідно до вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці;

14) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

2. Головний інженер, енергетик, механік закладу освіти:

1) здійснює безпосереднє керівництво і є відповідальним за організацію і виконання робіт у підпорядкованих інженерно-технічних службах відповідно до законодавства з охорони праці, цього Положення;

2) забезпечує експлуатацію і утримання будівель, споруд, виробничих приміщень, обладнання, машин, механізмів, електроустановок, електросилових, електроосвітлювальних, опалювальних, газових і каналізаційних мереж, систем вентиляції відповідно до правил і норм з охорони праці;

3) виявляє причини аварій з машинами, механізмами, електроустановками, обладнанням, веде облік та аналіз аварій, розробляє і вживає заходів щодо запобігання аваріям;

4) організовує відповідно до нормативно-правових актів з питань охорони праці:

проведення планово-запобіжних ремонтів;

профілактичні випробування обладнання, машин, механізмів, посудин і апаратів, що працюють під тиском;

заміри опору ізоляції електроустановок, електропроводки, заземлювальних пристроїв;

5) розробляє і впроваджує заходи щодо механізації, автоматизації ручної праці, важких та трудомістких процесів;

6) забезпечує безпечні і нешкідливі умови праці під час монтажних, демонтажних і ремонтних робіт на підконтрольних об'єктах, обладнання робочих місць необхідним допоміжним спорядженням і огорожами, знаками безпеки, оформлення працівникам наряду-допуску на виконання робіт з підвищеною небезпекою;

7) проводить реєстрацію об'єктів закладу освіти, підконтрольних органам державного нагляду, оформляє відповідні документи;

8) розробляє інструкції з охорони праці під час експлуатації машин, механізмів, приладів, виконання конкретних робіт;

9) проводить інструктажі з охорони праці з кожним підпорядкованим йому працівником з реєстрацією в журналі відповідно до Типового положення;

12) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

3. Керівник виробничої дільниці (цеху), виконавець робіт в закладі освіти:

1) здійснює необхідні заходи з охорони праці, систематичне спостереження за станом і експлуатацією робочих місць;

2) здійснює нагляд за правильним і безпечним використанням обладнання, машин, механізмів, енергетичних установок і транспортних засобів, що працюють під його наглядом;

3) розробляє інструкції з охорони праці під час експлуатації машин, механізмів, приладів, виконання конкретних робіт;

4) здійснює контроль за своєчасною видачею відповідного спецодягу, спецвзуття і засобів індивідуального захисту працівникам;

5) проводить інструктажі з охорони праці та забезпечує своєчасне навчання працівників безпечним навичкам праці відповідно до Типового положення;

6) оформляє допуск працівникам на виконання робіт у підрозділах (дільницях) цеху та документи на припинення робіт машин, механізмів тощо;

7) організовує використання наочних засобів пропаганди охорони праці - інструкцій, пам'яток, плакатів тощо;

8) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

4. Майстер виробничої дільниці (цеху):

1) організовує безпечне проведення робіт;

2) проводить систематичне спостереження за станом виробничого, вентиляційного обладнання, риштувань, захисних пристроїв, кріплень котлованів, траншей тощо;

3) регулярно проводить перевірку чистоти і порядку на робочих місцях, у проходах та на під'їзних коліях, забезпечення достатньої освітленості робочих місць, а також правильного утримання та експлуатації підкранових колій;

4) проводить з працівниками інструктажі з охорони праці на робочому місці в процесі виконання робіт відповідно до Типового положення;

5) здійснює контроль за правильним використанням спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту, дотриманням норм перенесення вантажів, забезпеченням робочих місць запобіжними написами і плакатами;

6) при настанні під час освітнього процесу нещасного випадку вживає заходів, передбачених Положенням про порядок розслідування нещасних випадків.

5. Головний бухгалтер (бухгалтер):

1) здійснює контроль за витратами коштів, що виділяються на виконання заходів розділу з охорони праці, безпеки життєдіяльності колективного договору (угоди), забезпечує виконання заходів, передбачених нормативно-правовими актами з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності;

2) веде облік коштів, що витрачаються на виконання заходів з охорони праці, готує довідку керівнику закладу освіти про фактичні витрати коштів на виконання цих робіт;

3) організовує передплату періодичних видань з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності.

6. Начальник відділу кадрів (інспектор відділу кадрів):

1) оформляє на роботу осіб, які пройшли вступний інструктаж та інструктаж на робочому місці з охорони праці, а також переведення на іншу роботу за медичною довідкою про проходження попереднього (періодичного) медичного огляду працівника за формою, зазначеною у додатку 8 Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21 травня 2007 року № 246, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 року за № 846/14113 (далі - медична довідка);

2) оформляє на роботу осіб після попереднього медичного огляду в закладах охорони здоров'я, а також направляє на періодичний медичний огляд осіб, які залучаються до робіт підвищеної небезпеки, зберігає їх медичні довідки;

3) оформляє направлення працівників закладу освіти, залучених до робіт підвищеної небезпеки, на спеціальне навчання і перевірку знань з охорони праці;

4) оформляє на роботу жінок і осіб віком до вісімнадцяти років з урахуванням законодавчих та нормативно-правових актів про застосування праці неповнолітніх і жінок;

5) контролює наявність посадових інструкцій з блоком питань з охорони праці, безпеки життєдіяльності.

Про затвердження Примірнього переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи (від 13.02.2018 № 137) (витяг) // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/0137729-18>.

Відповідно до пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630, та з метою урахування положень Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Примірний перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи, що додається.

2. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти і науки України від 05 квітня 2006 року № 264 «Про затвердження Базового переліку засобів

навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової освіти».

ПРИМІРНИЙ ПЕРЕЛІК

засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи

№ з/п	Найменування засобів навчання та обладнання	Кількість	Примітка
Обладнання загального призначення			
1.	Комп'ютерне обладнання		
	Інтерактивний проектор, ноутбук*	Д	
	Планшет/нетбук*	Ф/К	
	Багатофункціональний пристрій - принтер, сканер, копір	Д	1
	Витратні матеріали для БФП: - набір чорнила (чорне), - набір чорнила (кольорове), - папір багатофункціональний офісний		2 2 10 x 500
	Флеш-накопичувач	Д	1 (не менше 128 ГБ)
	Ламінатор	Д	1
	Витратні матеріали для ламінатора: - плівка для ламінування		A4 не менше 1 пачки A5 не менше 1 пачки
	Документ-камера*	Д	1
	Мультимедійні (цифрові) навчальні програми, комп'ютерні ігри, що відповідають вимогам та тематиці навчальних програм початкової школи	Д	Рекомендовані МОН до використання
	* Відповідно до технічних характеристик, затверджених Міністерством освіти і науки України		
2.	Пристосування		
	Дошка аудиторна магнітно-крейдова стаціонарна	Д	1
	Дошка аудиторна магнітно-маркерна стаціонарна/мобільна	Д	1
	Дошка коркова	Д	1
	Акcesуари та витратні матеріали до дощок: - набір маркерів з тримачем, - набір магнітів, - губка для витирання, - засіб для чищення дошки - набір кольорової крейди		
	Екран для проекції	Д	
	Навушники з мікрофоном	К	
	Фліпчарт папір для фліпчарта	Д	2
3.	Меблі		
	Стіл учнівський одномісний	К	
	Стіл учительський		1

	Стілець учнівський	К	
	Стілець для вчителя		1
	Відкриті шафи для зберігання засобів навчання	Д	За потребою, відповідно до площі приміщення
	Контейнери для роздаткового матеріалу	Д	Відповідно до кількості учнів у класі
Мовно-літературна освітня галузь			
1.	Друковані засоби навчання		
	Комплект для навчання грамоти / письма (на магнітах): - український алфавіт (друковані й рукописні літери, великі і малі); - алфавіт мов національних меншин (друковані й рукописні літери, великі і малі); - порівняльні таблиці алфавітів української мови та мов національних меншин; - зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та мов національних меншин (великих і малих) та їх з'єднань; - зразки з'єднань букв (нижнього, середнього, верхнього); - вимоги до правильної постави під час письма та користування письмовим приладдям	Д	
	Набори для навчання грамоти та читання: - каса букв та складів; - набір графічного позначення мовних одиниць (звуки, склади, слова); - віяло; - розрізна азбука	Д + Ф Д + К К Ф	
	Набір таблиць: - вправи для збільшення кута зору, поля читання, - вправи для формування навичок читання	Д	
	Набір таблиць до основних розділів граматичного матеріалу відповідно до програми з української мови, читання та мов національних меншин	Д	
	Набори (комплекти) сюжетних та предметних малюнків (для розвитку мовлення, словникові слова та їх написання, до казок) відповідно до вимог змісту програмового матеріалу (по класах)	Д + Ф	
	Словники з української мови та мов національних меншин, в тому числі ілюстровані: - орфографічний; - тлумачний; - синонімів; - антонімів; - перекладний	Д + Ф	

	Репродукції картин, ілюстрації до творів, відповідно до тематики та видів діяльності, передбачених стандартом початкової освіти та навчальною програмою початкової школи	Д	
	Портрети українських, зарубіжних письменників та поетів, а також таких, що писали мовами національних меншин, відповідно до вимог навчальних програм з української мови та мов національних меншин	Д	
	Бібліотечка дитячої літератури (дитяча художня література, дитячі енциклопедії, довідники, журнали, газети тощо)	Д	
	Набір настільних розвивальних ігор: - мовне лото, доміно; - літературне лото, доміно; - ребуси, головоломки	Ф	
Іншомовна освітня галузь			
1.	Друковані		
	Набір таблиць (для мов, що вивчаються) на магнітах: - алфавіт; - транскрипційні знаки; - граматичні, до розділів граматичного матеріалу, передбаченого програмою початкової школи; - календар	Д	
	Демонстраційний набір букв на магнітах (англійська, німецька, французька, іспанська тощо)	Д	
	Каса букв та буквосполучень віяло	Д + Ф К	
	Набори тематичних, сюжетних, предметних малюнків (картинок), відповідно до тем програмового матеріалу, передбачених програмою початкової школи	Д	
	Словники перекладні, в тому числі ілюстровані	Г	
	Карти: - географічна карта Європи; - географічна карта країни, мова якої вивчається	Д	
	Настільні (лото, доміно, кубики) розвиваючі ігри мовою, що вивчається	Д + П	
	Комплекти для рольових ігор, іграшок, відповідно до тем програмового матеріалу, передбачених програмою початкової школи	Д + П	
Математична освітня галузь			
1.	Друковані		
	Набір таблиць (в тому числі магнітні, пазли): - зразки каліграфічного письма цифр та знаків; - ознаки, властивості, відношення предметів; - розташування у просторі і на площині; - лічба (кількісна, порядкова); - нумерація чисел, склад числа;	Д	

	<ul style="list-style-type: none"> - дії над числами, взаємозв'язок дій над числами; - таблиця множення; - закони та властивості арифметичних дій; - математичні вирази; - рівняння; - геометричні фігури, геометричні тіла та їх властивості; - величини та їх одиниці; - задачі, типові задачі, опорні схеми; - до основних тем навчального матеріалу, відповідно до програми початкової школи 		
	<p>Набори карток (в тому числі на магнітах або ін.):</p> <ul style="list-style-type: none"> - для лічби та усного рахунку від 0 до 100; - склад числа; - для математичних диктантів; - ілюстрації до типових задач; - демонстраційний набір знаків на магнітах - лічильний матеріал (набір Кюізенера, пластикові геометричні фігури тощо) 	<p>Д + К Д + К Ф Ф Д Д + Г</p>	
	<p>Числова лінійка:</p> <ul style="list-style-type: none"> - від 0 до 100 з набором карток до неї (десятками, одиницями, чисті); - від 0 до 1000 з набором карток (сотнями, десятками, одиницями, чисті) 	Д	Не менше 2 м, з можливістю кріплення карток і письма маркером
	Квадрат сотенний (математичний куб)	Д	Не менше 10 см x 10 см
	Комплекти роздаткові для: <ul style="list-style-type: none"> - лічби (0 - 1000); - вивчення складу числа 	К	Палички, бусини, фішки двосторонні
	Настільні логіко-розвивальні ігри	Г	
2.	Інструменти		
	<p>Контрольно-вимірювальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - метр навчальний з кольоровою шкалою; - метр дерев'яний з сантиметровим діленням; - трикутники (45°, 30° - 60°) - циркуль; - рулетка (на менше 1 м) - лінійка (не менше 15 см) 	<p>Д Д Д + К Д + К Д Д + К</p>	
3.	Моделі		
	Набір моделей геометричних фігур	Д + Г	
	Демонстраційний набір моделей геометричних тіл	Д	
	Набір моделей геометричних тіл та фігур (дерев'яні / пластикові)	Г	
	Модель демонстраційного механічного годинника (24 години, годинна, хвилинна, секундна стрілки)	Д	
	Модель механічного годинника (24 години, годинна, хвилинна, секундна стрілки) для учня	Г	

4.	Прилади і пристосування		
	Набірне / Магнітне полотно	Д	
	Каса цифр та лічильного матеріалу на магнітному кріпленні (предметні картинки, геометричні фігури)	Д	
	Контрольно-вимірвальні: - терези демонстраційні з набором важків, - терези з набором важків - набір годинників пісочних (1, 2, 5 хв.); - термометр; - спідометр; - набір мірного посуду (пластиковий)	Д Г Г Д Д Г	
	Математичний планшет з набором цифр та математичних знаків	Г	
	Танграм	Г	
	Магнітний прилад "Частки та дроби"	Д + Г	
	Навчальний набір грошових знаків	Г	
	Абакус	Д	
	Дидактичне приладдя (логічні блоки Дьенеша, розвивальні ігри Воскобовича (різні види), предмети зростаючої, арифметичні штанги тощо)	Г	
	Набір настільних розвивальних ігор: - шахи, шашки - маршрутні ігри - розрізні пазли / картинки - головоломки тощо		
	Природнича освітня галузь		
	1.	Друковані	
Карти стінні: - фізичні (світу, півкуль, України, області) - політична світу, адміністративно-територіальна України - тематичні (природні зони, корисні копалини, рослинний та тваринний світ, природо-заповідний фонд, історико-етнографічна, народні промисли) карти України		Д	
Комплекти таблиць: - Земля - Нежива природа - Жива природа - Система органів тіла людини - Охорона природи - Пори року - Праця людей		Д	Відповідно до основних тем програми початкової школи
Календар природи		Д	
Набори плакатів відповідно до тем навчального матеріалу, передбачених програмою початкової школи		Д	
2.	Об'єкти натуральні		

	<p>Гербарії:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дикорослі, культурні рослини - Рослини природних зон України - Лікарські, отруйні рослини - Бур'яни 	Д + Г	
	<p>Колекції:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Гірські породи - Корисні копалини та продукти їх переробки - Насіння та плоди (овочевих, зернових, прядивних, плодово-ягідних, квітково-декоративних культур) - Розвиток комах - Ґрунти - Морське дно 	Д + Г	
3.	Моделі		
	<p>Глобуси:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Фізичний (0 від 300 мм) - Політичний - Телурій 	Д	
4.	Муляжі		
	<p>Набори:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Фрукти - Овочі - Коренеплоди - Гриби (їстівні та отруйні) - Тварини 	Г	
5.	Прилади і пристосування		
	Термометр (зовнішній, кімнатний)	Д	
	Компас шкільний	К	
	Мікроскоп шкільний	Д	
	Лупа ручна шкільна	К	
	Банка пластикова з кришкою-лупою	Г	
	Секундомір	Д	
	Рулетка, шнур мірний (10 м)	Г	
	Магніт смуговий	Ф	
6.	Інвентар		
	Набір лабораторний демонстраційний (штатив, мірна склянка, лійка, набір фільтрів круглих, пінцет/зажим, мірний циліндр, піпетка, промивач, планшет для дослідних зразків)	Д	
	Набір лабораторний (піпетки, планшет для дослідних зразків, чашка Петрі, посуд для зберігання дослідних зразків з кришкою, пробірки мірні з кришкою, поліетиленові пакети із зіп-локом)	Г	
	Господарський (садовий інструмент, відро, лійка)	Ф	
	Ентомологічний сачок	Ф	
Технологічна освітня галузь			

1.	Друковані		
	Таблиці загальних тем (організація робочого місця, правила безпеки на уроці, правила користування окремими інструментами, економне ставлення до використання матеріалів)	Д	
	Набір таблиць відповідно до основних тем навчального матеріалу програми початкової школи	Д	
	Набір технологічних карт відповідно до основних тем навчального матеріалу програми початкової школи	Д	
	Альбоми демонстраційні та роздаткові відповідно до основних тем навчального матеріалу програми початкової школи	Д + Г	
2.	Об'єкти натуральні		
	Колекції відповідно до основних тем навчального матеріалу - Породи деревини; - Види тканин та ниток, зразки сировини для їх виготовлення; - Види паперу; - Витинанки; - Писанки; - Народні ремесла тощо	Д + Г	
3.	Прилади та приладдя		
	Посуд (столовий, чайний, кавовий, об'єкти сервірування)	Д	
	Набори для колективної творчості (різні види)	Ф	
4.	Інструменти		
	Конструктори для вивчення різних конструкцій та механізмів	Д + Ф	
	Набір інструментів, приладів та пристосувань для догляду за кімнатними рослинами	Г	
	Ігрові набори для конструювання з різними способами з'єднання деталей (50 - 100 елементів і більше)	Г	
Інформатична освітня галузь			
1.	Друковані засоби навчання		
	Роздаткові планшети клавіатури паперові (картонні)	Ф	
	Дидактичний матеріал для моделювання алгоритмів	Ф	
Соціальна і здоров'язбережна освітня галузь			
1.	Друковані засоби навчання		
	Комплекти таблиць: - Будова тіла людини - Здоров'я людини - Корисні і шкідливі звички - Фізична складова здоров'я - Правильне харчування - Здоровий спосіб життя - Особиста гігієна школяра	Д	

	- Соціальна складова здоров'я - Безпека життєдіяльності - Правила поведінки в природному, техногенному та соціальному оточенні - Безпека на дорозі - Небезпечні тварини		
	Аптечка медична	Д	
	Килимок для занять на вулиці (дитячий каремат)	К	
	М'які крісла-мішки	Г	
	Набір дорожніх знаків	Д	
Громадянська та історична освітня галузь			
1.	Друковані засоби навчання		
	Символи держави	Д	
	Таблиці та плакати - до пам'ятних дат (подій) держави, традицій і свят народу; - охорони природи і довкілля; - портрети історичних осіб, політичних діячів, визначних постатей; - ілюстрації історичних пам'ятників, архітектурних споруд, пам'яток культури, об'єктів культурно-історичної спадщини рідного краю, України; - ілюстрації предметів народно-ужиткового побуту	Д	
2.	Об'єкти натуральні		
	Предмети побуту українського народу		
	Предмети символіки українського народу, інших народів (за необхідності, враховуючи різноманітність національного складу дитячого колективу)		
Мистецька освітня галузь			
1.	Друковані засоби навчання		
	Таблиці: - репродукції картин художників; - зразки різних видів мистецтва; - з кольорознавства; - з основних тем навчального матеріалу відповідно до програми початкової школи	Д	
	Набори технологічних карт-схем послідовного виконання завдань відповідно до програмового матеріалу початкової школи	Д + Ф	
2.	Моделі та муляжі		
	Гіпсові фігури геометричних тіл	Д	
	Фігури людини і тварин з рухомими частинами (пластикові)	Д	
3.	Прилади та пристосування		
	Камертон	Д	
	Метроном	Д	
	Набір магнітних нотних знаків	Д	

	Ширма для лялькового театру	Д	
	Набір ляльок, фігур та декорацій для лялькового театру: - в національному одязі (різонаціональна); - літературні та казкові персонажі; - ляльки-рукавички для лялькового театру; - маски казкових героїв та тварин	Д	
	Набір іграшок: - тварини дикі та домашні (реалістичні); - іграшки - літературні персонажі	Д	Розмір не менше 20 см
4.	Обладнання загального призначення		
	Мольберт двосторонній маркерний		
	Дошка з нотним станом (магнітна)	Д	
	Підставка для натури	Д	
5.	Інструменти		
	Дитячі музичні інструменти: - сопілка; - ксилофон; - металофон; - трикутник; - маракаси; - трищітки; - бубен; - барабанчик; - дзвіночки; - свистульки; - дерев'яні ложки тощо	Д	
	Дитячий клавішний синтезатор	Д	

Для характеристики кількісних показників використовуються такі позначення:

Д - демонстраційний примірник (не менше одного на клас)

К - комплект на клас (на кожного учня)

Ф - комплект для фронтальної роботи (не менше ніж один примірник на двох учнів)

Г - комплект, необхідний для роботи в групах (один примірник на 5 - 6 учнів)

Про внесення зміни до пункту 5 розділу «Мистецька освітня галузь» Примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи (від 25.02.2019 № 245) (витяг) // <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmini-do-punktu-5-rozdilu-mistecka-osvitnya-galuz-primirnogo-pereliku-zasobiv-navchannya-ta-obladnannya-navchalnogo-i-zagalnogo-priznachennya-dlya-navchalnih-kabinetiv-pochatkovoyi-shkoli>.

Відповідно до пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630, та з метою урахування положень Концепції реалізації державної політики у сфері

реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, організації сучасного освітнього середовища, що сприятиме розвитку творчої особистості дитини,
НАКАЗУЮ:

1. Пункт 5 розділу «Мистецька освітня галузь» Примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 13 лютого 2018 р. № 137, після позиції «Дитячий клавішний синтезатор» доповнити позицією такого змісту:

Акордеон Баян Фортепіано		1 на заклад
--------------------------------	--	-------------

Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи (від 23.03.2018 № 283) *(витяг)* // <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-organizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli>.

Відповідно до пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630, та з метою організації сучасного освітнього простору Нової української школи
НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи, що додаються.

2. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю. Г.) довести Методичні рекомендації до відомих обласних, Київської міської державних адміністрацій.

Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи

Особливістю Нової української школи є, поміж іншого, організація такого освітнього середовища, що сприятиме вільному розвитку творчої особистості дитини. З Цією метою змінюються просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання. У Новій українській школі зростає частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивації її до навчання. Освітній простір Нової української школи не обмежується питаннями ергономіки. Організація освітнього простору навчального кабінету потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення навчального обладнання, що здійснюється через такі осередки:

- осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідними меблями;
- змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки/фліп-чарти/стенди тощо;
- осередок для гри, оснащений настільними іграми, інвентарем для рухливих ігор;

- осередок художньо-творчої діяльності з полицями для зберігання приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт;
- куточок живої природи;
- осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям;
- дитяча класна бібліотечка;
- осередок вчителя, оснащений столом, стільцем, комп'ютером, полицями/ящиками, шафами для зберігання дидактичного матеріалу тощо.

Враховуючи такі особливості освітнього середовища Нової української школи, рекомендуємо використовувати обладнання загального призначення (шкільні меблі), що виготовлене відповідно до чинних в Україні стандартів та відповідає таким вимогам:

Вимога	Рекомендація
<i>ергономічність</i>	наявність у кожному класі комплектів меблів для учнів (парта/стіл + стілець) не менше двох ростових груп (жовте, червоне, зелене маркування) наявність підставок для приладдя на стільниці; заокруглені кути стільниць, спинок та сидінь
<i>безпечність</i>	зроблено з матеріалів, що дозволені чинним санітарним законодавством для використання у закладах освіти; виріб відповідає санітарно-гігієнічним вимогам; відсутність гострих кутів, сторонніх запахів; матова поверхня стільниці; стійкість конструкції; наявність пристроїв для запобігання пошкодженню та забрудненню підлоги
<i>форма та розміри</i>	стільниця у формі трапеції, трикутника або іншій, що забезпечить швидку трансформацію для групової роботи; столи і парти мають бути одномісними; стільниця повинна мати виріз з боку, ближнього до учня; відповідність розміру ростовій групі; можливість компактно штабелювати меблі
<i>міцність</i>	гарантійний термін не менше 24 місяців; вандалостійкість; стійкість до миючих та дезінфекційних засобів, дозволених для використання
<i>вага</i>	не більше 4 кг для стільця та 10 кг – для стола або парти
<i>колір</i>	неяскраві світлі теплі відтінки жовтого, зеленого, голубого, бежевого кольорів
<i>естетичність</i>	привабливий вигляд сучасний дизайн; відповідність стилю загального облаштування приміщення

Освітній простір організовується таким чином, щоб учитель міг спостерігати за діяльністю дітей в усіх осередках, діти мали можливість безпечно переміщуватися і мати місце для зберігання особистих речей.

Про затвердження Положення про міжшкільний ресурсний центр
(від 09.11.2018 № 1221, набрання чинності - 15.02.2019) *(витяг)* // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0063-19>.

Відповідно до абзацу другого частини третьої статті 9 Закону України «Про загальну середню освіту», Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Положення про міжшкільний ресурсний центр, що додається.
2. Директорату дошкільної та шкільної освіти (Осмоловський А. О.) забезпечити в установленому порядку подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
3. Управлінню адміністративно-господарського та організаційного забезпечення (Єрко І.А.) зробити відмітку у справах архіву.
4. Визнати таким, що втратив чинність, наказ Міністерства освіти і науки України від 30 листопада 1993 року № 430 «Про затвердження Положення про міжшкільний навчально-виробничий комбінат», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 03 грудня 1993 року за № 177.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки України
09.11. 2018 № 1221

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
18.01. 2019 за № 63/33034

ПОЛОЖЕННЯ **про міжшкільний ресурсний центр**

I. Загальні положення

1. Це Положення визначає основні засади створення та діяльності міжшкільних ресурсних центрів.

2. У цьому Положенні терміни вживаються у таких значеннях:

міжшкільний ресурсний центр (МРЦ) - юридична особа, що здійснює ресурсне забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, а також забезпечує поглиблене вивчення окремих предметів інваріантної та варіативної складових освітніх програм;

пересувні лабораторії МРЦ - рухомі, мобільні лабораторії, призначені для забезпечення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти, раціонального та ефективного використання наявних ресурсів, матеріально-технічної бази МРЦ.

4. МРЦ є юридичною особою, що діє на підставі статуту, має рахунки у фінансових установах, самостійний баланс.

6. МРЦ можуть мати статус закладу освіти, якщо основним видом його діяльності є освітня діяльність.

МРЦ, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти, можуть забезпечувати здобуття освіти на відповідному рівні.

МРЦ, що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної) освіти, можуть надавати на договірній основі відповідні освітні послуги за кошти фізичних або юридичних осіб.

8. МРЦ для здійснення статутної діяльності може на договірних засадах об'єднуватися з іншими юридичними особами, здійснювати співпрацю у рамках державно-приватного партнерства, входити до складу освітніх округів у порядку, визначеному законодавством.

II. Освітній процес у МРЦ

1. МРЦ здійснюють спільну діяльність із закладами освіти для виконання вимог державних стандартів загальної середньої освіти.

МРЦ можуть відповідно до цивільно-правових угод, укладених із закладами освіти, фізичними та юридичними особами, забезпечувати поглиблене вивчення окремих предметів інваріантної та варіативної (курсів за вибором, факультативів профорієнтаційного та іншого спрямування) складових освітніх програм (навчальних планів), навчання учнів (вихованців) за мережевою формою здобуття освіти.

8. МРЦ для здійснення статутної діяльності може на договірних засадах об'єднуватися з іншими юридичними особами, здійснювати співпрацю у рамках державно-приватного партнерства, входити до складу освітніх округів у порядку, визначеному законодавством.

II. Освітній процес у МРЦ

1. МРЦ здійснюють спільну діяльність із закладами освіти для виконання вимог державних стандартів загальної середньої освіти.

МРЦ можуть відповідно до цивільно-правових угод, укладених із закладами освіти, фізичними та юридичними особами, забезпечувати поглиблене вивчення окремих предметів інваріантної та варіативної (курсів за вибором, факультативів профорієнтаційного та іншого спрямування) складових освітніх програм (навчальних планів), навчання учнів (вихованців) за мережевою формою здобуття освіти.

2. Освітній процес у МРЦ може здійснюватися відповідно до затверджених в установленому законодавством порядку освітніх програм, на підставі навчальних планів МРЦ та/або навчальних планів закладів освіти, з якими укладено відповідні цивільно-правові договори.

3. Учасниками освітнього процесу в МРЦ є учні (вихованці), слухачі, педагогічні працівники, бібліотекарі, інші спеціалісти, батьки або інші законні представники, представники інших закладів освіти, підприємств, установ, організацій, які беруть участь в його роботі.

4. З метою забезпечення вивчення окремих предметів МРЦ може створювати учнівські теплиці, зимові сади, виробничі майстерні, стаціонарні та пересувні лабораторії, укомплектовані необхідними дидактичними матеріалами, засобами навчання та навчальним обладнанням, у тому числі приладами, пристроями та матеріалами.

5. МРЦ може сприяти вибору учнями напрямку профільного навчання у ліцях шляхом:

- проведення профорієнтаційної роботи серед учнів (вихованців);
- розроблення індивідуальної освітньої траєкторії з урахуванням індивідуальних особливостей учнів (вихованців), їх інтересів, потреб ринку праці та майбутніх ризиків побудови кар'єри;
- впровадження професійно-спрямованих курсів за вибором, факультативів, гуртків;
- проведення інформаційних та консультаційних заходів.

Для учнів (вихованців) МРЦ забезпечує умови для перевірки можливостей самореалізації в різних видах професійної діяльності.

6. Навчальний рік у МРЦ незалежно від підпорядкування та форми власності починається 01 вересня поточного року і завершується не пізніше 01 липня наступного року.

7. Структура навчального року встановлюється МРЦ у межах часу, передбаченого освітньою програмою (навчальним планом), та погоджується із закладами освіти відповідно до укладених цивільно-правових договорів.

8. Зарахування учнів (вихованців) до МРЦ здійснюється наказом його керівника на підставі відповідної заяви батьків, інших законних представників учнів (вихованців).

Навчальні класи (групи) формуються згідно з нормативами їх наповнюваності, встановленими законодавством України, з урахуванням наявності приміщень, що відповідають санітарно-гігієнічним вимогам для здійснення освітнього процесу, та відповідно до кількості поданих заяв про зарахування до МРЦ.

III. Пересувні лабораторії МРЦ

1. На базі пересувної лабораторії МРЦ може здійснюватися проведення різних видів практичних робіт з біології, фізики, хімії, інтегрованих курсів природничих наук, інформатики тощо.

2. Функціонування пересувних лабораторій МРЦ здійснюється з додержанням вимог законодавства щодо охорони праці, правил протипожежної безпеки, санітарно-гігієнічних правил та норм.

Засоби навчання та навчальне обладнання, що використовуються у пересувній лабораторії МРЦ, повинні мати висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи, та/або технічний паспорт на виріб, та/або декларацію про відповідність вимогам технічних регламентів; бути укомплектованими інструкціями про використання та зберігання, викладеними українською мовою, та обов'язковим методичним забезпеченням для демонстраційних, практичних та лабораторних робіт відповідно до освітньої програми.

3. Керівник МРЦ визначає працівника (працівників) з числа працівників МРЦ, відповідального(их) за організацію роботи пересувної лабораторії МРЦ та реалізацію на її базі системи науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей.

V. Матеріально-технічна база та фінансово-господарська діяльність МРЦ

1. До матеріально-технічної бази МРЦ належать будівлі, споруди, земля, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло, інше майно, вартість яких відображено у балансі.

Утримання та розвиток матеріально-технічної бази МРЦ, у тому числі забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування, фінансуються за рахунок коштів його засновника (засновників).

2. Майно, закріплене за МРЦ державної або комунальної форми власності, належить йому на праві оперативного управління.

3. Фінансування МРЦ здійснюється його засновником (засновниками) або уповноваженим ним органом відповідно до законодавства.

Фінансово-господарська діяльність МРЦ здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України, Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших нормативних актів.

4. МРЦ має право придбати та орендувати необхідне обладнання й інші матеріальні ресурси, користуватися послугами підприємств, установ, організацій та

фізичних осіб, фінансувати за рахунок власних коштів заходи, що сприяють поліпшенню соціально-побутових умов працівників, відповідно до законодавства України.

5. За рішенням засновника (засновників) або уповноваженого ним(и) органу бухгалтерський облік та фінансова звітність МРЦ державної та комунальної форм власності може здійснюватися самостійно або через централізовану бухгалтерію органу, у сфері управління якого перебуває МРЦ.

РОЗДІЛ VI. НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ ІНШИХ ВІДОМСТВ

НАКАЗИ

Про затвердження Правил безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти (наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 16.03.2004 № 81, набрання чинності – 17.05.2004, поточна редакція від 01.12.2007, підстава – z1290-07, із змінами згідно з наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 06.11.2007 № 252) *(витяг)* // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0620-04>.

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» (2694-12),
Н А К А З У Ю:

1. Затвердити Правила безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти (далі - Правила), що додаються.

3. Начальникам територіальних управлінь Держнаглядохоронпраці України:
- ужити заходів щодо вивчення вимог Правил державними інспекторами, іншими посадовими особами Держнаглядохоронпраці України;
- забезпечити систематичний контроль за дотриманням вимог цих Правил.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Держнаглядохоронпраці України
16.03.2004 № 81

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
17.05.2004 за № 620/9219

ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ

під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти

1. Загальні положення

1.1. Ці Правила встановлюють вимоги безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти і поширюються на загальноосвітні, професійно-технічні, вищі навчальні заклади I та II рівнів акредитації (далі - навчальні заклади) незалежно від форм власності та відомчого підпорядкування, які здійснюють навчання учнів (студентів) на персональних комп'ютерах (далі - ПК) у кабінетах інформатики.

Ці Правила є обов'язковими для виконання учнями, студентами (далі - учні), викладачами, учителями, керівниками навчальних закладів.

1.2. ... Введення в експлуатацію кабінету інформатики навчального закладу під час його приймання до нового навчального року проводить комісія, створена за наказом органу виконавчої влади (держадміністрації), до якої входять представники обласного, районного (міського) відділів освіти (залежно від підпорядкування), профспілки галузі, керівник навчального закладу, а під час уведення в дію новоутвореного або переобладнаного кабінету також і представники відповідних органів державного нагляду (охорони праці, пожежної безпеки, санітарно-епідеміологічної служби).

1.3. Кабінет інформатики належить навчальному закладу або міжшкільному навчально-виробничому комбінату, який обслуговує декілька навчальних закладів.

1.4. У кабінеті інформатики проводяться:

навчальні заняття з інформатики та інших навчальних предметів з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій;

позакласні (позаурочні) групові та індивідуальні заняття з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій;

розробка учнями програмних засобів за завданнями вчителя (викладача) або керівника навчального закладу.

Усі заняття з інформатики мають проводитися за навчальними програмами, що мають гриф Міністерства освіти і науки України або затверджені регіональними чи місцевими органами управління освітою.

1.5. Програмне забезпечення навчального призначення кабінету інформатики повинно мати гриф Міністерства освіти і науки України та сертифікат відповідності.

1.7. Монтаж, введення в експлуатацію, технічне обслуговування та гарантійний ремонт комплектів навчальної комп'ютерної техніки кабінету інформатики проводять підприємства, що здійснюють її поставку, ремонт в післягарантійний термін виконують підприємства, які проводять сервісне обслуговування комп'ютерної техніки (сервіс-центри) і мають право на проведення таких робіт, відповідно до угод, що укладають навчальні заклади.

1.8. Роботи з введення в експлуатацію та ремонту устаткування в кабінеті інформатики виконуються на основі гарантійного листа-заявки навчального закладу.

1.9. Окремі операції технічного обслуговування, за домовленістю сторін, допускається проводити завідувачем кабінету або вчителем (викладачем) за дорученням керівника навчального закладу.

2. Вимоги до влаштування кабінетів інформатики

2.1. У цьому нормативно-правовому акті термін вживається в такому значенні:

кабінет інформатики - це навчально-матеріальна база навчального закладу, міжшкільного навчально-виробничого комбінату з комплектом навчальної обчислювальної техніки або навчально-комп'ютерним комплексом (далі - НКК), оргтехнікою, навчально-наочними посібниками, навчальним обладнанням, меблями та пристосуваннями для проведення теоретичних і практичних занять із предметів «Інформатика», «Основи інформатики» та позакласних (позаурочних) занять з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій.

Кабінет інформатики використовується у викладанні інших навчальних предметів, трудового навчання з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій.

2.3. Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128 (z0229-02) «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06.03.2002 за № 229/6517, під час проведення практичних робіт з інформатики в навчальних закладах клас ділиться на дві підгрупи, але не менше 8 учнів.

3. Вимоги до обладнання робочих місць учнів та вчителів (викладачів)

3.3. Конструкція робочого столу має забезпечувати можливе розташування навчального обладнання.

3.4. Конструкція робочого стільця (крісла) має забезпечувати підтримання раціональної робочої пози під час виконання основних робочих операцій, створювати умови для зміни пози. Учитель (викладач) повинен відрегулювати висоту та кут нахилу сидіння і спинки відповідно до зросту і віку учня. Сидіння, спинка та підлокітники стільця мають м'яке, неслизьке, повітропроникне покриття.

3.5. ... екран ПК слід розташовувати на оптимальній відстані від очей учня, але не ближче 0,4 м залежно від розміру екрана монітора.

Для зручності зорового спостереження площина екрана ПК має бути перпендикулярна лінії зору, при цьому має бути передбачена можливість переміщення монітора у вертикальній площині під кутом +/- 30 град. (справа наліво).

4. Вимоги електробезпеки під час навчання в кабінетах інформатики

4.2. Для підключення переносної електроапаратури застосовують гнучкі проводи в ізоляції.

4.4. Штепсельні з'єднання та електророзетки для напруги 12 В та 36 В за своєю конструкцією мають відрізнитися від штепсельних з'єднань для напруги 127 В та 220 В і бути пофарбовані в колір, який візуально відрізняється від кольору штепсельних з'єднань, розрахованих на напругу 127 В та 220 В.

4.5. Не допускається:

використання електрообладнання кабінету інформатики в умовах, що не відповідають вимогам інструкцій підприємств-виробників;

експлуатація кабелів та проводів з пошкодженою або такою, що втратила захисні властивості за час експлуатації, ізоляцією;

розміщення електрообладнання поблизу джерел тепла, у місцях з недостатньою вентиляцією;

залишати працюючий ПК без догляду на тривалий час - більше 30 хв.;

підключення ПК до електромережі та електророзеток, що не мають захисного заземлення.

4.6. Перед початком навчання вчитель (викладач) повинен візуально перевірити непошкодженість захисного заземлення в тих кабінетах інформатики, у яких це заземлення виконано відкритим проводом.

4.7. Слід вимикати кабель живлення електрообладнання з електромережі, якщо воно залишається непрацюючим на тривалий час - добу і більше.

4.8. У разі несправності електрообладнання, його складових частин слід звернутися до працівників сервіс-центрів, не починати повторне вмикання або ремонт самостійно.

5. Організація безпечної роботи в кабінеті інформатики

5.2. На початку вивчення предметів з інформатики учні закріплюються вчителем (викладачем) за робочими місцями з урахуванням зросту, стану зору та слуху. У випадку навчальної потреби допускається тимчасова зміна розташування учнів у кабінеті інформатики.

5.3. Позакласні заняття з інформатики проводяться в присутності вчителів (викладачів).

5.4. Учителі (викладачі) стежать за виконанням учнями вимог безпеки під час навчання в кабінеті інформатики.

5.5. ... До роботи на ПК допускаються учні, які пройшли первинний інструктаж з охорони праці (безпеки життєдіяльності).

5.6. Безперервна робота учнів з екраном відеомонітора не має перевищувати:

для учнів I класу (6 років) - 10 хв. за одну навчальну годину;

для учнів II-V класів - 15 хв. за одну навчальну годину;

для учнів VI-VII класів - 20 хв. за одну навчальну годину;

для учнів VIII-IX класів - 25 хв. за одну навчальну годину;

для учнів X-XII класів та студентів вищих навчальних закладів I та II рівнів акредитації на першій годині занять - 30 хв., на другій годині - 20 хв.

Навчання з інформатики в навчальних закладах системи загальної середньої освіти передбачає 1-2 навчальні години на тиждень залежно від освітнього рівня відповідно до Базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

5.7. Навчання на ПК має проводитися з урахуванням можливостей кожного учня в індивідуальному режимі, який визначає вчитель. Початок і закінчення занять з кожною групою учнів фіксується в журналі обліку використання ПК відповідно до віку.

5.8. Загальна тривалість позакласних та факультативних занять з основ інформатики не повинна перевищувати 2 годин на тиждень, а безпосередньої роботи на ПК - не більше 1 години.

5.9. Загальна тривалість під час профільного навчання учнів на ПК не повинна перевищувати 2 годин на день.

5.10. Під час занять на ПК для попередження розвитку перевтомлення необхідно здійснювати комплекс профілактичних заходів (орієнтовний комплекс вправ міститься в додатку), а саме:

після безперервної роботи з екраном монітора згідно з п. 5.6 - протягом 1,5-2 хв. вправи для профілактики зорової втоми;

через 25-30 хв. роботи з використанням комп'ютерів - протягом 5 хв. комплекс вправ для профілактики зорового і статичного втомлення.

6. Обов'язки посадових осіб щодо забезпечення охорони праці під час навчання в кабінеті інформатики

6.1. Керівництво організацією роботи з охорони праці під час проведення навчання в кабінеті інформатики навчального закладу покладається на його керівника...

6.2. Керівник навчального закладу, в якому проводиться навчання в кабінеті інформатики:

створює здорові і безпечні умови для проведення занять у кабінеті інформатики;

наказом призначає відповідальних осіб, які зобов'язані контролювати створення безпечних умов навчання та праці, стежити за виконанням учнями цих Правил та відповідних інструкцій з охорони праці на робочому місці в кабінеті інформатики;

організовує роботу щодо розроблення та затверджує інструкції з охорони праці для учнів під час навчання в кабінеті інформатики;

організовує роботу щодо забезпечення учнів справними обладнанням та пристроями;

організовує проведення технічного обслуговування та ремонту обладнання кабінету інформатики;

організовує один раз на три роки навчання завідувачів кабінетів інформатики, учителів, викладачів інформатики з питань охорони праці з наступною перевіркою знань відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15 (з0231-05), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за № 231/10511 (НПАОП 0.00-4.12-05)...

6.3. Завідувач кабінету, учителі, викладачі:

навчають учнів безпечного поводження з наявним у кабінеті інформатики обладнанням, а також безпечних методів виконання робіт;

стежать за дотриманням вимог безпечного проведення навчально-виховного процесу;

є відповідальними за збереження обладнання кабінету інформатики, справність засобів пожежогасіння;

щодня проводять реєстрацію в журналі використання ПК кабінету інформатики часу початку та закінчення заняття, вмикання та вимикання електроживлення;

проводять реєстрацію випадків зупинки машин та організацію їх ремонту;

стежать за своєчасним проведенням технічного обслуговування та ремонту обладнання кабінету інформатики;

здійснюють навчання та інструктаж учнів з охорони праці з реєстрацією в журналі обліку навчальних занять та журналі реєстрації інструктажів з охорони праці...

здійснюють першу допомогу у разі нещасних випадків, що сталися з учнями в кабінеті інформатики.

Про затвердження Правил безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики та хімії загальноосвітніх навчальних закладів (наказ Міністерства з надзвичайних ситуацій України від 16.07.2012 № 992, набрання чинності – 31.08.2012) **(витяг)** // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1332-12>.

Відповідно до статті 28 Закону України «Про охорону праці», підпункту 41 пункту 4 Положення про Міністерство надзвичайних ситуацій України, затвердженого Указом Президента України від 06 квітня 2011 року № 402, НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Правила безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики та хімії загальноосвітніх навчальних закладів, що додаються.

2. Скасувати накази Комітету по нагляду за охороною праці України від 16 листопада 1998 року № 222 «Про затвердження Правил безпеки під час проведення навчально-виховного процесу у кабінетах (лабораторіях) хімії загальноосвітніх навчальних закладів» та від 16 листопада 1998 року № 220 «Про затвердження Правил безпеки під час проведення навчально-виховного процесу у кабінетах (лабораторіях) фізики загальноосвітніх навчальних закладів».

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказ Міністерства
надзвичайних ситуацій України
16.07.2012 № 992

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
03.08.2012 за № 1332/21644

ПРАВИЛА

безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики та хімії загальноосвітніх навчальних закладів

I. Загальні положення

1.1. Ці Правила встановлюють вимоги безпеки під час проведення занять у кабінетах (лабораторіях) фізики та хімії загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від форм власності (далі - навчальні заклади).

Правила є обов'язковими для навчальних закладів і працівників навчальних закладів у межах покладених на них функціональних обов'язків.

1.2. На заняттях з фізики та хімії використовують технічні засоби навчання та обладнання навчального та загального призначення відповідно до базового переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів навчальних закладів (з природничо-математичних і технологічних дисциплін) ...

1.4. У кабінетах фізики та хімії дозволяється використовувати електричне обладнання (вироби), що відповідає вимогам Правил безпечної експлуатації електроустановок споживачів ...

1.5. Кабінети фізики та хімії забезпечуються аптечкою та інформацією про місцезнаходження і номер телефону найближчого закладу охорони здоров'я, де можуть надати кваліфіковану медичну допомогу.

Орієнтовний перелік медикаментів, перев'язувальних засобів і приладь для аптечки кабінетів фізики та хімії загальноосвітнього навчального закладу наведено у додатку 1 до цих Правил.

II. Вимоги до приміщення кабінетів фізики та хімії

1. Вимоги до розміщення кабінетів фізики та хімії, їх обладнання

1.1. Площа приміщення кабінетів фізики та хімії, їх лаборантських, розміщення лабораторних меблів та мікроклімат мають відповідати вимогам ДСанПіН 5.2.2.008-01 «Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу», затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14 серпня 2001 року № 63 (далі - ДСанПіН 5.2.2.008-01).

1.2. У лаборантській кімнаті при кабінетах фізики та хімії необхідно встановлювати шафи (стелажі) для зберігання демонстраційного обладнання. За потреби в лаборантській може бути влаштовано універсальний стіл (верстак, препаратський стіл), на якому вчитель (лаборант) у процесі підготовки до занять виконує роботи з ремонту обладнання, підготовки дослідів та експериментів.

1.3. Лаборантські приміщення кабінетів фізики та хімії повинні мати внутрішнє сполучення з кабінетом. Необхідно передбачити другий вихід із лаборантської у коридор, на сходи, в рекреаційне або інше суміжне приміщення.

1.4. Згідно з ДСанПіН 5.2.2.008-01 підлога в кабінеті хімії повинна бути на теплій основі.

Не дозволяється покривати підлогу в кабінеті хімії матеріалами, що утворюють щілини або нестійкі проти дії агресивних речовин (паркет, ламінат).

1.5. Розміщення лабораторних меблів і обладнання у кабінетах повинно забезпечувати зручність, безпечне виконання робіт і відповідати вимогам ДСанПіН 5.2.2.008-01.

1.6. Відповідно до ДСанПіН 5.2.2.008-01 кабінети та лаборантські необхідно забезпечувати водопроводом і каналізацією.

2. Освітлення

2.1. Згідно з ДСанПіН 5.2.2.008-01 найменша загальна штучна освітленість горизонтальних поверхонь на рівні 0,8 м від підлоги повинна бути для навчальних кабінетів не нижча 150 лк у разі використання ламп розжарювання і 300 лк у разі використання люмінесцентних ламп із світло-жовтим спектром випромінювання; коефіцієнт природної освітленості (далі - КПО) для горизонтальних поверхонь лабораторних столів повинен бути не менший ніж 2,0 %.

2.2. Штори затемнення, які використовуються під час проведення занять, у неробочому стані не повинні зменшувати природну освітленість у кабінетах. Регулювання відкриття штор має здійснюватися вчителем кнопкою біля вчительського столу.

2.3. Не дозволяється застосовувати люмінесцентні лампи і лампи розжарювання без світлорозсіювальної арматури.

Розташовувати світильники необхідно рядами, передбачивши можливість їх автономного вимикання.

3. Електрична мережа

3.3. Для забезпечення електробезпеки в електромережах кабінету фізики необхідно застосовувати їх електричне розділення.

Розділення електричної мережі на окремі розгалуження, які електрично не пов'язані між собою, слід виконувати за допомогою розподільного трансформатора.

3.4. Струмopрoвідні частини пристроїв, що встановлені в кабінетах, треба надійно закpивати захисними засoбами (кoжухами). Не дозволяється використовувати обладнання, прилади, проводи і кабелі з відкритими струмопpовідними частинами.

3.5. Радіатори і трубопроводи опалювальної, каналізаційної та водо- пpовідної систем слід обладнувати захисними засoбами, які виготовляються з ізоляційних матеріалів.

3.6. Прокладання, закріплення, ремонт і приєднання проводів до споживачів і мережі виконуються тільки за умови вимкненої напруги. У місцях, де можливе механічне пошкодження проводів, кабелів, їх треба додатково захищати діелектричними засoбами.

3.7. Щоб уникнути ураження електричним струмом у разі доторкування до патрона гвинтову металеву гільзу патрона слід з'єднувати з нульовим, а не фазовим проводом, а однополюсні вимикачі, запобіжники треба встановлювати лише в розрив кола фазового проводу.

3.8. Трипpовідну електричну мережу необхідно підводити до електрощита керування. Електричний щит керування треба оснащувати кнопкою (рубильником) аварійного вимикання.

3.9. У кабінеті фізики з електрощита керування лінію однофазного струму необхідно підводити через захисно-вимикальний пристрій до демонстраційного столу і пульта керування комплексом апаратури електропостачання. У цьому разі запобіжники і вимикачі треба ставити тільки в коло фазового проводу.

3.10. Обладнання кабінету фізики необхідно вмикати послідовно від спільного вимикача до вимикачів кіл, що розгалужуються; останні в цьому випадку повинні бути вимкнені. Вимикають обладнання у зворотному порядку.

3.11. У кабінетах фізики та хімії не дозволяється використовувати нестандартні запобіжники. На запобіжниках повинен зазначатись номінальний струм.

Не дозволяється застосовувати запобіжники, через які може проходити струм, що перевищує номінальний більш як на 25%.

3.12. Якщо помічено несправності в електромережі, у тому числі і у випадку виходу з ладу електролампи чи запобіжника, необхідно повідомити електрика або відповідального за електрогосподарство навчального закладу.

4. Опалення і вентиляція

4.1. Кабінети фізики та хімії та лаборантська забезпечуються опаленням і припливно-витяжною вентиляцією відповідно до ДСанПіН 5.2.2.008-01 з таким розрахунком, щоб у приміщеннях підтримувалися температура у межах 17-20°C, вологість - 40-60 %, швидкість руху повітря - 0,1 м/с .

4.2. Природна вентиляція здійснюється за допомогою фрамуг або кватирок із зручними пристроями, що дають змогу легко відчиняти і зачиняти їх, стоячи на підлозі.

4.3. У кабінеті хімії:

для проведення робіт, що супроводжуються виділенням шкідливо діючих газів і парів, установлюються витяжні шафи, які обладнуються верхніми і нижніми відсмоктувачами, що дає змогу регулювати видалення шкідливих речовин із робочої зони, та бортиками, котрі запобігають протіканню рідини на підлогу;

стулки витяжної шафи відчиняються і зачиняються лише у вертикальному напрямі. Щоб підтримувати стулки у потрібному положенні, влаштовують пристрої безпечної конструкції;

витяжні шафи обладнуються всередині електричним освітленням у вибухобезпечному виконанні... Перемикачі встановлюють поза шафою. До витяжної шафи мають бути підведені вода, каналізація. Металеві деталі витяжних шаф, а також усі труби сантехнічних підводів з метою захисту від корозії періодично покривають кислотостійким лаком або олійною фарбою.

5. Пожежна безпека

5.2. Приміщення кабінетів та лаборантської слід забезпечувати первинними засобами пожежогасіння згідно з Типовими нормами належності вогнегасників, затвердженими наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 02 квітня 2004 року № 151, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 29 квітня 2004 року за № 554/9153. Їх технічне обслуговування необхідно здійснювати відповідно до паспортів заводів-виготовлювачів, а також регламентів технічного обслуговування.

5.3. Приміщення кабінетів фізики та хімії необхідно забезпечити планом-схемою евакуації на випадок пожежі та інструкцією щодо заходів пожежної безпеки.

III. Вимоги безпеки під час проведення занять у кабінетах фізики та хімії

1. Вимоги безпеки під час роботи з технічними засобами навчання

1.1. У кабінетах фізики та хімії дозволяється користуватися кіно-, відео- та мультимедійною апаратурою.

1.2. У кабінетах фізики та хімії можуть проводитися навчальні заняття з використанням засобів інформаційних та комунікаційних технологій.

Під час проведення таких занять учитель користується цими Правилами та Правилами безпеки під час навчання в кабінетах інформатики навчальних закладів системи загальної середньої освіти, затвердженими наказом Держнаглядохоронпраці України від 16 березня 2004 року № 81, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 17 травня 2004 року за № 620/9219 (далі - НПАОП 80.0-1.12-04).

1.4. Відповідно до НПАОП 80.0-1.12-04 використання персональних комп'ютерів для навчальних занять, спеціальних периферійних пристроїв дозволяється за умови сертифікації в Україні ... та наявності позитивного висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи Міністерства охорони здоров'я України.

1.5. Сучасні технічні засоби навчання, до яких належать комп'ютер, мультимедійний проектор, проекційний екран та інтерактивна дошка, повинні бути заземлені за схемами, які розміщені в технічних описах та інструкціях, що додаються до пристроїв.

1.6. Мультимедійний проектор кабінетів фізики та хімії повинен мати світловий потік (яскравість) у межах 2000 люменів.

IV. Вимоги безпеки під час проведення практичних занять (демонстраційних дослідів, лабораторних та практичних робіт)

1. Загальні положення

1.1. Учителі фізики та хімії, лаборанти готують і проводять демонстраційні досліди, лабораторні та практичні роботи тощо (далі експерименти), обов'язково дотримуючись цих Правил.

1.2. Навчальні прилади та вироби, призначені для проведення експериментів, за способом захисту людини від ураження електричним струмом повинні задовольняти вимоги до приладів II класу (мати подвійну або посилену ізоляцію) або III класу (приєднуватися до джерел живлення з напругою, не вищою за 42 В).

1.3. Під час роботи, якщо є ймовірність розривання посудини внаслідок нагрівання, нагнітання або відкачування повітря, на демонстраційному столі встановлюють захисний екран, при цьому вчитель повинен користуватися захисними окулярами. Якщо посудина розірветься, не дозволяється прибирати шматки скла незахищеними руками, потрібно користуватися щіткою та совком. Аналогічно прибирають залізні ошурки, що використовуються для спостереження ліній магнітної індукції.

Не дозволяється закривати посудину з гарячою рідиною притертим корком доти, доки вона не охолоне; брати прилади з гарячою рідиною незахищеними руками.

1.4. Температура зовнішніх елементів виробів, що нагріваються в процесі експлуатації, не повинна перевищувати 46°C.

Якщо температура нагрівання зовнішніх елементів виробу вища, на видному місці цього виробу наносять попереджувальний напис: «Бережись опіку!».

Для проведення експериментів слід використовувати тільки сухий спирт як пальне для спиртівок. Не дозволяється користуватися бензином, ефіром, застосовувати металеві пароутворювачі, лампи лабораторні бензинові.

1.5. Під час проведення експериментів з використанням хімічних речовин у кабінеті фізики необхідно користуватися вимогами безпеки, що наведені в розділі V цих Правил.

2. Вимоги безпеки у кабінетах фізики та хімії

2.1. Правила поведінки у кабінеті фізики:

під час демонстрації роботи відцентрової машини, універсального електродвигуна, обертового диска перед робочим місцем необхідно встановити захисний екран для попередження травмування;

для вимірювання напруги і сили струму вимірювальні прилади слід з'єднувати провідниками з надійною ізоляцією, що мають одно-, двополносні вилки (щупи). Приєднувати вилки (щупи) до схеми потрібно однією рукою, а друга рука не повинна торкатися шасі, корпусу приладу, пристроїв та інших електропровідних елементів. Особливо треба бути обережним при роботі з друкованими схемами, для яких характерні малі відстані між сусідніми провідниками друкованої плати;

під час налагодження та експлуатації необхідно особливо обережно поводитися з приладами та пристроями, що мають електронно-променеві трубки, неприпустимі удари по трубці, бо від цього трубка може вибухнути;

не дозволяється вмикати без навантаження випрямлячі, бо можливе нагрівання електролітичних конденсаторів фільтра, що може призвести до вибуху;

не дозволяється залишати без нагляду ввімкнені електропристрої, допускати до них сторонніх осіб;

учитель фізики під час налагодження джерел високих напруг повинен дотримуватися таких запобіжних заходів:

не торкатися деталей і провідників руками або струмопровідними предметами (матеріалами);

переміщувати високовольтні з'єднувальні провідники або електроди кулькового розрядника за допомогою ізолювальної ручки (можна скористатися чистою сухою скляною трубкою);

після вимикання необхідно розрядити конденсатори, з'єднавши їх виводи розрядником або гнучким ізольованим проводом;

не дозволяється пряме потрапляння в очі світла від електричної дуги проєкційних апаратів, стробоскопа або лазера;

... у кабінеті фізики не дозволяється експлуатувати лазерну установку без захисного заземлення, необхідно обмежити екраном поширення променя вздовж демонстраційного стола. Не дозволяється робити будь-які регулювання, якщо знята верхня частина корпусу.

2.2. Вимоги безпеки у кабінеті хімії:

хімічні експерименти необхідно проводити в тих умовах і порядку, з такими кількостями й концентраціями речовин і приладами, які зазначені в інструкції до їх проведення, що розробляється вчителем до кожного експерименту;

усі експерименти, призначені для проведення учнями, повинні бути попередньо виконані вчителем;

учитель хімії повинен видавати хімічні реактиви для експериментів у кількостях, необхідних для їх проведення;

експерименти, що супроводжуються виділенням шкідливих газів і пари, треба проводити лише у справній витяжній шафі зі справною діючою вентиляцією;

установлені у витяжній шафі прилади, у яких проводять експерименти з легкозаймистими або вибухонебезпечними речовинами, необхідно обгородити з боку ступок шафи захисним екраном. Експерименти з такими речовинами виконує тільки вчитель;

етикетку на склянках з рідкими реактивами слід закривати поліетиленовою липкою стрічкою або іншим прозорим матеріалом, що захищає етикетку від хімічної дії реактиву;

визначаючи речовину за запахом, необхідно легким рухом долоні над горлом посудини спрямувати пару або газ до носа і вдихати обережно, не нахилиючись до посудини;

не дозволяється брати реактиви незахищеними руками. Для цього слід використовувати ложки, шпатель або совочки;

насипати або наливати реактиви необхідно на столі, сухі - над аркушем паперу, рідкі - над склянкою посудиною. Просипаний або пролитий реактив не дозволяється зсипати або зливати назад в основну тару;

для нейтралізації пролитих на стіл чи підлогу кислот або лугів у кабінеті хімії мають бути склянки із заздалегідь приготовленими нейтралізуючими розчинами (харчової соди - для кислот та оцтової кислоти - для лугів). Тверді відходи, які накопичуються у кабінеті хімії, необхідно збирати в окрему тару і ліквідувати у місцях, узгоджених з органами санітарного і пожежного нагляду;

закріплювати колби, стакани тощо у тримачах штатива слід обережно, обертаючи їх навколо осі, поки не виникне невелике утруднення в обертанні;

нагрівати хімічні реактиви для дослідів необхідно тільки у тонкостінному скляному або фарфоровому посуді. Під час нагрівання рідин не можна заглядати згори в посудину для запобігання травмам внаслідок розбризкування нагрітої речовини;

не дозволяється залишати без нагляду запалені спиртівки, увімкнені електронагрівальні прилади, після закінчення роботи треба негайно вимкнути електроприлади та перекрити водопровідні крани.

2.3. Правила роботи з витяжною шафою:

витяжну шафу слід умикати не пізніше, ніж за 15 хв. до початку роботи; стулки витяжної шафи під час роботи мають бути максимально закритими з невеликим зазором для тяги. Відкривати їх дозволяється тільки на час використання встановлених у шафі приладів або в разі іншої потреби на висоту, зручну для роботи, але не більш як половина висоти отвору;

підняті стулки на час роботи у витяжній шафі необхідно закріплювати за допомогою наявних для цього пристроїв;

якщо витяжна шафа має кілька стулок, то ті, якими не користуються, мають бути закритими. У разі порушення цього правила знижується ефективність вентиляції;

щоб запобігти проникненню шкідливих газів і пари з витяжної шафи до приміщення кабінету, вентиляцію треба відрегулювати так, щоб у шафі утворювалося невелике розрідження.

V. Вимоги безпеки під час роботи з хімічними реактивами в кабінеті хімії

1. Вимоги безпеки під час роботи з кислотами і лугами

1.1. Концентровані кислоти, а також аміак необхідно обережно розливати під витяжкою, щоб запобігти травмам.

1.2. Розливати кислоти та інші агресивні рідини з великих ємкостей у видатковій склянці слід за допомогою сифона з гумовою грушею, ручним насосом або ножною повітродувкою. Використовувати електричні повітродувки з цією метою не дозволяється.

1.3. Переносити склянки ємкістю більше ніж 5 л з реактивами необхідно в плетених корзинах, ящиках або іншій тарі, що гарантує безпечне транспортування.

Переносити або навіть підіймати склянки з агресивними реактивами за шийку посудини не дозволяється.

1.4. Доставлені у лаборантську реактиви слід розміщувати у призначених для них місцях.

1.5. Для одержання розчинів із концентрованих кислот необхідно лити кислоту у воду, а не навпаки, постійно перемішуючи. Розчинення концентрованої кислоти у воді (особливо сульфатної) супроводжується сильним нагріванням і розбризкуванням рідини, що може призвести до опіків.

1.6. Для розбавлення концентрованих кислот, їх змішування, а також для змішування речовин, що супроводжуються виділенням теплоти, потрібно користуватися хімічним тонкостінним скляним або фарфоровим посудом.

1.7. Щоб уникнути опіків порожнини рота, а також отруєння забороняється набирати розчини кислот, лугів та інших агресивних рідин у піпетку ротом. Для засмоктування цих речовин потрібно користуватися піпетками з різними пастками або гумовою грушею.

1.8. Розчиняти луги слід у фарфоровому посуді, повільно додаючи до води невеликі порції лугу при безперервному перемішуванні. Шматочки лугу можна брати тільки пінцетом або щипцями.

1.9. Великі шматки їдких лугів потрібно розколювати на дрібні в спеціально відведеному та обладнаному місці в лаборантській.

1.10. Під час всіх операцій з кислотами і лугами треба обов'язково застосовувати засоби індивідуального захисту: халат, гумові рукавиці, захисні окуляри, щитки, екрани.

1.11. Відпрацьовані кислоти і луги слід збирати в спеціально призначений посуд окремо і зливати в каналізацію тільки після нейтралізації.

1.12. Розлиті кислоти або луги необхідно негайно засипати піском, нейтралізувати і після цього прибрати.

2. Вимоги безпеки під час роботи з металічним натрієм

2.1. Лужний метал натрій енергійно взаємодіє з водою, при цьому виділення водню супроводжується вибухом. Тому під час роботи з металічним натрієм слід бути особливо обережним.

2.2. Не можна допускати, щоб натрій мав контакт з водою, вологими предметами, органічними сполуками, що містять хлор, твердим карбон(IV) оксидом (сухим льодом).

2.3. Усі роботи з металічним натрієм треба виконувати на піддонах у витяжній шафі, використовуючи захисні окуляри і гумові рукавиці, віддалік від джерел води і тепла.

2.4. Не дозволяється працювати з натрієм за вологості в приміщенні більше ніж 60 %.

2.5. Виймати металічний натрій з тари, завантажувати його в апарати треба лише сухим пінцетом або тигельними щипцями. Гас, парафін та трансформаторне мастило з поверхні металу витирають фільтрувальним папером.

2.6. Різати металічний натрій потрібно на фільтрувальному папері сухим гострим ножом. Первинне різання натрію треба виконувати під шаром трансформаторного мастила або гасу для зняття верхнього пероксидного шару, оскільки внаслідок контакту пероксидних сполук з чистим металом на відкритому повітрі може бути вибух.

2.7. Відходи (обрізки) металічного натрію необхідно збирати в окремі банки із зневодненим гасом для наступного знищення в той самий день. Нагромаджувати залишки натрію не дозволяється.

2.8. Викидати залишки металічного натрію в каналізаційну раковину або тару для збирання сміття не дозволяється.

2.9. Прилади і посуд, у яких можлива наявність частинок металічного натрію, треба спочатку промити етиловим спиртом і тільки після цього, коли весь метал розчиниться в ньому, можна промивати водою.

2.10. Для гасіння металічного натрію, що загорівся, необхідно користуватися порошковим вогнегасником, сухим піском, сухою магnezією або ковдрою. Не дозволяється застосовувати для гасіння лужних металів воду, пінні вогнегасники та карбон(IV) оксид (вуглекислоту).

3. Вимоги безпеки під час роботи з органічними розчинниками

3.1. На практичних заняттях використовуються органічні розчинники, які мають значну токсичність і утворюють з повітрям вибухонебезпечні суміші: ацетон, бензин, бензен, етиловий, бутиловий і метиловий спирти. Відомості про особливі властивості речовин наведено у додатку 2 до цієї Інструкції.

За ступенем небезпечності розчинники належать до трьох груп:

розчинники, що зумовлюють здебільшого гострі отруєння з переважаючим явищем наркозу, - бензен, етиловий і бутиловий спирти, ацетон;

розчинники більш токсичні, що спричиняють гострі отруєння, - метиловий спирт (метанол), фенол, формалін;

розчинники, що мають високу токсичність, крім гострих отруєнь, спричиняють стійкі зміни функції кровоносних органів і нервової системи, - бензин, дихлорметан, оцтоізоаміловий етер.

За ступенем пожежної безпеки більшість з них належить до легкозаймистих речовин (далі - ЛЗР).

3.2. Під час роботи з органічними розчинниками слід бути особливо обережним, роботу виконувати обов'язково у витяжній шафі з діючою вентиляцією.

3.3. Прилад, у якому демонструють дослід, пов'язаний з небезпекою вибуху, повинен бути захищений екраном із органічного скла. Учитель, який проводить експеримент, захищає очі окулярами або маскою з козирком.

3.4. Перед початком роботи з легкозаймистими розчинниками всі пальники, що є у витяжній шафі, де виконується дослід, треба загасити, а електричні нагрівачі вимкнути.

3.5. Роботу, пов'язану з небезпекою загорання, спалаху або вибуху, треба виконувати стоячи.

3.6. Нагрівання і перегонку легкозаймистих і горючих органічних розчинників дозволяється виконувати лише на водяній або паровій бані, використовуючи електричні нагрівачі.

3.7. Не дозволяється виливати в каналізацію органічні розчинники.

Відпрацьовані рідини потрібно збирати у призначену тару, що герметично закривається, і знищувати в місцях, узгоджених із органами санітарного та пожежного нагляду.

3.8. Кількість розчинників, що є одночасно в кабінеті хімії, не повинна перевищувати потреби для проведення експерименту на уроці.

3.9. Зберігати розчинники слід у товстостінному скляному посуді з притертою пробкою. Зберігати ці рідини в тонкостінному посуді не дозволяється.

3.10. Якщо в кабінеті хімії розлито невелику кількість органічних розчинників (до 0,05 л), треба загасити відкрите полум'я спиртівки у всьому приміщенні і провітрити його.

3.11. У випадку ситуації, коли розлито органічні розчинники у кількостях, більших за 0,05 л, необхідно:

негайно вивести учнів з приміщення;
загасити в приміщенні всі пальники і вимкнути електричні прилади;
розливу рідину засипати піском або тирсою, за допомогою дерев'яного совка або двох дерев'яних дощочок зібрати в тару і знешкодити в той самий день;
відчинити вікна або кватирки і зачинити двері;
провітрювання приміщення припинити тільки після того, як повністю зникне запах розлитого розчинника;
під час прибирання користуватися захисними окулярами та гумовими рукавицями.

4. Вимоги безпеки під час роботи із скляним лабораторним посудом та іншими виробами зі скла

4.1. Під час роботи зі скляними приладами необхідно використовувати скляний посуд без тріщин; не допускати різких змін температури і механічних ударів.

4.2. Під час роботи на установці, виготовленій зі скла або з елементами зі скла, в умовах, коли є хоч невелика імовірність виділення теплоти або газоподібних продуктів реакції, необхідно огородити всю установку захисним екраном, а найнебезпечніші ділянки установки - металевою сіткою або металевим кожухом, а також стежити за справністю усіх кріплень у приладах.

4.3. Під час збирання скляних приладів застосовувати підвищені зусилля не дозволяється. При з'єднанні окремих частин зі скла необхідно захищати руки тканиною.

З метою полегшення збирання приладів кінці скляних трубочок змочують водою або змащують вазеліном.

4.4. Усі види механічної і термічної обробки скла слід виконувати з використанням захисних окулярів.

4.5. Щоб обрізати кусок скляної трубки або палички, необхідно зробити на ній надріз напилком або іншим інструментом, який ріже скло, після чого взяти трубку обома руками і легким натиском у напрямі, протилежному надрізу, зламати її. Після цього гострі кінці слід оплавити або обробити наждачним папером.

Якщо хімічні реактиви надійшли до кабінету в ампулах для проведення експерименту, необхідно обережно зробити надріз, відламати шийку ампули, тримаючи ампулу над лотком або іншою посудиною. Потім обережно пересипати або перелити вміст ампули у заздалегідь приготовлену склянку (наприклад, бром чи йод необхідно тримати в склянці із темного скла).

4.6. Кінці скляних трубок і паличок, що застосовують для розмішування розчинів та іншої мети, мають бути оплавлені.

4.7. Для змішування або розбавлення речовин, що супроводжуються виділенням теплоти, а також для нагрівання хімічних речовин слід використовувати фарфоровий або тонкостінний скляний посуд.

Пробірки, круглodonні колби, фарфорові чашки можна нагрівати на відкритому вогні спиртівки, плоскodonні колби і стакани слід нагрівати тільки на електронагрівачах із закритою спіраллю.

4.8. Посудину з гарячою рідиною не можна закривати притертою пробкою доти, поки вона не охолоне.

4.9. Слід бути обережним, вставляючи корки в скляні трубки та пробірки або виймаючи їх.

Якщо пробку неможливо відкрити без зусиль, необхідно спочатку обережно постукати по обводу шийки посудини знизу догори дерев'яним молоточком або брусочком і повторити спробу. За умови ускладнення відкривання треба обережно нагріти шийку посудини рушником (м'якою тканиною), змоченим гарячою водою, або над полум'ям спиртового пальника, обертаючи посудину навколо осі, не доторкуючись до полум'я. Не можна нагрівати посудину над відкритим полум'ям, якщо в посудині містяться легкозаймисті речовини.

4.10. Великі хімічні стакани слід піднімати двома руками так, щоб відігнути краї (бортики) спиралися на вказівний та великий пальці.

4.11. Установку або окремі частини її, що перебувають під вакуумом, слід захищати дротяним екраном (сіткою); під час роботи необхідно користуватися захисними окулярами.

4.12. Скляні посудини, призначені для роботи під вакуумом, заздалегідь випробовують на максимальне розрідження. Перед випробуванням посудину потрібно обгорнути рушником (м'якою тканиною) або натягти на неї металеву сітку. Такі самі заходи безпеки застосовують під час проведення фільтрування під розрідженням. Застосовувати плоскодонний посуд (перегонну колбу, приймач) у вакуумних установках і приладах не дозволяється.

4.13. Тонкостінну посудину під час закривання гумовою пробкою (наприклад, при влаштуванні промивалки) слід тримати за верхню частину шийки, пробку злегка повертають, руки при цьому захищають рушником (м'якою тканиною).

4.14. Роботу з хімічними реактивами, а також роботи, що проводяться під тиском або вакуумом, слід виконувати в приладах і посуді з високоякісного термостійкого скла.

4.15. Нагріваючи рідину в пробірці або колбі, необхідно закріплювати їх так, щоб отвір пробірки або шийка колби були направлені від себе; при цьому пробірку або колбу наповнюють рідиною не більше ніж на третину об'єму.

Упродовж усього процесу нагрівання не дозволяється нахилитися над посудиною і заглядати в неї.

4.16. З метою уникнення опіку при нагріванні хімічних речовин у пробірці або колбі не дозволяється тримати пробірку чи колбу руками, їх треба закріплювати в тримачі для пробірок або в лапці штатива (зжим повинен бути біля отвору пробірки).

4.17. Під час миття скляного посуду треба пам'ятати, що скло крихке, легко ламається і тріскається від ударів, різкої зміни температури. Для його миття щітками дозволяється направляти дно посудини тільки від себе або вниз.

VI. Вимоги до зберігання хімічних реактивів

1. Загальні вимоги

1.1. Основні (запасні) кількості хімічних речовин зберігають у спеціальному ізольованому приміщенні за межами кабінету хімії.

1.2. Речовини та матеріали, що застосовують у кабінетах, відповідно до НАПБ А.01.001-2004 за правилами сумісного зберігання можна поділити на такі розряди:

безпечні;

малонебезпечні;

небезпечні;

особливо небезпечні.

Кожен із перелічених розрядів речовин повинен зберігатись окремо один від одного.

Зберігання і використання хімічних речовин і матеріалів у кабінетах хімії та фізики, що не зазначені в переліку засобів навчання та обладнання навчального і

загального призначення для навчальних кабінетів навчальних закладів (з природничо-математичних і технологічних дисциплін), забороняється.

1.3. Хімічні реактиви зберігають у приміщенні лаборантської (препараторської) відповідно до строку та умов зберігання, встановлених заводом-виготовлювачем.

1.4. Не дозволяється допускати сторонніх осіб та учнів до місця зберігання хімічних реактивів.

1.5. Кожен реактив потрібно зберігати в одному, відведеному для нього місці в лаборантській кабінету хімії. Групи зберігання хімічних реактивів наведено у додатку 3 до цих Правил.

Хімічні реактиви груп зберігання 2-6 необхідно зберігати на окремих полицях у шафах у лаборантській, що замикаються, ключі від цих шаф зберігаються у вчителя хімії.

Дозволяється розмішувати в кабінеті хімії реактиви 8-ї групи зберігання і розчини, призначені для проведення практичних занять, за умови, що шафи зачиняються, а ключі від них зберігаються у вчителя хімії.

1.6. Слабкі розчини кислот дозволяється зберігати в товстостінному скляному посуді на нижніх полицях витяжної шафи або у спеціальній шафі з природною вентиляцією на хімічно стійких піддонах.

1.7. У шафах, де зберігаються реактиви, не дозволяється зберігати розчини лугів у склянках з притертими пробками, легкозаймисті та горючі рідини - у посуді з полімерних матеріалів.

1.8. Рідкі та тверді хімічні реактиви зберігають у товстостінних скляних посудинах з притертими пробками.

1.9. На кожній склянці, банці повинна бути етикетка з точною назвою реактиву та його формулою, на тарі має бути етикетка з написом, що свідчить про наявність у речовини отруйних, вогненебезпечних властивостей: червона – «Вогненебезпечне», жовта – «Отрута», зелена – «Берегти від води».

1.10. Зберігати хімічні речовини із нерозбірливими написами та без етикеток не дозволяється.

Речовини в склянках, що не мають етикеток, підлягають знищенню.

2. Зберігання легкозаймистих і горючих речовин

2.1. Склянки й банки з легкозаймистими і горючими хімічними речовинами треба зберігати у лаборантській в залізних шафах або в спеціальних металевих ящиках, що закриваються кришкою, стінки й дно яких викладають із негорючих матеріалів. Для того, щоб у ящику не утворювалась вибухонебезпечна концентрація парів, на кришці роблять 5-6 отворів діаметром 0,005-0,01 м. Ящик повинен мати металеві ручки для транспортування. На внутрішній поверхні кришки ящика зазначають перелік усіх легкозаймистих та вогненебезпечних хімічних речовин, що містяться в ньому. Ящик установлюють на підлозі не ближче ніж 2 м від проходів і нагрівальних приладів.

2.2. При зберіганні вогне- і вибухонебезпечних речовин, враховуючи їх фізико-хімічні властивості, треба дотримуватися додаткових заходів безпеки, а саме:

діетиловий (сірчаний) ефір потрібно зберігати ізольовано від інших речовин у холодному і темному місці, бо при зберіганні на світлі утворюється вибухова речовина - пероксид етилу;

металічний натрій повинен зберігатися в товстостінних скляних банках з широкими шийками, які щільно закриваються пробкою, під шаром сухого (без вологи) гасу, парафіну або трансформаторного мастила в ящиках з піском;

гідроген пероксиду, перхлоратну кислоту (концентровану) та інші окисники не можна зберігати разом з відновниками - вугіллям, сіркою, крохмалем;
металічний натрій і фосфор не можна зберігати разом з бромом і йодом;
при зберіганні калій перманганату слід пам'ятати, що він сприяє спалахуванню горючих матеріалів: гліцерол спалахує внаслідок з'єднання з порошком калій перманганату при кімнатній температурі; при змочуванні порошку калій перманганату міцною сульфатною кислотою утворюється неміцний продукт (Mn_2O_7), який легко розкладається з вибухом.

2.3. Ємкість скляного посуду для зберігання легкозаймистих рідких речовин не повинна перевищувати 1 л. Якщо ємкість більша за 1 л, посуд розміщують у герметичному металевому футлярі.

2.4. Кристалічний йод треба зберігати в товстостінній з темного скла банці з притертою пробкою.

2.5. У приміщенні, де зберігають хімічні реактиви, повинні бути засоби пожежогасіння: вогнегасники, ковдра із негорючих матеріалів, ящик або відро з піском.

3. Зберігання токсичних речовин

3.1. Хімічні речовини, що входять до групи 7, мають фізіологічну активність у малих дозах і через те потребують особливо обережного поводження. Усі досліді з ними проводить тільки вчитель.

3.2. Реактиви 7-ї групи зберігаються окремо у металевому ящику (сейфі), який надійно зачиняється, ключі від нього повинні бути у керівника навчального закладу і завідувача кабінету хімії.

На внутрішній поверхні дверцят сейфа наводять перелік реактивів із зазначенням розміщених для зберігання максимальних мас або об'ємів речовин, який затверджений наказом керівника навчального закладу.

3.3. У сейфі слід зберігати:

на верхній полиці: бром, амоній дихромат; барій нітрат, барій оксид, барій хлорид; калій гідроксид, калій дихромат, калій гексаціаноферрат (II) та (III), калій хромат; кобальт (II) сульфат, натрій сульфат наонагідрат, натрій фторид, натрій гідроксид, нікелю (II) сульфат, хром (III) хлорид, плюмбум (II) сульфат, аргентум нітрат, цинк сульфат, йод кристалічний;

на нижній полиці: дихлороетан, фенол, анілін.

3.4. Не дозволяється змінювати розташування реактивів у сейфі і пересипати із заводської тари реактиви і матеріали токсичної дії.

3.5. Розчини формаліну з масовою часткою речовини вище 5 % необхідно зберігати разом з легкозаймистими і горючими рідинами.

3.6. Лужні метали (2 група зберігання) дозволяється зберігати разом з легкозаймистими і горючими рідинами. Шар консерванту над металом повинен бути не менше 0,01 м.

3.7. Зберігання, використання і облік хімічних речовин 7-ї групи покладається на вчителя хімії, який веде спеціальний журнал обліку токсичних матеріалів.

РОЗДІЛ VII. ДЕРЖАВНІ САНІТАРНІ ПРАВИЛА І НОРМИ, РЕГЛАМЕНТИ, АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ, БУДІВЕЛЬНІ НОРМИ

Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДСанПіН 5.5.2.008-01) (затверджено Постановою Головного державного санітарного лікаря України від 14.08.2001 № 63; погоджено листом Міністерства освіти і науки України від 05.06.2001 № 1/12-1459) *(витяг)* // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0063588-01>.

Галузь застосування

ДСанПіН поширюються на загальноосвітні навчальні заклади I, I-II, I-III ступенів, спеціалізовані школи I, II, III ступенів, гімназії, ліцеї, колегіуми, що проектуються, будуються, реконструюються та ті, що існують, незалежно від типу, форми власності і підпорядкування.

Передмова

3. Ці санітарні правила і норми призначені для керівників, учителів, вихователів і медичного персоналу загальноосвітніх навчальних закладів, працівників органів управління освітою і санітарно-епідеміологічної служби.

Посадові особи і громадяни України, які допустили порушення Державних санітарних правил та норм, можуть бути притягнені до дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності у відповідності з чинним законодавством.

ДСанПіН 5.5.2.008-01 - обов'язковий для виконання документ, що регламентує безпечні для здоров'я дітей і підлітків умови навчання та виховання, які сприяють підвищенню їх працездатності протягом навчального дня, тижня, року, поліпшують психофізіологічний розвиток та зміцнюють здоров'я дитини (підстава ст. 7, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 26, 27, 28 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (4004-12)).

1. Загальні положення

1.1. Державні санітарні правила та норми визначають гігієнічний стандарт для всіх типів загальноосвітніх навчальних закладів (шкіл I, I-II, I-III ступенів, спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв тощо), незалежно від типу, форм власності і підпорядкування.

1.2. Загальноосвітній навчальний заклад ... створює необхідні умови для здобуття загальної середньої освіти на рівні Державних стандартів і сприяє вихованню морально і фізично здорового покоління.

1.4. Відповідальність за виконання санітарних правил і норм покладається на засновника (власника) та керівника загальноосвітнього навчального закладу.

1.5. Щоденний контроль за виконанням чинних санітарних правил і норм здійснює керівник та медичний персонал загальноосвітнього навчального закладу, а також відповідальна особа, призначена наказом керівника загальноосвітнього закладу.

1.6. Державний санітарно-епідеміологічний нагляд за виконанням чинних санітарних правил та норм здійснюють посадові особи державної санітарно-епідеміологічної служби.

2. Земельна ділянка

2.2. Відведення земельної ділянки здійснюється за наявності технічних умов на електропостачання, водопостачання, каналізування, опалення тощо, погоджених з територіальними установами державної санітарно-епідеміологічної служби МОЗ України.

2.3. Ділянки під забудову шкіл повинні розташовуватися в зонах населеного пункту з дотриманням санітарних щодо відстані від джерел викидів шкідливих речовин, шуму, вібрації, електромагнітних та іонізуючих випромінювань. Не допускається їх розміщення в санітарно-захисних зонах промислових підприємств та інших об'єктів, що є джерелами забруднення довкілля небезпечними факторами.

Ширина санітарно-захисної зони між межею шкільної ділянки та гаражами повинна бути не меншою 50 м. Розміри санітарно-захисної зони повинні погоджуватися з державною санітарно-епідеміологічною службою.

Відстань від станцій технічного обслуговування (СТО), автозаправних станцій (АЗС) до шкільної ділянки визначається за погодженням з органами Держсанепіднагляду, не може бути меншою ніж 50 м...

2.4. Будівля загальноосвітнього навчального закладу повинна бути розміщена на відстані 100-170 м від проїжджої частини дороги.

Через територію школи не повинні проходити повітряні лінії електропередачі з напругою в 35 кВ і більше...

Радіус обслуговування від місця проживання до загальноосвітнього навчального закладу повинен складати не більше 0,5 км пішохідної доступності.

Дозволяється розміщення шкіл на відстані транспортної доступності: для учнів шкіл I ступеня - 15 хв. (в один бік), для учнів шкіл II і III ступенів - не більше 30 хв. (в один бік).

У сільській місцевості розміщення шкіл передбачає для учнів I ступеня радіус пішохідної доступності не більше 2 км і не більше 15 хв. в один бік - при транспортному забезпеченні учнів.

Підвезення учнів до навчального закладу у сільській місцевості повинно здійснюватись спеціальним транспортом.

Максимальний радіус обслуговування учнів шкіл II-III ступенів не повинен бути більшим 15 км.

Транспортним обслуговуванням забезпечуються учні, які проживають на відстані від школи понад 3 км, з попередньо визначеними зупинками відповідного транспорту.

Відстань від місця проживання до місця збору на зупинці не повинна бути більшою 500 м.

Для учнів, які проживають на відстані більшій за максимально допустимі границі транспортного обслуговування, а також при транспортній недоступності в період негоди, повинен передбачатися пришкільний інтернат із розрахунку 10 відсотків місць від загальної місткості закладу.

2.5. Будівлі загальноосвітніх шкіл розміщуються не ближче ніж за 25 м від червоної лінії. Відстань від межі ділянок шкіл до стін житлових будинків із входами та вікнами встановлюються 10 м і більше, від будинків шкіл до житлових і громадських будинків та споруд - згідно з нормами інсоляції, природного освітлення та шумозахисту.

2.6. По периметру земельної ділянки закладу слід передбачити захисну зелену смугу (дерева, кущі, газон) завширшки не менше 1,5 м, а з боку вулиць не менше 3-х м.

2.7. Огорожа території закладу повинна бути заввишки не менше 1,2 м. При розміщенні шкіл всередині житлових кварталів допускається застосування огорожі між ними з зелених насаджень заввишки не менше 1 м.

2.8. Площа озеленення земельної ділянки повинна складати 45-50 відсотків загальної площі ділянки. Якщо ділянка прилягає безпосередньо до зелених масивів (парків, садів, скверів), а також при розміщенні шкіл у сільській місцевості або за умов їх реконструкції, площі зелених насаджень допускається скорочувати, але не більше ніж на 30 відсотків.

Високорослі дерева належить висаджувати на відстані не меншій ніж 10 м від стін з вікнами навчальних приміщень, а кущі - не меншій ніж 5 м.

Розташування та орієнтація основних функціональних приміщень загальноосвітніх навчальних закладів повинні забезпечувати безперервну тригодинну тривалість інсоляції на день.

Нормативна тригодинна інсоляція повинна бути забезпечена на території спортивної зони та зони відпочинку, у тому числі спортивних та ігрових майданчиках.

Забороняється біля школи висаджувати колючі дерева і кущі (біла акація, глід, шипшина тощо) і рослини з отруйними ягодами («вовче лико», «бріонія», «сумах отруйний», рицина та інші), вирощувати гриби.

2.10. Земельна ділянка поділяється на такі функціональні зони:

- навчальна;
- навчально-виробнича;
- навчально-дослідна;
- фізкультурно-спортивна;
- відпочинку;
- сільськогосподарська (для шкіл в сільській місцевості);
- житлова.

2.11. Фізкультурно-спортивну зону слід розміщувати з навчальною, але не з боку вікон приміщень для початкових класів.

Майданчики для ігор з м'ячем та метання спортивних снарядів розміщуються на відстані не меншій ніж 25 м від вікон навчальних та навчально-допоміжних приміщень будинків (при наявності огорожі 3 м заввишки і не менше 15 м завдовжки), майданчики для інших видів фізкультурних занять - на відстані не меншій ніж 10 м.

Спортивні майданчики повинні мати тверде покриття.

Спортивні майданчики доцільно розміщувати по довжині з півночі на південь.

Бігова доріжка влаштовується навколо футбольного поля, доріжка довжиною 100 м входить до складу бігової.

Ями для стрибків у довжину і висоту заповнюються піском, змішаним з тирсою.

При будівництві бігових доріжок і спортивних майданчиків (волейбольних, баскетбольних, гри у ручний м'яч) необхідно використовувати дренаж.

Комбінований майданчик можна асфальтувати (бетонувати), футбольне поле повинно мати трав'яне покриття. З метою попередження травм майданчики повинні мати рівну поверхню.

Борти ям для стрибків, крім переднього, оббиваються гумою.

Наливні льодові катки для катання, хокею та швидкісного бігу на ковзанах повинні мати товщину льоду 5-6 см, гладку поверхню без розколин і виїмок.

Штучне освітлення катка повинно бути рівномірним на всій льодовій поверхні і повинно становити не менше 100 лк.

Майданчики для учнів 1-4 класів повинні бути обладнані тіньовими навісами, ліанами, гірками для спуску, гойдалками, бетонованою стіною для ігор з м'ячем і малювання, лавками, доріжками з твердим покриттям для катання на роликових ковзанах та велосипедах, плескальним басейном.

Займатися на спортивних майданчиках дозволяється тільки у спортивному одязі та взутті.

Діти повинні бути ознайомлені з правилами користування спортивним інвентарем і обладнанням.

Фізкультурні майданчики необхідно відгороджувати один від одного зеленими насадженнями.

Ігрові майданчики, розміщені біля будівлі школи, засівають невисокою травою.

2.12. Господарська зона повинна мати окремий в'їзд і розташовуватися поблизу навчально-виробничої зони, приміщень їдальні. У цій зоні розміщуються ремонтні майстерні, склади, гаражі, підсобно-виробничі приміщення, навіси, сміттєзбірники. Сміттєзбірники повинні щільно закриватися кришками і встановлюватися на відстані не менш ніж 25 м від вікон і входу до їдальні на бетонованому або асфальтованому майданчику під навісом.

Проїжджа частина, пішохідний прохід до господарських будівель, майданчики для сміття, а в сільських школах, які не мають каналізації - до надвірних туалетів, повинні бути асфальтованими або бетонованими.

Підходи до будівель школи повинні мати тверде покриття на відстані не менш ніж 100 м.

2.13. У житловій зоні земельної ділянки розміщуються гуртожитки для учнів, допускається розміщення житлових будинків для викладачів та обслуговуючого персоналу. Житлова зона повинна мати окремий вхід з боку вулиць та проїздів, ізолюватись від господарської зони на відстані не менше ніж 100 метрів.

Санітарні розриви між спальними корпусами і межею ділянки житлової зони повинні становити не менше 50 м. Відстань від спальних корпусів до автомагістралей повинна бути не меншою 150 м, до господарської зони - не меншою 100 м.

На території земельної ділянки повинні бути передбачені поливальні установки та питні фонтани.

Для поливу земельна ділянка обладнується водопроводом і оснащується спеціальними кранами.

Територія ділянки повинна бути освітлена у вечірній час при нормі освітленості на землю - 10 лк.

2.14. Майданчики для рухливих ігор та відпочинку повинні розташовуватися біля виходів з приміщень (для максимального використання їх під час перерв) і бути розділені для учнів кожної вікової групи.

Використання внутрішнього двору навчальних закладів для господарських потреб (стоянка автотранспорту, меблів, обладнання, макулатури, металобрухту, будівельних матеріалів тощо) забороняється.

2.15. Навчально-дослідна зона повинна бути не більшою 25 відсотків площі земельної ділянки. У міських школах вона може бути зменшена за рахунок будівництва на ділянці парників, теплиць і оранжерей, органічно пов'язаних з комплексом кабінетів біології та хімії.

2.16. Земельні ділянки сільських шкіл повинні бути розширені за рахунок будівництва парників, теплиць, оранжерей, приміщень для зберігання сільськогосподарської техніки, садово-городнього інвентарю та ін.

3. Основні приміщення

3.1. Будівля школи повинна забезпечувати оптимальні умови для організації навчально-виховного процесу, відпочинку, харчування учнів. Будівлю школи на території земельної ділянки слід розташовувати так, щоб рівень освітлення та інсоляції навчальних приміщень був оптимальним, а взаємозв'язок між ділянкою і будівлею - раціональним.

Блочно-секційна і павільйонна частина навчальних будівель найбільш раціональні для використання. В одній секції слід розміщувати максимум три паралелі класів для дітей одного віку або дві паралелі класів двох суміжних вікових груп (1 і 2, 3 і 4 тощо).

Будівлі загальноосвітніх навчальних закладів повинні мати не більше трьох поверхів.

При розміщенні загальноосвітніх навчальних закладів у попередньо збудованих 4-, 5-поверхових будівлях, четвертий і п'ятий поверхи відводять під кабінети, які мають найменше навчальне навантаження.

Кількість учнів загальноосвітнього навчального закладу не повинна перевищувати його проектну місткість.

3.2. У будівлях загальноосвітніх шкіл передбачаються такі функціональні групи приміщень: класні кімнати, навчальні кабінети, лабораторії з лаборантськими, кабінети трудового навчання та профорієнтації, продовженого дня, фізкультурно-спортивні, приміщення харчоблоку, медичні, актовий зал, бібліотека, адміністративні, допоміжні приміщення - вестибюль, рекреації, гардероби, санітарні вузли з технічними приміщеннями тощо.

При розміщенні школи в пристосованій будівлі набір приміщень, їх площа визначаються за погодженням з територіальною санітарно-епідеміологічною станцією у кожному випадку окремо, виходячи з типу загальноосвітнього навчального закладу, кількості і віку учнів, кількості класів тощо.

3.3. Допускається добудова додатково до школи блоку плавального басейну за умови, що для цього є відповідна земельна ділянка.

Кількість класів, навчальних приміщень, лабораторій, навчально-спортивних залів слід розраховувати, виходячи із кількості годин занять в одну зміну і їх зайнятості не менш як 75 відсотків навчального часу.

Підлога приміщень загальноосвітніх навчальних закладів повинна бути з деревини або лінолеуму на теплій основі, не мати щілин, підлога туалетних та умивальних кімнат повинна вистилатися керамічною або мозаїчною шліфованою плиткою. Забороняється використовувати цементні, мармурові або інші подібні матеріали для настилу підлоги усіх приміщень.

Стіни навчальних приміщень повинні бути гладкими та такими, щоб їх прибирання було можливе вологим способом.

3.4. Класні кімнати (навчальні приміщення) для учнів I-IV класів слід розміщувати тільки на першому поверсі в окремому блоці, ізольовано від приміщень для учнів інших вікових груп.

Якщо в школі існує кабінетна система навчання, то вона потребує розміщення кабінетів у межах 1-2 поверхів так, щоб перехід в кабінет займав не більше 2 хвилин. Кабінети з предметів, які найчастіше вивчаються у школах, розміщуються для 5-9 класів на першому поверсі, для 10-12 класів на третьому поверсі. Оптимальна

кількість кабінетів - 2-4 на один предмет (залежно від місткості школи). Всі інші лабораторії та кабінети розміщуються на другому поверсі.

Навчальні приміщення не повинні бути прохідними.

Навчальні класи і кабінети мають бути ізольованими від приміщень, які є джерелами шуму і запахів (майстерні, спортивні і актові зали, харчоблок тощо).

3.5. Приміщення для трудового навчання повинні бути ізольованими від інших основних приміщень (в окремих блоках, відсіках будівлі або в окремих будівлях з гардеробом і туалетом в них) і розміщеними на першому поверсі. Для трудового навчання і професійної підготовки учнів 10-12 класів додатково передбачаються навчально-виробничі майстерні, міжшкільні навчально-виробничі комбінати, навчальні цехи промислових і сільськогосподарських підприємств. Із майстерень з обробки дерева, комбінованих майстерень з обробки металу, металу і дерева необхідно передбачити додатковий вихід на вулицю через теплий тамбур або коридор, у який немає виходу із класів, кабінетів і лабораторій.

3.6. Вентиляційні камери, насосні, машинні відділи холодильних установок, теплові та інші приміщення з устаткуванням, яке може бути джерелом шуму і вібрації, не слід розміщувати суміжно, над і під актовими, читальними залами, звукоапаратними, кімнатами лікаря, класами, кабінетами.

3.7. Спортивний зал розміщується на першому поверсі. Його розміри передбачають виконання програм з фізичного виховання і можливості організації позаурочних спортивних занять, актовий зал розміщується на другому поверсі.

Найбільша кількість людей, які одночасно перебувають на поверсі в будівлі школи, визначається наповнюваністю навчальних приміщень, приміщень для трудового навчання, спортивного, актового залів, що розміщуються на цьому ж поверсі (для розрахунку шляхів евакуації).

Використовувати актовий зал як спортивний не рекомендується. Вхід в спортивний зал слід передбачити через роздягальню безпосередньо або через відокремлений коридор. Інвентарна для спортивного інвентарю (обладнання) повинна з'єднуватись із спортивним залом через двері або відкритий отвір розмірами (2 x 2,2 кв м). Довжина цього приміщення повинна бути не менша 5 м, а підлога на одному рівні з підлогою спортивного залу (без порогу). Із інвентарної або спортивного залу слід передбачити додатковий вихід на земельну ділянку. Висота спортивних залів площею 162 кв. м повинна бути не меншою 6 м. У спортивному залі площею до 288 кв. м допускається одночасне заняття не більше ніж з одним класом.

3.8. Виробничі приміщення харчоблоку проектується із урахуванням розміщення в них технологічного устаткування. Кухонні плити, які працюють на твердому паливі, можна передбачати тільки в сільських школах з наповнюваністю не більше 80 учнів. Кухні в школах повинні бути розраховані на розміщення в них устаткування для приготування їжі із сировини, а також - напівфабрикатів. Площу обіднього залу (без кімнати для роздачі) слід приймати із розрахунку на одного учня не менше як 0,75 кв. м в школах до 80 місць і 0,65 кв. м - більше 80 місць. Максимальна наповнюваність обідніх залів становить - 350-490 місць, при цьому у школах-інтернатах не допускається більше 2-х посадок учнів, у загальноосвітніх школах - 3-х. Із виробничих приміщень харчоблоків слід передбачити окремий вихід на територію подвір'я.

Харчоблоки допускається розміщувати на цокольних поверхах, заглиблених не нижче 0,5 м від запланованої відмітки тротуару, при забезпеченні цих приміщень природним освітленням, ефективною штучною вентиляцією і при відмітці підлоги не нижче 1 м найвищого рівня ґрунтових вод.

Обідні зали слід обладнувати столами на 4-6-10 місць і стільцями або табуретами. Відстань (см): між столами і роздачею чи вікном (дверима) для прийому брудного посуду повинна бути 150-200; між рядами столів - 100-150; між столами і стіною - 40-60. Столи повинні мати гігієнічне покриття, що легко миється, стійке до дії гарячої води і дезінфікуючих засобів. Столи щодня миють гарячою водою з кальцинованою содою та милом, а після кожного прийому їжі протирають вологими і чистими ганчірками. Умивальники слід передбачати із розрахунку один на 20 місць, електрорушники - один на 40 місць. Для дітей початкових класів висота столів та стільців повинна відповідати зросту дітей. Меблі для них встановлюються окремо від столових меблів для середніх та старших класів.

Столовий посуд може бути фаянсовий, фарфоровий або із нержавіючої сталі та одноразовий. Не рекомендується використовувати емальований, алюмінієвий посуд і забороняється застосування пластмасового посуду багаторазового використання та поцербленого посуду.

Забороняється використання приміщень харчоблоку, їдалень, роздаткових, буфетів не за призначенням.

У школах із кількістю учнів менше 100, за умови відсутності харчоблоку, допускається організація харчування дітей в окремо відведеному приміщенні за узгодженням із територіальною санітарно-епідеміологічною станцією.

3.9. Приміщення для організації продовженого дня для учнів загальноосвітніх навчальних закладів слід передбачити із розрахунку 20 відсотків від загальної кількості учнів 1-4 класів і 10 відсотків - учнів 5-9 класів.

3.10. Площу приміщень закритого зберігання бібліотечних фондів слід приймати не менше 0,25 кв. м на 1 тис. одиниць збереження. Площа відкритого збереження бібліотечних фондів повинна бути не меншою 4,5 кв. м на одну тис. одиниць збереження.

3.11. Ширина рекреаційних приміщень при однобічному розміщенні навчальних приміщень повинна бути не меншою 2,8 м.

Площа рекреаційних приміщень розраховується для кожного поверху і повинна бути не меншою 2,0 кв. м на одного учня. При будівництві або реконструкції загальноосвітнього навчального закладу слід надавати перевагу рекреаційним приміщенням зального типу.

3.12. Медичний блок слід розміщувати на першому поверсі. Медичний блок складається із таких приміщень: кабінет лікаря завдовжки 7 м (для визначення гостроти слуху та зору учнів), площею не менше 16 кв. м; кабінет зубного лікаря площею не менше 16 кв. м, обладнаний витяжною шафою; процедурний кабінет площею 10 + 8 кв. м; кабінет психофізіологічного розвантаження площею не менше 18 кв. м.

3.13. Гардероб розміщується на перших поверхах блоків навчального закладу з обов'язковим обладнанням секцій для кожного класу.

3.14. У вестибюлях слід проектувати подвійні тамбури з трьома дверима для забезпечення теплоізоляції.

3.15. Для учнів 1-4, 5-7, 8-9 класів слід передбачити самостійні входи в школу при блочній забудові, в інших випадках - не менше 2-х виходів для постійної експлуатації. Висота шкільних приміщень від підлоги до стелі (в чистоті) повинна бути не менше 3 м. Вхід до навчальних приміщень слід передбачити тільки збоку передніх столів або парт.

3.16. Міжповерхові сходи слід проектувати з природним освітленням. Висота приступця повинна бути 15 см, ширина - 30-35 см, кут нахилу сходів не більше 30. Не

допускається горизонтальне розміщення елементів огорожі сходів. Висота огорожі сходів повинна бути 1,5 м з поручнем заввишки 0,8 м.

В огорожі сходів вертикальні елементи повинні мати просвіт не більше ніж 0,1 м (горизонтальний поділ в огорожі, крім поручня, не допускається). Ширина маршу сходів - 1,8 м.

3.17. Для будівництва шкіл слід використовувати цеглу або матеріали, які дозволені Міністерством охорони здоров'я України.

3.18. У гуртожитку передбачені такі приміщення: спальні кімнати, умивальня, санвузол і душова; кімната особистої гігієни, кімната для прасування, чистки одягу та взуття (із розрахунку не менше ніж 0,1 кв. м на 1 місце), кімната для відпочинку; санвузол для персоналу і санітарна кімната (не менше 4 кв. м), а також господарські майстерні, пральня, кімнати для збереження чистої та брудної білизни, медична кімната (не менше 10 кв. м), приміщення для зберігання одягу дітей (із розрахунку 0,2 кв. м на 1 місце), вітальня для побачення з батьками, кімната старшого вихователя, вихователів, чергового технічного персоналу, комори спортивного і господарського інвентарю, вестибюль з гардеробом.

Наповнюваність спальних кімнат у гуртожитках для учнів шкіл I ступеню - 5-6 місць, для шкіл II-III ступенів - не більше 4 місць. Площа спальних кімнат приймається з розрахунку 6 кв. м на 1 місце.

3.19. Здача в оренду території, будівель, приміщень, обладнання підприємствам, установам, організаціям іншим юридичним та фізичним особам для використання, що не пов'язано з навчально-виховним процесом, не дозволяється.

4. Природне та штучне освітлення. Організація і вимоги до зорової роботи учнів

4.1. Природне освітлення.

Усі навчальні приміщення загальноосвітніх навчальних закладів повинні мати природне освітлення. Незалежно від розміщення вікон (збоку, зверху) в навчальних приміщеннях світло повинно падати на робочі місця зліва. Оптимальний рівень природного освітлення забезпечується при верхньому і боковому освітленні приміщень. Забороняється облаштовувати навчальні приміщення так, щоб світловий потік був спрямований праворуч, спереду від учнів, крім майстерень з обробки металу, де повинен переважати правосторонній або прямий світлорозподіл. При загальній площі класної кімнати 64 кв. м і більше обов'язково слід передбачити додаткове освітлення через рекреаційні приміщення. Якщо глибина приміщення становить більше 6,0-6,5 м, то необхідне двобічне освітлення. Висота вікна при правосторонньому освітленні повинна бути не меншою 2,2 м при наявності глухої перегородки висотою 0,8 м від підлоги (при висоті приміщення 3,0 м). Допускається використовувати матове скло для освітлення внутрішньої світлонесучої стіни на висоті 0,8-1,0 м від глухої перегородки і далі 1,2-1,4 м віконне скло до стелі (при загальній висоті застосування 2,2 м). Можливе додаткове освітлення світлом через прохідні коридори (нерекреаційні), умивальні, роздягальні при спортивних залах. Штучне освітлення допускається тільки в актовому залі, кіноаудиторії, санітарних вузлах, приміщеннях кладових, охолоджуючих камер при кухні, допоміжних приміщеннях для працівників кухні, радіовузлах, дикторських, інвентарних і душових при спортивному залі. В умовах світлового поясу України (53 град. північної широти) - найбільш високий рівень природного освітлення, і тому максимальну кількість приміщень школи необхідно орієнтувати на цей бік горизонту. Для приміщень продовженого дня рекомендується східна орієнтація, для занять у першу зміну - західна. Забороняється орієнтувати навчальні приміщення на

північ (за винятком кабінетів образотворчого мистецтва та креслення, де необхідно рівномірне освітлення).

При стрічковому заскленні, а також орієнтації на південь-схід, південь-захід, захід обов'язкове облаштування сонцезахисними засобами (штори із тканини з достатніми світлопропускними можливостями - поплін, штапель, підйомно-поворотні жалюзі тощо). При відсутності прямого попадання сонячного променя на робочі місця учнів штори повинні знаходитись в міжвіконних простінках і не закривати вікна. Ламбрікени не повинні сягати нижче верхньої частини віконної рами. Для забезпечення оптимального природного освітлення навчальних приміщень необхідно мити вікна не менше 2-х разів протягом навчального року.

Природне освітлення повинно бути рівномірним і не створювати блиску.

Коефіцієнт природного освітлення (КПО) в навчальних приміщеннях повинен дорівнювати 2,5% на робочих місцях 3-го ряду парт (1 м від внутрішньої стіни). При двобічному освітленні мінімальне значення КПО визначається на другому ряду парт.

Рівномірність освітлення на робочому місці (відношення мінімального рівня освітлення до максимального) повинна складати не більше 0,3.

Достатність і рівномірність освітлення можна оцінити за світловим коефіцієнтом (СК) (відношення загальної площі вікон до площі підлоги). Найбільш раціональна форма вікон - прямокутна, висотою 2-2,5 м, при збереженні висоти підвіконника 0,8 м шириною 1,8-2,0 м, верхній край вікна повинен бути на відстані 0,15-0,3 м від стелі. Ширина простінків між вікнами повинна бути не більшою 0,5 м, висота підвіконня - 0,8 м, СК 1:4-1:5. Для забезпечення оптимального природного освітлення слід передбачити: кут, під яким видно небо з найбільш віддаленого робочого місця від вікна, повинен бути не меншим 5 град.; коефіцієнт затінення менше 3. Забороняється розміщення на підвіконні в навчальних приміщеннях високі кімнатні квіти.

Колір поверхні стелі, стін, меблів повинен бути жовтим, зеленим або бежевим (матових пастельних тонів). Стелю, верхні частини стін, віконні рами та двері слід фарбувати у білий колір, коефіцієнт відбиття якого 0,8; в кабінетах технічних засобів навчання (ТЗН) стіна, яка є фоном до екрану (телевізор, кінопроектор) повинна бути пофарбована в жовтий або бежевий колір з коефіцієнтом відбиття 0,6; класна дошка повинна мати матову поверхню, пофарбовану в темно-зелений, коричневий колір з коефіцієнтом відбиття 0,1-0,2.

Всі полімерні матеріали, які використовуються при будівництві та реконструкції загальноосвітніх навчальних закладів, а також оздоблення приміщень, настил підлоги, повинні мати позитивний висновок державної санітарно-гігієнічної експертизи.

4.2. Штучне освітлення.

В Україні із вересня до травня необхідно підвищувати рівень освітлення навчальних приміщень за допомогою штучного освітлення. Для освітлення третього ряду парт слід у навчальних приміщеннях передбачати окреме включення другого від вікон ряду електроламп.

Штучне освітлення приміщень шкіл може бути забезпечено люмінесцентними лампами та лампами розжарювання з відповідною арматурою, яка повинна давати розсіяне світло, бути безпечною та надійною. Рівень штучного освітлення навчальних приміщень шкіл при використанні ламп розжарювання 150 лк і 300 лк при лампах люмінесцентних. В кабінетах креслення, майстернях рівень штучного освітлення повинен бути відповідно 200-400 лк, 300-500 лк. У всіх приміщеннях школи слід передбачати систему загального освітлення.

Люмінесцентні світильники повинні давати розсіяне світло, а для ламп розжарювання - повністю відбите світлорозповсюдження.

При штучному освітленні навчальних приміщень слід надавати перевагу люмінесцентним лампам (ЛТБ та інші), що мають позитивний висновок державної санітарно-гігієнічної експертизи.

Для ламп розжарювання найбільш раціональні світильники переважно відбитого світлорозподілу.

У навчальних приміщеннях світильники слід розміщувати в 2 ряди паралельно до лінії вікон на відстані 1,5 м від зовнішньої і внутрішньої стін, 1,2 м - від класної дошки, 1,6 м - від задньої стіни. Відстань між рядами світильників повинна бути 2,5-2,65 м.

Питома потужність люмінесцентного освітлення повинна бути 24-28 Вт/кв. м, при лампах розжарювання - 48 Вт/кв. м.

При освітленні приміщення люмінесцентними лампами повинно бути передбачено додаткове освітлення класної дошки спеціальними лампами із світильниками несиметричного світлорозповсюдження; при освітленні лампами розжарювання - додаткові лампи.

У приміщеннях для трудового навчання встановлюються пилевологозахисні світильники ПВЛ - 2 x 40, ЛСО - 8, ЛВВО - 1. При збільшенні глибини навчальних приміщень необхідно використовувати комбіноване освітлення (штучне і природне). Рівень комбінованого освітлення на робочих місцях повинен складати 600 лк з перевагою природного освітлення. Раціональне співвідношення між світловими потоками від вікна і штучного освітлення повинно бути 2:1.

У навчальних майстернях, крім загального освітлення, слід передбачити місцеве біля верстатів та станків. У майстернях з обробки дерева і металу з метою дотримання правил техніки безпеки, профілактики травм слід передбачити подвійне включення електрообладнання в електромережу.

Оптимальний рівень штучного освітлення спортивного залу складає 400 лк на рівні підлоги. Освітлювальна арматура, вікна та опалювальні прилади у спортивному залі повинні бути закриті металевими сітками.

Світильники миються не рідше 1 разу на три місяці, вікна - 1 раз у півріччя.

6. Вентиляція та опалення

6.1. Критеріями нормування повітряного обміну приміщень шкільних будівель слід приймати динаміку температури, відносної вологості повітря, рівня його бактеріального забруднення, кількості пилу, концентрацію CO₂, константу зникнення від'ємних іонів.

6.2. У навчальних приміщеннях необхідно організовувати широку аерацію та повітряний обмін через системи вентиляційних каналів.

6.3. При проектуванні у шкільній будівлі припливно-витяжної системи від актового залу, спортивних приміщень, майстерень, харчоблоку тощо слід передбачати автоматичне управління системами безпосередньо у приміщеннях, для забезпечення у робочий час розрахункових рівнів температури і відносної вологості повітря.

У позаурочний час в приміщенні повинна підтримуватись температура не нижче 15 град. С.

Температура опалювального приладу у робочий час повинна бути не вищою 40 град. С.

6.6. Використання парових котлів для опалення шкільних будівель забороняється.

6.7. Опалювальні прилади (радіатори) в навчальних приміщеннях слід

закривати легкою дерев'яною або металевою решіткою. Не допускається використання дерев'яно-стружкових та дерев'яно-волокнистих плит. При розміщенні опалювальних приладів у стінах, підлозі температура стін повинні бути 33-38 град. С, підлоги - 18,5-28 град. С, підвіконня - 40-45 град. С, стелі - 29-32 град. С при температурі повітря у приміщенні 21 град. С і вище. Найбільш раціональне розміщення опалювальних приладів у стелі та підлозі.

6.8. Пічне опалення допускається тільки в одноповерхових приміщеннях шкіл з малою кількістю учнів (у сільській місцевості), яке повинно бути обладнане в коридорі.

Забороняється встановлювати залізні печі.

Щоб не забруднювати повітря приміщень окисом вуглецю, пічні труби закриваються не раніше повного згорання палива і не пізніше, як за дві години до приходу учнів.

7. Водопостачання та каналізація

7.2. Будівлі шкіл повинні бути обладнані системами господарсько-питного, протипожежного і гарячого водопостачання, каналізацією.

7.3. Водопостачання та каналізація в школах повинні бути централізованими.

У випадках відсутності в населеному пункті централізованої системи водопостачання і каналізації організація водопостачання та відведення стоків має бути погоджена з територіальними санепідстанціями. Для шкіл у місцевості, де відсутня каналізаційна система, передбачаються теплі туалети, прохід до яких з будівлі школи здійснюється через подвійний тамбур.

Для 4-го кліматичного району, а також у сільській місцевості допускається організувати туалети вигрібного типу окремо від будівлі закладу. Вигрібна яма та сміттєзбірник не повинні заповнюватись більше ніж на 2/3 його об'єму. Після їх випорожнення необхідно здійснювати їх дезинфекцію зрошуванням 10% розчином хлорного вапна, 5% розчином нейтрального гіпохлориту кальцію.

З метою попередження розмноження мух та знищення їх у фазі розвитку, 1 раз на 5-10 днів вигрібні ями обробляються одним із засобів, запропонованих методичними вказівками по боротьбі з мухами.

7.4. Підведення холодної та гарячої води повинно бути забезпечене у: класні кімнати, кабінети, майстерні, лабораторії, приміщення для продовженого дня, роздягальні при спортивному залі, приміщення для гурткової роботи, харчоблок, до умивальників в туалетах, кабінети для гігієни жінок, кімнату для техперсоналу, вчительську, кабінет директора, медичний блок, кінопроекційну, фотолабораторію, кабінет військової підготовки, спальні корпуси.

В їдальнях, буфетах та роздаткових кімнатах необхідно передбачити встановлення електрокип'ятильників для нагрівання води (на випадок тимчасового відключення централізованого, гарячого водопостачання).

Температура гарячої води, яка подається у змішувачі, не повинна перевищувати 60 град. С.

До питних фонтанчиків, умивальників у туалетних приміщеннях і зливних бачків повинна підводитися лише холодна вода. Питні фонтанчики слід розміщувати в обідньому залі та на території навчального закладу із розрахунку 1 на 100 учнів.

7.5. У всіх навчальних приміщеннях, учительській, медичних приміщеннях, приміщеннях техперсоналу, обідньому залі встановлюються умивальники. Унітази в туалетних приміщеннях встановлюють для учнів навчальних закладів I ступеню - у відкритих кабінах, для учнів навчальних закладів II-III ступеню - в кабінах з дверима. Кімнати

особистої гігієни обладнують унітазом з гнучким шлангом, тумбою. Входи до туалетів та умивальних для учнів не допускається розміщувати зі сходових кліток і безпосередньо проти входів до навчальних приміщень, їдальні, медпункту. На кожному поверсі школи слід передбачити туалет для викладачів з одним унітазом, пісуаром та умивальником. При кожному жіночому туалеті слід передбачити кабінку особистої гігієни жінки із розрахунку 1 гігієнічний душ на 100 жінок, в спальних корпусах шкіл-інтернатів - на кожні 70 дівчат.

Обладнання туалетних і умивальних наступне: для дівчаток кількість санітарних приладів - 1 унітаз на 30 дівчаток, для хлопчиків - 1 унітаз і 1 пісуар на 40 хлопчиків; в умивальних - 1 умивальник на 60 учнів; туалети і умивальні для викладачів - 1 унітаз і 1 умивальник (окремо для чоловіків і жінок), кабінка для особистої гігієни жінки - гігієнічний душ, унітаз, умивальник. При актовому залі слід передбачити два санітарні вузли окремо для чоловіків та жінок, які обладнують унітазом і умивальником. Медичний блок повинен мати свій санітарний вузол (унітаз, умивальник). Туалети і душові (окремо для дівчат та хлопців) при роздягальних спортивних залів обладнують одним унітазом, одним умивальником, двома душовими сітками з установкою відокремлювальної перегородки, ножною ванною, а туалети і душові для персоналу харчоблоку - одним унітазом, одним умивальником, одною душовою сіткою.

У туалетних для дівчаток одна кабінка повинна бути з дверима і замком, інші - з дверима висотою 1 м на відстані від підлоги 0,2 м. Кабіни відгороджують одна від іншої екранами висотою 1,75 м на відстані від підлоги 0,2 м. Розміри кабін (0,8 x 1,0/кв. м). Проміжок між кабінами і протилежною стіною 1,1 м при відсутності пісуарів, а 1,8 м - при їх наявності. Проміжок між кранами умивальників - 0,6 м. Висота установки умивальників над підлогою 0,5 м для учнів перших класів, 0,6 м - для 2-4 класів, 0,7 м - для 5-12 класів.

Відстань між умивальниками і протилежною стіною - не менше 1,1 м між рядами умивальників - 1,6 м. Душові кабінки слід передбачити розміром 0,95 x 0,95 кв. м.

Туалети для 1-4 класів повинні бути обладнані дитячими унітазами.

8. Обладнання основних приміщень

8.1. Обладнання шкільних приміщень повинно відповідати санітарно-гігієнічним вимогам, сприяти забезпеченню педагогічного процесу та проведенню позакласної навчально-виховної роботи.

8.2. Навчальні класи і кабінети обладнуються меблями згідно з діючими нормативними документами.

Меблі слід добирати відповідно до зросту дітей. Заборонено використання замість стільців, лав і табуретів. Для учнів не допустима поза, при якій відстань від поверхні парти до очей менша 30 см. Фізіологічною є поза, при якій кут нахилу грудної частини тіла до поперекової дорівнює 145 градус.

Для забезпечення учнів меблями, у відповідності з довжиною тіла, необхідно мати таблицю їх розмірів. Різниця між ростовими групами становить - 15 см. У кожному класі (кабінеті) слід передбачити 2-3 розміри меблів з перевагою одного із них. Суттєву перевагу в сучасних умовах мають трансформуючі меблі. Правильне розміщення дітей за шкільними партами (столами) може бути за умови, коли в одному приміщенні навчаються діти з різницею у віці не більше як два роки.

Розміщувати меблі у класній кімнаті прямокутної конфігурації слід так, щоб відстань була:

- між зовнішньою стіною і першим рядом парт 0,6-0,7 м (в будівлях із цегли допускаються 0,5 м);
- між рядами двомісних парт (столів) - не менше 0,6 м;
- між III рядом парт (столів) і внутрішньою стіною або шафами, які стоять біля стіни, не менше 0,7 м;
- між передньою партою (столом) і демонстраційним столом не менше 0,8 м;
- від передньої стіни з класною дошкою до передніх столів не менше 2,4-2,6 м;
- від задніх столів до задньої стіни не менше 0,65 м (якщо задня стіна зовнішня - не менше 1,0 м);
- від задніх столів до шаф, які стоять вздовж заднього краю стіни - не менше 0,8 м;
- від демонстраційного столу до класної дошки - не менше 1,0 м;
- між столом викладача і переднім столом учнів - не менше 0,5 м;
- найбільша відстань останнього місця від класної дошки - 9 м;
- висота нижнього краю дошки над підлогою для учнів першого класу 0,7-0,8 м, 2-4 класів - 0,75-0,8 м, 5-12-0,8-0,9 м.

У класних кімнатах поперечної і квадратної конфігурації, в якій меблі розміщуються у 4 ряди, повинна бути збільшена відстань від дошки до першого ряду парт (не менше 3 м), щоб забезпечити кут розглядання до 35 град. Відстань від першого ряду парт до зовнішньої стіни повинна бути 0,8-1,0 м, між рядами парт, столів - 0,6, від задніх парт до шаф, розміщених біля внутрішньої стіни - 0,9-1,0 м.

Шкільні меблі розставляються в навчальному приміщенні так, щоб ближче до дошки були менші розміри, далі - більші.

Шкільні меблі повинні бути промаркованими. Маркування наноситься у вигляді лінії завширшки 2 см або кола діаметром 2,5 см на обох боках парти, стола, стільця. Меблі 1 групи позначаються оранжевим, 2 - фіолетовим, 3 - жовтим, 4 - червоним, 5 - зеленим і 6 - блакитним кольорами. Окрім кольорового маркування для контролю групи меблів повинно бути цифрове маркування у вигляді дробу:

2 (група стола, стільця)
115-130 (довжина тіла дітей),

яка наноситься на внутрішню поверхню кришки стола.

Колір фарби для фарбування кришки парт - зелена гама і натурального дерева пастельних тонів, фарба повинна бути матовою.

Класні кімнати для молодших школярів необхідно обладнувати партами. Навчальні кабінети для учнів середніх і старших класів повинні забезпечуватись одно-двомісними столами і стільцями, кабінети хімії, фізики, біології - спеціальними лабораторними столами груп 4, 5, 6.

Парти (столи) повинні бути тільки стандартні, погоджені з МОЗ України. Розміри столів і стільців в кожному комплекті меблів повинні співпадати за маркуванням.

Лабораторні столи слід покрити лінолеумом або іншими матеріалами, які миються та дозволені МОЗ України. В біологічній лабораторії столи кріпляться до полу. Для обладнання кабінету креслення використовують спеціальні столи, кут нахилу кришки яких дорівнює 30 град. при виконанні креслення і 60 град. - при малюванні.

8.3. Робочі місця у виробничих майстернях школи повинні забезпечувати правильну робочу позу учнів та відповідати вимогам техніки безпеки.

Виробничі майстерні повинні бути розраховані на 13-15 робочих місць, обладнаних верстатами і станками. У столярних майстернях повинні бути

передбачені верстати висотою 75,5, 78,0 і 80,5 см; а для обробки металу - верстати висотою 95 і 87 см від підлоги до губок тисків. Верстати в майстерні з обробки металу обладнуються захисними екранами.

Кожне робоче місце слід забезпечити сидінням на кронштейні або табуретами висотою 40-42 см, з розміром сидіння 35 x 35 см і 40 x 40 см. Для підбору відповідних меблів у майстернях повинні бути підставки (решітки) розміром 55 x 75 см, висотою 5, 10, 15 см по 5 підставок кожного розміру. Раціонально мати універсальну підставку, де регулюється висота.

У столярній майстерні верстати розміщуються або під кутом 45 град. або в три ряди перпендикулярно світлонесучій стіні. Відстань між верстатами в передньо-задньому напрямі повинна бути не менше 0,8 м, між рядами - 1,2 м.

У майстерні по обробці металу раціонально розміщувати верстати так, щоб світло падало на робоче місце спереду або справа. Відстань між рядами - 1,0 м; від внутрішньої стіни до верстатів не менше як 0,8 м. Краще всього розміщувати однойменні верстати в шахматному порядку. Відстань між тисками не менше 1,0 м.

8.4. У майстернях для учнів 10-12 років слід використовувати інструменти розміром № 1, для 13-15-річних учнів - № 2, після 15 років - інструменти для дорослих.

Максимальна маса вантажу для підняття школярами: 11-12 років до 4 кг, 13-14 років - до 5 кг, 15 років: хлопчики - 12 кг, дівчатка - 6,0 кг, 16 років відповідно 14 і 7 кг, 17 років - 16,0 і 8,0 кг.

8.5. Кімнати для відпочинку (сну) для першокласників та ізолятор повинні бути обладнані ліжками з жорстким ложем.

Забороняється обладнання спальних кімнат двохярусними ліжками.

9. Організація навчально-виховного процесу

9.14. При використанні у навчальному процесі в загальноосвітніх навчальних закладах аудіовізуальних технічних засобів навчання (ТЗН) встановлюється така тривалість їх застосування (Табл. 4).

Таблиця 4.

Тривалість безперервного застосування на уроках різних технічних засобів навчання

Класи	Тривалість перегляду (хв.)	
	кінофільми	телепередачі
1-2	15-20	15
3-4	15-20	20
5-7	20-25	20-25
8-12	25-30	25-30

Кількість уроків із застосуванням ТЗН протягом тижня не повинна бути більшою 3-4 - для учнів початкової школи, 4-6 - для старшокласників.

9.15. При використанні комп'ютерної техніки на уроках безперервна тривалість занять безпосередньо з відеодисплейним терміналом і проведення профілактичних заходів повинні відповідати вимогам [чинних нормативних документів]...

9.18. У загальноосвітніх навчальних закладах, де організовано навчання учнів перших класів, повинні бути обладнані приміщення, у тому числі класна та ігрова кімнати, а також кімната для відпочинку як мінімум на паралель класів.

10. Організація харчування

Для миття столового посуду ручним способом використовується 4-5 ванн (3 - для обробки столових приборів і тарілок, 2 - стаканів). Стакани миються (знежирюються) один раз в окремій ванні. Тарілки, ложки та виделки - знежирюються двічі. Миючий засіб використовується у першій ванні із розрахунку 100% згідно з інструкцією до нього, у другій ванні - 50%.

Полоскання посуду здійснюється у загальній або окремих ваннах, під проточною водою. Помиті ложки та виделки підлягають обов'язковому прожарюванню у духових шафах.

Під час карантину з приводу кишкових інфекцій посуд карантинних класів миється в окремому промаркованому посуді та знезаражується шляхом кип'ятіння.

11. Організація медичного обслуговування

11.1. Загальноосвітні навчальні заклади повинні бути укомплектовані кваліфікованими кадрами середніх медичних працівників, лікарів-педіатрів, психологів.

11.2. У випадку відсутності у штатах медичного працівника керівництво загальноосвітнього навчального закладу укладає угоду з районною поліклінікою (дитячою та дорослою) про медичне обслуговування учнів.

11.4. Всі працівники шкіл, в тому числі працівники харчоблоку, повинні проходити обов'язкові медичні огляди у відповідності з діючим законодавством та мати особисті медичні книжки єдиного зразка. Персонал їдалень (роздаткових, буфетів) повинен бути забезпечений санітарним і спеціальним оглядом та необхідними умовами для додержання правил особистої гігієни. До санітарного одягу відносяться халати, фартухи, хустки, ковпаки, до спеціального - халати темного кольору, рукавички гумові, гумове взуття.

12. Санітарно-гігієнічна освіта учнів, формування здорового способу життя, самообслуговування

Роботу із самообслуговування слід проводити з урахуванням двох напрямів:

- попередження забруднення земельної ділянки і навчально-побутових приміщень;

- очищення земельної ділянки та побутових приміщень від забруднення.

У процесі самообслуговування учні можуть виконувати прибирання класів, кабінетів, лабораторій:

- наприкінці кожного дня (учні 5-12 кл.);

- генеральне прибирання кожного тижня і місяця (учні 9-12 кл.).

Тривалість самообслуговування для учнів 2-4 класів у загальноосвітньому навчальному закладі не повинна перевищувати 1 години на тиждень, а для учнів 5-12 класів - 2 години на тиждень.

Одноразова тривалість роботи із самообслуговування не повинна перевищувати для учнів 2-4 класів 30 хвилин, 5-9 класів - 45 хвилин, 10-12 класів - 1,5 години. Роботу необхідно проводити у спеціальному одязі. Усі види прибирання здійснюються лише вологим методом з наступним провітрюванням приміщень. У навчальному приміщенні необхідно передбачити місце для зберігання прибирального

інвентарю, спецодягу та мила. Миття підлоги дозволяється школярам з 10 років при обов'язковому використанні швабри.

Допускається участь учнів (чергові класи) в накриванні обідніх столів (при використанні санітарного одягу). Перебування учнів у виробничих приміщеннях харчоблоку забороняється.

Учні не допускаються до виконання робіт, що небезпечні для їхнього життя та здоров'я, створюють загрозу зараження інфекційними хворобами:

- робота із значним фізичним навантаженням (допустима вага вантажу п. 8.4);
- робота з електроприладами;
- миття вікон, очищення даху і проїжджих частин вулиць від снігу, льоду;
- очищення освітлювальної апаратури, вентобладнання та витяжних шаф;
- перенесення скла та виробів із нього;
- прибирання санвузлів, умивальних та кімнат гігієни, медичних та допоміжних приміщень, сходів, рекреаційних приміщень, майстерень, спортивних приміщень, актового залу, харчоблоку, роздаткової, буфету, обіднього залу;
- прання постільної білизни;
- винесення та вивезення відходів;
- догляд за дорослими і хворими тваринами, птахами;
- догляд за дітьми, хворими на інфекційні хвороби;
- робота з хімічними речовинами (крім уроків хімії);
- робота у котельнях;
- проведення нічних чергувань.

Учні 2-4 класів можуть брати участь у прибиранні території школи, доглядати за квітами, учні 5-12 класів - у генеральному та щодобовому поточному прибиранні ділянки (підмитати, очищувати від снігу, саджати дерева).

Усі приміщення та обладнання школи підлягають вологому прибиранню, у тому числі: підвіконня, підлога, опалювальні прилади, шафи, столи, парти, класні дошки. Прибирання здійснюють при відкритих вікнах або фрамугах, кватирках, не допускаючи протягів.

Прибирання класів, майстерень, навчальних кабінетів проводиться після закінчення останнього уроку, а спортивних залів - після кожного уроку і після закінчення уроків, занять секцій. Мати в спортивному залі чистять пілососом не рідше одного разу на тиждень, вологе протирання чохлів здійснюють щоденно.

Для очищення взуття від бруду перед входом у школу повинні бути встановлені скребачки, решітки, які необхідно протягом дня декілька разів очищати.

Для збору сміття необхідно встановити в навчальних приміщеннях корзини для сміття.

Техперсонал забезпечується спецодягом для прибирання.

Технічний інвентар для прибирання повинен бути промаркованим, закріпленим за кожним навчальним та допоміжним приміщенням і зберігатися окремо у спеціально виділених місцях разом із спецодягом.

Поточне прибирання навчальних майстерень проводить технічний персонал. Учні можуть прибирати пил на своїх робочих місцях за допомогою металевих і волосяних щіток.

Під час літніх канікул здійснюється поточний ремонт приміщень та обладнання загальноосвітнього навчального закладу з наступним генеральним прибиранням, пранням штор, в тому числі затемнюючих штор актових залів та кабінетів. Здійснюється ревізія та ремонт інженерних мереж.

Санітарний регламент для дошкільних навчальних закладів (затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 № 234, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14.04.2016 за № 563/28693) (*витяг*) // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16>.

I. Загальні положення

1. Цей санітарний регламент (далі - Регламент) визначає санітарно-епідеміологічні вимоги до дошкільних навчальних закладів усіх форм власності (створених у тому числі в житлових та нежитлових приміщеннях), виконання яких дозволяє створити нешкідливі умови розвитку, виховання, навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я дітей.

2. Використання території, будівель, приміщень, споруд, обладнання дошкільних навчальних закладів іншими юридичними та фізичними особам з метою, що не пов'язана з навчально-виховним процесом та життєдіяльністю дітей, забороняється.

3. Виробники та/або постачальники харчових продуктів, питної води (у тому числі фасованої), нового ігрового і спортивного/фізкультурного обладнання, меблів, засобів навчання, комп'ютерної техніки, іграшок (ігор), поліграфічної продукції, предметів дитячої гігієни, мийних та дезінфекційних засобів повинні інформувати про ризики, які може становити ця продукція, або їх відсутність.

4. Засновник (власник) та керівник дошкільного навчального закладу є відповідальними за дотримання вимог цього Регламенту.

5. З метою створення умов для впровадження інклюзивної форми освіти будинки та споруди дошкільних навчальних закладів або будинки та споруди, у яких вони розміщені, повинні відповідати положенням ДБН В.2.2-13-2003 «Будинки і споруди. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди»; ДБН В.2.2-3-97 «Будинки і споруди. Будинки та споруди навчальних закладів»; ДБН В.2.2-17:2006 «Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення».

II. Санітарно-гігієнічні вимоги до улаштування території

1. Обладнання території дошкільного навчального закладу (груп) повинно бути справним.

Територія повинна бути освітлена відповідно до діючих норм (не менше 10 лк на рівні землі в темну пору доби).

2. Для озеленення території дошкільних навчальних закладів забороняється використовувати дерева, кущі, рослини з колючками (біла акація, глід, шипшина тощо), отруйними плодами та рослини...

3. Пісочниці на групових майданчиках повинні бути огорожені бортиками. На ніч пісочниці необхідно закривати.

Заміна піску проводиться не рідше одного разу на рік. Щоденно перед грою пісок перемішується і злегка зволожується, перекопується. У міру забруднення пісок замінюється на чистий.

У теплу пору року, з квітня по жовтень, 2 рази впродовж всього періоду засновник (власник) організовує лабораторні дослідження піску на наявність яєць гельмінтів.

4. Для загартовування дітей та організації ігор з водою допускається організувати облаштування плескальних басейнів глибиною 0,25 м (з підводом водопровідної води та відводом стічних вод до каналізації).

У плескальних басейнах вода замінюється кожного дня. Басейн після спускання води миється проточною водою, а 1 раз на тиждень - з використанням мийних і дезінфекційних засобів.

5. На території дошкільного навчального закладу допускається обладнання теплиці та вольєра для тварин, які розташовуються на відстані не менше 25 м від будівлі дошкільного навчального закладу та найближчих житлових будинків.

У дошкільних навчальних закладах можливе обладнання ділянки для рослин, зокрема овочевих і плодово-ягідних культур. Застосування пестицидів та агрохімікатів у дошкільних навчальних закладах, у тому числі на земельній ділянці, забороняється.

III. Гігієнічні вимоги до будівель та приміщень дошкільних навчальних закладів

1. У будівлі дошкільного навчального закладу та на території земельної ділянки необхідно дотримуватися принципів раціонального розміщення приміщень, максимально уникаючи контакту між різними групами та адміністративно-господарськими приміщеннями.

Забороняється винесення групових майданчиків на дахи дошкільних навчальних закладів або будівель, до яких вони добудовані.

2. Бажано обладнання будівель дошкільних навчальних закладів окремими входами: загальним; для раннього віку; дошкільного віку; для харчоблоку, ізолятора, пральні.

3. Групові осередки для дітей раннього віку доцільно розташовувати на першому поверсі та забезпечувати окремими входами. У приймальні першої групи раннього віку (від 1-го до 2-х років) виділяється за потреби місце для роздягання батьків і місце для грудного годування дітей матерями.

4. У туалетних приміщеннях недоцільно улаштовувати сходи, пороги або будь-які перепади рівнів підлоги. Ванно-душову кімнату у групах цілодобового перебування дітей у дошкільних навчальних закладах та у дитячих будинках необхідно відокремлювати вологонепроникною перегородкою в окреме приміщення.

Бажана наявність окремих туалетних приміщень для хлопчиків та дівчат.

5. У дошкільних навчальних закладах допускається додаткове обладнання стоматологічного кабінету, фітокімнати, кабінету лікувальної фізкультури

7. Підлога у приміщеннях групових (житлових) осередків повинна мати вологостійкість, низьку теплопровідність, стійкість до мийних і дезінфекційних засобів та бути неслизькою. Допускається влаштування безпечних систем підігріву.

Підлога у харчоблоках, пральнях, туалетних, ванно-душових, душових повинна мати ухил у каналізацію (зливні трапи з нахилом підлоги до отвору трапу не менше 0,03 %) або інші технологічні рішення, які дозволяють забезпечити чистоту приміщень. Отвори трапу мають бути закриті решітками.

8. Матеріали, що використовуються для влаштування, оздоблення дошкільних навчальних закладів, повинні бути безпечними.

IV. Санітарно-гігієнічні вимоги до освітлення

1. Основні приміщення дошкільних навчальних закладів (групові (житлові) осередки, медичні кабінети, приймально-карантинні відділення, зали для музичних та фізкультурних занять, кабінети для роботи з комп'ютерами та технічними засобами навчання тощо) повинні мати природне освітлення. Доцільна тривалість інсоляції

зазначених приміщень - не менше 3 годин на день. Мінімальний коефіцієнт природної освітленості приміщень (далі - КПО) має становити не менше 1,5 %.

2. Для захисту від прямих променів сонця, запобігання перегріванню приміщень, у яких перебувають діти, необхідно передбачати жалюзі, козирки, штори або інші види захисту.

3. При висаджуванні рослин слід запобігати затіненню приміщень. Густі крони дерев підлягають своєчасному розрідженню, що запобігатиме погіршенню показників природного освітлення. Щороку необхідно проводити декоративну обрізку кущів, вирубку сухих і низьких гілок та молоді порослі дерев.

4. Мити вікна необхідно регулярно, не рідше 3 разів на рік та у разі забруднення. Вікна не дозволяється затінити кімнатними рослинами, що в'ються, а також рослинами великих розмірів.

5. Джерела штучного освітлення повинні забезпечувати достатнє та рівномірне освітлення всіх приміщень.

Під час проведення занять в умовах недостатності природного освітлення необхідно використовувати джерела штучного освітлення.

6. Електричні розетки та вимикачі не бажано встановлювати на висоті менше 1,8 м від підлоги, при цьому у приміщеннях із перебуванням дітей необхідно передбачити встановлення розеток, що закриваються.

У залах для занять фізичною культурою на світильниках та вікнах повинні бути захисні засоби.

7. Лампи, що перегоріли, підлягають своєчасній заміні...

8. Не дозволяється розміщення світильників над плитами, технологічним обладнанням, виробничими столами харчоблоків. Світильники (крім світлодіодних) у харчоблоці повинні мати захисну арматуру.

V. Вимоги щодо водопостачання, водовідведення та опалення

1. Вода, що постачається у дошкільний навчальний заклад, повинна відповідати вимогам Державних санітарних норм та правил «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» (ДСанПіН 2.2.4-171-10)...

2. Дошкільні навчальні заклади обладнуються мережами господарсько-питного водопостачання, мережами каналізації, водостоку, опалення, вентиляції. Гарячою проточною водою дошкільні заклади повинні бути забезпечені впродовж усього року.

У випадку відсутності в населеному пункті централізованих мереж водопроводу і каналізації для дошкільного навчального закладу необхідно передбачити водопостачання від артезіанської свердловини з подачею води до приміщень дошкільного навчального закладу та обладнання внутрішньої каналізаційної мережі з відведенням стоків на місцеві очисні споруди.

У сільських населених пунктах при відсутності централізованого водопостачання допускається також використання громадських свердловин, колодязів, каптажів у разі підтвердження безпечності питної води.

3. Холодною і гарячою проточною водою повинні бути забезпечені групі (житлові) осередки, кімната природи, їдальня, буфетні, медичні приміщення, пральня, ванно-душові, туалетні кімнати, зали басейнів тощо з установленням кранів-змішувачів. Забороняється використовувати гарячу воду із системи водяного опалення для будь-яких цілей.

Допускається обладнання приймальних і роздягальних спеціальними шафами для сушіння.

4. Температура гарячої води, що подається до приміщень дошкільних навчальних закладів, повинна бути не нижче 37 °С та не вище 60 °С.

5. Організація питного режиму повинна сприяти оптимальному задоволенню потреб дітей у безпечній та якісній воді. Кожна дитина за потреби повинна отримати кип'ячену або фасовану воду в індивідуальній чашці.

7. Дошкільні навчальні заклади повинні мати централізовану систему теплопостачання або безпечну автономну систему теплопостачання, які спроможні забезпечити оптимальні показники мікроклімату...

8. У дошкільних закладах доцільним є встановлення регуляторів інтенсивності нагріву опалювальних приладів. Для запобігання опікам і травмам у дітей опалювальні прилади повинні бути огорожені дерев'яними решітками (або металевими за умови безпечної температури), що періодично знімаються під час прибирання. Забороняється огороження опалювальних приладів дерев'яно-стружковими і дерев'яно-волокнистими плитами та використання огорожі з полімерних матеріалів.

VI. Повітряно-тепловий режим

1. Оптимальною температурою у групових осередках дошкільних навчальних закладів є +19-23 °С. У приміщеннях басейну - +29-30 °С. У залах для занять музикою та фізичною культурою +18-19 °С. У теплих переходах - не менше +15 °С.

У приміщеннях, що займають кутове положення або знаходяться в торці будівлі дошкільного навчального закладу, температура повітря повинна бути не менше +21 °С.

Кімнатні термометри мають бути розміщені на внутрішній поверхні кожного приміщення, де перебувають діти, на рівні 0,8-1,2 м від підлоги залежно від зросту дітей.

2. Природна вентиляція приміщень дошкільних навчальних закладів здійснюється через вентиляційні канали. Окремі системи вентиляції повинні бути в харчоблоці, ізоляторі, роздягальнях, туалетних кімнатах.

За відсутності дітей приміщення дошкільних навчальних закладів повинні періодично провітрюватися... Наскрізне провітрювання має проводитися кожні 1,5-2 години з тривалістю не менше 10 хвилин. У спальнях наскрізне провітрювання здійснюється до та після сну дітей.

3. У холодну пору року провітрювання повинно бути закінчене не пізніше ніж за 30 хвилин до приходу дітей із занять або з прогулянки і за 30 хвилин до сну. Під час сну може бути забезпечено доступ свіжого повітря з одного боку приміщення, але за 30 хвилин до підйому дітей його припиняють. Після короточасних провітрювань допускається зниження температури повітря у групових осередках до +19 °С для дітей 4-5 років і до +18 °С для дітей старше 5 років...

5. При вході до дошкільного навчального закладу необхідно розміщувати термометр для контролю за температурою повітря на вулиці.

6. Прогулянки на вулиці дозволяється проводити при температурі повітря не нижче -16 °С.

7. Влітку під час прогулянок діти повинні мати головні убори. Для запобігання перегріванню на сонці частину прогулянки необхідно проводити в тіні дерев і під тіншовими навісами.

9. Встановлення у дошкільному навчальному закладі нових систем, що впливають на мікроклімат приміщення, повинно здійснюватись з письмової згоди батьків (опікунів) та має бути забезпечено відповідним і своєчасним сервісним обслуговуванням та заміною витратних матеріалів.

VII. Санітарно-гігієнічні вимоги до утримання приміщень та обладнання

1. Обладнання основних приміщень дошкільного навчального закладу повинно відповідати зросту та віку дітей. Меблі повинні бути світлих тонів, матові, переважно без блиску.

Не дозволяється використовувати несправні меблі та обладнання. Матеріали для облицювання меблів повинні бути із низькою теплопровідністю, стійкими до дії теплої води, мийних та дезінфекційних засобів.

2. Приймальні та роздягальні групових (житлових) осередків для дітей раннього віку бажано обладнувати шафами для одягу дітей та персоналу, лавами і за необхідності столами для сповивання, умивальною раковиною.

3. Для дітей раннього віку в світлій частині групової кімнати на відстані 1,0 м від вікон і паралельно до них повинен бути розміщений безпечний манеж.

Для повзання дітей по підлозі виділяється місце (огорожується бар'єром), де можуть встановлюватись гірки з драбинкою, інше безпечне розвиваюче обладнання.

Спеціальні столики для годування дітей віком 8-12 місяців (висота - 0,70-0,75 м, висота сидіння нижче від поверхні стола на 0,2 м) встановлюються неподалік від буфетної.

4. Меблі в групах підбираються відповідно до зросту (довжини тіла) дітей

5. У групових приміщеннях вздовж вікон або стін дозволяється встановлювати столи для настільних ігор, безпечне фізкультурне обладнання.

У разі відсутності у закладі спортивної зали дозволяється у груповому (житловому) осередку облаштовувати спортивний/фізкультурний куточок, де розміщується фізкультурне обладнання та інвентар.

6. Столи для занять бажано встановлювати на відстані 1 м від вікна, так, щоб світло падало на робочу поверхню зліва. Для ліворуких дітей робочі місця організують так, щоб світло падало з правого боку. Відстань між рядами та дошкою повинна бути 2,5-3,0 м (кут розглядання дошки на стіні - не менше 45°). Відстань від нижнього краю дошки до підлоги - 0,7-0,8 м.

Робоча поверхня столів повинна бути гладкою, матовою або з незначним блиском, у вигляді непрозорого покриття світлих тонів або покриття із збереженням текстури деревини світлих тонів.

7. Ігрові в групових осередках обладнуються шафами для іграшок і підсобного матеріалу. У спальнях встановлюються шафи для білизни.

8. Спальні мають бути обладнані безпечними стаціонарними ліжками, що відповідають зросту та віку дитини.

У дошкільних навчальних закладах, де відсутні спальні приміщення, допускається використання розкладних ліжок з твердим рівним ложем або окремих матраців для дітей садового віку. При складанні розкладних ліжок постільна білизна зберігається у приміщенні (або спеціально відведеній зоні) для тимчасового зберігання розкладних ліжок, а також речей в індивідуальних промаркованих мішках.

При розміщенні ліжок повинна бути дотримана мінімальна відстань до опалювальних приладів - 20 см. Оптимальна відстань між узголів'ями двох ліжок - 30 см, між боковими сторонами - від 65 см.

Влітку допускається організувати денний сон дітей на верандах за наявності розкладних ліжок з твердим ложем.

9. Кожне спальне місце забезпечується необхідними постільними речами, зокрема матрацом, подушкою, двома ковдрами (для холодного та теплого періоду року), трьома комплектами постільної білизни, двома чохлами на матрац,

покривалом, мішком для постільної білизни (при використанні розкладних ліжок), рушниками для обличчя та ніг. До комплекту постільної білизни входить підковдра.

Постільна білизна повинна бути промаркованою (з ножного краю)...

11. Туалетні кімнати групових (житлових) осередків обладнуються вішалками для рушників і предметів особистої гігієни, які мають бути закріплені за кожною дитиною та відповідно промарковані. Для дітей раннього віку можуть використовуватися разові підгузки. Запас підгузків необхідно зберігати у сухому місці.

У туалетних кімнатах або в інших господарських приміщеннях повинні бути господарські шафи для зберігання інвентарю для прибирання, спеціального одягу тощо. У групах для дітей раннього віку встановлюються стелажі для горщиків.

12. Кімнати природи обладнуються стелажками для рослин, тварин, акваріумів та для зберігання інвентарю, сухого корму для тварин за умови забезпечення їх недоступності для дітей. Рослини та тварини таких куточків повинні бути безпечними для здоров'я дітей та персоналу.

13. Висота розміщення телеекрана від підлоги має бути від 1,0 до 1,3 м. Відстань від першого ряду дітей до екрана має становити від 2,0 до 5,5 м (ширина екрана - 0,6-1,2 м). Дітей однієї групи необхідно розсаджувати з урахуванням зросту у 3-4 ряди (відстань між рядами - 0,5-0,6 м).

18. У приміщеннях дошкільних навчальних закладів можуть бути встановлені бактерицидні лампи (екрановані та відкриті). Дезінфекція приміщень бактерицидними лампами проводиться за відсутності людей відповідно до інструкції...

22. При надходженні у дошкільний навчальний заклад нових іграшок (за винятком м'яконабивних) їх миють теплою проточною водою з милом (бажана тривалість миття - 15 хвилин) і сушать на повітрі. Гумові, пінополіуретанові, пінолатексні та пластизольові іграшки після миття віджимають і висушують.

Надалі іграшки необхідно мити гарячою водою з милом або 2% розчином питної соди (у групах для дітей віком до 1,5 року - 2 рази на день, а у групах для дітей старше 1,5 року - наприкінці дня) з наступним полосканням під проточною водою та сушінням на відкритому повітрі або на столах.

М'яконабивні іграшки дезінфікують бактерицидними лампами.

Під час карантину іграшки обробляють дезінфекційними засобами. Ємності та щітки для миття іграшок повинні бути промарковані та зберігатися у групових осередках.

24. Килими щодня підлягають чистці пілососом, один раз на місяць їх слід вибивати на вулиці і протирати вологою щіткою.

При лікуванні дітей від ентеробіозу необхідно вилучати: килими (після камерної обробки); м'яконабивні іграшки (після обробки бактерицидними лампами).

VIII. Санітарно-гігієнічні вимоги до утримання басейнів

1. У складі дошкільного навчального закладу на першому поверсі в окремому блоці допускається будівництво басейну.

Глибина басейну повинна бути від 0,6 до 0,8 м. Внутрішня поверхня дна та стін ванни повинна бути гладенькою, неслизькою.

По периметру ванни басейну передбачається обхідна доріжка. У місцях виходу з душової на обхідну доріжку повинен бути передбачений прохідний душ для ніг з безперервним потоком свіжої теплої води.

2. Ванну басейну необхідно заповнювати питною водою, що відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10. Температуру води у ванні необхідно підтримувати на

рівні +28-30 °С, а температуру повітря в залі з ванною - на 1-2 °С вищою від температури води.

5. Воду у ванні басейну з частковою рециркуляцією необхідно знезаражувати.

При наповнюванні басейну водопровідною водою її необхідно замінювати повністю щодня.

6. Незалежно від системи заповнення ванни басейну водою (протічна або з рециркуляцією) випуск води з ванни з наступною дезінфекцією проводиться не рідше 1 разу на 10 днів...

7. Поточне прибирання басейну повинно проводитися щодня з використанням мийних і дезінфекційних засобів. Підлягають дезінфекції підлога приміщень, стіни залу басейну (на відстані 2 м від підлоги), обхідні доріжки, обладнання, ручки дверей, санітарно-технічне обладнання тощо.

XII. Вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей

8. Заняття з використанням комп'ютерів дозволяється проводити для дітей старшого дошкільного віку два рази на тиждень (не більше одного разу протягом дня). Безперервна тривалість роботи з комп'ютером не повинна перевищувати 10 хвилин... Для дітей з хронічними захворюваннями; дітей, що часто хворіють; після перенесених захворювань (протягом 2 тижнів); дітей з порушеннями зору тривалість занять з комп'ютером зменшується до 5-7 хвилин.

Для роботи з комп'ютером необхідно забезпечити раціональну організацію робочого місця: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонталь екрана відеомонітора повинна знаходитися на рівні очей, відстань від очей до екрана - не менше 50 см. У дошкільному навчальному закладі заборонено використання дітьми нетбуків, ноутбуків та подібної комп'ютерної техніки, де клавіатура конструктивно не може бути відокремлена від монітора.

9. Заняття з використанням електронних технічних засобів навчання (далі - ТЗН) з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку проводяться у разі згоди батьків не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять з використанням ТЗН (інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 15 хвилин.

10. При встановленні у дошкільному навчальному закладі комп'ютерних мереж електромагнітне випромінювання в усіх приміщеннях не повинно перевищувати граничнодопустимі рівні відповідно до Державних санітарних норм і правил захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 1996 року № 239, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 29 серпня 1996 року за № 488/1513.

11. Перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів для дітей дошкільного віку допускається не частіше 1 разу на день. Тривалість перегляду розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3-4 років і 30 хвилин для дітей 5-6 років.

XIV. Санітарно-гігієнічні вимоги до особистої гігієни дітей

5. Доцільно здійснювати контроль за індивідуальним використанням дітьми одягу та речей.

За кожною дитиною бажано закріпити: шафу для одягу; місце за столом; ліжко; чарунок для рушників і предметів особистої гігієни на вішалці в умивальній; горщик для дітей раннього віку; постільну білизну, мішки для зберігання постільної білизни (при використанні розкладних ліжок); індивідуальну мочалку, тапочки, шапочку, плавки, рушник для басейну; спортивну форму з мішечком для її зберігання.

Дітей раннього віку, дітей з нейрогенним сечовим міхуром, а також дітей, які перебувають у дошкільних закладах (групах) цілодобового функціонування, батьки (опікуни) повинні забезпечити запасним одягом, який зберігається у шафах для одягу дітей та спеціальних шафах для чистої білизни.

Додаток 1

ПЕРЕЛІК
рослин, дерев, кущів з колючками, отруйними плодами

Назва	Короткий опис
АРНІКА ГІРСЬКА	Рослина є отруйною, оскільки містить алкалоїд геленалін. Ця речовина легко проникає через слизові оболонки та шкіру в організм, спричиняючи інтоксикацію. Дія геленаліну не є такою потужною, як алкалоїди і глікозиди інших видів, але при приготуванні чаїв чи спиртових витяжок можливе передозування ним. При цьому спостерігаються нудота, ускладнене дихання, блювота, пітливість, кишкові коліти, пронос, можлива зупинка серця
БЕЛАДОННА ЗВИЧАЙНА	Особливо небезпечний плід - фіолетово-чорна, блискуча, соковита ягода з темно-фіолетовим соком, тому діти плутають її з вишнею. Ознаки отруєння такі самі, як і при отруєнні блекотою чорною
БЛЕКОТА ЧОРНА	Розкривши коробочку і висипавши на руку насіння, маленькі діти можуть вкинути його до рота, приймаючи за зерна маку. Симптоми отруєння подібні до отруєння дурманом
БОЛИГОЛОВ	Рослина неприємно пахне, якщо її розтерти між пальцями (запах миші). При отруєнні болиголовом потерпілі скаржаться на головний біль і запаморочення
БОРЕЦЬ або АКОНІТ	Основним отруйним компонентом аконіту є алкалоїд аконітин, що є нейротоксином, який відкриває натрієві канали на поверхні мембран клітин, блокуючи, таким чином, нервові імпульси. Смертельною для людини є доза 1,5-6 міліграм. Аконітин дуже швидко поглинається слизовими оболонками рота і кишківника, проте, що найцікавіше, так само швидко він проникає через шкіру у організм. Дія отрути проявляється уже через кілька хвилин - виникає відчуття оніміння (парестезія) у ділянці проникнення токсину, яке

	розповсюджується по всьому організмі, згодом наступає повна втрата чутливості (анестезія), починає морозити, спостерігається активне потовиділення, іноді отруєння супроводжується проносом. При значних концентраціях - наступає смерть
БОРЩОВИК	Його листя та інші частини стебла можуть викликати небезпечні опіки. Коли сік потрапляє на шкіру, то через декілька годин, а то й днів вона червоніє. При сильних опіках піднімається температура, починається лихоманка, з'являються виразки. Після лікування на їх місці залишаються темні плями. Можливі і смертельні випадки після контакту з борщовиком. Особливо, якщо вражаються рот чи гортань.
ВОВЧЕ ЛИКО (вовча ягода)	Кілька з'їдених ягід можуть спричинити смерть. Кора також отруйна - вона легко здирається. Квіти подібні до бузку і мають тонкий аромат, схожий на запах гіацинта
ГЛІЦІНІЯ	Рослина, яку також називають декоративним горошком, є абсолютно токсичною і може спричинити нудоту, судоми та діарею, а для покращення стану недужого може знадобитись навіть крапельниця
ДУРМАН	Вся рослина отруйна. Явища отруєння: сильний головний біль, сухість у роті, нервові збудження, психічні розлади
ЖИМОЛОСТЬ	Куц заввишки до двох метрів. Листки овальні, супротивні, з короткими черешками, молоді листки і гілочки в м'яких волосочках. Кора на старих гілках темно-сіра. Темно-червоні ягоди сидять попарно, так само розташовані і квіти (травень-червень), що мають жовто-білий колір
ЖОВТЕЦЬ ЇДКИЙ	Сік жовтців дуже отруйний. Отруйна рослина виділяє пари, які найсильніше подразнюють слизову оболонку ока, носа та гортані. Від контакту зіткнення з жовтцем може виникнути сльозотеча, нежить, подразнення горла, кашель аж до ядухи та спазму м'язів гортані.

	Проковтнута рослина викликає різкий біль у стравоході, шлунку, кишечнику. Отруєння супроводжується блювотою, проносом, у важких випадках - зупиняється серце
ЖОСТІР	Небезпечними для вживання є ягоди. На одному кущі трапляються ягоди різного кольору і відтінків. Листки і плоди можуть спричиняти блювання та розлади травлення
КОНВАЛІЯ ТРАВНЕВА	Отруйні всі її частини - листки, квіти, плоди - червоно-жовтогарячі ягоди. Легке отруєння рослиною проявляється нудотою, блювотою, проносом, сильним головним болем і болем у шлунку. У важких випадках порушуються ритм і частота серцевих скорочень. Іноді уражається і нервова система. Про це свідчать збудження, розлад зору, судоми, втрата свідомості. Може наступити смерть від зупинки серця
НАПЕРЕСТЯНКА ВЕЛИКОКВІТКОВА	Основним токсином є глюкозид дигитоксин, який міститься в усіх частинах рослини. Симптоми отруєння проявляються у вигляді нудоти, блювоти, кишкових колітів, анурексії, проносу, гарячки і марення, згодом розпочинаються галюцинації, послаблення кров'яного пульсу, тремору, конвульсій та смерті
НАПЕРЕСТЯНКА ПУРПУРОВА	Всі частини рослини отруйні навіть у невеликій дозі. Дітей особливо приваблюють плоди наперстянки - яйцеподібні коробочки з дуже дрібним насінням. Симптоми отруєння наперстянкою такі ж, як і при отруєнні конвалією травневою
ОМЕЛА БІЛА	Омела біла отруйна, і тому її препарати не можна вживати всередину, протягом тривалого терміну
ЦИКУТА ОТРУЙНА	Листки та інші частини рослини, якщо їх потерти пальцями, неприємно пахнуть. Отруєння бувають, коли приймають кореневища цикути або сік цієї рослини за їстівні

ЧЕМЕРИЦЯ БІЛА	Найбільш токсичною частиною чемериці є її м'ясисте кореневище, яке депонує низку різних видів алкалоїдів: вератридин, протOVERATрин, цевадин, гермерин, гермін, рубієрвін, ізорубієрвін та інші. На основі чемериці розробляють ліки проти раку. Листя, стебла і квіти містять значно менші концентрації токсинів, проте можуть спричинити сильне отруєння. Чемериця діє на нервову систему людини, спричиняючи блокаду передачі нервових імпульсів, зупинку дихання та серцебиття. Симптоми отруєння проявляються впродовж кількох годин після вживання чемериці - це нудота, блювота, розкоординація рухів (людина наче п'яна), параліч і смерть
ЧИСТОТІЛ ЗВИЧАЙНИЙ	Лікарська, вітамінозна, інсектицидна, бактерицидна, отруйна і декоративна рослина. Росте чистотіл на смітниках і узліссях, в листяних мішаних лісах. Тіньовитривала рослина. У соку чистотілу містяться такі алкалоїди: хелідонін, гомохелідонін, оксихелідонін, протопін, алокриптонін, берберин, спартеїн; органічні кислоти - яблучна, лимонна, хелідонова і хелідонінова; сліди ефірної олії, камеді та смоли. В траві чистотілу містяться також холін, метиламін, гістамін, тирамін, сапонін, флавоноїди, вітамін С, каротин, мінеральні речовини - кремній, залізо, кальцій, магній, фосфор, сірка, хлор, алюміній і радіоактивний калій. Застосування чистотілу у медицині ґрунтується на його жовчогінних, антисептичних, сечогінних і фунгіцидних властивостях. Цвіте у квітні - вересні

Додаток 2

**НОРМАТИВИ
штучної освітленості основних приміщень**

Найменування приміщень	Освітленість не менше (лк)	Горизонтальні поверхні, де замірюються рівні освітленості
Приймальня, роздягальня	200	На підлозі
Групові, ігрові, кімнати для використання комп'ютерної техніки, ігротека	300	На підлозі
Спальня	150	На підлозі

Зали для музичних та фізкультурних занять, кімнати для використання технічних засобів навчання	400	На підлозі
Зал басейну	150	На поверхні води
Туалетна	75	На підлозі
Буфетна	200	0,8 м над підлогою
Медичний кабінет, кабінет лікаря	300	0,8 м над підлогою
Ізолятор	200	На підлозі

Додаток 3

**ПІДБІР МЕБЛІВ
для дітей дошкільного віку**

Група меблів	Маркування кольорове	Зріст дитини, мм	Висота стола над підлогою, мм	Висота стільця над підлогою, мм
00	Зелений	до 850	340	180
0	Білий	з 850 до 950	400	210
1	Жовтогарячий	з 950 до 1160	460	260
2	Фіолетовий	з 1160 до 1210	530	310
3	Жовтий	з 1210	590	350

Державний нормативний акт України про охорону праці «Правила безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики загальноосвітніх навчальних закладів» (ДНАОП 9.2.30-1.04-98) (затверджено наказом Держнаглядохоронпраці України від 16.11.98 № 220, дата введення – 01.12.1998) (витяг) // https://dnaop.com/html/43833/doc-ДНАОП_9.2.30-1.04-98.

1. Галузь застосування

Правила безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) фізики загальноосвітніх навчальних закладів (надалі - Правила) поширюються на всіх учасників навчально-виховного процесу, які працюють або навчаються в кабінетах (лабораторіях) фізики загальноосвітніх навчальних закладів Міністерства освіти України (надалі - навчальні заклади), незалежно від форм власності.

Нормативний акт встановлює вимоги, що є обов'язковими для виконання керівниками навчальних закладів, завідувачами кабінетів (лабораторій), учителями фізики, які несуть особисту відповідальність за порушення норм гігієни і цих Правил, незалежно від того, призвели чи не призвели ці порушення до нещасного випадку.

3. Загальні вимоги

3.1. Враховуючи особливості курсу фізики, в першу чергу його практичну спрямованість, на заняттях використовують технічні засоби навчання, які наведені в Типових переліках навчально-наочних посібників та технічних засобів навчання для загальноосвітніх шкіл (I, II, III ступенів) (надалі - Типові переліки).

3.2. ... Дозвіл на введення в експлуатацію кабінету (лабораторії) фізики під час приймання навчального закладу до нового навчального року дає державна комісія, створена за наказом місцевого органу виконавчої влади (держадміністрації), до складу якої входять представники районного (міського) відділу освіти, профспілки

галузі, керівник навчального закладу, а під час введення в експлуатацію новоутвореного або переобладнаного кабінету (лабораторії) - також представники відповідних органів державного нагляду.

3.3. Не дозволяється застосовувати прилади і пристрої, що не відповідають вимогам безпеки праці...

3.4. До роботи з кіноапаратурою допускаються лише особи, що мають посвідчення кінодемонстратора і посвідчення про проходження навчання з пожежно-технічного мінімуму.

3.5. Під час роботи з хімічними реактивами треба керуватися чинними Правилами безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) хімії загальноосвітніх навчальних закладів.

4. Вимоги до приміщень кабінету (лабораторії) фізики

4.1. Вимоги до розміщення кабінету (лабораторії) фізики та його обладнання.

4.1.1. ... Площа приміщення кабінету (лабораторії) фізики навчального закладу повинна становити не менш як 72 м² лаборантської - не менш як 16 м², висота приміщення - не менш як 3,3 м.

4.1.2. У кабінеті фізики передбачається створення астрономічного куточка. Розміщення лабораторних меблів і обладнання в кабінеті (лабораторії) фізики має забезпечувати зручність і безпеку роботи.

4.1.3. Кабінет (лабораторія) обладнується лабораторними столами та стільцями, демонстраційним столом, шафами для зберігання навчального обладнання для лабораторних і практичних робіт.

4.1.4. Відстань між переднім рядом лабораторних столів і демонстраційним столом повинна становити не менш як 0,8 м, демонстраційний стіл установлюється на подіумі заввишки 15 м на відстані не менш як 1 м. від класної дошки, а відстань до останнього місця учнів від класної дошки має бути не більше як 10 м. Розміщення столів у приміщеннях різної конфігурації повинно забезпечувати кут огляду для учнів, які сидять за першими столами в крайніх рядах, не менш ніж 30°.

4.1.5. У лаборантській установлюють шафи (стелажі) для зберігання демонстраційного обладнання, універсальний стіл-верстак (препараторський стіл), на якому вчитель (лаборант) у процесі підготовки до занять виконує роботи з ремонту обладнання, підготовлює досліди.

4.1.6. Лаборантські приміщення мають внутрішнє сполучення з кабінетом (лабораторією). Необхідно передбачити другий вихід з лаборантської в коридор, на сходи, в рекреаційне або інше суміжне приміщення,

4.1.8. Кабінет (лабораторія) фізики оснащується медичною аптечкою з набором перев'язувальних засобів і медикаментів (відповідно до додатку), комплектом засобів індивідуального захисту та інструкцією з безпеки для учнів.

4.1.9. Перебувати учням у приміщенні кабінету (лабораторії) фізики і в лаборантській дозволяється лише в присутності вчителя фізики або лаборанта.

4.1.10. Не дозволяється використовувати кабінети фізики як класні кімнати для проведення занять з інших предметів, зборів.

4.2. Освітлення.

4.2.1. Світловий потік повинен падати зліва від учнів; найменша загальна штучна освітленість горизонтальних поверхонь на рівні 0,8 м від підлоги повинна бути для навчальних кабінетів не нижча за 150 лк у разі використання ламп розжарювання і 300 лк у разі використання люмінесцентних ламп зі світло-жовтим спектром випромінювання.

4.2.2. Коефіцієнт природної освітленості (КПО), який показує в скільки разів освітленість у приміщеннях менша за освітленість зовні будівлі для горизонтальних поверхонь лабораторних столів повинен становити не менш ніж 1,5%.

Для поліпшення природної освітленості не можна розставляти на під віконнях високорослих квітів, шибки вікон потрібно очищати від пилу і бруду 3-4 рази на рік. До миття вікон у будівлях з будь-якою кількістю поверхів залучати учнів не дозволяється.

4.2.3. Штори затемнення в неробочому стані не повинні зменшувати природну освітленість. Віконні отвори з південною орієнтацією обладнують сонцезахисними пристроями (жалюзі, козирки тощо).

4.2.4. Для ламп розжарювання використовують світильники розсіяного світла, переважно відбитого світлорозподілу. Для люмінесцентних ламп - світильники серій ОД, ОДР із суцільним відкритим або закритим відбивачем, екрануючою решіткою. Не дозволяється застосовувати люмінесцентні лампи і лампи розжарювання без світлорозсіювальної арматури. Розташовувати світильники необхідно рядами, передбачивши можливість їх автономного вимикання. Шум пускорегулювальної апаратури люмінесцентних ламп у кабінеті фізики не повинен перевищувати 40 дБ...

4.2.5. Заміну ламп світильників необхідно проводити, не чекаючи остаточного виходу їх із ладу згідно з графіком, який враховує гарантований термін служби ламп (для ламп розжарювання - 1000 годин, для люмінесцентних 2500—3000 годин експлуатації). Замінює лампи й очищає світильники електрик школи. Світильники очищують не рідше як один раз на три місяці. Залучати учнів до очищення світильників не дозволяється.

4.3. Опалення. Вентиляція.

4.3.1. Кабінет (лабораторія) фізики (астрономії) забезпечується опаленням і припливно-витяжною вентиляцією ... з таким розрахунком, щоб у приміщеннях підтримувалися температура в межах 17-20 °С і відносна вологість повітря 40-60 %.

4.3.2. Для забезпечення нормального повітряно-теплого режиму забороняється обклеювати і забивати фрамуги й кватирки. Відчинення фрамуг (кватирок) має здійснюватися механічними приводами, які розміщують на висоті, зручній для керування з підлоги.

4.4. Електрична мережа.

4.4.1. Будова електричної мережі кабінету (лабораторії) фізики повинна відповідати вимогам НАОП ... Не дозволяється подавати на робочі столи учнів напругу понад 42 В змінного і понад 110В постійного струму.

4.4.2. ... Кабінет фізики належить до групи приміщень з підвищеною небезпекою. Електрообладнання кабінету з напругою живлення понад 42 В змінного струму і понад 110 В постійного струму заземлюють .

Електророзетки не дозволяється розміщувати в безпосередній близькості від стояків водопровідних і опалювальних, систем, радіаторів і раковин.

4.4.3. Стан заземлення та ізоляції електричних мереж електроприладів і електрообладнання щороку перевіряють електротехнічні лабораторії, що зареєстровані в органах Держстандарту і Держнаглядохоронпраці.

4.4.4. Для забезпечення електробезпеки в електромережах кабінету фізики необхідно застосовувати їх електричне розділення. Розділення електричної мережі на окремі дільниці, які електрично не зв'язані між собою, виконують за допомогою роздільного трансформатора.

4.4.5. Струмопровідні частини зборок і щитів, що установлені в кабінеті (лабораторії) фізики і доступні для учнів, надійно закривають захисними засобами

(кожухами) Не дозволяється використовувати обладнання, прилади, проводи і кабелі з накритими струмопровідними частинами.

4.4.6. Радіатори і трубопроводи опалювальної, каналізаційної та водопровідної систем обладнують огорожами, які виготовляються з ізоляційних матеріалів.

4.4.7. Прокладання, закріплення, ремонт і приєднання проводів до споживачів і мережі виконують тільки за знятої напруги. У місцях, де можливе механічне пошкодження проводів, кабелів, їх додатково захищають діелектричними засобами.

4.4.8. Щоб уникнути ураження електричним струмом у разі доторкування до патрона, гвинтову металеву гільзу патрона з'єднують з нульовим, а не фазовим проводом, а однополюсні вимикачі, запобіжники встановлюють лише в розрив кола фазового проводу.

4.4.9 Трипровідну електричну мережу підводять до електрощита керування, розміщеного в класі (лабораторії) на стіні ліворуч від класної дошки. Електричний щит керування оснащують кнопкою аварійного вимикання.

4.4.10. З електрощита керування лінію однофазного струму підводять через захисновимикаючий пристрій шкільний (ЗВПШ) до демонстраційного стола і пульта керування комплексом апаратури електропостачання. У цьому разі запобіжники і вимикачі ставлять тільки в коло фазового проводу.

4.4.11. Обладнання вмикають послідовно від спільного вимикача до вимикачів кіл, що розгалужуються; останні в цьому разі повинні бути вимкнені. Вимикають обладнання у зворотному порядку.

4.4.12. Не дозволяється використовувати нестандартні запобіжники. На запобіжниках повинен зазначатися номінальний струм плавкої вставки. Не дозволяється застосовувати в електроприймачах запобіжники, через які може проходити струм, що перевищує номінальний більш як на 25 %.

4.4.13. Пробкові запобіжники вставляють так, щоб у разі вийнятих пробок гвинтові гільзи запобіжників не були під напругою. Під час заміни запобіжників під напругою треба користуватися захисними засобами: ізолювальними кліщами, діелектричними рукавицями, окулярами, килимками. Перегорілий запобіжник замінюють іншим такого самого типу.

4.4.14. Якщо помічено несправності в електромережі кабінету фізики, в тому числі і вихід з ладу електроламп, необхідно повідомити електрика або відповідального за електрогосподарство навчального закладу.

Примітка: У тих навчальних закладах, у штаті яких не передбачена посада електрика, районним (міським) відділом освіти призначається особа, відповідальна за електрогосподарство навчального закладу або групи навчальних закладів.

Дозволяється передавати обслуговування електроустановок навчальних закладів за договором спеціалізованої організації.

4.4.16. Металеві труби водопровідної та електричної мереж періодично фарбують масляною фарбою, щоб уберегти їх від корозії.

4.5. Пожежна безпека.

4.5.2. У кабінеті (лабораторії) фізики повинні бути у справному стані первинні засоби пожежегасіння, а саме: - вогнегасники пінні, вуглекислотні або порошкові, розміщені безпосередньо в кабінеті (лабораторії) фізики і лаборантській;

- ящик або відро з піском (об'ємом близько 0.01 м) та совком;

- покривала з вогнетривкого матеріалу. До них обов'язково необхідно забезпечити вільний доступ.

4.6.3. Загорання в кабінеті (лабораторії) фізики у випадку пожежі необхідно відразу ліквідувати. Для цього необхідно:

- повідомити пожежну охорону (тел. 01);
- вжити заходів щодо евакуації людей, з приміщення;
- вимкнути електромережу.

Електропроводку під напругою необхідно гасити вогнетривким покривалом, порошковими або вуглекислотними вогнегасниками, а знеструмлену електропроводку можна гасити піском, водою або будь-якими наявними вогнегасниками.

Загорання у витяжній шафі ліквідується вогнегасником після вимкнення вентилятора.

5. Вимоги безпеки під час проведення занять у кабінеті фізики

5.1. Вимоги безпеки під час роботи з проекційною апаратурою.

5.1.1. Дозволяється демонструвати навчальні фільми на вузькоплівковій апаратурі з негорючою плівкою безпосередньо в кабінеті фізики за умов, якщо:

- забезпечено вихід з кабінету в коридор або на сходовий майданчик;
- проходи до дверей між рядами лабораторних столів не захаращені;
- у лабораторії присутні учні тільки одного класу;
- електропроводка в кабінеті стаціонарна і виконана відповідно до вимог ПУЗ;
- виконується інструкція з експлуатації кіноустановки.

5.1.2. Проекційна апаратура повинна бути заземлена за схемами, вміщеними в технічних описах та інструкціях, що додаються до апаратів

5.1.3. Екран слід закріплювати по центру передньої стіни кабінету (лабораторії) так, щоб його нижній край був на відстані не менш як 1,2 м від підлоги. Не дозволяється використовувати саморобні екрани, що просвічуються.

5.1.4. Перед вмиканням проекційного апарата в мережу необхідно переконатися, що його робоча напруга відповідає напрузі мережі.

5.2. Вимоги безпеки під час підготовки і проведення демонстраційних дослідів.

5.2.1. Учитель фізики готує і проводить демонстраційні досліди, обов'язково дотримуючись цих Правил.

5.2.2. Під час роботи зі скляними приладами необхідно:

- користуватися скляними трубками, що мають оплавлені краї, підбирати для з'єднання гумові й скляні трубки однакових діаметрів, а кінці змочувати водою, гліцерином або змащувати вазеліном;
- використовувати скляний посуд без тріщин;
- не допускати різких змін температури і механічних ударів;
- бути обережними, вставляючи корки в скляні трубки або виймаючи їх;
- отвір пробірки або шийку колби під час нагрівання в них рідин спрямовувати в бік від себе і учнів.

5.2.3. Під час роботи, якщо є ймовірність розривання посудини внаслідок нагрівання, нагнітання або відкачування повітря, на демонстраційному столі з боку учнів установлюють захисний екран, а вчитель користується захисними окулярами. Якщо посудина розірветься, не дозволяється прибирати осколки скла незахищеними руками. Для цього користуються щіткою й совком. Аналогічно прибирають залізні ошурки, що використовуються для спостереження силових ліній магнітних полів.

Не дозволяється закривати посудину з гарячою рідиною притертою пробкою доти, доки вона не охолоне; брати прилади з гарячою рідиною не захищеними руками.

5.2.4. У кабінеті фізики Типовими переліками передбачено використання батарей лужних акумуляторів, які експлуатують, переносять і перевозять згідно з інструкцією заводу-виробника.

5.2.5. Акумулятори закривають у шафі з витяжним пристроєм або в окремому приміщенні, що добре провітрюється.

5.2.6. Температура зовнішніх елементів конструкцій виробів, що нагріваються в процесі експлуатації, не повинна перевищувати 45°C. Якщо температура нагрівання зовнішніх елементів виробу понад 45°C, на видному місці цього виробу наносять попереджувальний напис: «Бережись опіку!».

5.2.7. Не дозволяється користуватися бензином як паливом для спиртівок.

5.2.8. Не дозволяється застосовувати пароутворювачі металеві, лампи лабораторні бензинові, прилад для визначення коефіцієнта лінійного розширення металів (з металевими трубками, що нагріваються паром).

5.2.9. Не можна перевищувати межі допустимих частот обертання на відцентровій машині, універсальному електродвигуні, обертовому диску, що зазначені в технічних описах. Під час демонстрацій необхідно стежити за справністю всіх кріплень у цих приладах. Щоб запобігти травмуванню деталями, які відлетіли, перед учнями необхідно встановити захисний екран.

5.2.10. Не дозволяється користуватися пилососом та іншими повітродувами під час проведення демонстраційних дослідів з приладом з механіки на повітряній подушці, якщо перевищується рівень фонового шуму 50 дБ ...

5.2.11. Для постановки всіх видів фізичного експерименту слід використовувати технічні засоби навчання, наведені в Типових переліках.

5.2.12. Для вимірювання напруги і сили струму вимірювальні приїзди треба з'єднувати провідниками з надійною ізоляцією, що мають одно-, двополюсні вилки. Приєднувати вилки (щуп) до схеми потрібно однією рукою, а друга рука не повинна доторкуватися до шасі, корпусу приладу та інших електропровідних предметів. Особливо треба бути обережним під час роботи з друкованими схемами, для яких характерні малі відстані між сусідніми провідниками друкованої плати.

5.2.13. Під час налагодження та експлуатації осцилографів і телевізорів необхідно особливо обережно поводитися з електронно-променевою трубкою. Неприпустимі удари по трубці або потрапляння на неї розплавленого припою, бо від цього трубка може вибухнути.

5.2.14. Не дозволяється вмикати без завантаження випрямлячі (особливо старі), в них електролітичні конденсатори фільтра помітно нагріваються, а іноді й вибухають.

5.2.15. Не можна залишати без нагляду увімкнені електро- і радіопристрої і допускати до них сторонніх осіб.

5.2.16. Під час експлуатації джерел високої напруги (електрофорна машина, перетворювачі типу «Розряд») потрібно додержуватися таких запобіжних заходів.

- не доторкуватися до деталей і провідників руками або струмопровідними предметами (матеріалами);

- переміщувати високовольтні з'єднувальні провідники або електроди кулькового розрядника за допомогою ізолюючої ручки (можна скористатися чистою сухою скляною трубкою);

- після вимикання необхідно розрядити конденсатори, з'єднавши їх виводи розрядником або гнучким ізольованим проводом.

5.2.17. Не дозволяється експлуатувати дугову або ртутно-кварцову лампу без кожуха. Для спостереження за запалюванням цих ламп через оглядове вікно кожуха вчитель повинен користуватися захисними окулярами.

5.2.18. Не дозволяється використовувати не розжарювані трубки: рентгенівські, для відхилення катодних променів, вакуумні із зіркою, вакуумні з млинчиком тощо.

5.2.19. Не допускається пряме потрапляння в очі вчителя та учнів світла від електричної дуги проєкційних апаратів, стробоскопа або лазера.

5.2.20. Не дозволяється експлуатувати лазер без захисного заземлення, обмеження екраном поширення променя вздовж демонстраційного стола. Не дозволяється переміщувати лазер вздовж оптичної лави та робити будь-які регулювання, якщо знята верхня частина корпусу.

5.3. Вимоги безпеки під час підготовки і проведення лабораторних та практичних робіт.

5.3.1. Усі положення щодо захисту від механічних, теплових та інших травмуючих факторів, що викладені в підрозділі 5.2, поширюються на підготовку й проведення лабораторних і практичних робіт.

5.3.2. Під час виконання робіт на встановлення теплового балансу воду треба нагрівати не вище 70° С.

5.3.3. Під час виконання лабораторних і практичних робіт учням не дозволяється користуватися приладами з написами на їх панелях (корпусі) "Тільки для проведення дослідів учителем".

5.3.4. Навчальні прилади й вироби, призначені для лабораторних і практичних робіт учнів, за способом захисту людини від ураження електричним струмом ... повинні задовольняти вимоги II класу (мати подвійну або посилену ізоляцію) або III класу (приєднуватися безпосередньо до джерел живлення з напругою, не вищою за 42 В).

Примітка. До III класу належать вироби, призначені, для приєднування безпосередньо до джерела живлення з напругою, не вищою за 42 В, у якого за умови холостого ходу вона не перевищує 50 В. Якщо як джерело живлення використовують трансформатор або перетворювач, його вхідна й вихідна обмотки не повинні бути електрично зв'язані і між ними має бути подвійна або підсилена ізоляція.

6. Правила, обов'язки та відповідальність посадових осіб

6.1. Відповідно до Закону України «Про охорону праці» і Положення про організацію охорони праці та порядок розслідування нещасних випадків у навчально-виховних закладах керівник навчального закладу:

- створює здорові й безпечні умови для проведення занять у кабінеті фізики;
- організовує навчання педагогічних, працівників з питань безпеки життєдіяльності з наступною перевіркою знань відповідно до чинних нормативних актів;
- організовує роботу щодо розроблення інструкцій з безпеки для кабінетів (лабораторій) фізики ..., а також їх перегляд у міру потреби, але не рідше одного разу на три роки.

6.2. Завідувач кабінету (лабораторії) фізики:

- несе безпосередню відповідальність за безпечний стан робочих місць, обладнання, приладів, інструментів, інвентарю тощо;
- забороняє використання обладнання, не передбаченого Типовими переліками;
- ... на початку навчального року та до проведення лабораторних і практичних робіт здійснює навчання та інструктаж учнів з охорони праці з реєстрацією в журналі обліку навчальних занять та журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці для учнів.

6.3. Учитель фізики.

- відповідає за безпечне проведення навчально-виховного процесу, проводить вступний та цільові інструктажі учнів з охорони праці під час навчальних занять;

- несе особисту відповідальність за збереження життя і здоров'я учнів під час навчально-виховного процесу;

- повідомляє керівника навчального закладу про кожний нещасний випадок, організовує надання першої допомоги потерпілому, а в разі необхідності - спеціалізованої медичної допомоги;

- організовує евакуацію учнів з приміщення в разі пожежі та інших аварійних ситуацій.

6.4. Лаборант, який працює під керівництвом завідувача кабінету (учителя фізики), стежить за додержанням учнями правил безпеки і гігієни праці та відповідає за:

- зберігання та експлуатацію обладнання, підготовку його до лабораторних і практичних робіт, демонстраційних дослідів;

- профілактичне обслуговування (видалення вологи і витирання пилу, змащування окремих деталей тощо) приладів та апаратури, пристроїв і приладдя;

- наявність засобів надання першої допомоги і протипожежного інвентарю.

6.5. Завідувачі кабінетів, учителі фізики, керівники гуртків один раз на три роки проходять навчання на курсах підвищення кваліфікації з безпеки життєдіяльності з наступною атестацією і присвоєнням кваліфікаційної групи з електробезпеки не нижче III, а лаборантів – I ...

ПЕРЕЛІК

*медикаментів, перев'язувальних засобів і приладдя
для аптечки кабінету (лабораторії) фізики*

1. Бинт стерильний і нестерильний .	по 1 шт.
2. Серветки стерильні	1 уп.
3. Вата гігроскопічна (у банці з притертою пробкою)	50 г
4. Спирт етиловий	30-50 мл
5. Мазь від опіків (з анестезином тощо)	1 уп
6. Перманганат калію	15-20 г
7. Розчин йоду спиртовий	1 фл.
8. Розчин борної кислоти 5 %- ний спиртовий	1 фл.
9. Розчин оцтової кислоти 2 %- ний	100-150 мл.
10. Розчин аміаку 10 %- ний	1 фл.
11. Валідол	1 уп.
12. Вазелін борний	1 уп.
13. Розчин перекису водню 3 %- ний	50 мл
14. Активоване вугілля в таблетках	4 уп.
15. Сульфацил натрію 30 %- ний у тюрбиках по 1,5 мл	5 шт.
16. Сода питна	1 пачка
17. Ложки медичні	1 шт.
18. Пінцет	1 шт.
19. Клей БФ-6 (або лейкопластир)	25 мл. (3 пак.)
20. Джгут	1 шт.

Комплектування аптечки й складання інструкції з надання першої медичної допомоги роблять за погодженням з медпунктом навчального закладу.

На дверцятах аптечки слід написати адресу і телефон найближчої лікувальної установи, де можуть надати першу медичну допомогу.

Відповідальність за наявність медикаментів, перев'язувальних засобів, а також за належний стан аптечки покладається на лаборанта кабінету.

Контроль за станом аптечки здійснює персонал медпункту.

Державний нормативний акт України про охорону праці «Правила безпеки під час роботи з біології у загальноосвітніх навчальних закладах» (ДНАОП 9.2.30-1.05-98) (затверджено наказом Держнаглядохоронпраці України від 16.11.98 №221, дата введення – 01.12.1998) // http://nop.org.ua/index.php?id_article=41, https://dnaop.com/html/43831/doc-ДНАОП_9.2.30-1.05-98.

3. Загальні положення

3.1. Враховуючи особливості курсу біології, в першу чергу - його багатопрофільність і практичну спрямованість, на заняттях використовують технічні засоби навчання, які приведені в Типових переліках навчально-наочних посібників та технічних засобів навчання для загальноосвітніх шкіл (I, II, III ступені) (надалі - Типові переліки).

3.2. Згідно Положення про організацію охорони праці та порядок розслідування нещасних випадків у навчально-виховних закладах дозвіл на введення в експлуатацію кабінету (лабораторії) біології під час приймання навчального закладу перед початком нового навчального року дає державна комісія, створена за наказом органу місцевої виконавчої влади (держадміністрації), до якої входять представники районного (міського) відділу освіти, профспілки галузі, керівник навчального закладу, а при введенні в експлуатацію новоутвореного або переобладнаного кабінету (лабораторії) - також і представники відповідних органів державного нагляду.

3.3. Інструкції з безпеки для працюючих у кабінеті біології під час лабораторних занять, практичних робіт на навчально-дослідній ділянці, в теплиці (оранжереї) та екскурсій у природу, що розроблені згідно чинного положення про організацію охорони праці завідувачем кабінетом (лабораторією) і завідувачем навчально-дослідною ділянкою з урахуванням місцевих умов, погоджені з комітетом профспілки і затверджені керівником навчального закладу, повинні бути розміщені в кабінеті (лабораторії) біології на видному місці.

3.4. В кабінеті (лабораторії) біології слід проводити заняття тільки з цього предмету. Використовувати приміщення для іншої мети (проведення уроків з інших предметів, гуртків іншого напрямку тощо) не дозволяється.

3.5. До роботи з кіноапаратурою допускаються лише особи, що мають посвідчення кінодемонстратора і посвідчення про проходження навчання з пожежно-технічного мінімуму.

4. Вимоги до приміщення кабінету (лабораторії) біології та лаборантської

4.1. Загальні вимоги

4.1.1. Приміщення кабінету (лабораторії) біології повинні відповідати вимогам [чинних] ДБН та СП.

Примітки.

1. При реконструкції навчальних закладів необхідно виконувати вимоги чинних норм проектування.

2. Якщо в навчальному закладі є куточок живої природи, площа його приміщення визначається [чинними] ДБН та СП.

4.1.2. Кабінет (лабораторію) біології доцільно розміщувати на першому поверсі.

4.1.3. Вікна кабінету (лабораторії) біології повинні бути орієнтовані на південь, південний схід, схід.

4.1.4. Площа приміщення кабінету (лабораторії) повинна становити не менше як 72 м², а лаборантської - не менше як 16 м². Висота приміщення 3,3 м. Лаборантську треба розмішувати суміжно з кабінетом (лабораторією) біології з боку класної дошки і з'єднувати з кабінетом (лабораторією) дверима. З лаборантської потрібно передбачити другий вихід у коридор або рекреаційні приміщення.

4.1.5. У приміщенні кабінету біології та в лаборантській встановлюють водопровідні крани і раковини з гідравлічним затвором...

4.1.6. Розміщення лабораторних меблів і обладнання в кабінеті (лабораторії) біології має забезпечувати зручність і безпеку роботи. Розміри лабораторних столів повинні відповідати ГОСТ 18314-93 «Столи учнівські лабораторні» (висота 0,66, 0,72, 0,78 м, розміри робочої площини 1,2x0,6 м). Відстань між переднім рядом лабораторних столів і демонстраційним столом повинна становити не менше як 0,8 м, при цьому забезпечується кут розглядання у 30-35 град., відстань останнього місця учнів від класної дошки - не більше як 10 м.

4.1.7. Утримання кімнатних рослин на вікнах кабінету (лабораторії) біології та лаборантської не дозволяється, що визначається нормами освітленості навчальних приміщень (див. п.4.2.1 даних Правил). Рослини розмішують на спеціальних підставках. У кабінеті (лабораторії) біології не повинно бути рослин, що містять отруйні речовини (олеандр, молочаїв).

4.1.8. Куточок живої природи доцільно розмістити в спеціальному приміщенні, бажано неподалік від кабінету (лабораторії) біології.

4.1.9. У куточку живої природи, розміщеному в приміщенні навчального закладу, слід утримувати акваріумних риб, а також інших мешканців акваріума; молюсків, вужів, ящірок - у тераріумах; птахів - у клітках. Ссавців - кроликів, хом'яків, морських свинок тощо - рекомендується утримувати в особливому приміщенні, розміщеному поза будівлею навчального закладу, бо вони мають неприємний запах. Утримувати диких хижаків, хижих птахів і отруйних тварин у куточку живої природи не дозволяється.

4.1.10. Температура повітря в приміщенні кабінету (лабораторії) біології та в лаборантській повинна підтримуватися 17 -21⁰С, вологість повітря - від 30 до 60 %.

4.1.11. Кабінет (лабораторія) біології має електромережу. Влаштування, живлення, прокладання електромережі повинні виконуватися відповідно до вимог будівельних норм, Правил влаштування електроустановок та ДНАОП 0.00-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів».

4.1.12. Перебування учнів у приміщенні кабінету (лабораторії) біології та в лаборантській дозволяється тільки в присутності вчителя біології.

4.2. Освітлення.

4.2.1. Освітлення кабінету (лабораторії) біології повинно відповідати [чинним] вимогам.

4.2.2. Коефіцієнт природної освітленості кабінету (лабораторії) біології, який показує у скільки разів освітленість у приміщенні менше освітленості зовні будівлі, повинен становити не менш як 1,5%.

4.2.3. Сонцезахист в кабінеті (лабораторії) біології застосовують в літній час у південних та інших кліматичних районах з підвищеною інсоляцією. Для цього рекомендується використовувати жалюзі.

4.2.5. Рекомендується застосовувати підвісні люмінесцентні світильники розсіяного світла.

4.2.6. Як джерела світла рекомендується використовувати переважно люмінесцентні лампи білого кольору типу ЛБ, ЛХБ, ЛТБ...

4.2.7. Для освітлення застосовують також світильники з лампами розжарювання повністю відбитого або переважно відбитого світлорозподілу...

4.2.8. Світильники встановлюють рядами паралельно зовнішнім стінам з вікнами, вмикання передбачають роздільне (по рядам).

4.2.9 Найменша освітленість робочої поверхні площини на дошці і горизонтальної площини на рівні 0,8 м від підлоги в кабінеті (лабораторії) біології та в лаборантській повинна бути при системі загального освітлення 300 лк...

4.2.10 Лампи світильників у разі перегорання мають негайно замінювати. Люмінесцентні лампи здають на утилізацію згідно з чинним законодавством.

4.2.11 Світильники штучного освітлення слід утримувати в чистоті, очищати їх не рідше як один раз на 3 місяці. Шибки світлових отворів очищають не рідше як 2-3 рази на рік.

Відповідальність за експлуатацію і заміну ламп і світильників у кабінеті (лабораторії) біології покладається на особу, відповідальну за електрогосподарство навчального закладу. Учням виконувати роботи по очищенню ламп і світильників не дозволяється.

4.3. Пожежна безпека

4.3.1. Протипожежний захист кабінету (лабораторії) біології повинен відповідати вимогам Правил пожежної безпеки в Україні.

4.3.2. В кабінеті (лабораторії) біології повинні бути справні первинні засоби пожежогашіння:

- вогнегасники пінні, вуглекислотні, які розміщують безпосередньо в кабінеті (лабораторії) біології та лаборантській;

- ящик або відро з піском (об'ємом близько 0.01м³) і совком;

- покривало з вогнетривкого матеріалу.

До них обов'язково необхідно забезпечити вільний доступ.

4.3.3 Загоряння в кабінеті (лабораторії) біології слід відразу ліквідувати. У разі виникнення пожежі необхідно:

- повідомити пожежну охорону (тел. 01);

- вжити заходів для евакуації учнів;

- вимкнути електромережу.

Електропроводку під напругою необхідно гасити піском, покривалом з вогнетривкого матеріалу; знеструмлену електропроводку можна гасити водою або будь-якими наявними вогнегасниками.

5. Вимоги безпеки під час проведення занять з біології

5.1. Вимоги безпеки під час проведення лабораторних занять, практичних робіт, демонстраційних дослідів у приміщенні кабінету (лабораторії) біології

5.1.1. Всі роботи в кабінеті (лабораторії) біології проводяться з урахуванням вимог ГОСТ 12.1.008-76. Біологічна безпека.

5.1.2. Для демонстраційних дослідів необхідно використовувати електронагрівальні прилади закритого типу.

5.1.3. Для подання першої допомоги при травмах у кабінеті (лабораторії) біології обов'язково треба мати аптечку, яка зберігається у спеціальній шафі з червоним хрестом на дверцятах, перелік медикаментів, перев'язувальних засобів і приладдя для аптечки наведений у додатку 1.

5.2. Вимоги безпеки під час роботи в куточку живої природи

5.2.2 Підживлення, пікірування, пересаджування рослин, а також доглядання тварин в приміщенні куточка живої природи необхідно проводити в спецодязі

(халати, фартухи), що зберігається в спеціальній шафі в приміщенні куточка живої природи; руки захищають рукавицями.

5.2.3. За тваринами в куточку живої природи вчитель біології встановлює постійний ветеринарний нагляд, щоб запобігти виникненню інфекцій, які можуть передатися людям.

Державний нормативний акт України про охорону праці «Правила безпеки під час проведення навчально-виховного процесу в кабінетах (лабораторіях) хімії загальноосвітніх навчальних закладів» (ДНАОП 9.2.30-1.06-98) (затверджено наказом Держнаглядохоронпраці України від 16.11.98 №222, дата введення – 01.12.1998) (витяг) // https://dnaop.com/html/43832/doc-ДНАОП_9.2.30-1.06-98.

1. Галузь застосування

Правила безпеки під час проведення навчально-виховного процесу у кабінетах (лабораторях) хімії загальноосвітніх навчальних закладів (далі - Правила) поширюються на всіх учасників навчально-виховного процесу у кабінетах (лабораторіях) хімії загальноосвітніх навчальних закладів Міністерства освіти України (далі - навчальні заклади), незалежно від форм власності.

Нормативний акт встановлює вимоги безпеки, які є обов'язковими для виконання керівниками навчальних закладів, завідувачами кабінетів (лабораторій) хімії, вчителями хімії, які несуть особисту відповідальність за порушення цих Правил.

3. Загальні положення

3.1. Враховуючи особливості курсу хімії, в першу чергу його практичну спрямованість, на заняттях використовують технічні засоби навчання, які наведені в Типових переліках навчально-наочних посібників та технічних засобів навчання для загальноосвітніх шкіл (I, II, III ступені) (далі - Типові переліки).

3.2. Відповідно до Положення про організацію охорони праці та порядок розслідування нещасних випадків у навчально-виховних закладах дозвіл на введення в експлуатацію кабінету (лабораторії) хімії під час приймання навчального закладу до нового навчального року дає державна комісія, створена за наказом місцевого органу виконавчої влади (держадміністрації), до якої входять представники районного (міського) відділу освіти, профспілки галузі, керівник навчального закладу, а під час введення в експлуатацію новоутвореного або переобладнаного кабінету (лабораторії) хімії - також і представники відповідних органів державного нагляду.

3.3. У кабінеті (лабораторії) хімії слід проводити заняття лише з цього предмета. Використовувати приміщення з іншою метою (проведення уроків з інших предметів, гуртків іншого напрямку, зборів тощо) не дозволяється.

3.4. У кабінеті хімії проводяться експерименти, що передбачені навчальною програмою, та експерименти з хімії у хімічних гуртках та факультативах.

3.5. Практичні заняття в кабінеті хімії повинні проводитися тільки в присутності вчителя хімії та лаборанта, під їх керівництвом і постійним наглядом за виконанням робіт учнями відповідно до даних Правил.

3.6. До роботи з кіноапаратурою допускаються лише особи, які мають посвідчення кінодемонстратора і посвідчення про проходження навчання з пожежно-технічного мінімуму.

3.7. До практичних робіт у кабінеті хімії допускаються учні, які пройшли медичний огляд та інструктаж з правил безпеки. Медичний огляд учнів проводиться один раз на рік на початку навчального року і фіксується у медпрацівника навчального закладу.

4. Вимоги до приміщення кабінету хімії та лаборантської (препараторської)

4.1. Вимоги до розміщення кабінету (лабораторії) хімії та його обладнання.

4.1.1. Приміщення кабінету (лабораторії) хімії та лаборантської повинні відповідати вимогам [чинних] ДБН, СП...

4.1.2. Рекомендується розміщувати кабінети (лабораторії) на верхніх поверхах будівлі.

4.1.3. Площа приміщення кабінету хімії має бути не менш як 72 м², лаборантської - не менш як 16 м², висота приміщення - не менш як 3,3 м.

4.1.4. Розміщувати лаборантську слід поряд з кабінетом (лабораторією) хімії з боку класної дошки і з'єднувати дверима.

4.1.5. Необхідно передбачити другий вихід з лаборантської у коридор, на сходи, в рекреаційне та інше суміжне приміщення.

4.1.6. ... Підлогу в кабінеті (лабораторії) хімії і лаборантській покривають негорючими матеріалами типу пластику. Дерев'яну дощату підлогу шпаклюють, щоб не було щілин, і покривають фарбою. Підлога в кабінеті хімії має бути стійкою проти стирання, не повинна деформуватися від миття і дезінфекції. Не дозволяється покривати підлогу в кабінеті хімії паркетом, бо випадково пролиті хімічні реактиви потрапляють у щілини і стають джерелом бруду.

4.1.7. Розміщення лабораторних меблів і обладнання у кабінеті (лабораторії) хімії повинно забезпечувати зручність, безпеку роботи і відповідати нормам [чинних стандартів]...

4.1.8. Відстань між першим рядом лабораторних столів і демонстраційним столом встановлюється не менш як 0.8 м. Демонстраційний стіл встановлюється на подіумі заввишки 0,15 м.

4.1.9. Відстань від останнього ряду лабораторних столів до дошки не повинна перевищувати 10 м.

4.1.10. Кабінет (лабораторію) хімії та лаборантську забезпечують вентиляцією, освітленням, опаленням, водопроводом і каналізацією. В кабінеті хімії мають бути встановлені раковини з підведенням холодної та гарячої води. Труби холодної та гарячої води, які підводяться на робочі місця учнів, фарбують в блакитний або синій колір.

Один з водопровідних кранів в кабінеті чи лаборантській обладнується знімним шлангом з насадкою для змивання зі шкіри лугів (у випадку необережного поводження), на іншому крані має бути постійно закріплена гумова трубка з насадкою для промивання очей.

4.2. Освітлення

4.2.1. Всі робочі місця, проходи й приміщення кабінету (лабораторії) хімії мають бути добре освітленими. Освітлення не повинно утворювати різких тіней на робочих місцях, зайвої яскравості й блиску в полі зору працюючих, а також контрастів між освітленим робочим місцем і навколишньою середовищем. Освітлення має бути рівномірним, давати напрям світлового потоку з лівого боку від учня.

4.2.2. Коефіцієнт природної освітленості в кабінетах хімії, який показує, у скільки разів освітленість у приміщенні менше освітленості ззовні будівлі, повинен бути не меншим за 1,5 %.

4.2.3. Скло світлових отворів (вікон) потрібно очищати не рідше як 2 рази на рік. До цих робіт залучати учнів не дозволяється.

Не можна захищати світлові отвори обладнанням та іншими приладами як з внутрішнього, так і із зовнішнього боків будівлі.

4.2.4. Сонцезахист в кабінеті (лабораторії) хімії застосовують влітку в південних та інших кліматичних районах з підвищеною інсоляцією. Для цього рекомендується використовувати жалюзі.

4.2.6. Рекомендується застосовувати підвісні люмінесцентні світильники розсіяного світла.

4.2.7. Як джерела світла рекомендується використовувати переважно люмінесцентні лампи білого кольору типу ЛБ, ЛХБ, ЛТБ...

4.2.8. Для освітлення застосовують також світильники з лампами розжарювання повністю відбитого або переважно відбитого світлорозподілу...

4.2.9. Світильники встановлюють рядами паралельно зовнішнім стінам з вікнами, вмикання передбачають роздільне (по рядах).

4.2.10. Найменша освітленість від загального освітлення робочих поверхонь на висоті робочого місця (0,8 м від підлоги) в кабінеті (лабораторії) хімії та лаборантській має бути не менш як 300 лк незалежно від виду освітлення...

4.2.11. Світильники треба утримувати в чистоті. Чистити їх потрібно не рідше одного разу на 3 місяці.

4.2.12. Лампи світильників у разі їх виходу з ладу необхідно замінювати лампами відповідної потужності. Особа, відповідальна за електрогосподарство, здає на утилізацію використані люмінесцентні лампи до спеціалізованих установ згідно з чинним законодавством.

4.2.13. При освітленні лампами розжарювання світильники повинні мати арматуру, що захищає працюючого від надмірної яскравості джерела світла, а світильники - від пилу, вологи, механічних пошкоджень.

4.2.14. Нагляд за станом та експлуатацією освітлювальних установок покладається на особу, відповідальну за електрогосподарство навчального закладу, яка має групу кваліфікації з електробезпеки не нижче третьої.

4.3. Опалення і вентиляція

4.3.1. Кабінет (лабораторія) хімії та лаборантська забезпечуються опаленням і припливно-витяжною вентиляцією ... з таким розрахунком, щоб у приміщеннях підтримувалися температура у межах 17-20 °С, вологість - 40-60 %.

4.3.2. Природна вентиляція здійснюється за допомогою фрамуг або кватирок із зручними пристроями, що дають змогу легко відчиняти і зачиняти їх, стоячи на підлозі. Площа фрамуг і кватирок, що відчиняються, повинна бути не менша, ніж 1/50 площі підлоги, і забезпечувати трикратний повітрообмін...

4.3.3. Для проведення робіт, що супроводжуються виділенням шкідливо діючих газів і парів, кабінет (лабораторію) хімії та лаборантську забезпечують витяжними шафами...

Витяжні шафи виготовляють з металевих конструкцій, склити їх необхідно армованим склом або склопластиком. Якщо витяжні шафи виготовлені з деревини, то їх внутрішня поверхня оббивається жерстю або викладається керамічною плиткою для захисту від полум'я спиртівок або електронагрівальних приладів.

4.3.4. Витяжні шафи обладнуються верхніми і нижніми відсмоктувачами, які мають регулятор-перегородку, що дає змогу регулювати видалення шкідливих речовин із робочої зони.

Примітка. Для вентиляції можна влаштовувати електричну витяжку подвійної дії. Це - канал, всередині якого встановлено трифазний мотор невеликої потужності (200 - 300 Вт) закритого обдувного типу з вентилятором. Канал виводиться через вікно на вулицю. Вентилятор забезпечує десятиразовий обмін повітря за годину. Двигун можна пускати і в зворотному напрямі, що і роблять у спеку. Тоді він не всмоктує повітря, а нагнітає його.

4.3.5. Витяжні пристрої розраховують так, щоб швидкість всмоктуваного повітря в перерізі відкритих на 0,15 - 0,20 м стулків шафи була в межах 0,3 - 0,7 м/с. Під час роботи з органічними та іншими найбільш шкідливо діючими речовинами швидкість повітря потрібно збільшити до 1,0 - 1,5 м/с у перерізі робочої зони витяжної шафи.

4.3.6. Стулки витяжної шафи мають відчинятися і зачинятися лише у вертикальному напрямі. Щоб підтримувати стулки у потрібному положенні, влаштовують пристрої безпечної конструкції.

4.3.7. Витяжні шафи обладнуються всередині електричним освітленням у вибухобезпечному виконанні відповідно до Правил влаштування електроустановок. Перемикачі встановлюють поза шафою.

4.3.8. До витяжної шафи мають бути підведені холодна і гаряча вода, каналізація.

4.3.9. Металеві деталі витяжних шаф, а також усі труби сантехнічних підводів з метою захисту від корозії періодично покривають кислотостійким лаком або олійною фарбою.

4.4. Електрична мережа

Електропроводка, встановлення електрообладнання та приладів у кабінеті (лабораторії) хімії повинні відповідати вимогам Правил влаштування електроустановок.

4.4.1. Усі доступні для торкання електротехнічні пристрої потрібно надійно ізолювати.

4.4.2. ... Електроприлади потужністю до 800 Вт можна вмикати в мережу через штепсельні розетки, що застосовуються для звичайної мережі. Потужніші нагрівники та інші прилади необхідно підключати до рубильників (закритого типу) або розподільних щитів.

4.4.3. Розподільні пристрої необхідно розміщувати у шафах, виготовлених з негорючих або важкогорючих матеріалів.

4.4.4. Контрольно-вимірвальні прилади монтують на щитах у місцях, які зручні для спостереження і обслуговування.

4.4.6. Вмикання і вимикання всієї електромережі кабінету (лабораторії) хімії повинно здійснюватися одним загальним рубильником.

Не дозволяється подавати на лабораторні столи напругу змінного струму вище 42 В і постійного - вище 110 В.

Розетки для вмикання електричних приладів розміщують на торцевому боці робочого столу або на стіні біля робочого місця, на розетках повинен бути напис: 42 В змінного, 110 В постійного. Штепсельні розетки мають бути закритого типу.

4.4.7. Для живлення переносних електроприймачів потрібно застосовувати гнучкі проводи, спеціально призначені для цієї мети, з урахуванням можливих механічних дій. Жили зазначених проводів повинні бути в спільній оболонці.

4.4.8. Нагляд за правильною експлуатацією електричних пристроїв та станом електричної мережі покладається на особу, яка відповідає за електрогосподарство навчального закладу.

4.5. Пожежна безпека

4.5.1. Забезпечення пожежної безпеки в кабінеті (лабораторії) хімії визначається Правилами пожежної безпеки в Україні.

4.5.2. В кабінеті (лабораторії) хімії повинні бути справні первинні засоби пожежогасіння:

- вогнегасники вуглекислотні, пінні або порошкові, які розміщують безпосередньо в кабінеті (лабораторії) хімії і лаборантській;
- ящик або відро з піском (об'ємом близько 0,01 м³) і совком;
- покривало з вогнетривкого матеріалу.

До них обов'язково необхідно забезпечити вільний доступ.

4.5.3. Загоряння в кабінеті (лабораторії) хімії слід відразу ліквідувати. У разі виникнення пожежі необхідно:

- повідомити пожежну охорону (тел. 01);
- вжити заходів щодо евакуації людей з приміщення;
- вимкнути електромережу.

Легкозаймісті та горючі рідини і електропроводку необхідно гасити піском, вогнетривким покривалом, порошковими вогнегасниками; знеструмлену електропроводку можна гасити водою або будь-якими наявними вогнегасниками. Загоряння у витяжній шафі ліквідується вогнегасниками після вимкнення вентилятора.

5. Правила безпеки під час проведення практичних (демонстраційних дослідів, лабораторних та практичних робіт) у кабінетах (лабораторіях) хімії

5.1. Загальні вимоги

5.1.1. Хімічні досліді необхідно проводити в тих умовах і порядку, з такими кількостями й концентраціями речовин і приладами, які зазначені в інструкції до проведення експерименту.

Всі досліді, призначені для проведення учнями, повинні бути попередньо виконані вчителем. При цьому всі реактиви мають використовуватися з того лабораторного посуду, з якого їх одержують учні, і в таких кількостях, у яких їх застосовують учні.

5.1.2. Хімічні реактиви для дослідів відповідно до Типових переліків учням видає вчитель хімії у кількостях, необхідних для даного експерименту.

5.1.3. Доступ учнів до місця зберігання хімічних реактивів повинен бути виключений.

5.1.4. Під час досліді залишати робоче місце учням не дозволяється.

5.1.5. Досліді, що супроводжуються виділенням шкідливих газів і пари, треба проводити лише у витяжній шафі зі справною діючою вентиляцією.

5.1.6. Встановлені у витяжній шафі прилади, в яких проводять досліді з легкозаймістими або вибухонебезпечними речовинами, необхідно обгороджувати з боку стулок шафи захисним екраном. Досліді з такими речовинами виконує тільки вчитель.

5.1.7. Етикетку на склянках з рідкими реактивами слід закривати поліетиленовою липкою стрічкою або іншим прозорим матеріалом, що захищає етикетку від хімічної дії реактиву.

5.1.8. Визначаючи речовину за запахом, необхідно легким рухом долоні над горлом посудини спрямувати пару або газ до носа і вдихати обережно, не нахилиючись до посудини.

5.1.9. Не дозволяється брати реактиви незахищеними руками. Для цього слід використовувати ложки, шпатель або совочки.

5.1.10. Насипати або наливати реактиви необхідно на столі, сухі - над аркушем паперу, рідкі - над скляною посудиною. Просипаний або пролитий реактив не дозволяється зсипати або зливати назад у основну тару.

5.1.11. Для нейтралізації пролитих на стіл чи підлогу кислот або лугів у кабінетах хімії мають бути склянки із заздалегідь приготовленими нейтралізуючими розчинами (сода - для кислот та оцтової кислоти - для лугів).

Тверді відходи, які накопичуються у кабінеті (лабораторії) хімії, необхідно збирати в окрему тару і ліквідувати у місцях, узгоджених з органами санітарного і пожежного нагляду.

5.1.12. Закріплювати хімічний посуд (колби, стакани тощо) у тримачах штатива слід обережно, обертаючи його навколо осі, поки не відчується невелике затруднення в обертанні.

5.1.13. Нагрівати хімічні реактиви для дослідів необхідно тільки у тонкостінному скляному або фарфоровому посуді. Під час нагрівання рідин не можна заглядати згори в посудину для запобігання травм внаслідок розбризкування нагрітої речовини.

5.1.14. Залишати без нагляду запалені спиртівки, увімкнені електронагрівальні прилади не дозволяється.

5.1.15. Після закінчення роботи треба негайно вимкнути електроприлади та перекрити водопровідні крани.

5.1.16. Під час проведення практичних занять у кабінеті хімії всі учні повинні бути безкоштовно забезпечені спецодягом і засобами індивідуального захисту (халатами, гумовими рукавицями) за нормами, що передбачені для працівників хімічних лабораторій... Відповідальність за забезпечення засобами індивідуального захисту учнів і працівників в кабінеті хімії несе керівник навчального закладу.

Спецодяг та інші засоби індивідуального захисту зберігаються в шафах у кабінеті хімії, спеціально призначених для цієї мети.

Прати спецодяг необхідно в пральнях централізовано за направленням від навчального закладу, відповідальність за прання спецодягу покладається на особу, призначену керівником навчального закладу. Прати спецодяг учням не дозволяється.

Використовувати спецодяг з іншою метою (під час прибирання класних приміщень тощо), а також забирати додому учням не дозволяється.

5.2 Правила безпечної роботи з кислотами і лугами

5.2.1. Основні кількості кислот та інших агресивних речовин треба зберігати в спеціально призначеному приміщенні.

5.2.2. Концентровані кислоти, а також аміак необхідно обережно розливати під витяжкою, щоб запобігти травмам.

5.2.3. Розливати кислоти та інші агресивні рідини з великих ємкостей у видаткові склянки слід за допомогою сифона з гумовою грушею, ручним насосом або ножною повітродувкою. Використовувати електричні повітродувки з цією метою не дозволяється.

5.2.4. Переносити склянки ємкістю більш ніж 5 л з реактивами необхідно в плетених корзинах, ящиках або іншій тарі, що гарантує безпечне транспортування.

Переносити або навіть підіймати склянки з агресивними реактивами за шийку посудини не дозволяється.

5.2.5. Доставлені у лаборантську реактиви розміщують у призначених для них місцях.

5.2.6. Для одержання розчинів із концентрованих кислот необхідно лити **кислоту у воду**, а не навпаки, постійно перемішуючи. Розчинення концентрованої кислоти у воді (особливо, сульфатної) супроводжується сильним нагріванням і розбризкуванням рідини, що може призвести до опіків.

5.2.7. Для розбавлення концентрованих кислот, їх змішування, а також для змішування речовин, що супроводжуються виділенням теплоти, потрібно користуватися хімічним тонкостінним скляним або фарфоровим посудом.

5.2.8. Щоб уникнути опіків порожнини рота, а також отруєння, забороняється набирати розчини кислот, лугів та інших агресивних рідин у піпетку ротом. Для засмокування цих речовин потрібно користуватися піпетками з різними пастками та гумовою грушею.

5.2.9. Розчиняти луги слід у фарфоровому посуді, повільно додаючи до води невеликі порції лугу при безперервному перемішуванні. Шматочки лугу можна брати тільки пінцетом або щипцями.

5.2.10. Великі шматки їдких лугів потрібно розколювати на дрібні в спеціально відведеному місці.

5.2.11. Під час всіх операцій з кислотами і лугами треба обов'язково застосовувати засоби індивідуального захисту: халат та гумовий фартух, гумові рукавиці, захисні окуляри тощо.

5.2.12. Відпрацьовані кислоти і луги слід збирати в спеціально призначений посуд окремо і зливати в каналізацію тільки після нейтралізації.

5.2.13. Розлиті кислоти або луги необхідно негайно засипати піском, нейтралізувати і після цього прибрати.

5.3. Правила безпечної роботи з металічним натрієм

5.3.1. Лужний метал натрій енергійно взаємодіє з водою, при цьому виділення водню супроводжується вибухом. Тому під час роботи з металічним натрієм слід бути особливо обережним.

5.3.2. Не можна допускати, щоб натрій мав контакт з водою, вологими предметами, органічними сполуками, що містять хлор, твердим оксидом карбону(IV) (сухим льодом).

5.3.3. Всі роботи з металічним натрієм треба виконувати на піддонах у витяжній шафі, використовуючи захисні окуляри і гумові рукавиці, віддалік від джерел води і тепла.

5.3.4. Не дозволяється працювати з натрієм за вологості в приміщенні більш ніж 60 %.

5.3.5. Зберігати металічний натрій необхідно в скляній тарі, яка щільно закрита пробкою, під шаром зневодненого гасу, парафіну або трансформаторного мастила. Банки зберігаються в металевому ящику з піском.

5.3.6. Виймати металічний натрій з тари, завантажувати його в апарати тощо треба лише сухим пінцетом або тигельними щипцями. Гас, парафін та трансформаторне мастило з поверхні металу витирають фільтрувальним папером.

5.3.7. Різати металічний натрій потрібно на фільтрувальному папері сухим і гострим ножем. Первинне різання натрію треба виконувати під шаром трансформаторного мастила або гасу для зняття верхнього пероксидного шару,

оскільки внаслідок контакту пероксидних сполук з чистим металом на відкритому повітрі може бути вибух.

5.3.8. Відходи (обрізки) металічного натрію необхідно збирати в окремі банки із зневодненим гасом для наступного знищення в той самий день. Нагромаджувати залишки натрію не дозволяється.

5.3.9. Викидати залишки металічного натрію в каналізаційну раковину або тару для збирання сміття не дозволяється. Нейтралізація відходів натрію здійснюється відповідно до додатка 1.

5.3.10. Прилади і посуд, в яких можлива наявність частинок металічного натрію, треба спочатку промити етиловим спиртом і тільки після цього, коли весь метал розчиниться в ньому, можна промивати водою.

5.3.11. Для гасіння металічного натрію, що загорівся, треба користуватися порошковим вогнегасником, сухим піском, сухою магнезією або ковдрою. Не дозволяється застосовувати для гасіння лужних металів воду, пінні вогнегасники та оксид карбону(IV) (вуглекислоту).

5.4. Правила безпечної роботи з органічними розчинниками

На практичних заняттях в кабінеті хімії використовуються органічні розчинники, які мають значну токсичність і утворюють з повітрям вибухонебезпечні суміші: ацетон, бензин, бензол, етиловий, бутиловий і метиловий спирти тощо.

За ступенем небезпечності розчинники, що застосовуються в кабінетах хімії, належать до трьох груп:

- розчинники, що зумовлюють здебільшого гострі отруєння з переважаючим явищем наркозу - бензин, етиловий і бутиловий спирти, ацетон;

- розчинники більш токсичні, що спричиняють гострі отруєння - метиловий спирт (метанол) тощо;

- розчинники, що мають високу токсичність, крім гострих отруєнь спричиняють стійкі зміни функції кровоносних органів і нервової системи - бензол тощо.

За ступенем пожежної безпеки більшість з них належить до легкозаймистих.

5.4.1. Під час роботи з органічними розчинниками слід бути особливо обережним, роботу виконувати обов'язково у витяжній шафі.

5.4.2. Прилад, у якому демонструють дослід, пов'язаний з безпекою вибуху, з боку учнів повинен бути захищений екраном із органічного скла. Експериментатор захищає очі окулярами або маскою з козирком із оргскла.

5.4.3. Перед початком роботи з легкозаймистими розчинниками всі пальники, що є у витяжній шафі, де виконується дослід, треба загасити, а електричні нагрівники - вимкнути.

5.4.4. Роботу, пов'язану з безпекою загоряння, спалаху або вибуху, треба виконувати стоячи.

5.4.5. Нагрівання і перегонку легкозаймистих і горючих органічних розчинників дозволяється виконувати лише на водяній або паровій бані, використовуючи електронагрівники.

5.4.6. Не дозволяється виливати в каналізацію органічні розчинники.

Відпрацьовані рідини потрібно збирати у призначену тару, що герметично закривається, і знищувати в місцях, погоджених із органами санітарного та пожежного нагляду.

5.4.7. Кількість розчинників, що є одночасно в кабінеті хімії, не повинна перевищувати потреби для уроку, що проводиться.

5.4.8. Зберігати розчинники слід в товстостінному скляному посуді з притертою пробкою. Зберігати ці рідини в тонкостінному посуді не дозволяється.

5.4.9. Якщо в кабінеті хімії розлито невелику кількість органічних розчинників (до 0,05 л), треба загасити відкрите полум'я у всьому приміщенні і провітрити його.

5.4.10. У випадку аварії, коли розлито органічні розчинники у кількостях, більших за 0,05 л, необхідно:

- негайно вивести учнів з приміщення;
- загасити в приміщенні всі пальники і вимкнути електричні прилади;
- відчинити вікна або кватирки і зачинити двері;
- розливу рідину засипати піском або тирсою, за допомогою дерев'яного совка або двох дерев'яних дощочок зібрати в тару і знешкодити в той самий день;
- провітрювання приміщення припинити тільки після того, як повністю зникне запах розлитого розчинника;
- під час прибирання користуватися захисними окулярами та гумовими рукавицями.

5.5 Правила електробезпеки

Поводження з електроприладами в кабінеті хімії потребує великої обережності й безумовного виконання правил електробезпеки...

5.5.1. У кабінеті хімії треба використовувати електронагрівники закритого типу та інше електричне обладнання тільки заводського виготовлення. При експлуатації слід користуватися паспортом та інструкцією заводу-виготворювача.

5.5.2. Усі електронагрівальні прилади повинні мати теплоізоляцію знизу і з боку стін. Як теплоізоляцію можна використати керамічні плити та інші негорючі матеріали з малою теплопровідністю.

5.5.3. Електроприлади, що перебувають в експлуатації, періодично оглядає особа, відповідальна за електрогосподарство; вона також перевіряє захисне заземлення, електропроводку і загальний стан електромережі. Якщо є порушення в стані електромережі, подача струму до робочих місць не дозволяється.

Виявлені пошкодження і порушення необхідно негайно усунути.

5.5.4. Подання струму через загальний рубильник до робочих місць і вимикання його після закінчення робіт виконує лише вчитель або особа, яка обслуговує електромережу навчального закладу.

5.5.5. Штепсельні розетки і встановлене обладнання можуть перебувати під струмом на час проведення дослідів. Після закінчення експерименту подача струму негайно припиняється.

5.5.6. Шафи з розподільними пристроями повинні бути замкнені на замок.

5.6. Правила користування витяжною шафою

5.6.1. Витяжну шафу вмикають не пізніше, ніж за 15 хв до початку роботи.

5.6.2. Стулки витяжної шафи під час роботи мають бути максимально закритими з невеликим зазором для тяги. Відкривати їх дозволяється тільки на час використання встановлених у шафі приладів або в разі іншої потреби на висоту, зручну для роботи, але не більше, як половина висоти отвору.

5.6.3. Підняті стулки на час роботи у витяжній шафі закріплюють за допомогою наявних для цього пристроїв.

5.6.4. Якщо витяжна шафа має кілька ступок, то ті, якими не користуються, повинні бути закритими. У разі порушення цього правила знижується ефективність вентиляції.

5.6.5. Щоб запобігти проникненню шкідливих газів і пари з витяжної шафи до приміщення кабінету, вентиляцію треба відрегулювати так, щоб у шафі утворювалося невелике розрідження.

5.7. Правила роботи зі скляним лабораторним посудом та іншими виробами зі скла

5.7.1. Під час роботи на установці, виготовленій зі скла або з елементами зі скла, в умовах, коли є хоч невелика ймовірність аварії, необхідно обгородити всю установку захисним екраном із оргскла, а найнебезпечніші ділянки установки - металевою сіткою або металевим кожухом.

5.7.2. Під час збирання скляних приладів застосовувати підвищені зусилля не дозволяється. При з'єднанні окремих частин зі скла необхідно захищати руки тканиною.

Щоб полегшити збирання приладів, кінці скляних трубочок змочують водою, вазеліном або гліцерином.

5.7.3. Усі види механічної і термічної обробки скла слід виконувати з використанням захисних окулярів.

5.7.4. Щоб обрізати кусок скляної трубки або палички, необхідно зробити на ній надріз напилком або іншим інструментом, який ріже скло, після чого взяти трубку обома руками і легким натиском у напрямі, протилежному надрізу, зламати її.

Після розлому гострі кінці слід оплавити або обробити наждачним папером.

Якщо хімічні реактиви надійшли до кабінету хімії в ампулах, необхідно обережно зробити надріз, як у випадку зі скляною паличкою, відламати шийку ампули, тримаючи ампулу над лотком або іншою посудиною. Потім обережно пересипати або перелити вміст ампули у заздалегідь заготовлену склянку (наприклад, бром чи йод необхідно тримати в склянці із темного скла).

5.7.5. Кінці скляних трубок і паличок, що застосовують для розмішування розчинів та іншої мети, мають бути оплавлені.

5.7.6. Для змішування або розбавлення речовин, що супроводжуються виділенням теплоти, а також для нагрівання хімічних речовин слід використовувати фарфоровий або тонкостінний скляний посуд.

Пробірки, круглодонні колби, фарфорові чашки можна нагрівати на відкритому вогні, плоскодонні колби і стакани слід нагрівати тільки на металевому розсікачі полум'я.

5.7.7. Посудину з гарячою рідиною не можна закривати притертою пробкою доти, поки вона не охолоне.

5.7.8. Щоб відкрити пробку в посудині, яку заїло, необхідно спочатку обережно постукати по обводу пробки знизу догори дерев'яним молоточком або брусочком. Якщо це не допомагає, потрібно обережно підігріти шийку посудини так, щоб не нагрілась вся пробірка. Нагрівати можна рушником, змоченим гарячою водою, обгорнувши ним шийку посудини або над полум'ям спиртового пальника, обертаючи посудину навколо осі, не доторкуючись до полум'я. Не можна нагрівати посудину над відкритим полум'ям, якщо в посудині містяться легкозаймисті, вибухонебезпечні або отруйні речовини.

5.7.9. Великі хімічні стакани слід піднімати двома руками так, щоб відігнути краї (бортики) спиралися на вказівний та великий пальці.

5.7.10. Установку або окремі частини її, що перебувають під вакуумом, слід захищати дротяним екраном (сіткою); під час роботи користуватися захисними окулярами.

5.7.11. Скляні посудини, призначені для роботи під вакуумом, заздалегідь випробують на максимальне розрідження. Перед випробуванням посудину потрібно обгорнути рушником або натягнути на неї металеву сітку. Такі самі заходи безпеки застосовують під час проведення фільтрування під розрідженням. Застосовувати плоскодонний посуд (перегонну колбу, приймач) у вакуумних установках і приладах не дозволяється.

5.7.12. Тонкостінну посудину під час закривання гумовою пробкою (наприклад, при влаштуванні промивалки) тримають за верхню частину шийки, пробку злегка повертають, руки при цьому захищають рушником.

5.7.13. Роботу з отруйними, вогне- і вибухонебезпечними речовинами, а також роботи, що проводяться під тиском або вакуумом, слід виконувати в приладах і посуді з високоякісного, термостійкого скла.

5.7.14. Нагріваючи рідину в пробірці або колбі, необхідно закріплювати їх так, щоб отвір пробірки або шийка колби були направлені в напрямі від себе і сусідів по роботі; при цьому посуд наповнюють рідиною не більше, ніж на третину об'єму. Протягом усього процесу нагрівання не дозволяється нахилитися над посудиною і заглядати в неї.

5.7.15. При нагріванні хімічних речовин в пробірці або колбі не дозволяється тримати їх руками, треба закріплювати в тримачі для пробірок або в лапці штатива (зажим повинен бути біля отвору пробірки).

5.7.16. Під час миття скляного посуду треба пам'ятати, що скло крихке, легко ламається і тріскається від ударів, різкої зміни температури. Для миття посуду щітками («йоржками») дозволяється направляти дно посудини тільки від себе або вниз.

6. Правила зберігання хімічних реактивів

6.1. Загальні вимоги

6.1.1. Хімічні реактиви зберігають у приміщенні лаборантської (препараторської) у кількостях і порядку, що передбачені цими Правилами та згідно з додатками 2,3, і у відповідності із сертифікатом про термін зберігання завод-виготовлювача.

Основні (запасні) кількості цих речовин, які визначаються відповідно до Типових переліків, зберігають у спеціальному ізольованому приміщенні за межами кабінету (лабораторії) хімії.

6.1.2. Кожний реактив потрібно зберігати в одному й тому самому відведеному для нього місці.

Хімічні реактиви груп зберігання 2 - 6 (додаток 2) необхідно зберігати на окремих полицях в шафах у лаборантській.

Дозволяється розміщувати в кабінеті хімії реактиви 8-мої групи зберігання і розчини, призначені для проведення практичних занять, за умови, що шафи зачиняються, а ключі від них зберігаються у вчителя хімії.

6.1.3. Слабкі розчини кислот дозволяється зберігати в товстостінному скляному посуді на нижніх полицях витяжної шафи або у спеціальній шафі з природною вентиляцією на хімічно стійких піддонах.

У шафах, де зберігаються реактиви, не дозволяється зберігати розчини лугів у склянках з притертими пробками, легкозаймисті та горючі рідини - у посуді з полімерних матеріалів.

6.1.4. Рідкі хімічні реактиви зберігають у товстостінних склянках з притертими пробками, тверді - у товстостінних скляних банках також з притертими пробками.

6.1.5. На кожній склянці, банці повинна бути етикетка з точною назвою реактиву та його формулою, крім того ... на тарі має бути етикетка з написом, що свідчить про наявність у речовини отруйних, вогне- та вибухонебезпечних властивостей: червона – «Вогненебезпечно», жовта – «Отрута», блакитна – «Вибухонебезпечно», зелена – «Берегти від води».

6.1.6. Зберігати хімічні речовини із нерозбірливими написами та без етикеток не дозволяється.

Речовини в склянках, що не мають етикеток, підлягають знищенню відповідно до додатка 4.

6.2. Зберігання вогне- і вибухонебезпечних речовин

6.2.1. Вогне- і вибухонебезпечні речовини, що застосовують в кабінетах хімії, відповідно до Правил пожежної безпеки в Україні, за правилами спільного зберігання можна поділити на такі групи:

- речовини, що можуть утворювати вибухові суміші: нітрати калію, кальцію, натрію, барію та інші нітрати;

- самозаймисті від води й повітря речовини: натрій металічний, кальцій металічний, карбід кальцію, пероксид барію;

- легкозаймисті й горючі речовини, тобто речовини, які легко спалахують від дії відкритого полум'я; до них належать:

- 1) рідкі речовини: бензин, бензен (бензол), ацетон, скипидар, гас, спирти (етанол, метанол, бутанол та інші), діетиловий ефір (етер) тощо;

- 2) тверді речовини: целулоїд, фосфор червоний та інші;

- речовини, що спричиняють спалахування: бром, нітратна і сульфатна кислоти, оксид хрому(У), перманганат калію та інші;

- горючі речовини: сірка, вугілля та інші.

Кожна з перелічених груп речовин повинна зберігатися окремо одна від одної.

6.2.2. Склянки й банки з легкозаймистими і вогненебезпечними хімічними речовинами треба зберігати у лаборантській в залізних шафах або в спеціальних металевих ящиках, що закриваються кришкою, стінки й дно яких викладають із негорючих матеріалів. Для того щоб у ящику не утворювалась вибухонебезпечна концентрація парів, на кришці роблять 5-6 отворів діаметром 0,005 - 0,01 м. Ящик фарбують у світлий колір, на кришці й стінках наносять знак 1.1 або 2.1... Ящик має металеві ручки для транспортування. На внутрішній поверхні кришки ящика перелічують усі легкозаймисті й вогненебезпечні хімічні речовини, що містяться в ньому. Ящики встановлюють на підлозі не ближче, ніж 2 м від проходів і нагрівальних приладів.

6.2.3. При зберіганні вогне- і вибухонебезпечних речовин, виходячи з фізико-хімічних властивостей, треба додержуватися додаткових заходів безпеки, а саме:

- діетиловий (сірчаний) ефір потрібно зберігати ізольовано від інших речовин у холодному і темному місці, бо при його зберіганні на світлі утворюється вибухова речовина - пероксид етилу;

- металічний натрій повинен зберігатися в товстостінних скляних банках з широкими шийками, які щільно закриваються пробкою під шаром сухого (без вологи) гасу, парафіну або трансформаторного мастила в ящиках з піском;

- перманганат калію, пероксид водню, хлоратну (УІІ) кислоту (концентровану) та інші окисники не можна зберігати разом з відновниками - вугіллям, сіркою, крохмалем тощо;

- металічний натрій і фосфор не можна зберігати разом з бромом і йодом;

- при зберіганні перманганату калію слід пам'ятати, що він сприяє спалахуванню горючих матеріалів: гліцерин спалахує внаслідок стикання з порошком перманганату калію при кімнатній температурі; при змочуванні порошку перманганату калію міцною сульфатною кислотою утворюється неміцний продукт (Mn_2O_7), який легко розкладається з вибухом; при розтиранні порошку перманганату із сіркою або фосфором відбувається вибух.

6.2.4. Місткість скляного посуду для зберігання легкозаймистих рідких речовин не повинна перевищувати 1 л. Якщо місткість більша за 1 л, посуд розміщують у герметичному металевому футлярі.

6.2.5. Кристалічний йод треба зберігати в товстостінній, з темного скла банці з притертою пробкою.

6.2.6. У приміщенні, де зберігають хімічні реактиви, повинні бути засоби пожежогасіння: вогнегасники, ковдра із негорючих матеріалів, ящик або відро з піском.

6.3. Зберігання токсичних речовин

Всі хімічні речовини, що входять до групи 7 (згідно з додатком 2) мають фізіологічну активність у малих дозах і через те потребують особливо обережного ставлення. Усі досліди з ними проводить тільки вчитель.

Реактиви 7-ої групи зберігаються окремо у металевому ящику (сейфі), який надійно зачиняється, ключі від нього повинні бути у керівника навчального закладу і завідувача кабінету хімії.

На внутрішній поверхні дверцят сейфа наводять перелік реактивів із зазначенням розміщених для зберігання максимальних мас або об'ємів речовин, який затверджений наказом по навчальному закладу.

Примітка: У сейфі зберігають:

а) верхня полиця: бром, амонію дихромат, барію нітрат, оксид, хлорид, калію гідроксид, калію дихромат, роданід, хромат, кобальту сульфат, натрію сульфат, наонагідрат, натрію фторид, натрію гідроксид, нікелю сульфат, хрому(III) хлорид, плюмбуму ацетат, аргентуму нітрат, цинку сульфат, йод кристалічний;

б) нижня полиця: хлорметилен (метиленхлорид), фенол, анілін.

Не дозволяється змінювати розташування реактивів у сейфі і перефасувати із заводської тари реактиви і матеріали, відмічені в додатку 3 позначками X, XX.

Розчини формаліну з масовою часткою речовини вище 5 % необхідно зберігати разом з легкозаймистими і горючими рідинами.

Лужні метали (2 група зберігання) дозволяється зберігати разом з легкозаймистими і горючими рідинами. Шар консерванту над металом повинен бути не менше 0,01 м.

Зберігання, використання і облік хімічних речовин 7-ої групи покладається на вчителя хімії, який веде спеціальний журнал.

7. Надання першої (долікарської) медичної допомоги потерпілим

Під час проведення практичних занять у кабінеті хімії можливі нещасні випадки (отруєння, хімічні й термічні опіки, травми осколками скла тощо). Слід пам'ятати, що чим швидше буде надано допомогу потерпілому, тим менше буде негативних наслідків. У разі необхідності потрібно негайно викликати швидку допомогу.

У кабінеті (лабораторії) хімії повинна бути аптечка з набором медикаментів, перев'язувальних засобів і приладь, основний перелік яких подано в додатку 5, а також інструкція щодо надання першої медичної допомоги.

7.1. Перша допомога у разі отруєнь

7.1.1. Отруєння оксидом карбону(II)

Ознаки отруєння: запаморочення голови, головний біль, слабкість, блювання, шум у вухах, судоми і втрата свідомості.

Перша допомога: негайно вивести потерпілого на свіже повітря, звільнити від одягу, який заважає диханню, давати вдихати кисень (чистий або з добавкою вуглекислоти (CO₂) з масовою часткою 5 %). Потерпілого потрібно тримати в теплі, зігрівати грілками або теплими компресами до рук і ніг. У разі потреби - робити штучне дихання до прибуття лікаря.

7.1.2. Отруєння сірководнем

Ознаки отруєння: запаморочення голови, головний біль, нудота, загальна слабкість. У деяких випадках може настати раптова смерть внаслідок ураження дихальних шляхів.

Перша допомога: забезпечити потерпілому доступ свіжого повітря, дати вдихати кисень з добавкою вуглекислоти з масовою часткою 5-7 %.

7.1.3. Отруєння оксидами нітрогену

Ознаки отруєння: оксиди нітрогену насамперед діють на слизову оболонку і дихальні шляхи, потім зумовлюють подразнення очей, сухість у горлі, кашель, іноді нудоту і блювання. Отруєння оксидами нітрогену особливо небезпечно для осіб, які страждають захворюваннями серця.

Перша допомога: потерпілому дати дихати чистим киснем. У зв'язку з можливим набряканням легень і порушенням кровообігу слід уникати всяких зусиль, потрібен повний спокій. Не допускати охолодження тіла.

7.1.4. Отруєння хлором

Ознаки отруєння: подразнення верхніх дихальних шляхів, за тривалої дії кашель посилюється і може завершитися спазмом окремих ділянок дихальних шляхів, а потім припиняється дихання. Навіть за короткочасної дії хлору треба остерігатися гострого набрякання легень.

Перша допомога: негайно вивести потерпілого на свіже повітря, звільнити від одягу, що заважає диханню. Дати дихати киснем або вдихати з ватки нашатирний спирт з етанолом, можна дати випити суспензію оксиду магнію (10 г на стакан води). Покласти до рук і ніг потерпілого теплі компреси.

7.1.5. Отруєння сірковим газом

Ознаки отруєння: подразнення слизових оболонок, кашель і чхання.

Перша допомога: потерпілого вивести на свіже повітря, вдихати з ватки нашатирний спирт з етанолом, застосувати інгаляцію розчином питної соди з масовою часткою гідрогенкарбонату натрію 2 %.

7.1.6. Отруєння амоніаком (аміаком)

Ознаки отруєння: подразнення слизових оболонок, слезотеча і запалення очей, сильний кашель, жар у горлі. Крім того у потерпілого з'являються нудота і приступи задухи.

Перша допомога: при отруєнні через вживання рідини з амоніаком дати випити велику кількість води з добавлянням до неї оцтової кислоти, викликати блювання, дати молока, яєчний білок; при отруєнні внаслідок вдихання амоніаку вивести потерпілого на свіже повітря, вдихати з ватки пари розведеної оцтової кислоти.

7.1.7. Отруєння органічними рідинами

У разі потрапляння в організм через харчовий тракт отруйних органічних рідин: ацетон, формалін, метанол, анілін тощо, необхідно викликати блювання, а потім дати молока і яєчний білок.

7.1.8. При отруєннях в інших випадках необхідно:

- при отруєнні сірковуглецем: потерпілого вивести на свіже повітря, дати вдихати нашатирний спирт, дати валідол, напоїти міцним солодким чаєм;
- при отруєнні фторидом натрію: створити потерпілому повний спокій, поїти молоком з яйцевим білком або дати вапнякову воду;
- при отруєнні сульфатною кислотою: дати проковтнути шматочок льоду і покласти лід на живіт, прополоскати рот розчином перманганату калію з масовою часткою по речовині 2 %, молоко, яєчний білок, розчин крохмалю.

7.2. Перша допомога при опіках

Під час роботи в кабінеті (лабораторії) хімії найбільш імовірними є термічні і хімічні опіки.

7.2.1. При термічних опіках першого ступеня уражене місце обробляють етиловим спиртом, після чого накладають суху стерильну пов'язку або чисту тканину і звертаються до дерматолога. Ні в якому разі не можна проколувати пухир, змочувати місця опіків водою, припікати їх розчином перманганату калію, бриліантової зелені, розчином йоду, застосовувати «народні засоби», різні олії, вазелін, бо вони тільки підсилюють опіки, сповільнюють загоєння ран. При важких опіках необхідно негайно відправити потерпілого до лікувального закладу.

7.2.2. У разі хімічних опіків уражену ділянку шкіри треба промити великою кількістю прохолодної води протягом 15-20 хв, забороняється обробляти обпечені місця ватним тампоном; потім промивають розчином питної соди з масовою часткою гідрогенкарбонату натрію 2 % (при потраплянні кислоти) або розчином оцтової або лимонної кислоти з масовими частками по речовинам 1-2 % (при потраплянні лугу), ополіскують водою і накладають марлеву пов'язку з риванолом або фурациліном.

7.2.3. При опіках під час роботи з металічним натрієм, а також фосфором необхідно ватним тампоном зняти з поверхні шкіри ці речовини, а потім промити великою кількістю води.

7.3. Перша допомога при опіках очей

7.3.1. При потраплянні в око будь-якої хімічної рідини необхідно ретельно промити його великою кількістю води.

Опіки очей під час роботи в кабінеті хімії найчастіше спричиняються кислотами і лугами. При опіках кислотою безпосередньо після опіку видно ділянку і важкість ураження. Спостерігається почервоніння, у важчих випадках - омертвіння тканини і в подальшому - відторгнення омертвілої тканини.

При опіках лугом не завжди видно відразу важкість ураження. Спостерігається почервоніння кон'юктиви, поблідніння рогівки, хворі не завжди звертаються до лікаря. Проте через 1-2 дні стан погіршується, рогівка мутніє, і людина може втратити зір. Усе це трапляється внаслідок того, що при опіках кислота безпосередньо пошкоджує тканини, до яких дотикається. А луг просочується між клітинами і спричиняє руйнівну дію на саму тканину.

7.3.2. При потраплянні в око кислоти найкраще відразу промити його чистою проточною водою, а потім накласти ватний тампон, змочений розчином гідрогенкарбонату натрію з масовою часткою 3 %.

7.3.3. Промивати очі при потраплянні лугу слід водою, а після цього - розчином боратної кислоти з масовою часткою 2 % (1 чайна ложка боратної кислоти на склянку води). Після заключного ополіскування очей чистою водою під повіки вводять 2-3 краплі альбуциду з масовою часткою розчиненої речовини 30 %.

7.3.4. Промивати очі після опіку необхідно ретельно протягом 20-30 хв, а потім обов'язково звернутися до лікаря.

7.4. Перша допомога при пораненні

7.4.1. Той, хто подає допомогу при пораненні, повинен з милом помити руки, а якщо це неможливо - змазати пальці йодною настоянкою. Доторкуватися до рани навіть вимитими руками не дозволяється. Не дозволяється обмивати рану водою.

7.4.2. При незначних порізах рану обробляють йодною настоянкою і накладають марлеву пов'язку, яка захищає організм від мікробів і сприяє швидкому зсіданню крові.

7.4.3. При пораненні склом або іншим предметом рану промивають великою кількістю дистильованої води або тампоном, змоченим етиловим спиртом (етанолом); виймають осколки скла і знову промивають рану спиртом. Якщо рана забруднена, бруд видаляється лише навкруги, але ні в якому разі не з глибинних шарів рани. Шкіру навколо рани обробляють йодною настоянкою або розчином бриліантової зелені, перев'язують і звертаються в медпункт.

7.4.4. При серйозному порізі й сильній кровотечі необхідно накласти джгут вище рани, покрити рану стерильною марлею і негайно викликати лікаря.

8. Відповідальність, обов'язки та права посадових осіб

8.1. Керівник навчального закладу:

- відповідає за створення безпечних умов праці в кабінеті (лабораторії) хімії;
- організовує навчання педагогічних працівників з питань безпеки життєдіяльності з наступною перевіркою знань відповідно до чинних нормативних актів;
- організовує роботу з розроблення інструкцій з безпеки для кабінету (лабораторії) хімії, а також їх періодичний перегляд один раз на три роки.

8.2. Завідувач кабінету (лабораторії) хімії :

- несе безпосередню відповідальність за безпечний стан робочих місць, обладнання, приладів, інструментів, інвентарю тощо;
- забороняє використання обладнання, що не передбачено Типовими переліками;
- здійснює навчання та інструктаж учнів і вихованців з охорони праці під час робіт, що передбачені навчальними програмами.

8.3. Вчитель хімії:

- відповідає за безпечне проведення навчально-виховного процесу, проводить інструктаж учнів на початку навчального року з реєстрацією в журналі обліку навчальних занять, а під час проведення позакласних і позашкільних заходів - з обов'язковою реєстрацією в журналі встановленої форми...;
- несе особисту відповідальність за збереження життя і здоров'я учнів під час навчально-виховного процесу;
- повідомляє керівника навчального закладу про кожний нещасний випадок, організовує надання першої допомоги потерпілому, а за необхідності - спеціалізованої медичної допомоги;
- організовує евакуацію учнів із приміщення у разі пожежі та під час інших аварійних ситуацій.

8.4. Щоразу перед проведенням експерименту вчитель повинен проінструктувати учнів про заходи безпеки під час проведення даного досліду, докладно розповісти про властивості хімічних речовин, що будуть використані, пояснити причини, що призводять до нещасних випадків, і засоби щодо їх запобігання.

8.5. Лаборант, який працює під керівництвом завідувача кабінету (вчителя хімії), стежить за дотриманням учнями правил безпеки і гігієни праці, відповідає за:

- зберігання та експлуатацію обладнання, підготовку його до лабораторних і практичних робіт, демонстраційних дослідів;
- профілактичне обслуговування (видалення вологи, витирання пилу тощо) хімічного посуду, приладів та апаратури, пристроїв і приладдя;
- наявність засобів надання першої допомоги і протипожежного інвентарю.

8.6. Завідувач кабінету, учителі хімії, керівники гуртків один раз на три роки проходять навчання на курсах підвищення кваліфікації з безпеки життєдіяльності з наступною атестацією.

8.7. Відповідальність за стан електрообладнання, вентиляції, водопровідної і каналізаційної мереж і сантехнічних споруд у кабінеті хімії несуть особи, призначені наказом керівника навчального закладу.

8.8. Вносити будь-які зміни, знімати або замінити окремі елементи комунікацій (вмикати додаткові електроприлади тощо) можна тільки з дозволу особи, зазначеної в п.8.7.

Додаток 1

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо нейтралізації відходів натрію

Відходи (обрізки) натрію необхідно знищувати в той самий день, коли вони одержані. Для цього обрізки натрію будь-яких розмірів загальною масою до 200 г розміщують в круглдонній колбі і заливають бензином так, щоб шар над верхнім шматочком металу був не менший, ніж 0,05 м. Колбу закріплюють на штативі і забезпечують зворотним водяним холодильником. Всередину колби через холодильник подають холодну воду. Об'єм разової порції становить близько 5 мл. Наступну порцію додають тоді, коли повністю прореагує попередня. Роль бензину і зворотного холодильника полягає в тому, щоб не припустити нагрівання рідини вище кімнатної температури. Колбу можна додатково охолоджувати ззовні за допомогою водяної бані.

В цих умовах змінюється механізм взаємодії натрію з водою - кисень вже не бере участі в реакції, тому і тепловий ефект відносно малий. Добавляння води припиняють тоді, коли розчиняться останні шматочки металу. Одержаний водний розчин гідроксиду натрію відокремлюють на розподільній воронці і використовують для будь-яких потреб.

Додаток 2

ГРУПИ ЗБЕРІГАННЯ ХІМІЧНИХ РЕАКТИВІВ

Номер групи	Загальні властивості даної групи	Приклади речовин із Типових переліків для загальноосвітніх шкіл	Умови зберігання
1	Вибухові речовини	В Типових переліках немає	Заносити в навчальний заклад заборонено
2	Виділяють під час взаємодії з водою легкозаймисті гази	Літій, натрій, кальцій, карбід кальцію	У лаборантській у шафі під замком або разом з легкозаймистими речовинами
3	Самозаймаються під час неправильного зберігання	В Типових переліках немає	
4	Легкозаймисті рідини	Діетиловий ефір (етер), ацетон, бензол, спирти:	У лаборантській у

		етанол, бутанол	металічному ящику
5	Легкозаймісті тверді речовини	Сірка, фосфор червоний	У лаборантській у шафі під замком
6	Займісті реактиви (окисники)	Перманганат калію, нітратна кислота, нітрати калію, натрію	У лаборантській у шафі окремо від 4 і 5-тої гр.
7	Підвищеної фізіологічної активності	Іод, бром, оксиди барію, кальцію, гідроксиди калію, натрію та кальцію, дихромат амонію та інші, наведені в п.6.3 Правил	У лаборантській у сейфі
8	Малошкідливі речовини і практично безпечні	Хлорид натрію, сахароза, крейда, боратна кислота, сульфат магнію тощо	У кабінеті в закритих шафах або в лаборантській у шафі

Додаток 4

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо знищення відпрацьованих реактивів і хімічних речовин, які не мають етикеток

1. Випробувати розчини на наявність високотоксичних іонів Ba^{+2} і Pb^{+2} додаванням сульфат-іона. Якщо випадає осад, додавати сульфат-іон до припинення випадку осаду. Осад відокремити декантацією і знищити з твердими відходами, рідину злити в каналізацію.

Якщо при додаванні сульфат-іона осад не випадає, злити розчин в посуд для зберігання відпрацьованих розчинів.

2. Пробу твердого реактиву на кінчику ножа розчинити у воді і випробувати на наявність іонів Ba^{2+} і Pb^{2+} (див. п. 1). Якщо реактив не дає реакції на ці іони і добре розчиняється у воді, перевести його повністю у розчин і злити у посуд для відпрацьованих розчинів.

Якщо реактив у воді практично не розчиняється, його можна знищити разом з твердими відходами. Малорозчинні у воді реактиви обробляють надлишком теплої води, переводять у розчин і зливають його у каналізацію.

3. Рідини органічного походження мають характерний запах (на відміну від водних розчинів солей, кислот або лугів). Їх зливають в посуд для зберігання легкозаймістих рідин і знищують у місцях, які погоджені з органами санітарного та пожежного нагляду.

Додаток 5

ПЕРЕЛІК

медикаментів, перев'язувальних засобів і приладь для аптечки кабінету (лабораторії) хімії

1. Бинт стерильний і нестерильний - по 1шт.
2. Серветки стерильні - 1уп.
3. Вата гігроскопічна (у банці з притертою пробкою) - 50г
4. Спирт етиловий - 30-50 мл
- 5 Мазь від опіків (з анестезіном тощо) - 1 уп.
6. Перманганат калію - 15-20 г
7. Розчин йоду спиртовий - 1 фл.
8. Розчин борної кислоти 5 %-ий спиртовий - 1 фл.
9. Розчин оцтової кислоти 2 %-ий - 100-150 мл

10. Розчин аміаку 10 %-вий - 1 фл.
11. Валідол - 1 уп.
12. Вазелін борний - 1 уп.
13. Розчин пероксиду водню 3 %-ий - 50 мл
14. Активоване вугілля в таблетках - 4 уп.
15. Сульфацил-натрію 30 %-ий у тубиках по 1,5 мл - 5 шт.
16. Сода питна - 1 пачка.
17. Ножиці медичні - 1 шт.
18. Пінцет - 1 шт.
19. Клей БФ-6 (або лейкопластир) - 25 мл (3 пак.)
20. Джгут - 1 шт.

Державні будівельні норми України «Будинки і споруди. Заклади освіти» (ДБН В.2.2-3:2018) (затверджено наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 25.04.2018 № 106; на заміну ДБН В.2.2-3-97 «Будинки та споруди навчальних закладів») *(витяг)* // https://dbn.co.ua/pay/os15/dbn-V223_osvita.pdf*

* Текст документа захищений від копіювання і тиражування. Ознайомитися з ним можна за наведеним посиланням.

РОЗДІЛ VIII. НАЦІОНАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ СТАНДАРТИ УКРАЇНИ, МІЖДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ*

НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ (перелік)

ДСТУ 2465-94. Сумісність технічних засобів електромагнітна. Стійкість до магнітних полів частоти мережі. Технічні вимоги і методи випробувань.

ДСТУ 2850-94. Програмні засоби ЕОМ. Показники і методи оцінювання якості.

ДСТУ 3135.0-95. Безпека побутових та аналогічних електронних приладів. Загальні вимоги.

ДСТУ 3344-96. Сумісність технічних засобів електромагнітна. Стійкість до розрядів статичної електрики від транспортних засобів. Технічні вимоги і методи випробувань.

ДСТУ 3470-96. Засоби обчислювальної техніки. Розміщення знаків на клавіатурі.

ДСТУ 3571-97. Сумісність засобів обчислювальної техніки. Терміни та визначення.

ДСТУ 79.001 -99. Обладнання закладів освіти. Загальні вимоги.

ДСТУ 79.002-99. Обладнання закладів освіти. Засоби навчання. Загальні технічні вимоги.

ДСТУ ISO/IEC Guide 50-2001 (ISO/IEC Guide 50:1996, IDT) Безпека дітей і стандарти. Загальні принципи

ДСТУ ISO 9241-3-2001.Ергономічні вимоги до роботи з відеотерміналами в офісі. Частина 3. Вимоги до відеотерміналів.

ДСТУ prEN 1729-1:2004 Столи та стільці для навчальних закладів. Частина 1. Функціональні розміри.

ДСТУ ENV 1729-2:2004 Столи та стільці для навчальних закладів. Частина 2. Вимоги безпеки та методи випробування.

ДСТУ ГОСТ 22046:2004 Меблі для навчальних закладів. Загальні технічні умови.

ДСТУ ГОСТ 16371:2016 Меблі. Загальні технічні умови.

ДСТУ ГОСТ 19917:2016 Меблі для сидіння та лежання. Загальні технічні умови.

ДСТУ EN 60204-1:2004 Безпечність машин. Електрообладнання машин. Частина 1. Загальні вимоги (EN 60204-1:1997, IDT)

ДСТУ 4736:2007 Зошити шкільні. Технічні умови

ДСТУ EN 61140:2015 (EN 61140:2002, IDT) Захист проти ураження електричним струмом. Загальні аспекти щодо установок та обладнання

ГАЛУЗЕВІ СТАНДАРТИ (перелік)

ГСТУ 79.001-99 Обладнання закладів освіти. Загальні вимоги

ГСТУ 79.002-99 Обладнання закладів освіти. Засоби навчання. Загальні технічні вимоги.

ГСТУ 79.004-99 Обладнання закладів освіти. Засоби навчання. Об'єкти натуральні. Педагогічні вимоги

ГСТУ 79.004.001:2004 Засоби навчання. Об'єкти натуральні. Препарати вологі. Педагогічні вимоги

ГСТУ 79.004.002:2004 Засоби навчання. Об'єкти натуральні. Препарати сухі. Педагогічні вимоги

ГСТУ 79.004.003:2004 Засоби навчання. Об'єкти натуральні. Препарати муміфіковані. Педагогічні вимоги

ГСТУ 79.005-99 Обладнання закладів освіти. Засоби навчання. Моделі. Педагогічні вимоги

ГСТУ 79.005.001:2004 Засоби навчання. Моделі (власне). Педагогічні вимоги

ГСТУ 79.008-99. Обладнання закладів освіти. Засоби навчання. Екранно-звукові. Педагогічні вимоги

ГСТУ 79.009.005 Засоби навчання друковані. Альбоми (зошити) для малювання учнівські (шкільні), альбоми (зошити) для ескізів учнівські (шкільні), альбоми (папки) для креслення учнівські. Педагогічні вимоги.

ГСТУ 79.005.001:2004 Засоби навчання. Моделі (власне). Педагогічні вимоги.

МІЖДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ (перелік)

ГОСТ 28139-89 Оборудование школьное. Общие требования безопасности (Обладнання шкільне. Загальні вимоги безпеки).

ГОСТ 18607-93 Столы демонстрационные. Функциональные размеры.

ГОСТ 19301.1-94 Мебель детская дошкольная. Функциональные размеры столов.

ГОСТ 19301.2-94 Мебель детская дошкольная. Функциональные размеры стульев.

ГОСТ 19301.3-94 Мебель детская дошкольная. Функциональные размеры кроватей.

ГОСТ 18666-95 Шкафы для учебных пособий. Функциональные размеры.

ГОСТ 20902-95 Столы обеденные школьные. Функциональные размеры.

ГОСТ 22360-95 Шкафы демонстрационные и лабораторные вытяжные. Типы и функциональные размеры.

ГОСТ 22361-95 Подставки для технических средств обучения. Типы и функциональные размеры.

Міждержавні стандарти, розроблені Міжнародною організацією зі стандартизації (International Organization for Standardization)

ГОСТ 5994-93 (ИСО 5970-79) Парты. Типы и функциональные размеры.

ГОСТ 11015-93 (ИСО 5970-79) Столы ученические. Типы и функциональные размеры.

ГОСТ 11016-93 (ИСО 5970-79) Стулья ученические. Типы и функциональные размеры.

ГОСТ 18313-93 (ИСО 5970-79) Столы для учителя. Типы и функциональные размеры.

ГОСТ 18314-93 (ИСО 5970-79) Столы ученические лабораторные. Функциональные размеры.

ГОСТ 19549-93 (ИСО 5970-79) Столы ученические для черчения и рисования. Типы и функциональные размеры.

ГОСТ 19550-93 (ИСО 5970-79) Столы ученические для кабинетов иностранного языка. Типы и функциональные размеры.

ГОСТ 22359-93 (ИСО 5970-79) Стулья для актов залов. Типы и функциональные размеры.

* Право власності на стандарти належить державі. Заборонено повністю чи частково видавати, відтворювати задля розповсюдження і розповсюджувати як офіційне видання ці нормативні документи або їх частини на будь-яких носіях інформації.